

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F Y N

SKILDRET AF
DANSKE VIDENSKABSMÆND
OG FAGMÆND

NATUR · GEOLOGI
KLIMA · PLANTEVÆKST · MINDESMÆRKER
BEFOLKNING · VOLDSTEDER OG HERREGAARDE
KIRKER · KØBSTÆDER · ERHVERV
SOGNEBESKRIVELSER
GAARDE ETC.

MED ILLUSTRATIONER · BYKORT
OG AMTSKORT

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
MCMXXII

SÆRTRYK AF
DANMARK · LAND OG FOLK
VED DANIEL BRUUN

F Y N

NATUR - GEOLOGI - KLIMA - PLANTEVÆKST
MINDESMÆRKER - BEFOLKNING - VOLDSTEDER
OG HERREGAARDE - KIRKER - KØBSTÆDER
ERHVERV - SOGNEBESKRIVELSER - GAARDE ETC.

UDARBEJDET AF

PROFESSOR O. B. BØGGILD - MAG. ART. H. HANSEN - PROFES-
SOR C. H. OSTENFELD - MUSEUMSINSPEKTØR HANS KJÆR -
DR. PHIL. VILLADS CHRISTENSEN - MAG. ART. CHR. AXEL
JENSEN - BUREAUCHEF NIELS SIGGAARD - PROFESSOR
JOHS. HELMS - MUSEUMSINSPEKTØR HUGO MATTHIESSEN -
OBERSTLØJTNANT M. J. DARRE - EKSPEDITIONSSEKRE-
TÆR SVEND RODE - MAG. ART. V. HERMANSEN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK FORLAG
KØBENHAVN - MCMXXII

INDHOLD

	Side
FYN	
Indledning af Professor O. B. Bøggild.....	3
Geologi af Professor O. B. Bøggild	8
Klima af Mag. H. Hansen	16
Plantevækst af Professor, Dr. phil. C. H. Ostenfeld	19
Oldtidsmindesmærker og Oldtidsbebyggelse af Museumsinspektør Hans Kjær	29
Fyn og Fynboerne af Dr. phil. Villads Christensen	36
Voldsteder, Herregaarde og Slotte af Mag. Chr. Axel Jensen	53
Kirker af Mag. Chr. Axel Jensen	69
Nogle Erhverv af Landbrugskandidat Niels Siggaard og Prof. Johs. Helms	87
ODENSE AMT: Købstæder af Mag. Hugo Matthiessen, Oberstl. M. J.	
Darre og Ekspeditionssekretær Sv. Rode (Odense, Kerteminde, Bogense, Middelfart, Assens)	97
Landdistrikternes Statistik	136
Sognebeskrivelser af Oberstl. M. J. Darre med Bistand af Mag. V. Hermansen, Mag. Chr. Axel Jensen og Museumsinspektør Hans Kjær	139
Fortegnelse over Skyldkredse m. m.	165
Sognekommunernes Statistik	168
Fortegnelse over Gaarde, vurderet til mindst 120.000 Kr. Ejendoms- skyld	173
SVENDBORG AMT: Købstæder af Mag. Hugo Matthiessen, Oberstl. M.	
J. Darre og Ekspeditionssekretær Svend Rode (Nyborg, Svend- borg, Rudkøbing, Ærøskøbing, Marstal)	187
Landdistrikternes Statistik	221
Sognebeskrivelser af Oberstl. M. J. Darre med Bistand af Mag. V. Hermansen, Mag. Chr. Axel Jensen og Museumsinspektør Hans Kjær	225
Fortegnelse over Skyldkredse m. m.	253
Sognekommunernes Statistik	256
Fortegnelse over Gaarde, vurderet til mindst 120.000 Kr. Ejendoms- skyld	261

FYN

ODENSE OG SVENDBORG AMTER

Lundsgaards Klint ved Kerteminde.
(Harald Lønborg fot.)

Fynsk Landskab.
(H. Lønberg fot.)

INDLEDNING

AF PROFESSOR O. B. BØGGILD

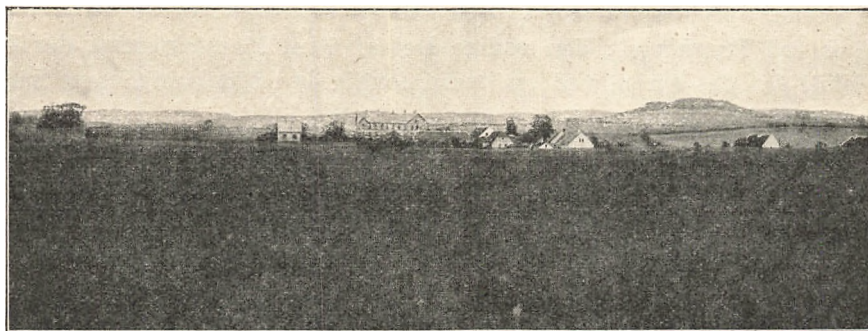
Det fynske Ørige (Odense og Svendborg Amter) udgør, til trods for den ret store Udstrækning, et nogenlunde homogent Hele, som det dog vil være ret vanskeligt at karakterisere i Sammenligning med andre større Landsdele. Der er om Fyn blevet brugt forskellige Udtryk som Danmarks Hjerte, Danmarks Have o. a., men de siger i Virkeligheden ikke ret meget; det første Udtryk betyder nærmest det rent formelle, at Øen ligger midt i Landet, hvortil muligvis kommer mere eller mindre uklare Forestillinger om Befolkningens Karakter, det andet Udtryk siger ikke andet end det ret almindelige, at Øen gennemgaaende er frugtbar, i hvilken Retning den dog ikke overgaar det meste af Sydsjælland, Laaland-Falster og Sydøstjylland. Ligeledes det for Fyn saa gennemgaaende Karaktertræk, de levende Hegn, som i saa høj Grad indsnævrer Udsigten, naar man ikke kommer op paa de enkelte høje Punkter, kommer igen i de andre omtalte Landsdele. Alt i alt maa man nøjes med den ganske almindelige Karakteristik, at Fyn (med Øer, saaledes som

der altid menes i denne Oversigt, hvor ikke det modsatte udtrykkelig fremgaar af Sammenhængen) er et idyllisk, venligt, smilende Land med smukt kuperede Terrænforhold, en behagelig Afveksling af frugtbare Marker, adskilte ved frodige Hegn, med mange Skove, smukke Landsbyer og Købstæder og ikke mindst en overordentlig Rigdom paa store og delvis meget gamle Herresæder.

Kysten er gennemgaaende ret indskaaret, mindst mod Nord og Øst, hvor der væsentlig kun kan nævnes Odense Fjord og Halvøen Hinds-gavl, men derimod i høj Grad mod Syd og Vest, hvor det store Antal Halvøer, Bugter og Øer frembringer en overordentlig tiltalende Afveksling af Land og Vand. At Øriget udgør et naturligt sammenhængende Hele, fremgaar alene af den Omstændighed, at de forskellige Dele kun er adskilte ved ganske lavvandede Havarme, saa at en Hævning af Landet paa nogle faa Meter vil bringe Forbindelse mellem alle de enkelte Dele, medens der skulde en Hævning paa henved 20 m til at bringe Forbindelse med Sjælland eller Jylland. En Undtagelse fra det øvrige danner dog de smaa Øer i Lillebælt, Bogø og Brandsø, der ved en ringe Hævning vilde følge med paa Jyllandssiden.

I Henseende til Terrænformer fremtræder Fyn gennemgaaende som mere kuperet og med større Højder end de andre danske Øer med Undtagelse af høje Møen og Bornholm, mens Øen i de nævnte Henseender udpræget staar tilbage for Jylland. Der er dog i denne Henseende stor Forskel mellem Øens enkelte Dele, idet som Helhed det sydvestlige af selve Fyn er meget mere kuperet end det nordøstlige. Det høje Land har i øvrigt en meget uregelmæssig Form: højest er hele Egnen mellem Odense og Assens (Frøbjerg Bavnehøj 131 m, Vissenbjerg 124 m), som ved Haarlev og Odense Aadale for største Delen er skilt fra det store sydfynske Højdedrag, der indtager det meste af Strækningen mellem Odense, Nyborg, Svendborg og Faaborg. Op over dette rager igen dels et større, sammenhængende Massiv nord for Svendborg (Grønbanke 120 m) og dels en meget udpræget Bakkeryg lidt nord og øst for Faaborg (Trebjerg Bavnehøj 128 m, Lerbjerg 126 m). Højlandet gaar i det hele tæt ud mod Lillebælt og giver kun Plads for ret ubetydelige lavere Strækninger, op over hvilke igen rager enkelte højere Partier som Horne Land (62 m) og Stribhalvøen (59 m).

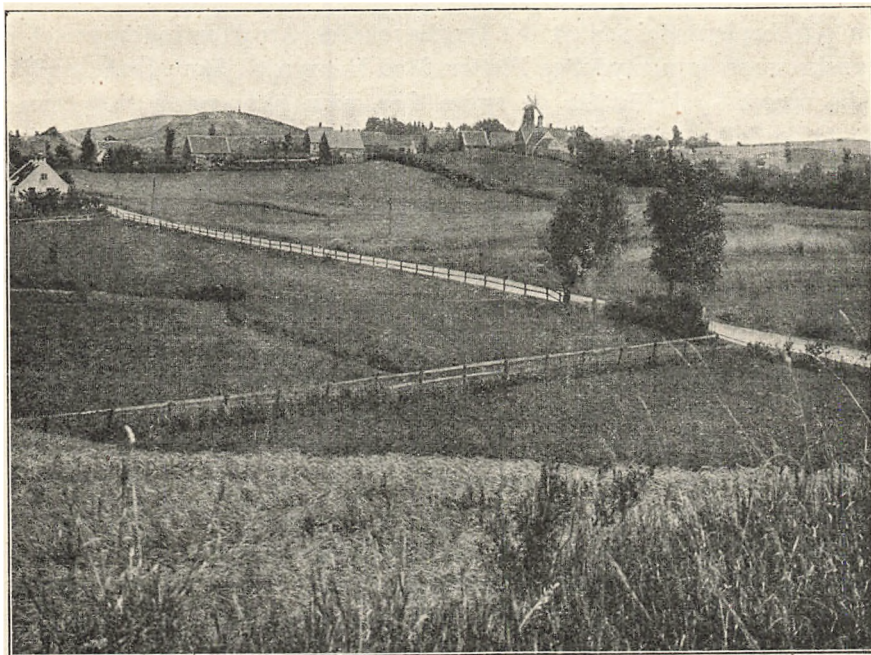
Den nordøstlige Del af Fyn (for største Delen begrænset af Linien Nyborg—Odense—Bogense) er helt igennem lavt Land med svagt bølgende Terræn, det saakaldte „Sletten“ og staar i landskabelig Skønhed tilbage for hele Resten af Øen. De fleste Steder naar Landet ikke over 20 m Højde og først ved Indgangen til Hindsholm hæver det sig

Udsigt mod Svanninge Bjerge fra Assens Vig ved Faaborg.
(Victor Madsen fot.)

igen (Loddenhøj 58 m). Selve Hindsholm er smaa kuperet Terræn af ret ringe Højde (indtil 36 m).

Af Øerne maa Langeland nærmest betegnes som ret jævnt bølgeførm (højeste Punkt ved Tryggelev, 46 m), mens Taasinge for største Delen er lav og flad og kun i et ganske lille Parti, ved Bregninge, naar større Højder (74 m). Ærø, der gennemgaaende er den højeste

Udsigt mod „Galgebakke“ ved Rudkøbing.
(P. Harder fot.)

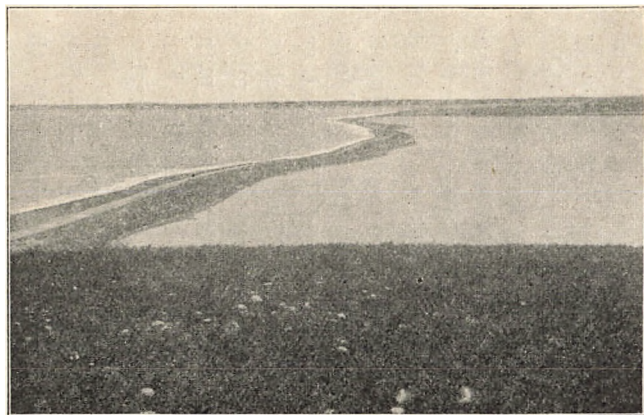
af Øerne, opfyldes for største Delen af en langstrakt Bakkeryg (indtil 68 m ved Bregninge); den østlige Del af Øen, Marstalpartiet, der er adskilt fra det øvrige ved en overordentlig lav Strækning, naar som største Højde 29 m.

Smaaøerne er som Regel ikke særlig høje, men frembyder i øvrigt alle mulige Overgange fra at være ret stærkt bakkede til næsten helt flade (ordnede efter Højden: Fænø 39 m, Avernakø 33, Æbelø, Turø og Lyø 24, Romsø og Drejø 17, Strynø 10, Skarø 9, Bogø 8, Brandsø 7 og Skovø 2 m).

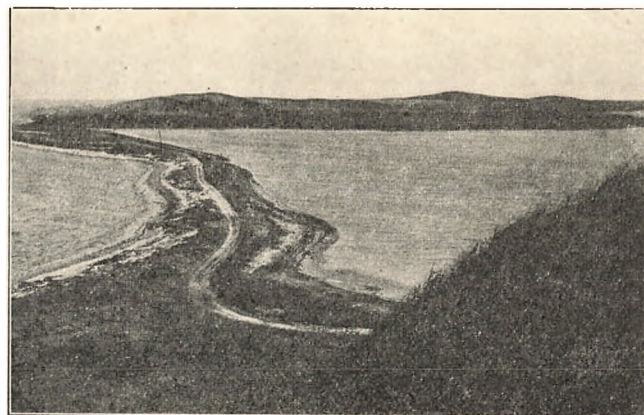
Af Indsøer findes kun meget faa og smaa, idet den største (Arreskov Sø) ikke naar mere end 370 ha. Aaerne er ogsaa gennemgaaende meget ubetydelige og spiller, med Undtagelse af Odense Aa, ingen større Rolle i landskabelig eller økonomisk Henseende.

At Fyn hører til de frugtbareste Dele af Landet, er en velbekendt Sag; hvis man kan dømme efter Hartkornet, er der kun tre Amter, nemlig Maribo, København og Præstø, der i den Henseende overgaar de fynske. Der er naturligvis i det enkelte store Forskelligheder mellem de forskellige Dele af Landet, og gennemgaaende kan det siges, at de højest liggende Dele ofte er af sandet og ufrugtbar Beskaffenhed. De højere Partier har tidligere paa mange Steder været lyngklædte, men er nu ofte beplantede, saa at det lyngbevoksede Areal er indskrænket til ganske smaa og ubetydelige Pletter. Med Hensyn til Skovarealet er Fyn ikke meget forskellig fra de andre Øer, men Skovene er noget mere jævnt fordelte, end Tilfældet ellers er; der er ingen større Strækning, der helt mangler Skove, medens der paa den anden Side heller ikke findes enkelte meget store Skovstrækninger. Tættest samler Skovene sig om Brendegaard Sø, medens visse Egne syd og nord for Odense er daarligst forsynede. Af Øerne er Taasinge og Langeland ret godt forsynede, det tætbefolkede Ærø og de fleste Smaaøer er næsten skovbare. Men selv i de mest skovbare Egne af Fyn føler man dog i rent landskabelig Henseende ikke denne Mangel, da den store Rigdom paa levende Hegn for en stor Del erstatter Skovene i denne Henseende.

Det er klart, at man i et Land som Fyn kun i meget ringe Omfang vil finde Spor af mere uberørt Natur og det er sikkert vanskeligt at finde nogen anden Landsdel, der har saa faa Tilløb til det storslaaede og øde. Der findes dog hist og her i Udkanterne saadanne Pletter — man kunde næsten fristes til at kalde dem Oaser —, hvor Ensomheden raader, og hvor Civilisationen kun har sat svage Spor. Først og fremmest maa den næsten helt ubeboede Halvø, Enebærrodden, mærkes, der afgrænser Odense Fjord fra Havet, og som frembyder en til-

Tangen, der forbinder Helnæs med Fyn.
(Victor Madsen fot.)

Fyns Hoved, set fra Syd.
(Axel Jessen fot.)

Udsigt fra Bagelbjerg mod Nordøst til Svanninge Bjerge.
(Victor Madsen fot.)

„Gryderne“ ved Faaborg mellem Bjørnø og Fyn.
(Victor Madsen fot.)

talende Blanding af Hede og Trævækst; ligeledes maa Fynshoveds tørre og bare Græsbanker nævnes. Paa en anden Maade ejendommelig er Røgle Klint og Æbelø, hvor de udskridende Lermasser sammen med Skovbevoksning frembringer Indtrykket af urskovagtig Frodighed.

GEOLOGISKE FORHOLD

AF PROFESSOR O. B. BØGGILD

Undergrunden er meget lidt fremtrædende paa Fyn og kendes næsten kun fra Boringer. Det ældste, man kender, er *det nyere Kridt*, som særlig kommer tæt op mod Overfladen i Nyborgegnen. Ved selve Nyborg ligger Kalkens Overflade rigtignok ret dybt (\div 15 m), men en Del Steder i Omegnen gaar den højere op (Holchenhavn \div 1, Rosille $+$ 4, Vindinge \div 6, Juelsberg \div 9 og Rejstrup $+$ 2—6, alt i Forhold til Havets Niveau); ved Rejstrup gaar Kalken næsten helt op til Jordoverfladen og kan saaledes faa praktisk Anvendelse. Andre Steder kender man kun Kridtet fra Boringer, saaledes ved Strib, Wedellsborg, Odense, Dalum, Ulriksholm og Torup (Dybde under Overfladen hhv. 152, 149, 77, 74, 88 og 16 m). Paa Langeland har man truffet det ved en Boring ved Bødstrup paa 23 m Dybde under Overfladen, medens det ved Skrøbelev først er fundet ved 113 m.

Tertiæret repræsenteres ved sine tre ældste Afdelinger. *Paleocænet* udgøres for største Delen af Kertemindemergelen, der har sin klassiske Forekomst i Klinten syd for Kerteminde; dog udgøres kun de nederste 10 Meter af denne Bjergart, mens Resten er almindeligt Moræneler. Kertemindemergelen er i øvrigt ret uanselig, af graa Farve, væsentlig karakteristisk ved at indeholde enkelte haarde, forkislede Lag. Med Undtagelse af denne Forekomst kendes Mergelen kun ved Boringer, hvoraf de fleste ligger i Egnen mellem Kerteminde og Odense; Mægtigheden er ret varierende, som Regel 20—25 m, ved Ulriksdal er den 52 m, ved Munkebo er den med Sikkerhed kun 27 m, men det er muligt, at en større Mægtighed af graat Ler ovenover ogsaa hører med, hvorved Mergelen vil blive 96 m mægtig. Lidt sydligere kender man ved Flødstrup Mergelen i en Dybde fra 25 til 52 m. I det vestlige Fyn kendes Mergelen fra Sværup ved Langesø, hvor den er 56 m mægtig, fra Strib, hvor der findes to Lag paa tilsammen henved 33 m, og fra Wedellsborg, hvor den er 24 m mægtig. Paa Langeland er den truffen ved Skrøbelev-Boringen, hvor Paleocænet i alt strakte sig fra 85 til 113 m Dybde, hvoraf den nederste Del var Kertemindemergel, mens

„Klinten“ ved Lundsgaard, sydøst for Kerteminde.
(Victor Madsen fot.)

den øverste var graat, kalkfrit Ler; samme Formation er ogsaa truffet over Mergelen ved enkelte af de andre Forekomster, men har i Reglen kun ringe Mægtighed.

Eocænformationen (plastisk Ler og omdannet Moler med vulkansk Aske) træder kun for Dagen paa et Par enkelte Lokalteter, nemlig Røgle Klint, øst for Strib, og Æbelø. Røgle Klint, der maaske nok er den smukkeste danske Forekomst af det plastiske Ler, bestaar af skovbevoksede, meget stærkt udskridende Klinte, hvor man kan se Træerne paa Vandring ud i Stranden, mens Leret selv mange Steder viser sig for Dagen, kendeligt ved dets brogede Farver, der oftest er røde og grønne, men kan variere i gult, brunt, grønt, sort eller hvidt. Her er fundet det eneste Eksempel her i Landet af en Krabbeforstening, ved Hjælp af hvilken man kan bestemme Lerets Alder. I Nærheden af Leret findes et Parti af omdannet Moler med vulkanske Askelag, der ogsaa er saa stærkt omdannede, at de ikke kan identificeres med Lagene i Limfjordsområdet. Lignende Dannelser findes paa Æbelø, hvor der i Klinterne næsten hele Øen rundt findes plastisk Ler og tillige graat Ler i afvekslende lyse, haarde og mørke, bløde Lag; disse indeholder ogsaa vulkansk Materiale. I øvrigt kendes Formationen kun fra Borin-

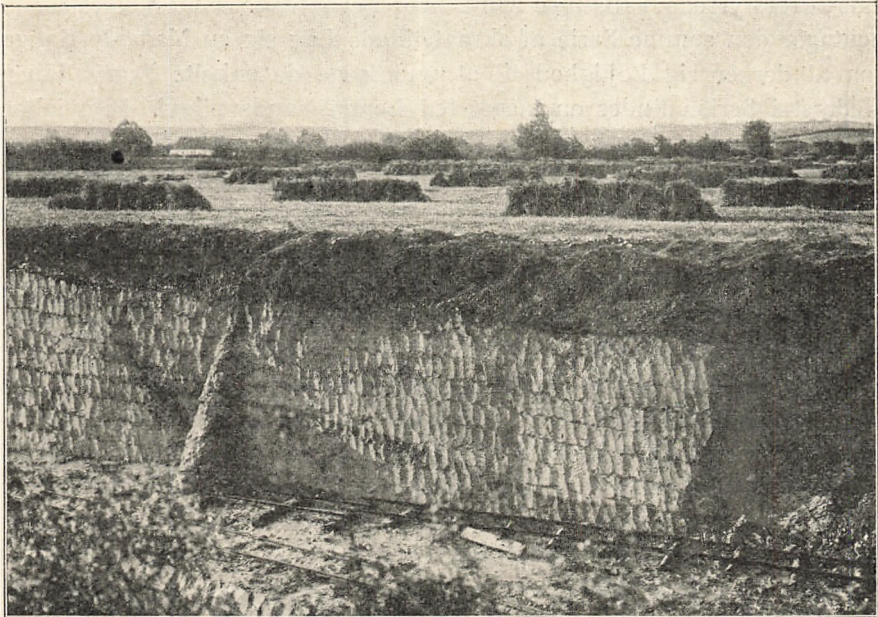
ger, saaledes ved Strib og Wedellsborg, hvor der begge Steder findes plastisk Ler af Mægtighed hhv. 70 og 53 m, under hvilket der begge Steder findes Lag, der indeholder vulkansk Aske. Endvidere kendes Formationen fra en Del Boringer paa Langeland, f. Eks. ved Rudkøbing i en Dybde af 18—73 m, ved Skrøbelev (39—85 m), Faarevejle (25—61 m), Petersgaard (18—85 m), Havgaard (46—51 m), Skovsgaard (28—100 m) og ved Holmegaard (73—141 m). De nævnte Tal, der alle er regnede fra Jordoverfladen, angiver kun en Del af Lerets Mægtighed, da det kun er ved Skrøbelev, at Bunden er naaet, og det samme er Tilfældet med den eneste Forekomst af plastisk Ler paa Ærø, nemlig ved selve Ærøskøbing, hvor man har boret ned til en Dybde af 192 m uden at naa igennem denne Bjergart. Ved de langelandske Boringer er der i Flertallet af de nævnte Tilfælde fundet vulkansk Aske i det plastiske Ler, som Regel i dettes nedre Dele.

De *oligocæne* Dannelser træffes i en lav Klint i Øxenrade Skov, overfor Fænø, og bestaar af en fast, rødbrun Stenart, der er fremkommet ved Forvitring af glaukonitholdigt Ler. Der findes en usædvanlig Mængde Forsteninger, men desværre er de i en meget daarlig Bevaringstilstand med Skallerne opløste, saa at de er ret vanskelige at bestemme; Formationen tilhører det øvre Oligocæn. Ogsaa paa Fænø forekommer tertiære Dannelser af ikke nærmere bestemt Alder. Endnu maa mærkes, at der ved Svendborg findes Glimmersand af sandsynlig miocæn Alder, og det graves der i ret stor Mængde; desuden er der fundet Glimmersand ved en Boring ved Kverndrup i en Dybde af 75 m.

Istidsdannelserne udgøres langt overvejende af Moræneler, mens Sand- og Grusaflejninger har en ret ringe Udbredelse. Det meste af disse Dannelser findes i den sydvestlige Del af Fyn, men i øvrigt udgøres ogsaa store Partier af disse Egne af Moræneler, og de forskellige Bjergarter veksler rask med hinanden svarende til deres uregelmæssige Lejringsforhold. Desuden findes en Del Sandaflejninger i et Strøg fra Bøge mod Øst, henimod Norup, og ligeledes i et stort Omraade fra Rønninge og op imod Odense Fjord, i hvilken Egn Sandet danner langstrakte Partier med Retning fra Sydøst mod Nordvest og følger Dalstrøgene, mens de mellemliggende Bakkedrag udgøres af Moræneler. I de øvrige Dele af Fyn og paa de mindre Øer findes lagdelt Sand og Grus kun ganske spredt og over smaa Arealer. Blandt de løse, af Isen medslæbte Blokke findes Danmarks største Sten, Damestenen ved Hesselager, der er 46 m i Omkreds og omtrent 12 m høj; Vægten anslaaes til henved 1000 Tons. Lagdelt Diluvialler findes flere Steder, som Regel dog kun af ret ubetydelig Udstrækning; særlig store Mængder findes

„Damestenen“ ved Hesselagergaard, set fra Sydvest.
(Victor Madsen fot.)

Juelsbjerg Lergrav ved Stenstrup.
(Danmarks geol. Unders.)

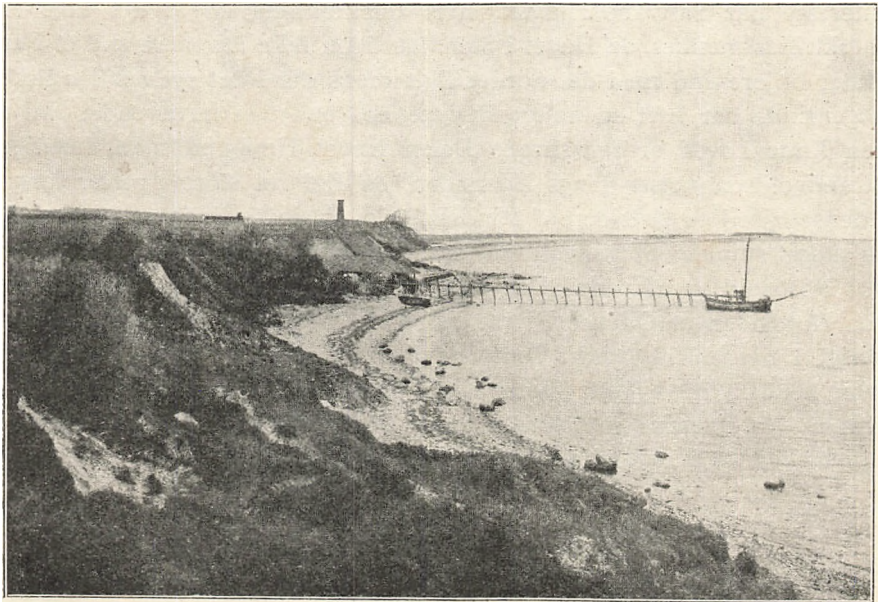
i Omegnen af Stenstrup, hvor Leret i stor Mængde benyttes til Teglværksbrug. De geologiske Forhold her skal omtales senere.

Istidsdannelsernes Terrænformer er i det hele de for Landet typiske: den største Del af det nordøstlige, det saakaldte Sletten, udgøres af en Moræneflade med ganske svagt bølget Terræn, det sydvestlige er derimod overvejende stærkt kuperet Terræn (sml. den almindelige Indledning). Op over den flade, nordøstlige Del rager enkelte Aase, ret uregelmæssige Bakkedrag af Sand eller Grus, der er dannede af Smeltvandsfloderne under Isen: Hovedretningen er Øst—Vest indtil Nordøst—Sydvest. De mest anselige af dem er de to parallelle Højby-Aase, der med mange Afbrydelser løber i Terrænet vest og nord for denne By, og ligeledes de to parallelle Aarslev-Aase, der passerer forbi den nævnte By og Sønder Næraa; endvidere findes der et System af hinanden krydsende Aase ved Vantinge, Heringe og Broby. Nogle af Aasene kan muligvis opfattes som Randmoræner, men saadanne findes i øvrigt ikke typisk udviklede paa Fyn.

Interglacial Dannelser spiller en meget stor Rolle, navnlig i det sydlige, hvor Hovedforekomsterne af det saakaldte Cyprinaler findes; navnlig maa mærkes Ristinge Klint paa Langeland og Vejsnæs Nakke, Trappeskov Klint o. a. Klinger paa Ærø. Lejringsforholdene er overordentlig stærkt forstyrrede; i Ristinge Klint, hvor Forholdene er mest storslaaede, gentager den samme Serie af skraatstillede Lag sig en Mængde Gange, saa at der er rig Lejlighed til at undersøge de enkelte Formationer. Nederst i Serien findes en meget fed Lerart, sandsynligvis Diluvialler, derover kommer Ferskvandssand og derover selve Cyprinaleret, som igen overlejres af to Bænke af Moræneler med mellemliggende Diluvialsand. Cyprinaleret indeholder Skaller af Muslinger og Snegle, der tyder paa, at Klimaet i Interglacialtiden har været nok saa varmt som nu, og at der i den Tid har strakt sig en Havarm ind fra Nordsøen gennem det sydlige Danmark, hvorfra den er naaet videre ind til Preussen. Foruden paa Langeland og Ærø kendes Cyprinaleret ogsaa fra Drejø, Avernakø og Lyø og fra Horneland, Helnæs, Glamsbjerg og Balslev paa Fyn. En anden interglacial Dannelselse, der muligvis er ældre end Cyprinaleret, har man i det saakaldte Nematurella-Ler ved Guldbjerg, hvor det benyttes til Teglværksbrug; det indeholder Skaller af Ferskvandssnegle og -muslinger, der tyder paa tempereret Klima. Andre Dannelser kendes f. Eks. fra Røgle Klint, hvor der vest for det tidligere omtalte plastiske Ler findes Aflejringer med arktiske Muslinger og Snegle over og under Moræneler, altsaa af interglacial Alder. Lejringsforholdene er ligeledes her for største Delen stærkt forstyrrede.

Skredene ved Vodrup paa Ærø.
(Victor Madsen fot.)

Udsigt langs Kysten af Ærø mod Næbet. I Forgrunden et frisk Skred, længere borte Hanens Teglværk. I Baggrunden: Næbet.
(Victor Madsen fot.)

Af de *geologiske Forhold ved Istidens Slutning* giver navnlig det tidligere omtalte Diluivaller ved Stenstrup et godt Billede. Den store Mængde stenfrit Ler, der findes her, har givet Anledning til en meget betydelig Teglværksdrift, der er den største paa Fyn og en af de største i hele Landet, og de talrige Grave har bevirket, at man har kunnet danne sig et godt Billede af Forholdene. Under sin Tilbagerykning laa Isranden en længere Tid stille ved den østlige Rand af det lerdækkede Areal og har bevirket, at der paa dette dannedes en stor Ferskvands sø, som mod Vest og Syd begrænsedes af selve Isen: Søen var, hvad man kalder isdæmmet. I og ved Søen indvandrede et arktisk Dyr- og Planteliv, hvis Rester kan findes i Leret. Derefter blev Klimaet mildere, Isen trak sig tilbage, og Søen reduceredes til en Del mindre Bassiner, paa hvis Bund der aflejredes Dynd med Rester af halvarktiske Dyr og Planter, blandt hvilke f. Eks. den almindelige Birk. Men Klimaet forværredes, og Isranden kom igen; Søen dannedes paany, og der aflejredes igen Ler med arktiske Dyr og Planter. Til sidst trak Isen sig endelig tilbage, og der dannedes atter mindre Vandbassiner med halvarktiske og siden tempererede Aflejringer.

Blandt *Alluvialdannelserne* spiller Tørvemoserne ikke nogen særlig stor Rolle, og Flyvesandet er indskrænket til et rent Minimum. Størst Interesse har Saltvandsalluviet, hvis Udstrækning dog i det hele er stærkt indskrænket, da Havet i Stenaldertiden ikke laa mere end et Par Meter højere end nu i det nordøstlige, mens det i det sydvestlige ikke nogensinde har haft en højere Beliggenhed end den nuværende. Halvøen Knudshoved er for største Delen hævet Havbund med mægtige Strandvoldsdannelser langs Ydersiden, en Del ret store Arealer langs Odense Fjord og Østsiden af Hindsholm er ligeledes tidligere Havbund, og meget smukke Strandvolde findes ved Fyns Hoved og andre Steder ved Nordspidsen af denne Halvø og navnlig paa Halvøen Enebærødde paa Nordsiden af Odense Fjord. Flere af de nævnte Strækninger er i øvrigt i nyere Tid stærkt forøgede ved kunstig Indtørring. Kommer man længere mod Vest, finder man ogsaa langs Næraa Strand og i Eggen om Bogense ret store hævede Strækninger, mens saadanne i Lillebæltegnen kun findes i meget ringe Maalestok.

Johannes Larsen: Brushøns.

Johannes Larsen: Ederfugle.

KLIMA

AF AFDELINGSCHEF MAG. H. HANSEN

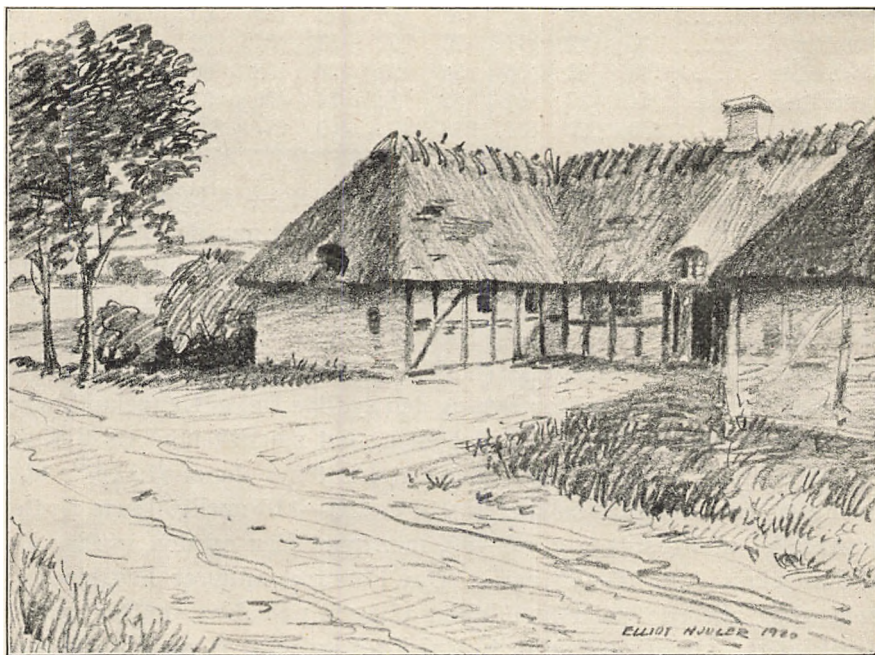
Maaned	Middeltemperatur, C °								
	Assens	Etterup	Hofmangave	Knudshoved	Ryslinge	Flintholm	Marstal	Sønderbro	Lohals
Januar	0.0	0.0	0.1	0.2	-0.5	-0.5	0.4	0.2	0.0
Februar	0.1	-0.2	0.4	0.0	-0.2	-0.4	0.4	0.2	0.1
Marts	1.7	1.6	1.9	1.6	1.5	1.4	1.9	1.8	1.7
April	5.8	5.5	6.0	5.3	5.2	5.6	5.8	5.9	5.5
Maj	10.8	10.4	10.8	10.2	10.2	10.6	10.6	10.8	10.3
Juni	14.9	14.5	14.8	14.7	14.1	14.7	15.0	15.2	14.7
Juli	16.2	16.0	16.4	16.5	15.8	16.2	16.7	16.8	16.6
August	15.7	15.5	15.6	16.0	15.0	15.6	16.3	16.4	16.0
September	13.0	12.6	12.7	13.3	12.4	12.4	13.6	13.6	13.1
Oktober	8.4	8.2	8.1	8.7	7.7	7.7	8.9	8.8	8.6
November	4.4	3.7	3.9	4.5	3.6	3.5	4.9	4.6	4.5
December	1.4	1.0	1.2	1.5	0.9	0.7	1.8	1.5	1.4
Aaret	7.7	7.4	7.7	7.7	7.1	7.3	8.0	8.0	7.7

Maaned	Gennemsnitligt Antal Frostdage					Antal Dage med Nedbør			
	Assens	Hofmangave	Ryslinge	Marstal	Lohals	Assens	Ryslinge	Svendborg	Lohals
Januar	22	22	23	20	21	12	11	13	11
Februar	20	21	22	19	22	11	10	12	9
Marts	16	18	21	14	17	13	13	14	12
April	4	4	10	2	4	10	11	10	11
Maj	0	0.3	2	0	0.1	11	12	11	11
Juni	0	0	0	0	0	10	10	9	8
Juli	0	0	0	0	0	13	13	12	12
August	0	0	0	0	0	15	15	14	15
September	0	0	0.3	0	0	13	14	13	13
Oktober	1	1	4	0.2	0.2	15	17	16	16
November	7	9	12	5	6	13	13	14	10
December	15	19	21	13	15	14	14	15	11
Aaret	85	94	115	73	85	150	153	153	139

Maaned	Middelnedbør, mm										
	Assens	Gummerup	Etterup	Middelfart	Martofte	Knudshoved	Ryslinge	Egeskov	Hvidkilde	Marstal	Lohals
Januar	47	51	44	39	28	24	41	45	52	35	38
Februar	38	41	36	32	21	22	34	37	45	29	31
Marts	47	51	45	44	31	30	47	48	51	36	40
April	38	38	34	37	28	28	38	39	38	33	33
Maj	43	42	43	40	36	37	42	43	48	38	42
Juni	48	52	41	46	42	38	56	49	52	46	43
Juli	64	68	61	63	54	51	73	70	66	54	56
August	83	88	80	77	69	68	84	83	84	73	72
September	59	61	63	58	68	44	64	65	70	52	53
Oktober	76	82	77	76	62	57	87	92	89	69	73
November	56	61	56	54	39	36	58	60	58	42	46
December	54	57	51	52	32	34	50	55	55	43	46
Aaret	653	692	631	618	490	469	674	686	708	550	573

Aarets Middeltemperatur er 7° i Indlandet — i Egnene omkring Ringe og Kværndrup —, c. $7\frac{3}{4}^{\circ}$ langs Kysten og paa den nordlige Del af Langeland og 8° paa Ærø og den sydlige Del af Langeland. I Januar, der de fleste Steder er den koldeste Maaned, ligger Middelttemperaturen mellem $\div \frac{1}{2} - \div \frac{3}{4}^{\circ}$ i Indlandet og c. $+ \frac{1}{2}^{\circ}$ paa Ærø, i den varmeste Maaned, Juli, mellem $15\frac{3}{4}^{\circ}$ i Indlandet og $16\frac{3}{4}^{\circ}$ paa Ærø og Langeland. Øerne Syd for Fyn og den sydlige Del af Langeland hører iøvrigt ligesom Smaaøerne i Lillebælt og det nærliggende Als til Danmarks mildeste Egne. Frostdagenes Antal er temmelig stort i Indlandet, hvor det gennemsnitlig beløber sig til c. 100—115 aarlig; langs Kysten er Antallet af Frostdage c. 80—90, men paa Ærø og den sydlige Del af Langeland kun 70—75 aarlig. Om Foraaret ophører Frosten gennemsnitlig allerede ved Begyndelsen af April paa Ærø, omtrent midt i April langs Fyns Kyster og c. 1. Maj i det indre af Øen; Middeldatum for første Frost om Efteraaret er c. 15.—20. Oktober i Indlandet, c. 5.—10. November langs Kysten, men først c. 20. November paa Ærø; den frostfri Perodes Varighed bliver saaledes gennemsnitlig paa c. 165—180 Dage i Indlandet, c. 200 Dage langs Kysten og c. 225 Dage paa Ærø og Sydlangeland. Den aarlige Middelnedbør er for Fyn som Helhed 635 mm, men varierer en Del i de forskellige Egne af Øen; den er størst — noget over 700 mm — i Egnen mellem Kværndrup, Vester Skerninge og Svendborg og mindst — noget under 500 mm — imod

Nordøst ved Knudshoved og paa Hindsholm, der hører til Danmarks regnfattigste Egne; paa Ærø er Aarets Middelnedbør c. 550 mm, paa Langeland c. 525 mm i den sydlige og c. 570 mm i den nordlige Del. Af de enkelte Maaneder har April og Februar gennemsnitlig den mindste Nedbør, varierende de forskellige Steder mellem c. 25 og 40 mm. I Odense Amt, paa Ærø og Sydlangeland har August, i Svendborg Amt Oktober gennemsnitlig den største Nedbør; i den regnrigeste Maaned varierer Middelnedbøren de forskellige Steder mellem c. 70 og 90 mm. Solskinstimernes Antal er ved Aarslev gennemsnitlig 1400 aarlig, hvoraf de 1125 falder i Tidsrummet fra April til September inkl.; Juni er den solrigeste Maaned med gennemsnitlig 230 Timer, December den solfattigste med kun 16 Timer.

Elliot Hjuler: Boelssted i Kullerup (Østfyn).

PLANTEVÆKST

AF PROFESSOR, DR. PHIL. C. H. OSTENFELD

Odense Amt. Det meste af Amtets lange Kystlinje dannes af Kystskrænter; men hist og her er der fladere sandet Strand, saaledes f. Eks. Partier langs Nordkysten fra Hals til Agernæs. Andre Steder, særlig i Fjordene og paa lignende beskyttede Strækninger, findes ret udstrakte Strandenge. Disse Arealer er betydeligt forøget ved Inddæmninger, f. Eks. ved Odense Fjord.

Strandengenes Plantevækst har det sædvanlige Udseende: et tæt og kort, grønt Tæppe dannet af nogle Græsser og af Harrilgræs, hvori der er isprængt forskellige Urter. De indeholder ikke ret mange af de for de sydlige Dele af Danmark ejendommelige Arter, men dog enkelte, saasom Vild Selleri (*Apium*) og Strand-Siv (*Juncus maritimus*). — *Sandstranden* frembyder ej heller noget videre mærkeligt, og egentlige Klitter mangler. Derimod er tørre Strandfællede med Engelsk-Græs (*Stactea armeria*), Rød Svingel (*Festuca rubra*) o. s. v. hyppige.

Strandskrænterne bærer mange Steder Kratvegetation, og i disse Krat træffes en Del mindre almindelige Arter. Saadanne Kratskrænter er der f. Eks. paa Fyns Hoved og Øerne i Bugten indenfor. Kratbuskene er mest tornede Buske, saasom Hvidtjørne, Slaen, Roser og Brombær; desuden Hyld, Vrietorn (*Rhamnus cathartica*), Rød-Kornel (*Cornus sanguinea*); derimod findes Havtorn (*Hippophaës*) kun undtagelsesvis, nemlig ved Wedelsborg. Mellem Kratbuskene træffes en rig Urtevegetation, dels rene Skovplanter saasom Dansk Ingefær (*Arum*), Kantet Konval (*Polygonatum officinale*), Guldstjærner, Lærkesporer (bl. a. *Corydallis pumila*) og Anemoner, dels mere lystaalende Arter, der netop har et Hjemsted paa lerede Skrænter. Blandt disse er det særlig, at de sjældnere Planter er at søge. Saaledes kan nævnes Rosen-Katost (*Malva alcea*), Edderkopurt (*Anthericum liliago*), Trekløft-Alant (*Inula vulgaris*), Kvast-Høgeurt (*Hieracium cymosum*), Galnebær (*Atropa belladonna*) og Svalerod (*Cynanchum*), der har sin Vestgrænse i Danmark paa Fønsodde, o. s. v.

Hvor Bunden er særlig fugtig paa Grund af Væld i Leret, kan vi træffe Bestande af Elfenbens-Padderokke (*Equisetum maximum*), f. Eks. paa Lundsgaard Klint og paa Fænøs sydlige Klint. Et Par andre ejendommelige Planter, der mere hører til ved Foden af Skrænterne, er den vilde Asparges og den høje Kær-Svinemælk (*Sonchus paluster*).

Inden vi forlader Kysten, bør det nævnes, at i *Fjordene* findes ud-

strakte Bevoksninger af Aalegræs (*Zostera*), og disse går ogsaa ud i det mere aabne Vand, saaledes f. Eks. i Lille Belt og nord for Fyn. Righoldig Algeflora er til Stede saavel i Lille Belt som i Store Belt.

Det meste af Landet indenfor Kysten er frodigt og veldyrket Agerland. Moræneleret dækker det største Parti af Overfladen, men Morænesand træffes dels ved Bogense, dels i det store Bakketerræn i Amtets vestlige Del.

Om *det dyrkede Land* er der ikke meget at fortælle. Ukrudtsplanterne er de for hele Danmark sædvanlige, og de mere til den sydlige Del af de danske Øer knyttede Arter er ikke hyppige; nævnes kan dog bl. a. Liden Vortemælk (*Euphorbia exigua*) og Korn-Ridderspore (*Delphinium consolida*). — Pile- og Poppelhegn er meget almindelige og i mange Egne ogsaa mere blandede Hegn dannet af forskellige Kratbuske med talrige Urter imellem (levende Hegn). Her er mange Plantearter, som Kulturen ellers har fortrængt, tyet hen. Den hyppigste Kratbusk er Hassel (*Corylus*), men ejendommeligt for Fyn er de talrige Hegn af fremmede Buske, saasom Syren og Liguster.

De levende Hegn er ofte at betragte som Rester af Skov, og vi føres derfor naturlig ind paa Omtalen af Amtets Skove. De fleste af disse ligger i Amtets vestlige Halvdel, medens den østlige Halvdel er meget skovfattig; dette gælder særlig Hindsholm og „Sletten“, det flade Land mellem Odense og Bogense. Skovene er enten Bøgeskove eller Naaletræsskove, og i sidste Tilfælde næsten altid Granskove.

Bøgeskovene veksler ret meget i Karakter efter Jordbunden. Her findes saavel frodige Muldbundsskove med god Vækst af Træerne, som Morbundsskove med ringere Vækst, og Undervegetationen veksler paa tilsvarende Maade. I Muldbundsskovene er det især Anemoner, Skovmærker og Flitteraks, der dominerer. Blandt mere ejendommelige Arter her kan nævnes: Rapuntsel (*Phyteuma spicatum*), som Fyns Skove har til Fælles med Jyllands, men som mangler østligere i Landet; endvidere Storblomstret Kodriver (*Primula vulgaris*) og Uldhaaret Ranunkel (*R. lanuginosus*), samt paa fugtige Steder en Milturt (*Chrysosplenium oppositifolium*). I Morbundsskovene er Karakterplanterne Bølget Bunke (*Deschampsia flexuosa*), Majblomst (*Majanthemum*) og Ørnebregne (*Pteridium*), medens Skovstjerne (*Trientalis*) er ret sjælden.

Paa Øerne Fænø og Æbelø (og andetsteds ved Kysten) findes mindre stærkt forstligt drevet Skov og derfor en større Variation i Vegetationens S sammensætning. Bøgen er ganske vist ogsaa her Hovedtræarten, men der findes begge Steder Lind (*Tilia cordata*), foruden Eg

V. Kuhn: Foraarslandskab ved Hindsgavl. I Mellemgrunden Fønø. I Baggrunden ser man gennem Koldingfjord til Landet bag Kolding.

og talrige Kratbuske, især Tjørn, Slaaen og Hassel. Paa Æbelø staar desuden Storbladet Lind (*Tilia platyphylla*) og Kristtorn (*Ilex*), hvoraf et enkelt Eksempel er næsten 9 $\frac{1}{2}$ m højt, rimeligvis det højeste vildtvoksende Individ her i Landet. Fænøs Flora minder meget om Østjyllands, hvad der i og for sig er naturligt nok paa Grund af Beliggenheden. Den store Skov-Frytle (*Luzula silvatica*) er en Karakterplante for store Partier af den aabne Skovbund; ogsaa Rams-Løg (*Allium ursinum*) og Rapuntsel er almindelige.

Amtets Granskove er ret mange og store. De huser som sædvanlig en fattig Skovbundsflora, hvor Bølget Bunke og Skovsyre (*Oxalis*) hører til de almindeligste Arter. Et Par af de for Naaleskove karakteristiske *Pirola*-Arter er indvandret i enkelte af Skovene.

Flere af Granskovene staar paa sandede Bakker, hvor de har fortrængt den oprindelige Plantevækst. Andre Bakker er ikke beplantede, eller Plantningerne er saa unge, at Granerne endnu ikke har kvalt Bakkens egentlige Vegetation. Her kan træffes en Del smukke og ikke helt almindelige Urter, saasom Blodrød Storkenæb (*Geranium sanguineum*), Kobjælde (*Pulsatilla pratensis*), Dansk Astragel (*Astragalus danicus*), Knoldet Mjødurt (*Filipendula hexapetala*), Skabiose (*S. columbaria*), Nøgleblomstret Klokke (*Campanula glomerata*) o. fl.

Paa enkelte Steder faar Bakkevegetationen et mere hedeagtigt Præg; men egentlig flad Hede med sammenhængende Lyngtæppe træffes kun paa Hals Odde ved Indløbet til Odense Fjord. Lyngens Følgesvende er i det hele sjældne i Amtet, saaledes er Rævling (*Empetrum*), Tyttebær (*Vacc. vitis idæa*), Rosmarinlyng (*Andromeda*) og Klokkelyng (*Erica*) kun fundne paa faa Steder og mange andre mangler helt. I Tilslutning hertil kan nævnes, at de jyske Hedebakkeplanter Farve-Visse (*Genista tinctoria*) og Engelsk Visse (*G. anglica*), samt nogle andre „jyske“ Planter, nemlig bl. a. Benbræk (*Narthecium*), Kambregne (*Blechnum*) og Smuk Perikon (*Hypericum pulchrum*) findes flere Steder mod Nordvest i Amtet.

Den til Ferskvand knyttede Plantevækst er mest Sumpe, Enge, Kær og Moser. Af Søer findes der blot faa og smaa, ej heller er Aaløbene talrige; den største er Odense Aa, der har en rig Vandplante-flora af Vandaks-Arter (*Potamogeton*) o. a.

De almindelige Rørsumpe ved stillestaende Vand og langs Aaløbene er dannede af Tagrør (*Phragmites*), Rørgræs (*Baldingera*) og de øvrige sædvanlige Planter paa saadanne Steder, heller ikke Kærene og Engene frembyder noget særegent.

Derimod er der Grund til at nævne de talrige smaa Skovsumpe og

Moser, hvor Skov-Kogleaks (*Scirpus silvaticus*), forskellige Bregner og Stararter samt hvidblomstrede Snerre-Arter (*Galium palustre* og *G. uliginosum*) er blandt de fremtrædende Arter. Nogle af disse Skovmoser har mere Højmosepræg og bærer da en anden Vegetation, idet Tørvemos (*Sphagnum*) bliver dominerende. Her træffes adskillige ellers sjældne Arter, saaledes flere Kæruld-Arter (*Eriophorum vaginatum*, *E. latifolium* og *E. alpinum*), Tue-Kogleaks (*Scirpus cæspitosus*), Soldug (*Drosera rotundifolia*), Tranebær (*Oxycoccus*), Mygblomst (*Liparis Loeselii*) o. fl. — Vældmoser med Butblomstret Liv (*Juncus obtusiflorus*) som Karakterplanter findes ogsaa flere Steder. —

Plantevæksten i Amtet er saaledes ret afvekslende, men paa den anden Side ikke meget særpræget. I Henseende til Flora danner den et forbindende Led mellem Jylland paa den ene Side og Sjælland og de øvrige Øer paa den anden, saaledes at visse „jydske“ Arter naaer over paa Fyn og mødes her med adskillige østdanske Arter.

Sjældne Arter i Amtet. Foruden de alt omtalte sjældnere eller karakteristiske Arter skal nævnes: Den blaa Iris (*I. spuria*), som ellers blot vokser paa Saltholm og i Nakskov Fjord, er fundet paa Mejlø ved Fyns Hoved. — En sjælden Klokke (*Campanula cervicaria*) vokser i Østrupgaard Skove, hvor ogsaa en Skovlilje (*Cephalanthera longiflora*) forekommer. Paa Fynshoved er der mange Rariteter, saaledes Klæbrig Limurt (*Silene viscosa*), Aks-Ærenpris (*Veronica spicata*), Hjortetrod (*Libanotis*), Strand-Bede (*B. maritima*) foruden flere tidligere nævnte Strandkratplanter. — Blandt de østjydske Arter kan foruden ovenfor omtalte fremhæves: Tyndakset Star (*Carex strigosa*) i Teglgårdsskoven ved Middelfart, en Rørhvene (*Calamagrostis arundinacea*) ved Baaring Vig, og Frynset Knopurt (*Centaurea pseudophrygia*) flere Steder; blandt mere nordjydske: Hønsébær (*Cornus suecica*) ved Einsiedelsborg og Hals, Volverlej (*Arnica*) flere Steder, og Mose-Pors (*Myrica*) i nogle Moser. — Hovedsagelig ødanske Arter er Kartebolle (*Dipsacus silvester*), Loppeurt (*Pulicaria dysenterica*), Læge-Stokrose (*Althæa off.*) og Jærnurt (*Verbena off.*), der alle er fundne flere eller færre Steder i Amtet. —

S v e n d b o r g A m t. Foruden den sydlige og østlige Del af Fyn hører Langeland, Taasinge og Ærø samt Smaaøerne til Amtet, der derved faar en meget lang Kyslinje. Den af Havet prægede Plantevækst kommer derfor til at indtage en forholdsvis stor Del af Amtets Areal. Jordbunden i Amtet er hovedsagelig Moræneler, og Morænesand findes blot i det store Bakkeparti mod Nord i Amtets vestlige Del. Da tillige

Farvandedene er ret indelukkede, bliver Kystformationerne hyppigst Lerskrænter, oftest med smalle stenede og lerede eller noget sandede Forstrande, eller Strandenge, medens Klitter og egentlig Sandstrand kun sjældent er udviklede. I Havet vokser næsten overalt store undersøiske Enge af Aalegræs (*Zostera*), der ofte af Bølgerne kastes op i Mængde paa Strandbredden og danner lave Tangvolde („Eve“).

Forstrandens Plantevækst er mange Steder store Bestande af Kogleaks (*Scirpus maritimus* og *S. Tabernæmontani*), hvoremellem staar Strand-Asters (*A. tripolium*), Mælde (*Atriplex*), Vild Selleri (*Apium*), Asparges o. fl. Planter. Paa nøgen Dyndbund, der ved Højvande staar under Vand, dækkes Bunden i Sommerens Løb af en Række enaarige Strandurter, saasom Salturt (*Salicornia*), Strandgaasefod (*Suaeda*), flere Mælde-Arter (*Atriplex*), og sjældnere af Kilebæger (*Obione pedunculata*) og Tangurt (*Bassia hirsuta*).

Paa de stenede Strandvolde, der findes f. Eks. ved Kjeldsnor paa Langelands Sydspids, kan der træffes en broget Blanding af Urter, hjemmehørende i mange forskellige Plantesamfund. Særegne for saadanne Steder er dog Strand-Bede (*Beta maritima*) og Strandkaal (*Crambe*).

De mange Strandenge er vel udviklede med deres grønne Tæppe af Græsser og Harrilgræs (*Juncus Gerardi*) samt en hel Del karakteristiske Urter, saasom Jordbær-Kløver (*Trifolium fragiferum*), en sjælden lille gul Kløver (*T. filiforme*), Kællingetand (*Lotus tenuifolius*), Strand-Stenkløver (*Melilotus dentatus*), Samel (*Samolus*), Stivhaaret Ranunkel (*R. sardous*), Star-Arter (*Carex extensa* og *distans*), Strand-Karse (*Lepidium latifolium*), Tusindgylden (*Centaurium*), Eng-Byg (*Hordeum secalinum*), Spidshale (*Lepturus*), Klaseskærm (*Oenanthe Lachenalii*), Hindebæger (*Limonium vulgare*) o. fl.

Strandengene forekommer især paa Smaaøerne og paa Langelands Vestside i Helnæsbugten.

De lerede Strandkliner paa de mere aabne Kyster bærer ofte en broget Plantevækst af Kratbuske, især Hvidtjørn og Slaen, og en Mængde Græsser og Urter. De er, som omtalt for Odense og Holbæk Amter, Tilholdssteder for en Del mindre almindelige Planter, men er i denne Egn maaske ikke saa righoldige som i de nævnte Amter og ikke saa særprægede af Havet. —

Amtet er ret rigt paa Skove; dog er Ærø, Enø og de lave Smaaøer ganske skovløse. I Amtets Fynsdel er Skovene nær Stranden mere afvekslende end inde i Landet, og til disse Strandskove slutter sig Skovene paa Langeland, Taasinge og Thurø. Skovene inde i Landet

Fyns Kyst ved Lundeberg (Svendborg Amt).

(R. H. Stamm fot.)

paa Fyn er hovedsagelig rene Bøgeskove, dog med lidt Eg indblandet. De er saa vel behandlede i forstlig Henseende, at de er ensformede for Botanikeren. Hovedsagelig er det Muldbundsskove med Anemoner, Lungeurt, Guldstjærner, Læbeløs (*Ajuga reptans*), Dansk Ingefær (*Arum*), Skovmærke, Bingelurt (*Mercurialis*), Lund-Fladstjerne (*Stellaria nemorum*), Barsvælg (*Galeobdolon*) o. s. v. Enkelte Partier har dog mere Morbundspræg med Bølget Bunke, Majblomst o. s. v., og paa sandede Partier og andetsteds findes desuden en Del Naaleskov.

Strandskovene, og hertil regnes alle Skovene paa de mindre Øer og Langeland, er vel ogsaa hovedsagelig Bøgeskove, men der er mange flere andre Træer indblandede, saaledes er Ahorn (*Acer pseudoplatanus*) meget udbredt; endvidere træffer vi Ask, Ælm (*Ulmus glabra*), Fuglekirsebær (*Prunus avium*), Avnbøg (*Carpinus*), Abild (*Pirus malus*), Lind (*Tilia cordata*) o. fl. foruden en ikke ringe Mængde Eg. Bøgen er især paa Langeland kendt for sin usædvanlig frodige og ranke Vækst. Underskoven, der naar sin bedste Udvikling i Skovbryn og paa Skrænter, er ogsaa rig paa Arter: Hassel, Hvidtjørn, Benved, Gedeblad, Hyld, Navr o. s. v., og paa Langelands Nordende tillige Kristtorn (*Ilex*), der her er ved sin Østgrænse i Danmark (Sejerø fraregnet).

Ejendommelige Smaaskove træffes paa Langelands Sydspids, idet

dét synes, som om Bøgen endnu ikke er naaet hertil. De bestaar af Eg, Hassel, Avnbøg, Navr, Slaaen, Hvidtjørn, Rød-Kornel, Vrietorn, Boved, Rød-Æl, Ælm, Hyld, Bævreasp, Kvalkved, Abild, Pile og Roser og Brombær.

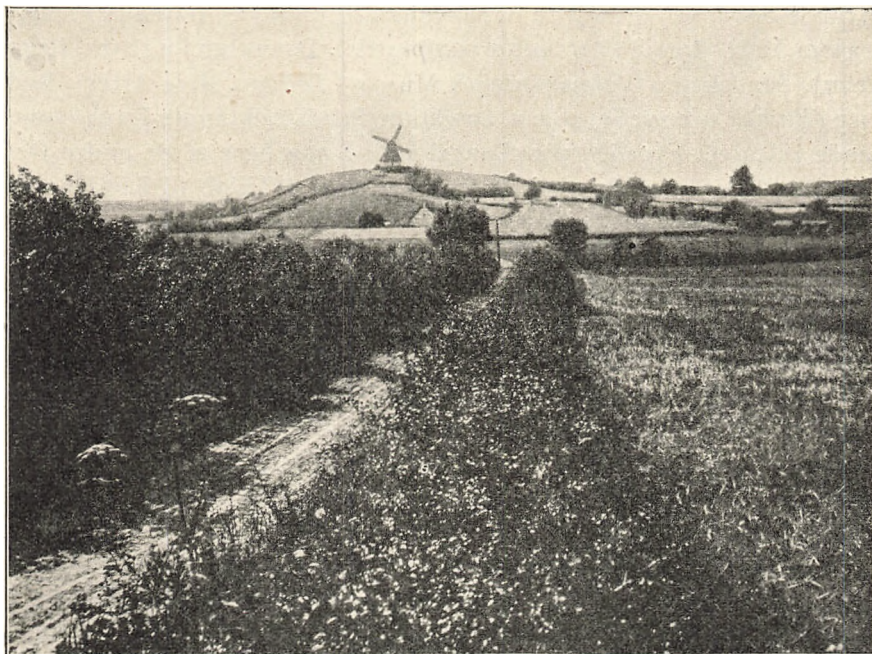
Bundvegetationen i „Strandskovene“ er rigere end i de andre Skove. Foruden de i disse almindelige Arter træffes her hyppigt den smukke Lærkespore (*Corydallis cava*), Storblomstret Kodriver (*Primula vulgaris*), Rams-Løg (*Allium ursinum*), Gul Frøstjerne (*Thalictrum flavum*) og Eng-Skær (*Serratula*), de sidste to paa aabne engagtige Steder.

Paa fugtig Bund afløses Bøgen af Skovpartier af Rød-Æl og Hvid-Æl, hvor Humle, Krat-Snerle (*Convolvulus sepium*) og Bittersød Nat-skygge ranker sig op af Stammerne og ofte gør Skoven vanskelig at gennemtrænge, og talrige høje Urter som Kaal-Tidsel (*Cirsium oleraceum*), Skov-Kogleaks (*Scirpus silvaticus*), Angelik, Fredløs (*Lysimachia vulgaris*), Stor-Nælde (*Urtica dioica*) o. fl. danner en tæt Undervegetation. Som en Ejendommelighed for Sydfyn paa saadanne Steder kan nævnes den smukke klatrende Lærkespore (*Corydallis claviculata*). Ved Skovbække findes begge Milturter (*Chrysosplenium*), Lund-Fredløs (*Lysimachia nemorum*), Spring-Balsamin (*Impatiens noli tangere*) o. fl.

Vandløb og Søer — i alt Fald større — er Sydfyn, og selvfølgelig i endnu højere Grad de mindre Øer, fattig paa (Arreskov Sø), og den Vegetation, der er knyttet til saadanne Steder, er derfor ikke righoldig. Ej heller er der mange fugtige Engstrækninger, og de, der findes, har den sædvanlige Vegetation af Halvgræsser og Græsser, Eng-Kabeleje (*Caltha*), Engkarse (*Cardamine pratensis*), Skjaller (•) (*Alectorolophus*) o. s. v.

Derimod er der talrige smaa Kærmoser med deres karakteristiske Vegetation af Halvgræsser, lave Pilebuske o. s. v., og endelig findes paa Fyn nogle Hedemoser (Sphagnum-Moser), hvori der træffes Tranebær (*Oxycoccus*), Soldug (*Drosera*), Næbfro (*Rhynchospora alba*), Liden Ulvefod (*Lycopodium inundatum*), Blomstersiv (*Scheuchzeria*) og forskellige andre Mose-Planter, der virker fremmede i Sydfyns frodige Land. Disse Hedemoser ligger mest i Lavninger i Bakkerne i den vestlige Del af Sydfyn, og her træffer man ogsaa spredte mindre Partier, som er dækkede med Lyng og andre Hedeplanter, saasom Kattedod (*Antennaria*), Volverlej (*Arnica*), Blaabær (*Vaccin. myrtillus*), Ørnebregne (*Pteridium*) o. fl.

Hyppigere end Lynghede træffes imidlertid udyrkede eller daarligt

Bakkeparti ved Humble paa Langeland.
(P. Harder fot.)

Langeland. Udsigt fra Dovnsklint mod Nordøst. Østerskov med Kjeldsnor og Strandvolden foran dette.
(Dann Geol. Unders.)

dyrkede *Sandpartier* med de til saadanne tørre Steder hørende Planter, saasom Mark-Bynke (*Artemisia campestris*), Dværgbunke (*Aira*, begge Arter), Sandskæg (*Weingärtneria*), Museurt (*Filago*, flere Arter), Rødknæ (*Rumex acetosella*) o. s. v. Saadanne Sandstrækninger forekommer baade i Amtets Fynsdel, paa Langeland og paa flere af de andre Øer. Enkelte Steder gaar de mod Stranden over i et Tilløb til Klitdannelse med Hjælme (*Psamma*), Sand-Star (*Carex arenaria*) o. s. v.

Den dyrkede Jord, der ikke frembyder videre mærkeligt, er indgærdet af talrige *levende Hegn*, et Særkende for det fynske Landskab, men forøvrigt ligesaa almindeligt paa Langeland og ogsaa paa de mindre skovbærende Øer. Hassel er den hyppigste Busk i disse Hegn, dog næsten lige saa ofte Pile-Arter; desuden findes Hvidtjørn, Slaaen, Liguster, Syren, Bukketorn, samt indvævet i Buskene talrige Brombær- og Rose-Arter. Af Urter er Skov-Fladbælg (*Lathyrus silvester*), Burre (*Arctium*), Agermaane (*Agrimonia eupatoria* og *odorata*), Klokke (*Campanula trachelium*) o. m. a. almindelige. —

Som Helhed taget er Plantevæksten i Amtet rig og frodig, men ikke med stærkt Særpræg. Dog træffer man næppe andetsteds i Landet et Landskab som det ved Svendborgsund og Sundene paa begge Sider af Thurø, hvor skovklædte Kyster gaar lige ned til Vandet, og hvor Frugthaver ligger Side ved Side, — en blid og frugtbar, skøn, men maaske lidt smaatskaaret Natur.

Sjældne Planter i Amtet. Amtet er rigt paa Arter, men der er egentlig ikke mange Sjældenheder at træffe. Foruden hvad ovenfor er nævnt, kan erindres om, at ved Kysterne træffes ofte Lopheurt (*Pulicaria dysenterica*) og Kær-Svinemælk (*Sonchus paluster*), og paa Langeland nogle Steder Læge-Stokrose (*Althæa off.*). Paa Markerne findes flere af de for de sydlige Egne særegne Ukrudtsplanter, saasom Vaarsalat (*Valerianella morisonii*), Ager-Ranunkel (*R. arvensis*), en lille Torskemund (*Linaria elatine*), Løvemund (*Antirrhinum orontium*) o. fl. Andre ejendommelige Ukrudtsplanter er Trefliget Ærepris (*Veronica triphyllos*), en Firling (*Sagina ciliata*) og Skærmaks (*Setaria viridis*). — Ved Gadekær paa Syd-Taasinge vokser en lille gul Kurveblomst Firkløft (*Cotula*), som kun findes faa Steder her i Landet. — Paa Thurø staar nogle vildtvoksende Eksemplarer af Storbladet Lind (*Tilia platyphylla*), som ellers blot kendes fra Østlolland og Æbelø. — Langeland har af sjældne Plantearter en Tusindgylden (*Centaureum capitatum*), ellers kun kendt fra Rørvig paa Sjælland, den himmelblaa Lungeurt (*Pulmonaria angustifolia*) og den giftige Galnebær (*Atropa Belladonna*), en gammel Lægeplante, samt, som ovenfor nævnt, Kristtorn.

Dankvart Dreyer (1816—52), Stensætning paa Brandsø, Lille Belt.

OLDTIDSMINDESMÆRKER OG OLDTIDSBEBYGGELSE

AF MUSEUMSINSPEKTØR HANS KJÆR

Fyns Oldtidsminder? — ja, den, der fra Jernbanerne ser udover Landet, finder ikke mange Oldtidsmindesmærker. Særlig stort var Tallet vistnok ingensinde. Og Fyns Land har længe været et godt Land; i hvert Fald den nyere Tids Landbrug har været karrig med Jorden, og det er tidligt gaaet ud over Mindesmærkerne. Høje er der nu næsten ingen af paa den aabne Mark; kun de allerstørste har haft Modstandsevne, hist og her. Noget bedre er det vel gaaet Stenmindesmærkerne; men ogsaa de maa nutildags mest søges i Skovene. Den, der taalmodigt gennemstrejfer Landet, faar vel samlet en Del til Bunke, men ganske overvejende er det usikre Tomter, og store bliver Tallene dog ikke. Svært usikkert bliver Indtrykket, om der alene skulde regnes efter de nu synlige Mindesmærker.

Men den, der kender lidt til Fundene fra Fyns Oldtid, maa dog hurtigt være paa det rene med, at Tomheden hverken kan være fuldstændig eller ganske oprindelig. Han vil mindes, at den største og prægtigste af alle prægtige Flintdolke, *Hindsgavldolken*, er fynsk. Han vil mindes en lang Række af Guldskaale fra Bronzealderen, store Fund fra Mark og Mose, og fra den tidlige Jernalder mærkelige, næsten enestaaende Fund som det billedprydede Bronzekar fra Illemosen; fremdeles rige romerske Grave, og idet han mindes Vaabenofrene fra Viemose, Illemose og

Kragehul, vil han forstaa, at det ikke var uden Grund, naar Landet allerede i en fjærn Fortid var omstridt, og endelig vil han se for sig Billedet af Sydøstfyn som den guldrigeste Del af Landet, mindes at det største af alle Guldfund, Broholmfundet, er fremkommet her, og at der endnu i vore Dage kan opleves Eventyr i denne Egn. Den fattige, jordløse Husmand gravede Tørv i Lavindsgaards Mose i Nærheden af Sanderumgaard og fandt 11 Guldskaale, til over 2000 Kr.s Metalværdi; eller, saa sent som i 1902, Husmandsdrengen i Gudme, som harvede Marken, mens Husbonden og en anden Mand saa til; da Harven slæbte paa, og han fik Anvisning paa at lette den op og fjerne Aarsagen, hang paa Harvetanden et Knippe af Guldringe, over 1200 Kr.s Værdi. Svært fint Guld havde de gamle Fynboer undertiden. En Ring fra Strib indeholder kun fem Tusindedele fremmed Metal; det er saa nær det pure Guld som praktisk muligt. Men ganske vist, den, der vil tro paa Eventyret, maa tro mere paa Arkæologien end paa det Studium, som gransker Stednavnene, ellers bliver hans Haab for ringe.

Nu er det vel saa, at det stærkeste Indtryk af Rigdom og Velvære kommer frem mod Oldtidens Slutning; og fra hele Jernalderen har der ingensinde været ret mange Mindesmærker synlige i Terrænet. Men allerede Bronzealderen, i alt Fald dens senere Del, er rig, og de faa Stenaldersminder, der er til Rest, gør ogsaa Indtryk af noget solidt, stort, anseligt i deres Anlæg. For blot at nævne et eneste Eksempel, Langdyssen ved Lindeskov i Vinding Herred, maa regnes for en af de længste, maaske den allerstørste i Danmark. Men ganske vist, Fordelingen er ujævn.

At det i Virkeligheden i mange Egne kun er det nøje Eftersyn, som behøves for at korrigere det første Indtryk, fremgaar af *Sehesteds* Eksempel. Uløselig knyttet til Fyns Arkæologi er Erindringen om Herren til Broholm, som ikke nøjedes med at være Samler — det er saa mange i det smaa, og selv i vore Dage kan der for Penge dannes en stor Samling — men som gjorde det til sin Opgave grundigt at gennemforske sin Egn, og skaffede sig den fornødne Faghjælp. Som et *monumentum ære perennius* staar *N. F. B. Sehesteds* 2 store Bøger, rige paa Indhold og klædte i et Udstyr, som det kun sjældent times Arkæologen at have til Raadighed, af bestandig Værdi, ikke blot for den, som vil prøve paa at studere den samme Egn, som de særlig behandler, Gudmeegnen, men overhovedet for den, som vil forstaa Fyns Oldtid. „Fortidsminder og Oldsager fra Egnen om Broholm“, udsendt af Sehested selv 1878, og „Arkæologiske Undersøgelser 1878—81“, udgivet (1884) efter hans Død, er i dansk Bogverden enestaaende og har egentlig kun Sidestykker

i engelske Privatmænds Arbejder. Men de staar højere end de engelske Skrifter, som maaske har været Forbilleder. Her fremføres ikke blot Oldsagerne, men Hovedvægten lægges paa Eftersyn, Kortlægning og Beskrivelse af Mindesmærkerne, et for et, med en Grundighed, som kunde gennemføres paa det snævrere Omraade, men som Nationalmuseet først senere fik Mod og Midler til at gennemføre for det hele Land, derhos en stor Mængde Undersøgelser, navnlig af Jernaldersgravpladsen paa Møllegaardsmarken, endnu den største Gravplads, som kendes uden for Bornholm, alt ledsaget af prægtige Billedtavler. Og i Tilgift de fornøjelige og lærerige Beretninger om de omhyggeligt gennemførte Forsøg paa at nærme sig Stenalderens Arbejdsform ved at gøre en Række af dens Arbejder efter, navnlig Slibning af Flint og Boring, samtidig med at Øksens praktiske Brugbarhed prøvedes ved Bygningen af det berømte Træhus, som endnu staar paa Broholm, alt i alt Eksperimenter, som først i ny Tid og paa andet Grundlag har fundet Sidestykke i et svensk Forsøg paa at nærme sig Stenalderlivet. Man mindes en anden Jordegodsejer, som levede paa Fyn, gamle *Vedel-Simonsen* paa Elvedgaard, som for et Hundredaar siden, i Oldtidsstudiets Barndom, samlede til Museet og prøvede at forstaa Levnene fra Fortiden; Sehesteds Resultat var mere omfattende; begge havde den samme Varme, en dybtgaaende Interesse for Oldtidsmindet, men overfor Vedel-Simonsen er Sehested monumental, og dette ikke blot paa Basis af Afstanden i Tid og de Fremskridt i Viden, som var vundne i Mellemtiden.

Hvad Sehested ikke gav, er den almindelige Fremstilling; de enkelte Fakta registreredes som Materiale til Fremtiden, men sammenføjedes ikke til et samlet Billede. Maaske beroede dette paa Erkendelsen af, at en saadan Fremstilling snart vilde blive delvis forældet, idet Rammerne lidt efter lidt forskydes gennem de Fremskridt i Kundskab, som vindes, naar nye Fakta fremkommer. Enhver saadan Fremstilling vil kun staa for en Tid, og særlig for Fyn gælder dette, idet ikke lidet her tegner sig noget afvigende fra Østdanmark, som Landet dog i det hele slutter sig til; yderligere er den almindelige Undersøgelse dels ikke tilendebragt — Odense Herred mangler —, dels ligger den for mange Egne saa langt tilbage, at den ikke længere tilfredsstiller. Derhos er der megen Forskel i de enkelte Egne. Kun Omridslinierne af et i Virkeligheden rigt varieret Mosaikbillede kan her meddeles.

Om den *ældste Stenalder*, Fastlandstiden, kan der ikke siges meget. Enkelte af de for Mullerupperioden ejendommelige Oldsager er fundne paa Fyn og Langeland, navnlig Benharpuner, men nogen Boplads kendes ikke. Sikkert vil de engang findes, men de vil da vistnok ogsaa vise,

at den ældste Bosættelse i vort Land ikke var paa Fyen, men at de første Mennesker var dem, hvis Bosteder i ny Tid er opdagede paa Sjælland. Bedre kendt er det næste Trin, Kystbosættelsen. Vel er der ikke fundet nogen udpræget „Køkkenmødding“, men mindre Bopladsler kendes det meste af Kysten rundt, og Tidsalderen tegner sig derhos i spredte Fund rundt om paa de egnede, dækkede Steder. Dette gælder Kysten ved Nyborg, Odense Fjord, Store Stegø og Langø nordøst for Bogense, fremdeles ved Baaring Vig, lidt usikkert paa Fænø; dernæst ved Gamborg Fjord, paa Svinø, videre sydefter paa Ilumø i Helnæsbugten, Bjørnø i Faaborg Fjord og ved Marstal. Men i det sydlige har den velkendte Landesænkning siden den ældre Stenalderens Tid udsat Kystbopladslerne for Bølgeslaget, delvis endog sænket dem under Vand. Ogsaa indover Landet færdedes Kystfolket; det er sporet ved Frøbjerg, mellem Assens og Odense.

Langt rigere og mere varieret tegner sig, ikke just gennem Bopladsler, hvoraf kun faa kendes, men gennem Gravmindesmærkerne *den yngre Stenalder*. Det samlede Tal af Oldtidens jordfaste Mindesmærker, som endnu er til Stede paa Fyn, eller dog kan paavises at have eksisteret, kan anslaaes til noget over 2000, deraf tilhører omkring ved 800 Stenalderen, i det mindste, thi mange af de Højtømter, hvorom intet længere vides, kan meget vel være fra Stenalderen. Hertil kommer endnu ca. 400 Punkter paa Langeland, Ærø og Taasinge. Naar over 300 af disse er fra Stenalderen, er det snarest en Bekræftelse af, at Tallet for det egentlige Fyen er forholdsvis for lavt.

Fordelingen er meget ujævn. Om hele Østkystens sammenhængende Land, fra Svendborg til henimod Hindsholm, gælder det som Norm, at Stenmindesmærkerne ligger paa Kystlandet; kun dette er blevet mere almindelig bebygget. Udpræget er dette Forhold i Gudme Herred; de allerfleste Dysser og Jættestuer ligger i det lange, smalle Kystsogn Hesselager; ligesaa i det nordligere liggende Vinding Herred, om Nyborg. Her er kun en Snes Stenmindesmærker af de halvfjerde Hundrede kortlagte arkæologiske Punkter. Paa lignende Maade forholder det sig i Nordvestfyen, Vends Herred: Middelfartegnen kender kun ganske enkelte Kamre, samlede ved Fønsskov og paa Brandsø; ikke meget anderledes i Svendborgegnen, Sunds Herred, atter med kun en Snes Dysser o.l. af 200 Punkter. Enkeltvis kan de findes i de tilsvarende Indlands egne; rigere kun i Baag Herred, Assenseggen, med 4 Langdysser og 15 andre Stengrave, hvoraf mærkeligt nok ingen Jættestue. At Bebyggelsen, som det er naturligt, er udgaaet fra Kystegnene er kendeligt i en rig Egn som Salling Herred i Sydvest. Der kan her tælles 130—140 Stengrave, overvejende Dysser. Enkelte Strøg maa for Stenalderens Menne-

sker have været særlig tiltrækkende. I Horne Sogn alene tælles ca. 60 Mindesmærker, deraf ved Bjerne 11 (1 Jættestue), ved Horne 3 Langdysser, 6 Kamre og antagelig 3 Jættestuer, endnu højdækkede.

De mindre Øer ved Sydfyn frembyder et rigt Billede; her er jo det hele at regne for Kystland. Tæt befolket var Lyø (16 Stengrave), Avernakø (4), Taasinge (26, allerede her dog ulige fordelte), Ærø (90, deraf kun 1 Jættestue) og endelig Langeland med ca. 200 Stengrave, deraf 25 Jættestuer. Som en Ø kan ogsaa Hindsholm regnes; Bjerge Herreds 35 Stengrave findes udelukkende paa Hindsholm og i de 2 nærmestliggende Sogne af Fyens Land, Munkebo og Drigstrup.

Men der kendes dog ogsaa i Nordfyn udprægede Indlandsbebyggelser. Et enestaaende Syn, mindst 10 Stengrave, Dysser og Jættestuer, kunde endnu for en Menneskealder siden vises paa en enkelt Mark ved Hjadstrup (nu de fleste borte). Rundt om grupperede sig i Grænseegnene mellem Lunde og Skam Herreder, især i Hjadstrup, Norup, Lunde, Uggerslev Sogne, mindst 60 Mindesmærker, deraf mærkelig mange Jættestuer, alene i Uggerslev mindst 10. En anden, mindre Bebyggelse erkendes gennem Mindesmærkerne i den sydlige og vestlige Del af Skovby Herred.

Tydeligt synes det heraf at fremgaa, hvorledes Stenalderens Befolkning har arbejdet sig indefter. Skovegnene og Lerbakkerne har som sædvanlig været til Hinder. Maaske vil det vise sig, at ogsaa andre Aarsager har hindret, at Stenaldermændene naaede frem over hele Fyn. Maaske har Perioden været kortere end paa Sjælland. Maaske kan det være et Tegn i denne Retning, at Stenalderens sidste Gravform, Hellekisten, kun kendes i ringe Tal. Men der findes i de bevarede Mindesmærker adskillige udprægede og smukke. Lindeskovdyssen, 160 m i Længden, har endnu 126 Randsten, en anden i Nærheden har bevaret 4 Kamre, ensartede svære Kister; et mærkeligt Komplex af 3 Langdysser med 6 Kamre findes i Piptorn Skov, og endnu kan nævnes Brudager Langdyssen, 60 m lang, med dobbelte Randsten. Berømt er Runddyssen paa Brandsø og Langdysserne ved Humle paa Langeland, den ene, „Kong Humbles Grav“, særlig smukt bevaret. Af de mærkelig ujævnt fordelte Jættestuer ligger de smukkeste paa Hindsholm: en ved Martofte, „Tornehøj“ ved Brokdorff, og det store, smukke Kammer i „Moreshøj“, 10—11 m langt, med 7 m lang Gang.

Blandt de faatalligt kendte Bopladser skal kun lige nævnes en paa Lyø, en ved Lindø, Langeland, ved Vester Egense, Nordfyn, samt ved Christiansminde ved Svendborg.

Der kendes, især fra Stengravene, en Del Fund, bevarede i National-

museet, Fyns Stiftsmuseum, Museet i Svendborg samt paa Broholm, for Langeland i Museet i Rudkøbing. Iøvrigt kan Stensager findes saa at sige overalt. Stenaldermanden færdedes ogsaa andensteds, end hvor han var bofast.

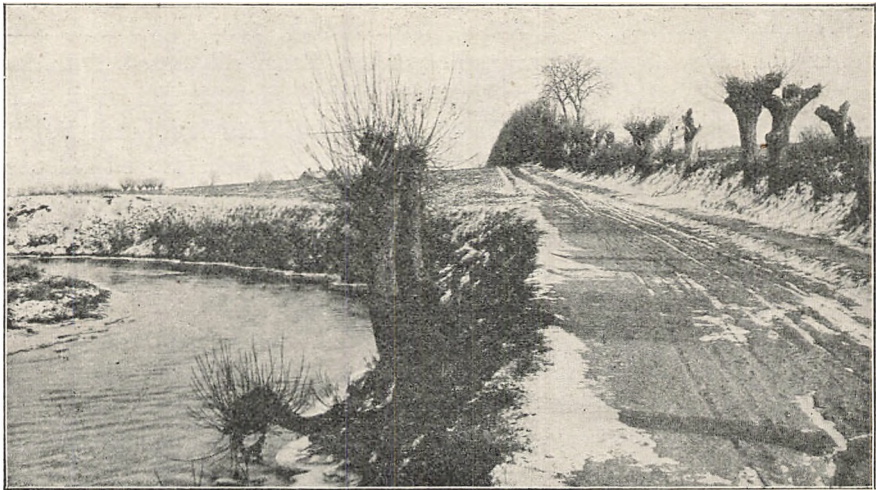
Bronzealderens Høje gemmer sig nutildags næsten alle i Skovene. Kun ringe er det Tal, som endnu har Højkarakter, af de ca. 1000, som kan eftervises. Tillige ligger Højenes Sløjfning overvejende saa langt tilbage, at ogsaa Fundene er gaaet tabt. Frederik VII kunde endnu udgrave en samlet Højgruppe ved Tokelund, Assenseggen; i vore Dage hører selv Undersøgelse af en enkelt Højrest til det ret sjældent forekommende. I Salling Herred og andetsteds kan det dog ses, at Bebyggelsen bredte sig frem over Stenaldergrænserne. Fyldigere end gennem Gravfundene tegner navnlig Periodens senere Afsnit sig gennem Fund fra Mark og Mose, hengemte eller viede Sager, og den viser sig i en Rigdom, som omvendt bekræftes og suppleres gennem en Del af Gravfundene. *Guldskaale* er fundne ved Lavindsgaard (11 i en Bronzespand), Avernakø (6 Skaale, 1685), Ejlbj (3), *Lurer* ved Tryggelev paa Langeland, *Kvindesmykker* nær Vellinge, Odense Amt, Mand- og Kvindesager ved Lungerne, Skydebjerg Sogn, *Guldringe* i en Bronzedaase ved Espe, 4 *Guldringe* i Brunsmose, Flemløse Sogn, 2 smukke *Sværd* ved Holmdrup i Skaarup Sogn. Og til de gennemgaaende prægtige Sager i disse Fund svarer som et tydeligt Vidnesbyrd om Lyst og Evne til at besidde smukke Ejendele et Gravfund fra V. Skerninge med guldbelagte Knapper og Ragekniv, Niptang helt af Guld, Fund med Armringe af Guld, Voldtofte, Armring og Naal af Guld fra Dreslette. Rige Fund fra de sidste Tidsafsnit er fremdragne bl. a. ved Midskov, Mesinge Sogn, Simmersholm (Dreslette), Jørgensø (Krogshølle), Øgemose (Broby), Billeshøj (Haarslev), Fangel Torp ved Odense og Søby paa Ærø med prydede Hængekar, Hals- og Armringe, store Smykkenaale o. s. v. Der er Tegn til, at Bronzealderen tidligt naaede Fyen, eller at man i alt Fald tidligt lærte at skatte Metallet, og at Støbningen ogsaa senere udførtes paa Øen, fremgaar uomtvisteligt af, at en Støbeform og en i denne støbt Økse er fundne med en Mils Afstand i Vestfyn. I Assenseggen ligger endvidere ved Voldtofte de bedste hidtil kendte Boplads, bl. a. med store Forraadskar med Korn, en anden Boplads er ved Hasmark nær Odense Fjord, en mindre ved Ø. Stigtehave paa Langeland.

Jernalderen melder sig med det bekendte store Bronzekar fra Illemosen, Rynkeby, med drevne Dyre- og Menneskebilleder, og med Langaagravpladsen, hvor man i en af Gravene fandt Dele af en Vogn af lignende Art som Dejbjergvognen. Perioderne fra Kristi Fødselstid

til Oldtidens Slutning betegner sig hver for sig med rige Fund, som vidner om Øens stedse stigende Betydning, Befolkningens Udbredelse over det hele Terræn, og dens Velstand; Mindesmærker findes jo derimod saare sjældent fra disse Tider. Romerske Statuetter fandt Vej til Fyen; rige Grave fra *romersk Tid* kendes fra Annasholm ved Odense, Espe, Kjørumbaard og N. Broby i Salling Herred, 2 ved Ringe, alle med romerske Metalkar, det jævne Folks Grave fra Møllegaardsmarken ved Broholm, som ogsaa viste Grave fra det næste Afsnit, *Folkevan-dringstiden*, hvis Grave, mest Urnegrave, desuden bl. a. kendes fra Fraugde (80), Sanderumbaard, Oregaard, o. s. v. særlig rigt ved Aarslev og Eskildstrup. Blandt Guldfundene kan *Brangstrupskatten* ikke forbi-gaas, med sine 46 rom. Mønter fra 250—350 dateret til ca. 400, med Guldringe, Hængesmykker, o. s. v. Om Ufredstider minder de store Kamp-ofre i Viemose, det største danske Fund, over 4000 Genstande, vel fra 4. Aarh., og det lille, samtidige fra Illemose; senere, ved 500, er det smukke Fund fra Kragehul, og ved en gammel Vej ved Krogsbølle fandtes i Tørvæn ikke faa Vaaben og lign., som sagtens stammede fra en der foregaaet Kamp. Talrige Guldfund betegner den *efterromerske Periode*: Bulbro (Brakteater), Elsehoved og Broholmskatten (7000 Kr.s Metalværdi), 2 Halsringe paa Nyborg Jorder. Og rig maa *Vikingetiden* have været, om end Fundene er faa; af de egentlige Skattefund er kun Yholm af de større (2 kg Sølv). De gamle Gravfund fra Søllested og Møllemosegaard i Salling Herred, med de prægtige Mankestole til Køreheste har næsten kongelig Karakter.

Gennem saadanne Fund anes Tilstedeværelsen af Stormandsgaarde, de som just Fyn siden udviklede saa stærkt, og Runestenene fører Mændene frem med Navn. Helnæsstenen taler om *Rolv Noregode*, som rejste Sten over Brodersønnen *Gudmund*, medens Rolv's Sønner rejste Flemløsestenen; om en Mand af samme Navn tales paa Voldtoftestenen; N. Næraastenen siger: *Tormund*, nyd din Høj; Rønningestenen nævner *Sote*, som satte Sten for sin Broder *Elev*, begge Sønner af „*Asgót* med det røde Skjold“, og endelig er der Glavendrupstenens *Alle Saalve-Gode*, Viets hæderværdige Høvding, som hædres af *Ragnhild*, medens Sønnerne siden paa samme Sten tilkendegav, at de i Mindet ærede Alle og hans Hustru. Hedensk er Stenens: Tor vie disse Runer, men fra den sidste Tid, snart efter 900, enestaaende dens Opstilling ved en mægtig Skibssætning, atter et værdigt Høvdingeminde.

Af samtlige Mindesmærker er fredlyst: 16 Runddysser, 39 Langdysser, 46 Dyssekamre, 27 Jættestuer, 65 Høje, en Hellekiste, en Sten med skaalf. Ford. og en Langhøj (i Salling H. alene 78 Mindesmærker).

Vejgårde. Østfyn.
(H. Lønborg fot.)

FYN OG FYNBOERNE

AF DR. PHIL. VILLADS CHRISTENSEN

Det er en gammel, men utvivlsom fejltagtig Opfattelse, at Navnet Fyn er det samme som *fin*. „Indbyggerne bruger dette Ord,“ siger Danske Atlas, „i en vidtløftig Mening, om alt hvad der er godt og skønt: en fin Mand, en fin Hest, et fint Hus.“ Og i denne Betydning skulde Ordet gælde om den hele Ø.

Denne Opfattelse er af gammel Dato, den findes allerede hos en af vore allerældste topografiske Forfattere, Præsten Niels Svansø i Varde, der paa Reformationstiden forfattede en Danmarksbeskrivelse paa latinske Vers. Han siger heri om Fyn: „Det cimbriske Modersmaal kalder dette Land: det yndige. Thi frugtbar og yndigt er det. Her er Egeskove og høstmodne Kornvange; Engene smiler med friske Blomsterfarver, og hid og did risler Bække med summende Mumlen.“ Og ned gennem alle Aarhundrederne siden Kristian III.s Tid lyder den samme Lovprisning af den skønne Ø. I Skriftet Encomion fra 1656 berømmes „det meget skønne Land *Fyn*, som med al Ret maa og kan kaldes et *fint* Land for sine herlige Gaver og Frugtbarhed med skøn og herlig Skov, Mark, Ager, Eng, Fiskevand og herligt Folk og meget andet mere, som det af Gud er velsignet med.“ Arent Berntsen udtrykker sig paa lignende Vis, og Jens Steen Sehested skrev i 1671 et langt Digt til Fyns Berømmelse:

Gade i Steenstrup (Svendborg Amt).
(Hude fot.)

Gammel Sulegaard i Søndersø. (Gaardspladsens nordvestre Hjørne, set fra Porten, med den ældste sulebyggede Vestlænge).
(Mogens Clemmensen fot. 1916.)

Udvalgte Landskab, dejlig Fyn!
 Naturens Mesterstykket
 Du glæder Hjerte, ¹Sind og Syn
 Og est saa manges Lykke.

Selv om ingen ved, hvad Navnet Fyn betyder, er den folkelige Forklaring af Ordet et Vidnesbyrd om det Indtryk af Blidhed og Ynde, som Øen til alle Tider har gjort.

Hvad Naturen har givet, har Menneskene hæget om. Intetsteds i Danmark træffes et saa kultiveret Land som Fyn. Se Landevejene! Omhyggeligt plejede og passede løber de overalt gennem de frugtbare Marker. Hvad der aldrig vilde ske i Jylland: at man er i Tvivl, om det er en Hovedlandevej eller en Bivej, man befinder sig paa, det er man overalt udsat for paa Fyn; thi Bivejene her er ofte bedre end Landevejene i Jylland. Man maa ved en Sammenligning mellem den frugtbare Ø og den magre Halvø ofte tænke paa Ordsproget: En Ulykke i Fyn er et fedt Faar i Jylland.

Langs alle Veje hygger og lærer de levende Hegn. Her gror Poppel og Pil, Slaentorn, Hvidtjørn, Hessel og Hyld, Brombær, Bukketorn og vilde Roser. I det sydvestlige Fyn, mellem Faaborg og Assens, bruges særlig Syrener til Vejhegn, og man kan i Forsommeren køre hele Mil mellem de duftende Blomsterklynger. Frugttræerne blomstrer over hele Øen; i det nordøstlige Fyn, mellem Kerteminde, Nyborg og Odense, er det særlig Kirsebærtræer, der dyrkes. Vest derfor, mellem Bogense og Middelfart, svajer de grønne Humleranker. Over det hele frodige Landskab lyser de hvidkalkede Kirketaarne. „Skinner Solen ikke andre Steder i Verden, saa skinner den paa Brændekilde Kirke“, hedder det paa Fyn.

Den Skik at *hegne* langs Veje og Markskel, har længe haft hjemme paa Øen. Til at begynde med var det dog ikke de plantede Hegn, der brugtes, men de solide Stengærder, af hvilke der endnu ses milelange Strækninger. De gjorde en dobbelt Nytte ved baade at skaffe et stærkt og varigt Skel og ved at befri Markerne for den Overflodighed af Kampsten, som tidligere fandtes paa dem, saa Plovmanden ikke kunde holde Ploven i Jorden et halvt Stenkast ad Gangen, som det hedder i en Skrivelse fra 1759. Særlig laa de i Mængde paa Skraaningerne af „de fynske Alper“. Danske Atlas siger i 1767, at man i dette Aarhundrede har ladet opsætte „mange tusinde Gange tusinde Favne Stengærder“; og om en enkelt Godsejer, Kammerjunker Holstein til Holstenshus, vides det, at han alene i 4—5 Aar lod rejse 10,000 Favne Stengærder. Arbejdet blev udført ved Hoveri af Bønderne. Man mindes her

Fiskerhytte ved „Strandhuse“.
(Svendborg Amt.)

Rødemølle Vandmølle ved Hvidkilde.
(Svendborg Amt.)

Sortebro Kro (Svendborg Amt).
(Tegninger af Elliot Hjuler.)

den ejendommelige Gravskrift, som Christoffer Valkendorf til Glorup lod sætte over sig selv i Svindinge Kirke: „Jeg haver opbyggt Glorup og Kirken af ny. Jeg haver bekommet al Svinning Sogn under Glorups Herskab. Jeg haver ladet opsætte alle Stengærder om Glorups Fang. Af alt dette roser jeg mig intet, men takker Gud ...“

Det var i Udskiftningstiden, sidst i 18. Aarhundrede, at de fynske Landskaber fik det særlige Præg, som de tildels bevarer endnu. Fra den Tid stammer de levende Hegn og de smukke Haver, og det var paa Udskiftningstiden, at den typiske fynske Byggemaade udvikledes. Præsten Wedel saa de nyopførte Gaarde paa sin „indenlandske Rejse“ i 1802. Paa Baroniet Hvidkilde var Gaardene byggede i tre Længer og med et Stengærde eller et Stakit i Stedet for den fjerde. Alt var af solidt Egetømmer med brændte Sten i Tavlene, udfugede Mure, store Vinduer, malede Porte, Døre og Stakitter, „skønnere Gaarde har jeg ikke set i Danmark“. Paa Rødkilde Gods var Bygningsmaaden en anden, her brugtes kun to Huslænger i Vinkel.

Det var paa samme Tid, at en af vore store Digtere, Jens Baggesen, opholdt sig paa Brahetrolleborg i det sydlige Fyn og paa sin Vis bidrog til at give Markernes Udskiftning og Gaardenes Udflytning det festlige Præg, som var den historiske Begivenhed værdigt. Gaardene paa Brahetrolleborg Gods blev udflyttede af Grev Johan Ludvig Reventlow i 1787. Baggesen var paa den Tid hans Gæst, og sammen med Greven og Grevinde Sybilla gav han de nye Gaarde Navne. Hele Oplysningstidens moraliserende, følelsesfulde og natursværmende Aand spejler sig endnu i bevarede Gaardnavne som Agerspris, Yndighed, Bliedegn, Bliedeborg, Søkilde, Gladbo, Flidsager, Lykkevalg, Planteheld, Plovheld, Bondero, Lundsryd, Akseglæde, Ladefyld, Nøjsomhed, Skyggelund, Sølyst. Tidens Interesse for den klassiske Oldtid gav sig Udslag i en Række Navne fra det gamle Grækenland, som Baggesen foreslog: Delphi, Troja, Athen, Sparta osv. Et Par af disse kan endnu findes paa Generalstabskortene: Lakedæmonien ved Bredden af Arreskov Sø og den bekendte Kro og Jernbanestation Korinth.

Ogsaa andre Minder om Baggesen findes i Brahetrolleborgs Omegn. I den skønne skovkransede Nørresø ligger en Ø, som endnu kaldes Baggesens Ø, fordi Greven skænkede den til sin Ven. Baggesen skriver om den i et Brev til Pram 1787: „Blev jeg ked af den Sværm, jeg der [i Berlin eller London] vilde hvirvles i, drog jeg mig tilbage paa en lille Ø, som jeg ejer i Fyn, ikke umaadelig meget større end jeg selv, hvorpaa der staar nogle Træer, og i hvis Midte en Kilde opvælder, liggende i et Ocean og omgivet paa alle Sider af Skove“. Øens egentlige

Navn har været Lucieø; thi Grev Reventlow skriver i Baggensens Dagbog: „Tænk ofte paa Trolleborg og dets Beboere og ihukom, at Lucieøen er din.“

I det venlige og idylliske Landskab gik de gamle Fynboer, selv venlige og godmodige, snaksomme og nyfigne, let bevægelige og overfladiske. Mændene med den højrode, strikkede Toplue eller, naar de var i Stadstøjet, med Kastorhatten, under hvilken det lange Haar faldt ned paa Skuldrene; Kvinderne med den malede Solhat af Pap, der i Sommervarmen altid gav en ubehagelig Fernislugt fra sig. Præsten Junge i Bloustrød, der var født paa Fyn, mindedes disse Hatte, da han skrev sit Værk om den nordsjællandske Almue: „I Fyn saa man 1795 Konen Ane Marie Jensdatter af Vester Skerninge offentlig belønnet for at have forfærdiget 900 af de malede og ferniserede Pap-Solhatte, hvormed den fynske Bondekarl sædvanlig gør sin Kæreste den første Present“. Men naar Pigen gik i Marken med Mælkespanden, bar hun paa Hovedet den spraglede Malkekranse, der hørte med til enhver ung Bondepiges personlige Udstyr. Et Vadmælsskørt var alle Kvinders daglige Dragt; hos Konerne var det grønt, hos Pigerne rødt.

Naar man taler om Fynboerne, falder det saa naturligt især at tænke paa Kvinderne, — det er som om særlig de passer til Øen og ret giver Udtryk for dens kvindelige Ynde. Allerede den gamle Pastor Svansø i Varde har forvildet sig ind paa dette Emne, om end han efter det 16. Aarhundredes Skik indhyller sig i mythologiske Billeder: „Skovene her bebo lysfarvede Elverpiger, som breder de rosenduftende Lokker over deres Legemer, Lem for Lem. De vise sig som Piger med rødme Kinder, blidt spejder de med vagtsomme Øjne, og naar deres indsmigrende Mund taler, lyder det som bløde Lattertriller. Slanke er Elverpigerne med deres hældende Skuldre og smalle Bryst —“, og saa fortsætter den gejstlige Mand med en indgaaende Beskrivelse af Elverpigernes Dejligheder, som kunde tyde paa, at han selv har været under de venlige og indladende fynske Pigers Magt.

„Landsbypigernes Tidsfordriv hele Aaret igennem“ er Titlen paa en gammel fynsk Vise, der blev trykt i Odense 1775, derefter i København 1787. Forfatteren har nok haft et uafgjort Mellemværende med de fynske Piger; thi han er temmelig ond imod dem. Men det er sikkert rigtigt nok, naar han lader Pigerne erklære Musik og Dans for deres kæreste Tidsfordriv:

Vi er heller for Musik,
Stikkedansen æres;
vore Karle véd vor Nik,
vi véd ogsaa deres.

Vi kan rigtig holde ud,
om det var med store Knud;
ja, vi kunde rende
indtil Verdens Ende.

I en ældre og mere nøjsom Tid var det særlig Danselege, der dyrkedes: Blindebuk, skære Havre, bytte Gaarde eller drage Handske. Men saadanne Lege er nu de fynske Piger voksede fra, og kun *Øboerne*, d. v. s. Indbyggerne paa de smaa Øer ved Fyns Kyster, kan endnu tage til Takke med dem:

Vi ej leger Blindeged,
hvem vil være Bukke?
Vi i Bjørnens Urtebed
kan ej Blomster plukke.
Skære Havre, fæste Gaard,
drage Handske, stjæle Faar,
syv Mands Adellinge —
sligt maa Øboer springe.

Kuriøs er den Foragt, hvormed Pigerne paa det store Fastland Fyn ser ned paa „Øboerne“. Men Indbyggerne paa de lidt større Øer lader dette Smædeord gaa videre til de endnu mindre. Taasinge føler sig som et Fastland, og om Ærø siger Øens Topograf Dr. Hübertz 1834: „Paa Ærø hedde Beboerne af Drejø og Strynø osv. Øboere. Paa de to sidstnævnte Øer søger man sin Oprejsning ved at kalde dem paa Hjortø og Birkholm Øboere, og disse ere, som de mindste, nødte til at lade dette Navn sidde paa sig.“ — Paa Lolland skærper man Haanen endnu mere ved at kalde Indbyggerne paa de smaa Nabøer for *Øbattering*, en Fejøbo f. Eks. en Fæjbatting. En Batting er oprindelig en Fugleunge, som endnu ikke er flyvefærdig, senere brugtes Ordet ogsaa om en sølle Hjemmefødning. Og alskens Drøjheder har Beboerne paa disse smaa Øer stedse maattet høre af de overlegne Fastlandsfolk paa Fyn. Allerede Lægen Holger Jacobsen noterer i sin Rejsejournal fra 17. Aarh. „Naar der kommer Fremmede paa Landet *Helnæs*, siger Indbyggerne: Konelille, tag en ren Særk paa i Dag, der kommer Folk fra Oppenland.“ Og om Folkene paa *Strynø* sagde man i gamle Dage, at de havde et Stykke Kandissukker hængende over Bordet, som Gæsterne skiftedes til at suge paa, naar der var Kaffeselskab.

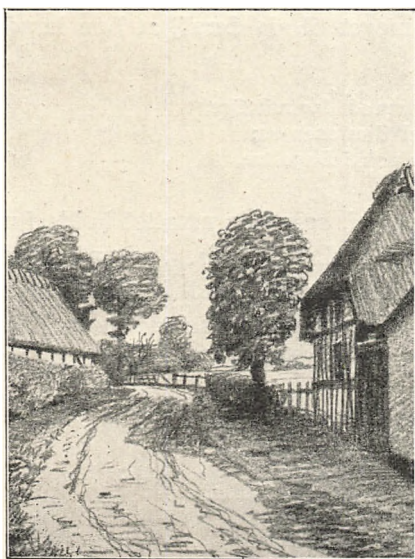
Dansen var altsaa først og sidst „Landsbypigernes Tidsfordriv“. Men man kan jo ikke danse altid, og saa bydes der dog ogsaa en anden Trøst, — man kan spise. Idet Landsbypigen omtaler de kedelige Arbejdsgilder, hvor Ungdommen samledes for at bestille noget: bryde og skætte Hør, karte osv., er hun misfornøjet med, at der ved disse Lejligheder aldrig spilles op til Dans. Men

Landskab ved Rudme (Midtfyn).

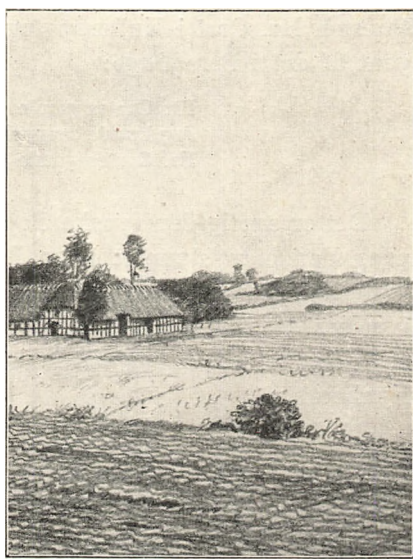

Fra Kullerup (Østfyn).

Parti i Rudme (Midtfyn).

(Elliot Hjuler teg.)

Landskab ved Ringe.

Kartegilder slunter med
 syv Gang Mad om Dagen — —
 Føringsgilder ti i Rad:
 der faar vi jo Mad paa Fad — —
 Hvor vi saa skal smage
 gutten Praasekage!

Og i disse Linier rører Visens Forfatter ved et Emne, som har været Genstand for mange Lovprisninger og adskillige Skumlerier: Den gode fynske Mad.

Fyn er fra gammel Tid berømt som et Land, hvor der spises godt, og hvor der er Overflødighed af Øl og Most. „De æder saa møjet paa Fyn,“ sagde Frederik VI; og misundelige Mennesker fra andre Landsdele har tidt nok skumlet over den gode fynske Levemaade. Men naar de selv kom derover, var de dog glade for Traktementet, som Poeten Mikkil Hansen Jernskæg, da han i 1706 blev trakteret hos Forpagteren paa Brahetrolleborg

Med Landets Korne Saft og franske Rigets Most,
 med Smør, med Flæsk og Ost,
 med Kylling, stegte Fugl, med Vaffel og Smaakager,
 som Hustruen saa vel besukred' lækkert bager;
 den Makrel, Sukkerfisk, med Sukkerærter sød,
 med meget mere godt, som vi hos Manden nød.

Og Fyns gamle Øl har sikkert ogsaa smagt ham, siden han hos Præsten Hr. Cort i Kullerup tog saa meget til sig deraf, at han havde godt af det i flere Dage:

Hr. Cortes gamle Øl det sused' for mit Øre,
 Jeg kunde næppelig med Øjstenen se;
 Hr. Cortes gamle Øl var nok i Dage tre.

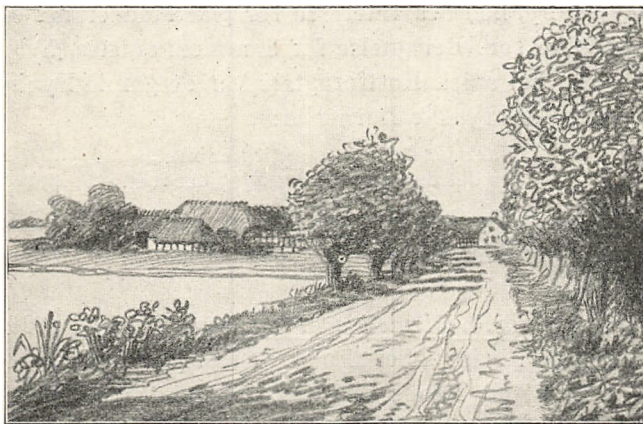
Det er særlig den fynske *Boghvedegrød*, som har maattet holde for, naar der blev skumlet over Fynboernes Levemaade. Jyderne siger, man kan kende en Fynbo paa, at han mimrer med Munden, naar han ser en Boghvedemark. I en versificeret Danmarksbeskrivelse, der er forfattet ved Aar 1600, hedder det, mere plumpt end poetisk, om Fynboerne:

Deres Natur er underlig,
 med Grød de pleje at fylde sig.
 Ihvor de sig begive,
 Grød maa alt med dem blive.

De elske Grød over Rinisk Guld,
 med Grød de fylde deres Skrutte fuld
 o. s. v.

Elliot Hjuler: Fra Troense.

Elliot Hjuler: Nørre Søby (Midtfyn).

Her er det en Sjællænder, der spotter Fynboernes Forkærlighed for denne Spise. Men noget har der jo været om det. Arent Berntsen kalder Boghvedegrød for Fynbogrød og fortæller (1656), at hele Bymarker paa Fyn er tilsaaede med idel Boghvede, hvoraf Indbyggerne vide at berede skønne Boghvedegryn, „sig selv til god Ophold og navnkundig Spise“. Denne nationale Fynboret holdt sig til over Midten af forrige Aarhundrede. De sjællandske Soldater, der under Fredericias Belejring laa indkvarterede paa Fyn, klagede over, at de fik Boghvedegrød 21 Gange om Ugen. Men Fynboerne gør saa Gengæld ved at rynke paa Næsen ad Sjællændernes Bygmelsgrød og Lollikernes graa Ærter.

En anden fynsk Nationalret var *Praasekagen*, der kun kom paa Bordet ved højtidelige Lejligheder, særlig om Julen og ved Høstgilderne. „Var det ikke for den kære Praas, saa hjalp jeg dem ikke i Høst“, sagde en fynsk Husmand, der længe i Forvejen glædede sig til Praasekagen ved Høstgildet. Praasekagen var oprindelig en Havrekage med Talg i. Senere blev den finere, lavet af Havregryn med rigelig Til sætning af Fløde, Smør og Rosiner og spist med en Sauce af varm Sirup og Smør. Fed skulde den være. Praasekagen kendes endnu, og Smagen for den følger enhver rettroende Fynbo, hvor han end kommer hen. Det siges, at C. F. Tietgen ikke kunde tænke sig en Juleaften i Hjemmet uden Praasekage med Sirup. Ogsaa *Rygeosten*, der særlig laves paa Nordfyn, skattes endnu af mange, og *Æbleflæsk* er ligeledes en yndet Ret paa Fyn. Kallun har maaske ogsaa fordem været en Ret, som Fynboerne satte Pris paa. I Præsteindberetningerne 1623 fortæles om en Herremand i Ubberud Sogn, der skænkede alt sit Gods til Sct. Knuds Kloster imod at faa en Ret Kallun hver Dag, saa længe han levede.

Et Udslag af Fynboernes Interesse for god Mad er det særlig fynske Ord *Spiseballe* som Betegnelse for Sammenkomster, hvor der ikke blev danset, men kun spist. Kostforagtere var de gamle Fynboere ikke, hvis man kan tro det fynske Børnerim:

Naar jeg har spist, og jeg er mæt,
Er det det samme, hvad jeg har ædt.

Forstod de gamle Fynboere at sætte Pris paa Mad, saa foragtede de heller ikke de hjemmelavede Drikke, som de skyllede den ned med: Øl, Most og Mjød.

Det berømte *Gammelt Øl med en Pind i* var kogt Øl med Sirup og smaa Brødtærninger. Naar Øllet skulde være rigtig kraftigt, brugtes en halv Tønde Malt til en Tønde Øl. Men det mente Fynboerne var vel anvendt; thi „godt Øl er den halve Føde“, sagde de, og „hvor der læg-

ges en Tønde Malt, der spares en Tønde Rug“. Øllet skulde brygges om Foraaret, helst i Marts Maanedes Næde, og dette saakaldte *Tormaaneds Øl* kunde gemmes længe. Der haves Eksempler paa, at Øl der var brygget ved en Datters Daab, først blev drukket ved hendes Konfirmation. Men blev Øllet ikke brygget i Næde, troede man, at det vilde „gøre sig“ i Tønden, hver Gang det blev Nymaane. Den gode Humle til Øllet avlede Fynboerne jo selv.

Humledyrkningen er rimeligvis indført til Danmark allerede i Munkenes Tid; men den specielle fynske Humleavl er af nyere Dato. Den blev indført ved Aar 1700 af Fru Anne Trolle Bille til Kærsgaard i Brænderup Sogn, der sendte et Par af sine dygtige Fæstebønder til Preussen for der at lære Dyrkningen. Siden den Tid har Brænderup været betragtet som Humledyrkningens egentlige Hjemsted paa Fyn, og der findes her endnu Humlehave paa 8—10,000 Stænger. Humlestængerne, der kan være 10—12 Alen høje, og om hvilke Planten snor sig spiralformet „ret om“, fra Venstre til Højre, skulde i ældre Tid helst være af El, og den afskrabede Bark af Stængerne brugtes da til at røge Flæsk ved, — intet kunde give Flæsket en saa ypperlig Smag som Ellebark.

Humlehøsten foregaar i September, — da ombølges den hele Landsby af den stærke, krydrede Humleluft, og da kan man lugte en Humlehave længe før man kan se den. Høsten foregaar paa den Maade, at Rankerne skæres over, Stængerne med den øverste Del af Planten, hvor „Humlekopperne“ sidder, trækkes op af Jorden, og Plukningen omkring det store Bryggerkar inde i Stuen begynder. De afplukkede Topranker bruges til Kreaturfoder, og de stærke Rodranker, der er bleven tilbage ude i Haven, skæres af senere hen paa Efteraaret og kommer til Anvendelse paa forskellig Maade. Tidligere snoede man Ranketøjr af dem til Kreaturerne. Nu bruges de mere til Fletning af Dørmaatter, og i Arresthuset i Middelfart beskæftiges Fangerne med at lave Rankemaatter af Humlerankerne fra Brænderup. Eller de kunde brændes, da de varmede godt, og Asken af dem var særdeles god til Bygelud.

Medens Humledyrkningen særlig havde hjemme i det nordvestlige Fyn, blomstrede Frugttæerne over hele Øen, og i enhver fynsk Gaard forstod man den Kunst at *støde Most*. Den gærede Drik blev især lavet af Æbler og Pærer, men ogsaa Blommer og Slaaen kunde stødes til Most. Naar Frugthøsten var endt, laa der i de fynske Kældere Tønde ved Tønde af denne stærke Drik, — den skulde jo vare Vinteren igennem og endda forslaa til det stærke Forbrug næste Høst, da saa mange Menneskers Tørst skulde slukkes.

Der stødes Most af all' og hver,
 naar Frugten lidet gælder;
 den fynske Most er mig saa kær,
 som Vin af Franzes Kælder,

synger Jens Sehested i 1671. Men han glemmer heller ikke at prise Mjøden:

Den fynske Mjød er herlig.
 Hun bliver mange Mile sendt,
 thi hver er lystbegærlig
 at faa den søde Honning-Taar,
 som Russ' og Nordmand priser,
 fordi hun klar i Glasset staar
 og spansk Vins Farven viser.

Den Kunst at *blænde Mjød* forstod Fynboerne ogsaa til Fuldkommenhed. Mjøden blev bedre, jo længer den laa paa Tønden. Mindst et Aar maatte den lagres, inden den var færdig; og blev den gemt i mange Aar, kunde den smage som Tokayer.

Ja, Fyns rige Land ydede i Overflødighed alt, hvad Maven kunde begære. Her var de gode Kartofler, som Fynboerne kaldte Betætter, her var de fede røgede Flyndere, som kaldtes Kerteminde Raadmænd, og de søde Gulerødder fra Nordfyn, som hed Bogense Rosiner. Kun faa Næringer ud over det at dyrke Jorden dreves i ældre Tid paa Fyn. Dog maa nævnes den berømte Marsvinefangst i Gamborg Fjord, der dreves af det fra ældgammel Tid privilegerede Laug i Middelfart. Paa Hvidkilde var i 18. Aarh. et Stutteri, hvorfra endogsaa Kongen af Sardinien lod hente Heste. Og fra en Banke ved Hindsgavl eksporteredes fordem i Tøndevise det sortglinsende Jernsand, som Skriverne i det kongelige Kancelli og andre Skriverstuer i København brugte til at strø over den vaade Skrift.

Det gamle fynske Almueliv har fundet en nænsom og forstaaende Skildrer i den nordfynske Lærerdatter *Christine Reimer*, der i et Værk paa flere Bind har meddelt sine egne Barndomserindringer og gamle Folks Fortællinger. Hun har selv kendt den ældre Tids huslige og flittige Slægt, særlig Kvinderne, som hun aldrig bliver træt af at rose. Hun har selv gaaet gennem den stille Landsbygade en Sommeraften og hørt Kvinderne „dykke“ deres Urter. „Hegn og Buske skjulte dem; men i Tørketid kunde man i de tyste, lyse Aftener rundt om fra Haverne høre den varsomt plaskende, for hver Plante afbrudte Lyd ved denne Vandingsmaade“. Hun har selv set den unge Pige, der med øvet Haand strør Sand paa det hvidskurede Gulv. „Ingen kan nu skaffe et Billede af en sandstrøende ung Pige fra hin Tid. Det var ikke Ole-Ligeglads

gaard i Brejninge paa Ærø.
(K. Hude fot.)

Nyborg Strand.
(H. A. Ebbesen fot.)

Datter ved sit Arbejde. Men det var den stiltfærdige, ærekære Indsats, den reelle Dygtighed eller den Uøvedes Gøren sig Umage, der her ret fik et af sine synlige Udslag. Hvor agtpaagivende, hvor levende interesseret gik en saadan hueklædt Pige der ikke i dette Øjeblik for at udføre Arbejdet saa pænt som muligt. Og i lige Maade ved andre Arbejder gjaldt det om at naa saa vidt, at ikke den Første den Bedste kunde gøre hende just den Ting efter.“

Saaledes bliver i alle Skildringer Fyn til Danmarks Have, — en Have, hvor alle Blomster kaldes Roser og Rosen Tornerose, og hvor de yndefulde Humleranker svajer langs pyntelige Husvægge. Her glider Livet let og fredeligt for den muntre Fynbo, og tilsidst *glider* han da ogsaa selv ud af Tilværelsen. „Nu er han glidt, den gamle!“ Det lyder helt hyggeligt paa det bløde fynske Maal.

I dette idylliske Landskab passer Forestillingen om Røvere slet ikke ind; og dog har *Røverne i Vissenbjerg* engang været berygtede over det hele Land. Der var tre Ting, den rejsende bad Gud naadelig bevare sig for: Korsør Gryde, Vissenbjerg Gyde og den sorte Jyde. Dermed mentes den daarlige Mad, man fik i Korsør, naar man her holdtes tilbage af Vindstille, den sorte jyske Hede, og saa midt imellem dem den lange, bugtede Hulvej gennem de høje Bakker ved Vissenbjerg, hvor Wedel endnu for hundrede Aar siden fandt Spor af Røvernes Huler. Disse Ugerningsmænd mentes oprindeligt at stamme fra svenske Soldater, der var undslupne fra Slaget ved Nyborg 1659, og andre løse Eksistenser havde siden holdt Traditionen vedlige. Endnu kendes Røverskoven her, og indtil for en Menneskealder siden fandtes i Vissenbjerg Sogn den berygtede Skomagerkro, hvor Røverbanderne havde deres Tilhold.

Meget smukt og gammelt er bevaret paa Fyn. Øens Herregaarde og Slotte ligger endnu, som de laa fra gammel Tid, lavt i Søer og Moser. Ved mange fynske Kirker staar endnu de gamle Kirkelader af Kampesten, middelalderlige Porte fører ind til Kirkegaardene, og man træffer endnu ældgamle Kirkedøre med kunstfærdigt smedet Jernbeslag. Selv en saa sjælden Ting som en gammel Kirkerist, som man ellers kan lede forgæves efter i hundrede Sogne, kan man endnu se paa Fyn. Den ligger paa sin oprindelige Plads over Grøften uden for Kirkegården i Drigstrup ved Kerteminde. Det Trækrucifix, som Fru Anne Rønnow til Skovsbo ved Aar 1600 opstillede ved en Vej i Rynkeby Sogn, staar der fremdeles. De smukke gamle Bystævner er bevarede i en Mængde Landsbyer og benyttes tildels endnu. I Avernakøby og Munkeby staar endnu de 36 Alen høje Majstænger, der stadig pyntes hver Pinselørdag med

Kranse og Grønt. Der findes Sulehuse paa Fyn, som stammer fra Kristian IV.s Tid; og paa Lyø sidder endnu Bonden og hans Husstand omkring den svære Egetræs Bordplade, der er sine 200 Aar gammel.

Gamle Skikke og gammel Overtro holdt sig længe paa Fyn. Danske Atlas nævner, at en Mængde Personnavne, som ellers overalt var forsvundne, endnu dengang (1767) brugtes blandt Almuen her: Mandsnavne som Bild, Bjørn, Folmer, Gorm, Helle, Ingvor, Lydik, Marqvor, Oysten, Orm, Roland, Thor, Trond; Kvindenavne som Abel, Engel, Frøke, Gyde, Gundel, Helle, Haasen, Jegte, Øllegaard, Tyre osv. I 1623 indberetter Sognepræsten i Føns tilsyneladende i fuld Alvor: „Ved Fønsskov løber endnu en Skovtrod, som af mange er set ogsaa om høj Middag“. Og endnu kan det vel hælde, at en fynsk Bondepige Sct. Hans Aften planter Sct. Hansurten i Sprækken under Loftsbjælken i en gammel Gaard og følger dens Vækst i Uro og Spænding for deraf at tage Varsel om sit hemmelige Ønskes Opfyldelse.

Og Fynboerne har haft Sans for at værne om Fortidens Mindesmærker. Glavendrup Stenen med den højtidelige Paakaldelse „Thor vie disse Runer“ og Truslen mod den, som forsøger at flytte den, staar endnu paa den Plads, hvor den blev rejst for 1000 Aar siden, og Omegnens Beboere har gjort den til Midtpunkt i en stemningsfuld Festplads. Alle Fyns gode Sønner hædres og mindes ved Monumenter i deres Hjembygd. Der staar en Mindesten for Hans Tavsen i Birkende, for Rasmus Rask i Brændekilde, for N. M. Petersen i Sanderum, for Vedel Simonsen ved Elvedgaard, for General Engelsted, for Blixen-Finecke, for Mads Hansen og mange flere. Og spredt over hele Øen staar endnu de gamle straatækte Præste- og Bøndergaarde og de male- riske Krohuse og Vandmøller som Vidnesbyrd om den smukke danske Bindingsværksstil, der ikke i nogen anden Landsdel er saa godt repræsenteret som her.

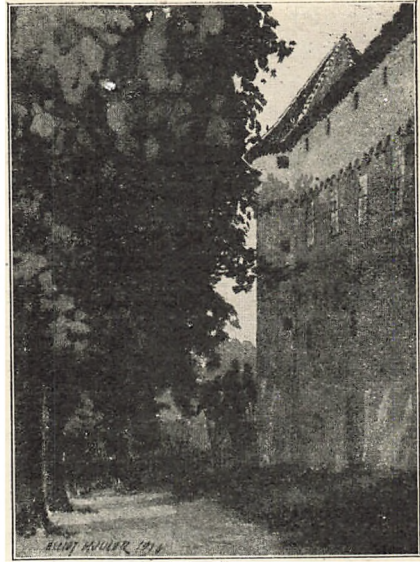
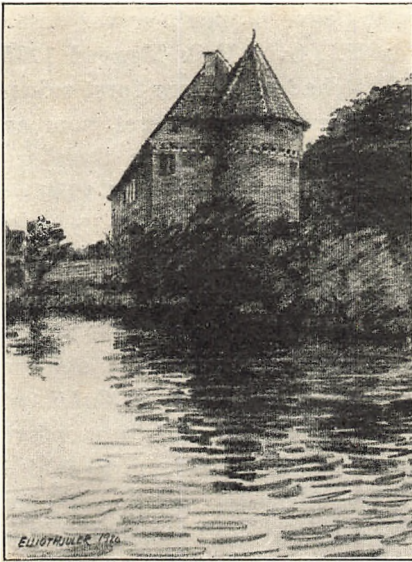
Naar man ser, hvor meget der er bevaret paa Fyn af Minder fra Fortiden, kunde man fristes til at tro, at der her er farede varsommere frem mod det gamle, end man ellers er vant til her tillands. Denne Dom vilde dog maaske næppe være rigtig, i hvert Fald svækkes den betydeligt, naar man læser *Rasmus Nyerups* „Antikvariske Rejse“ til Fyn i 1805. Denne lærde og utrættelige Forsker vilde til Fods gennemvandre sin Fødeø for at undersøge og tyde en Del Fortidsminder, som han allerede kendte ad literær Vej. Han steg i Land i Nyborg, og hans første Maal var *Julskovstøtten*, et Kors af gullandsk Marmor, 5 Alen højt og 2 Alen bredt, med Korsets Arme forbundne ved en Ring ligesom paa Visbykorset. Den noget utydelige Indskrift formentes at op-

lyse, at Gaarden var indviet 1442. Ledsaget af Præsten i Nabobyen Vindinge ilede Rasmus Nyerup derhen: „Vi genskød,“ skriver han, „over alle Marker for saa hastigt som muligt at naa Maalet. Vi kom og fandt — Intet. Støtten var ikke mere til. Den var for nogle Aar siden kløvet itu, og Stykkerne var bleven anvendte til at sætte i en Stenbro og at opmure en Dam med uden for Porten“. Det er aldrig senere lykkedes at genfinde Levningerne af den mærkelige Støtte.

Fra Julskov rejste Professoren til Ollerup. Her skulde, efter Danske Atlas, i Ollerup Kohave findes en Oldtidsgrav, i hvilken den Oller skulde være begravet, som havde givet Byen Navn. Men Graven var ikke mere til: ved Udskiftningen var Stenene bleven bortførte og et skønt Stengærde opført deraf. Derfra drog den utrættelige Arkæolog til Flemløse for at se den derværende Runesten, som Worm havde afbildet i sine „Monumenta“; men hvis Læsemaade Nyerup ikke var tilfreds med. Ogsaa dette Haab skuffedes: Grev Trampe havde ladet Stenen kløve. Da Professor Nyerup kom til Odense, overværede han just Nedbrydningen af Graabrødre Kirke og saa Kirkens mange Gravmæler ligge omstyrtede paa Kirkegulvet. Han ansaa det ikke for overflødigt at lægge et godt Ord ind for Mindesmærkerne over Biskop Jørgen Sædolin, Henrik Rantzau eller Johan Friis, at de ikke skulde gaa samme Vej som Korset paa Julskov eller Runestenen i Flemløse; og endnu mange andre Monumenter, „der heller ikke burde bruges til at brolægge Odense Gader med“, fandtes i den gamle Kirke. Det var ikke et saadant Resultat, Rasmus Nyerup havde ventet af sin „antikvariske Rejse“. Men en betydningsfuld Rejse blev det alligevel; thi det var den, som gav Stødet til, at Nyerup fremsatte Planen om Oprettelse af et Museum for nationale Mindesmærker.

Trods det meget, som endnu er bevaret, er der saaledes god Grund til over alle de fynske Fortidsminder at sætte den Indskrift, som Rasmus Nyerup fandt paa en gammel fynsk Gaard:

Hold nu Stand,
Du Eftermand!
Og lad det ej fordærve.

Nyborg Slot.
(Tegninger af Elliot Hjuler.)

VOLDSTEDER, HERREGAARDE OG SLOTTE*)

AF MUSEUMSINSPEKTØR CHR. AXEL JENSEN

Fyn er saa rig paa Herregaarde som ingen anden Landsdel, og næsten endnu rigere er Øen paa Voldsteder. Hyppigt kan disse Voldsteders og Gaardtomters Existens forklares derved, at Gaardene i Tidens Løb har skiftet Plads, udflyttedes fra Landsbyerne eller lagdes paa bekvemmere og smukkere Steder. Man kunde fristes til at tro, at de fynske Herremænd særlig hyppigt havde holdt Flyttedag! Men det maa dog erindres, at en historisk Sammenhæng mellem de ældre Voldsteder og Renæssancetidens Herregaarde ingenlunde altid er klar, og at Fyn desuden har en rig og gammel topografisk Litteratur, som har bevaret Mindet om mange af disse Anlæg, selv om de nu kan være mer eller mindre ødelagte. Da tilmed adskillige Voldsteder endnu er mangelfuldt kendte, er det her kun muligt at nævne spredte Eksempler og at fremhæve de vigtigste og største Borgtomter.

Kendt som gammel Kongeborg er *Næsbyhoved* ved Odense. (St. Hans Landsogn), der nævnes 1337 og især var yndet af Kong Hans og Dronning Kristine, inden det ødelagdes i Grevefejden, en anselig, firkantet

*) For Underskrifter se Sognebeskrivelser.

Banke, der delvis var omgivet af dobbelte Grave. Kongeborg var ogsaa *Hindsgavl* (Middelfart Landsogn, Vends H.), hvor Erik Menved 1295 mødtes med den norske Konge, Erik Præstehader, og som først ruinedes under Svenskekrigen 1659; Slotsbanken ligger isoleret, som en Gavl ud mod Lillebælt. Paa den samme Egn findes ogsaa *Gamborg* (G. S., Baag H.), ligeledes en middelalderlig Kongeborg, nævnt 1286 og forsvaret mod Holstenerne 1359, da Valdemar Atterdag bragte Undsætning; det højtliggende, tvedelte Voldsted er desværre nu overpløjet. Endvidere laa her *Hagenskov*, nu Frederiksgave (Sønderby S., Baag H.), hvor Ærkebispem Jakob Erlandsen sad fængslet 1259, og som var i Kongens Eje til 1667; her findes to firsidede Slotsbanker, en ældre, stejlere og mindre og en yngre og større. Et meget anseligt Anlæg er *Ørkil* tæt n. ø. for Svendborg (Tved S., Sunds H.), der if. Sagnet skal være opført af Valdemar Sejrs, siden som de fleste andre af disse Rigets Borge faldt i Holstenernes Magt og tilsidst tilhørte Fyns Bispestol, indtil den blev stormet i Grevefejden 1534; Borgen var anlagt paa en Bakkehalvø, der er afskaaret ved flere Halsgrave; en desværre lidet sagkyndigt iværksat Udgravning i 1880'erne har blotlagt Dele af Ringmurene med Bygninger langs Indersiden. Og imponerende ved sin høje Beliggenhed virker det ældre Voldsted Søbygaard paa Ærø, sikkert Øens middelalderlige Hovedborg under Valdemar Sejrs Efterfølgere, da Markgreverne af Brandenburg og de sønderjydske Hertuger skiftede som Herrer paa Øen (sml. Grundplan og Billede Bd. I S. 345).

Til denne Række af gamle, højt placerede Storborge hører ogsaa Hovedborgen paa Langeland, *Tranekær*, hvis gamle Bygninger nævnes i det følg. S. 59, og endelig kan (foruden Nyborg) som middelalderlige Kongeborge nævnes *Rugaard* (Veflinge S., Skovby H.), kendt fra Tiden c. 1400 og endnu efter 1660 Sæde for en Amtmand; her ligger den moderne Herregaardsbygning paa den gamle Tomt.

I de samme Sogne som flere af de nævnte Borge er der ogsaa Levninger af andre Gaarde, ved Ørkil saaledes ikke mindre end to Voldsteder, det ene, stærkt ødelagte højtliggende, det andet lavt i Eng, vistnok af den Haldagergaard, som Erik Menved inddrog under Kronen 1314, og ved Søby Tomten af en yngre Søbygaard, maaske den, som anlagdes af Hertug Hans den yngre. I det hele finder man adskillige Eksempler paa, at et enkelt Sogn rummer flere Voldsteder. I Svinninge S. (Gudme H.) ligger der saaledes ved Aaen to fredlyste Voldsteder, det ene tidligt middelalderligt, kegleformet med kredsround Fodvold,¹⁾ det an-

¹⁾ Et andet, tidligt middelalderligt Voldsted er Kalveborg, nu delvis bortædt af Havet (Magleby S., Langeland). I samme Sogn findes Borrebjerg, en Halvkredsvold, støttet til en Bakke.

det en lille, uregelmæssigt firkantet Banke afskaaret ved en Vinkelgrav, og af sidstnævnte Type er ogsaa det ældste Glorup. I Østerhæsing S. (Salling H.) synes *Arreskov* at have efterladt sig to middelalderlige Voldsteder, det ene paa Perleholmen, det andet, der er afskaaret med Halsgrav, sydøst for den nuværende Gaard; i skriftlige Kilder nævnes Arreskov 1248 som Abels Fædrenegods, og 1264 blev Borgen nedbrudt, hvorefter den først igen omtales 1500. Desuden findes Voldsteder ved Sollerup og i Kistrup Skov. Ogsaa *Nakkebølle* har efterladt sig to Voldsteder, hvoraf det ene er fredlyst. I Vejstrup S. (Gudme H.) er der Voldsteder af begge Sognets nuværende Herregaarde, Tisselholt og Vejstrupgaard.

Af Dobbeltvoldsteder kan fremhæves den fredlyste Jomfruhøj eller Røverhøj (Revninge S., Bjerge H.) og Himmelstruphus (Vigerslev S., Skovby H.) samt det overpløjede Kjærstrup paa Taasinge. Valdemarslots Forgænger, først en Adelsborg og siden af Dronning Margrete skænket til Odense Bispestol. Andetsteds er Forborgen saa uregelmæssig, at den knap kan skilles fra det naturlige Terræn, og i mange Tilfælde dannes Voldstedet nu kun af en lille, firkantet eller rund Banke, f. Eks. de fredlyste Voldsteder ved Terbygaard (Vantinge S., Salling H.) og ved Tolshave (Søllinge S., Vindinge H.). Blandt de aneligste Voldsteder af Adelsborge kan fremhæves Tvevad (Rønninge S., Aasum H.) og Magerlund, det ældste Lykkesholm, nævnt 1329 (Ellested S., Vindinge H.), en høj, nærmest sekssidet Banke, der endnu omgives af dobbelte Fodvolde og endda har haft nu forsvundne ydre Grave og Volde.

Paa Tange Voldsted (Øksendrup S., Gudme H.) er der forholdsvis betydelige Murlevninger, og i Gudbjerg S. (Gudme H.) er der fredlyst en lille Gaardruin, liggende i Øghave Skov.

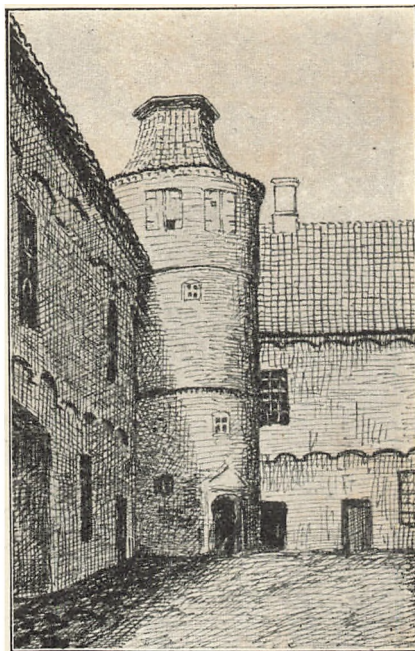
I Forhold til de talrige Voldsteder er de bevarede Bygninger fra Middelalderen ikke mange, og senere Tidens gennemgribende Ombygninger har endda i de fleste Tilfælde udvisket eller skjult de middelalderlige Murrester. Dette gælder saaledes det kgl. *Slot i Odense*, der ligger umiddelbart vest for S. Hans Kirke, med hvis Taarn det har Forbindelse ved en Tværføj, og som i Planen, med fire sammenbyggede Fløje, svarer til det katolske Johannitterkloster. 1575 lod Frederik II det indrette til Slot; 1719—20, da Nordfløjen helt ombyggedes, fik det sit endnu bevarede, helt af Barokken prægede Ydre. Frederik IV døde her 1730; senere har det tjent som Bolig for Fyns prinselige Guvernører, Christian VIII og Frederik VII; nu er det bl. a. Bolig for Stiftamtmanden. Endnu stærkere ændrede er de to fynske Herregaarde, som har deres Oprindelse af katolske Kløstre. Paa Nonneklosteret Dalum er selve den

egentlige Klostergaard, som endnu beboedes af Christian IV, forlængst nedrevet, men i den nuværende Herregaardsbygning *Christiansdal* (opkaldt efter Christian V af D. v. Schult til Finstrup) rummer i det mindste Nordfløjen middelalderligt Murværk. *Brahetrolleborg*, det middelalderlige Cistercienserabbedi Holme Kloster (paa Latin *Insula Dei*, Guds Ø), har sit første Navn af sin isolerede Plads paa en Holm i Nørresøen, og Traditioner om dets Flytning er sikkert falske; da det 1568 var købt af den bekendte holstenske Adelsmand Henrik Rantzau, omdøbtes Herregaarden til Rantzausholm, og sit nuværende Navn fik den, da Fru Birgitte Trolle, Enke efter Manderup Brahe oprettede Baroniet, som siden 1722 har tilhørt den grevelige Reventlow'ske Slægt. Ligesom Klosterkirken, der danner Gaardens nordre, Fløj, er ogsaa de tre andre Fløje stærkt og uheldigt moderniserede c. 1870. I det indre er der dog bevaret en Række Rum med Krydshvælv, som viser, at Anlægget i sine Grundlinjer er sent middelalderligt, ligesom Indskrifttavler erindrer om Rantzov'erne; Breide R. har ombygget Sydfløjen 1585, medens Østfløjen med dens Taarne i Jernankre bærer Aarstallet 1620. Ladegaarden er efter en Brand 1900 genopført i den Form, den fik under Kai Lykke 1655.

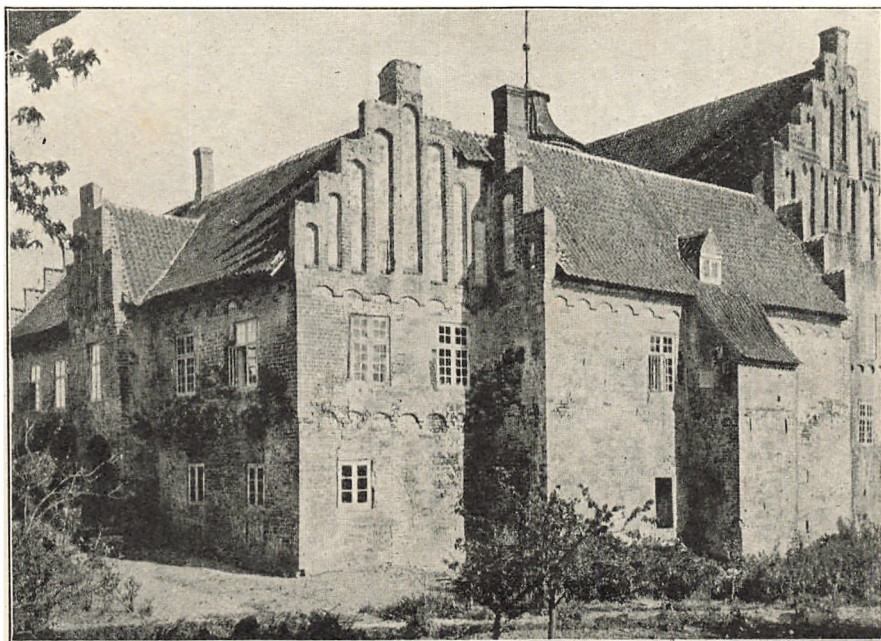
Bedre bevaret end disse Klosteranlæg staar det trods alle Ombygninger og Nedbrydninger anselige *Nyborg Slot*, der siges at være grundlagt henimod Aar 1200 af Knud Prizlavson, en Søstersøn af Valdemar den Store, og som senere kom til at spille en betydningsfuld Rolle i Rigets Historie, da det paa Gr. af sin centrale Beliggenhed blev Mødestedet for de middelalderlige Rigsforsamlinger, Danehofferne, især i Perioden 1284—1413. Indtil Slottets Forfald og de store Nedbrydninger 1722 og senere stod Bygningen retvinklet, firfløjet (saaledes som det ses paa Billedet i Pufendorfs Værk om Karl Gustavs Krige); nu er der kun bevaret Hovedfløjen, den vestre, samt den nederste Del af det svære, firkantede Taarn, der rejste sig paa Slotskomplekssets Østside. Slottets senere Form skyldes for en stor Del Christian III. der i sine sidste Regeringsaar foretog betydelige Byggearbejder, og fra hvem der er bevaret en smuk Indskriftsten med Rigsvaabnet og Aarstallet 1549. Men ved en endnu ikke afsluttet Istandsættelse, som iværksattes, da den stærkt forhultede Bygning fra Militæret var overdraget Nationalmuseet, har Arkitekt Mogens Clemmensen paavist, at store Dele af Murværket er langt ældre. Fra Slutningen af 1200'erne stammer Midtpartiet af Hovedfløjen, og allerede i denne Periode har Slottet sikkert faaet sin firkantede Plan; til det ældste Hus har der sluttet sig samtidige Fæstningsmure, og samme Byggeperiode tilhører ogsaa Østtaarnet. Sidst i

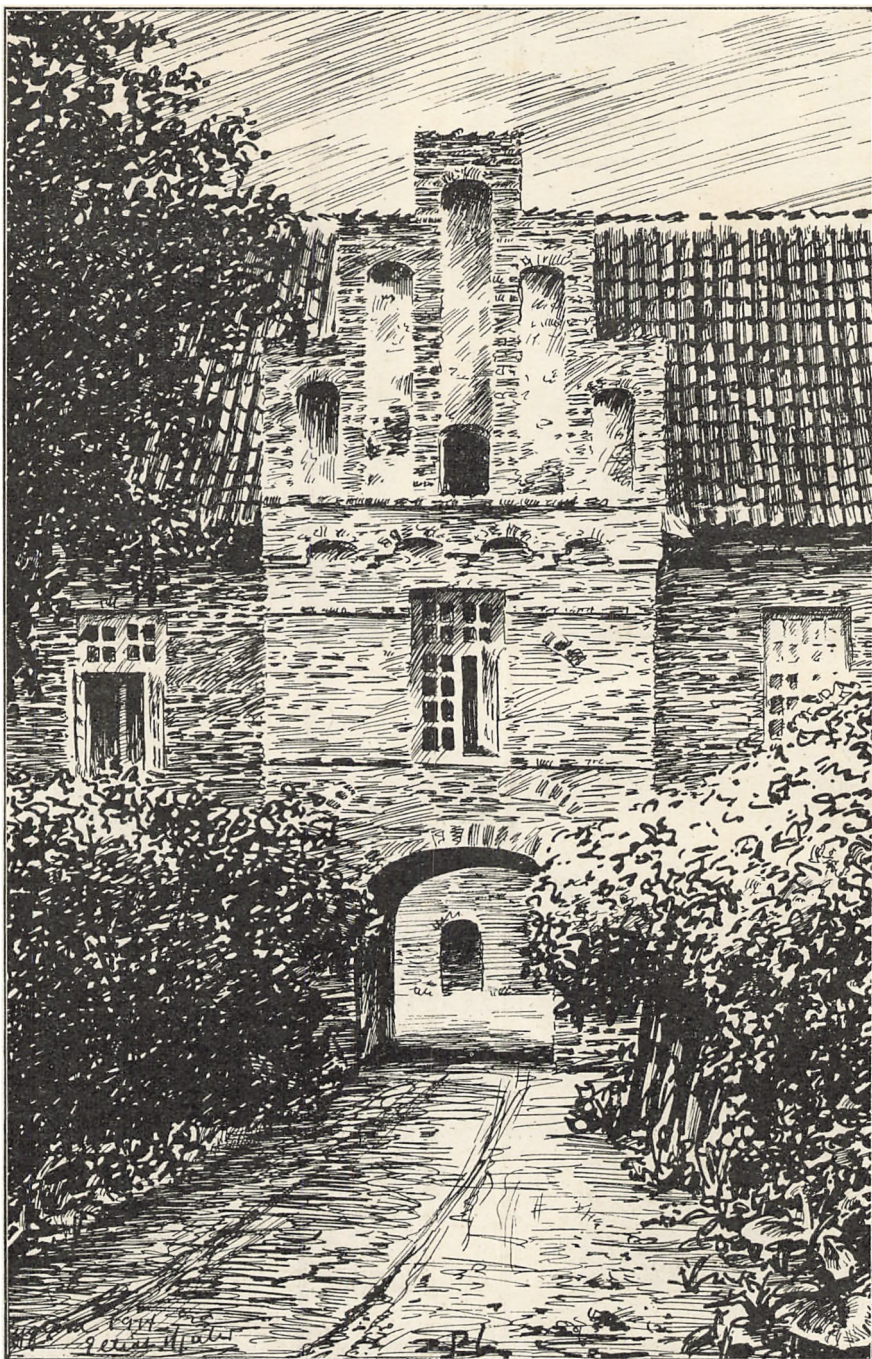
Landporten i Nyborg.
(H. A. Ebbesen fot.)

Rygaard Borggaard.
(Johs. Klein teg.)

Rygaard.
(C. A. Begtrup Christiansen fot.)

Indkørselen til Rygaard (Gudme Herred).
(Elliot Hjuler tegn.)

Middelalderen er det gamle „Danehofhus“ forhøjet og forlænget mod Syd, og endelig har Christian III tilføjet dets nordre Del.

Af verdslige Middelaldersmure er der endnu Rester i *Tranekær Slot* paa Langeland, Øens ældgamle kongelige Borg, der allerede nævnes i Kong Valdemars Jordebog, og som under hans Efterfølgere en Tid tilhørte den sønderjydske Hertugslægt, indtil det generhvervedes for Krønen af Valdemar Atterdag. Da Karl Gustav 1658 erobrede Langeland, skænkede han Slottet til Korfitz Ulfeldt, men som bekendt blev denne Overdragelse hurtigt kuldkastet, og 1672 oprettedes Lensgrevskabet Langeland af Grev Fr. Ahlefeldt, hvis Slægt endnu besidder det. Slottet ligger endnu højt, paa sin oprindelige, store Banke, omgivet af Sø og udjævnede Grave, og i dets to, retvinklet sammenbyggede Fløje skjuler sig gamle Enkeltheder, bl. a. et sentromansk Vindue. men i det Ydre har Ombygninger i Løbet af 1700'erne og senest en „maskingotisk“ Oppudsning 1862—63 udslettet alle middelalderlige Spor.

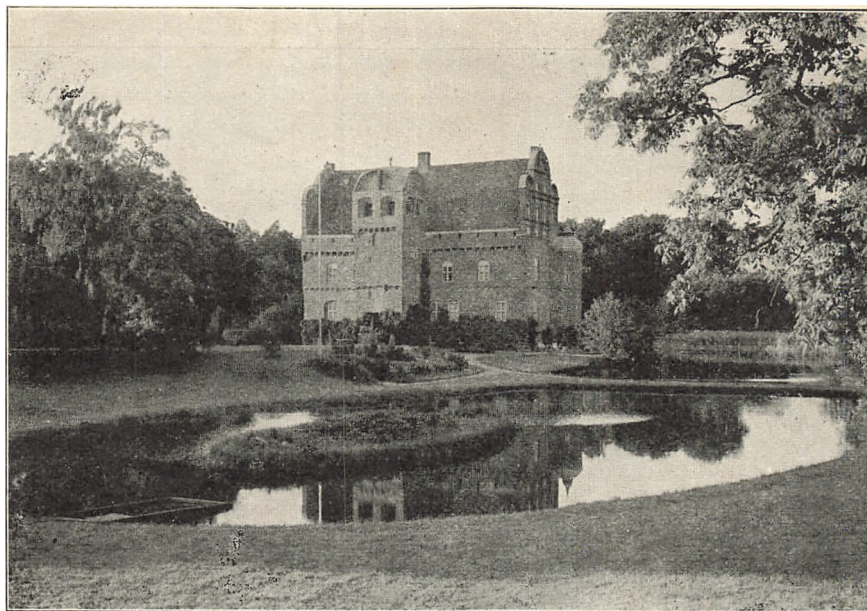
Sentgotiske Bygninger spores ogsaa paa *Wedelsborg* (Husby S., Vends H.), tidligere kaldet Iversnæs, indtil Wilh. Fr. Wedel 1672 fik oprettet Grevskabet W. I den hvidkalkede, barokt tilskaarne Hovedbygning synes der midt i den lange Sydfløj at staa Rester af et kvadratisk Taarn og lidt vest for dette et større, sentmiddelalderligt Hus med Trappegavle, medens en østre Sidefløj, der har pilasterdekoreret Facade og under Gesimsen et paa Buer udkragende Halvstokværk, næppe er ældre end c. 1550; under alle Omstændigheder stammer dog de ældste Dele af Gaarden fra Gyldenstjernernes Ejertid (c. 1460—c. 1620). Paa Bryskeslægtens gamle Gaard, *Dallund* (Søndersø S., Skovby H.) hidrører de to i Vinkel sammenbyggede Fløje fra Beg. af 1500'erne. og fra samme Periode er vistnok ogsaa den tiloversblevne Rest af en Spærrmur med Skydeskaar og Vægtergang, medens et ottekantet Trapetaarn er fra 1634 og de seneste Ombygninger først er foretagne i 18.—19. Aarh., især under den bekendte Baron Carl Blixen-Finecke († 1873).

I Alder og i Stil er Dele af disse stærkt sammenstykkede og ret gaadefulde Bygninger beslægtede med den ejendommeligste og mest karakteristiske Gruppe af fynske Herregaarde, de faste Huse eller „Herreborge“ fra Aarene om Grevefejden. Veteranen blandt disse røde Murstensbygninger er den lille, maleriske *Rygaard* (Langaa S., Gudme H.), nu Forpagtergaard under Glorup, i 15.—16. Aarh. Urnernes Ejendom. Bygningerne er ordnede om en firkantet Gaardsplads, saa lille, at en Vogn næppe kan vende derinde, men Fløjene er ikke ganske samtidige; ældst og størst er Nordfløjen, der synes at stamme fra Aa-

rene umiddelbart før Grevefejden, og som oprindelig har staaet alene. Den har de for hele Gruppen typiske Stokværksudkragninger med Buefriser, og den øverste Etage er et Halvstokværk med Skyttegang og Skydeskaar, baade udad og nedadrettede; alle Husets arkitektoniske Enkeltheder, deribl. ogsaa de blendingsmykkede Trappegavle, er endnu gotiske, og sentgotiske er ogsaa de Kalkmalerier, hvoraf der endnu er bevaret Rester i Riddersalen, og som viser, at dette Rum, der nu naar fra Gavl til Gavl, oprindelig har været delt i to. De tre lavere Fløje, af hvilke den søndre er Portfløj, kan kun være en Snes Aar yngre og retter sig i alt væsentligt efter Nordlængen, og selv om de to smaa Trappeaarne atter er nogle Aartier yngre, føjer de sig morsomt ind i Helheden. Rygaard er en af de danske Herregaarde, hvor Fortiden træder os mest uforvansket imøde, og man skylder Stamhuset Tak, fordi det i de senere Aar har foretaget betydelige Arbejder for at sikre de svigtende Fundamenter uden at berøve Gaarden noget af dens Patina.

Paa sin Fædrenegaard *Hesselagergaard* (H. S., Gudme H.) rejste Kansleren Johan Friis et Hus af lignende Art som Rygaards Nordfløj, men aneligere og stærkere præget af Renæssancens Smag, med to ottekantede Hjørnetaarne, med et firkantet Trappetaarn, hvis oprindeligt paa Siden anbragte Dør har kunnet spærres af en Hejsebro og tilmed har været værnet af en forsvunden „Begnæse“, men hvis Trappe efter Datidsforhold er ualmindelig bekvem, med en smuk Indskriftsten med Aarstallet 1538 og med mærkelige, nu her i Landet enestaaende Gavle, der har Slægtninge i Tyskland, men sikkert nok er byggede efter venezianske Forbilleder. Ligesom Kanslerens sjællandske Gaard, Borreby, har H. iøvrigt haft en Forborg, hvis gamle, nu omdannede Bygninger har givet Anlægget nogen Lighed med Frederik II's Frederiksborg.

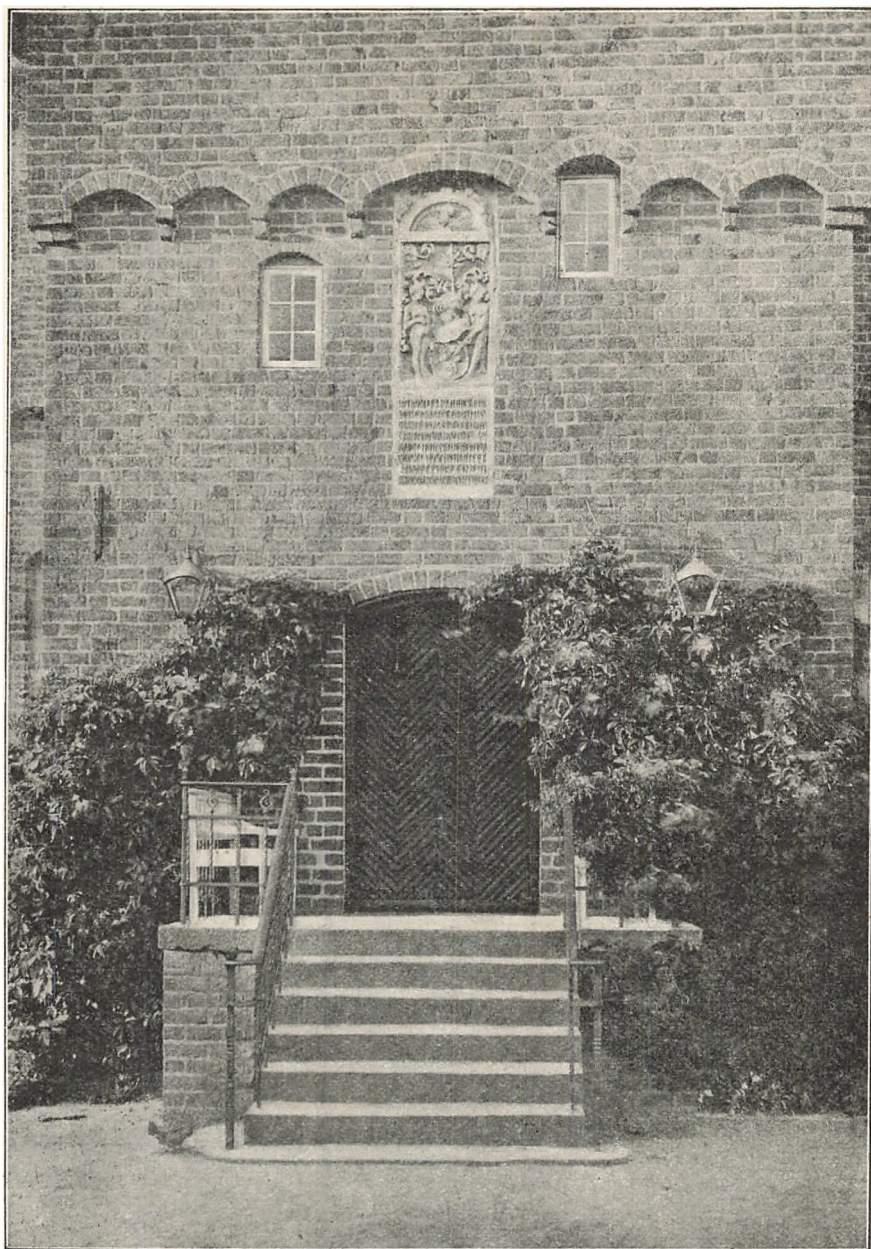
Medens Hesselagergaard er skønsomt istandsat under den nuværende Ejer, lider *Egeskov* (Kværndrup S., Sunds H.) desværre noget ved en uheldig, i 1880'erne foretagen Restaurering (ledet af den svenske Arkitekt Zetterwald). Alligevel er den af Rigmarsken Frands Brockenhuus 1554 opførte Borg ikke mindre virkningsfuld end Hesselager. Dens Mure rejser sig uden Jordvold lige op af Gravens Vand, og i Modsætning til Rygaard og Hesselager omspænder begge de udkragende Buefriser hele Bygningen, baade det firkantede Trappehus, de to svære Hjørnetaarne og Gavlene. Hertil kommer endvidere Bygningens usædvanlige Bredde, idet Egeskov efter holstensk Skik er anlagt som to, med Langsiden sammenvoksede Huse, hver med sit selvstændige Tag og sine gotiserende Gavle. Næsten samtidigt med Egeskov rejstes den langt mindre Bygning paa *Nakkebølle* (Aastrup S., Salling H., nu under Holstenshus),

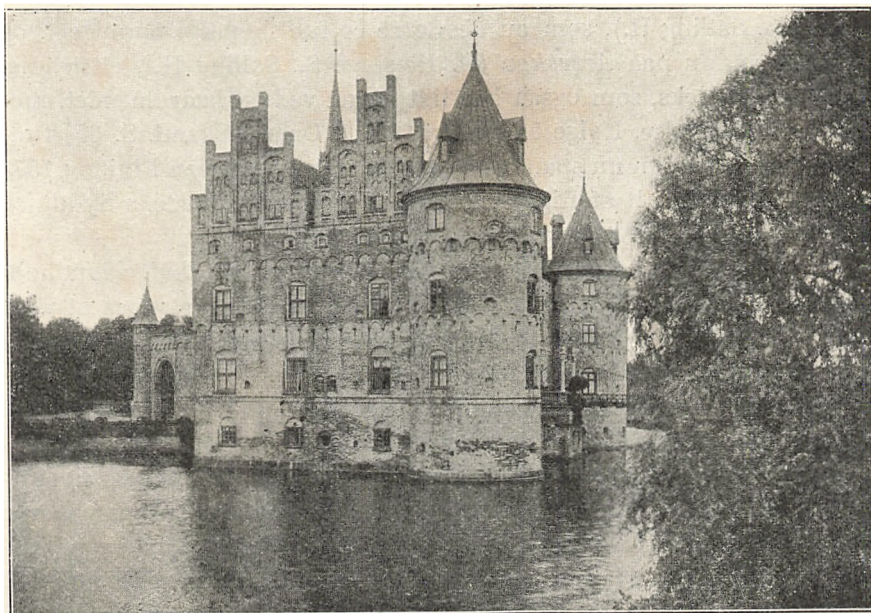
Hesselagergaard.
(R. H. Stamm fot.)

Hesselagergaard (Gudme Herred).
(R. H. Stamm fot.)

Fra Hesselagergaard.
(R. H. Stamm fot.)

Egeskov (Sunds Herred).
(M. Lundbo fot.)

opført 1559 af Jakob Brockenhuus.¹⁾ Her er det kun den ene af Husets Sider, der rejser sig direkte op fra Graven, og ikke blot Trappehuset, men ogsaa Hjørnetaarnene er firkantede. Desværre er Vægterstokværket delvis nedbrudt og Taarngavlene moderne, men til Gengæld har Nakkebølle en ejendommelig Portal i Ungrenæssancestil, der sammen med Kaminer og Vinduesposter hører til de sjældne Forløbere for Højrenæssancens rige Bygningsskulptur.

Som det femte Hus i denne Række følger endelig *Ørbæklunde* (Ørbæk S., Vinding H.). Man har ment, at Bygningen først skulde være rejst af Niels Friis 1593, men det er dog næppe andet end Bygningstavlen og de svungne, sandstensprydede Renæssancegavle, der er tilføjede i dette Aar, og selv om Ø. vel nok er den yngste af Herreborgene, har den dog sin Vægtergang med Skydeskaar i lige saa god Orden som de ældre Slægtninge; efter al Sandsynlighed er den grundlagt af Kanslerens Broder, Niels Friis († 1571); en lavere Sidefløj er først tilbygget 1653.

Bygninger med udkragende Buefriser fandtes ogsaa paa *Hvedholm*

¹⁾ Bygherren var Krigsfange i Sverige 1563—70, og en nu forsvunden Indskrift meddelte: „Da jeg i Sverige fangen vaar, da bygte min Hustru denne Gaard“, men dette gælder vistnok den nu ombyggede Ladegaard.

(Horne S., Salling H.), som nu desværre er fuldstændigt ombygget, og de findes endnu paa *Arreskov* (Ø. Hæsing S., Salling H.), et firfløjet Bygningskompleks, som ogsaa har lidt meget ved en haardhændet, moderne Istandsættelse. Ifølge en Indskrift blev Gaarden (sml. S. 55) fundet 1558 „som den nu staar“, 1568 tilbyggedes en anden Fløj, og 1573 rejstes Porthuset, alt af Rigsraad Erik Rosenkrantz, medens Sydfløjen med det runde Hjørnetaarn sikkert er yngre.¹⁾

En lignende Byggeperiode har vistnok ogsaa *Sandholt* (Sandholt-Lyndelse S., Salling H.), et anseligt, firfløjet Anlæg, der synes at være skabt af Rigsraad Erik Rud († 1577) og især hans Søn Knud Rud, under hvem Gaarden brændte 1590. Men krydshvælvede Kældere viser, at den hvidkalkede Bygning ogsaa rummer ældre Bestanddele, og senere har en Ombygning 1788 ændret den stærkt. To af de fire ottekantede Hjørnetaarne samt et Trappehus blev nedbrudte, og Portpartiet fik Frontespice i nyklassisk Smag, ligesom de to tiloversblevne Hjørnetaarne bærer nyere, men forøvrigt meget fornøjelige Hætter. En meget udviklet Bygningshistorie har ogsaa den trefløjede *Løgismose* (Haarby S., Baag H.), der ifølge en Indskrifttavle er bygget af Peder Oxe 1575. men som dog baade rummer Mure i Munkeskifte og nyere Partier; Gavlene er saaledes ombyggede 1631—44, Kirkefløjen genrejst 1883.

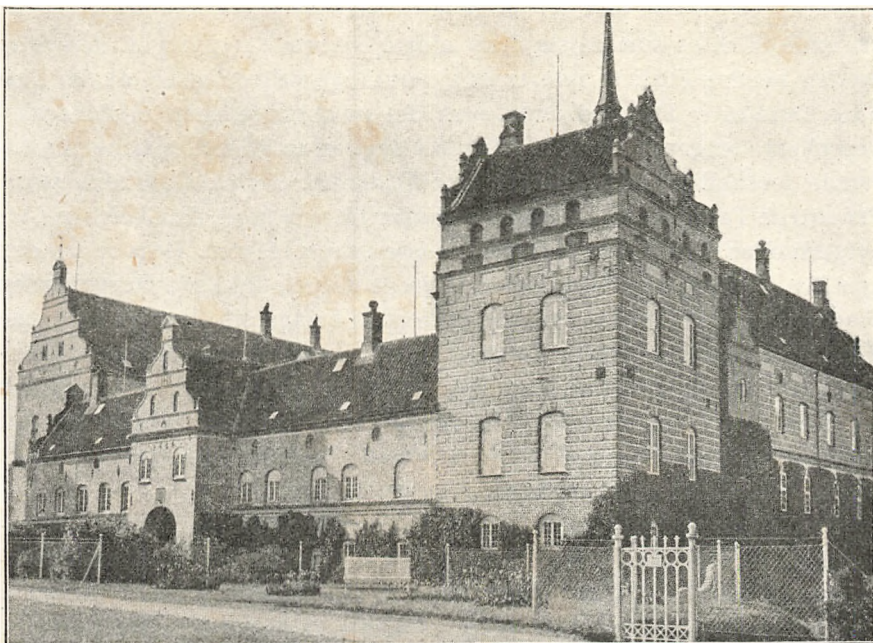
Helt og holdent fra 1570'erne stammer derimod de enlængede Stenhuse paa Skovsbo og Hollufgaard. *Skovsbo* (Rynkeby S., Bjerge H.) er rejst 1572—79 af Erik Hardenberg med svungne Kamgavle, ottekantet Trappetaarn og en anselig, firkantet Udbygning paa det ene Hjørne. Endnu festligere virker den nyligt restaurerede *Hollufgaard* (Fravde S., Aasum H.), der byggedes 1577 af Jørgen Marsvin; paa den ene Langside har den ikke mindre end tre Taarne, et ottekantet Trappetaarn med Sandstensportal mellem to firkantede Hjørnetaarne, medens den anden Side tidligere oplivedes af to smaa „Hemmeligheder“ og af hængende, runde Karnaptaarne paa Hjørnerne. Hvad der paa de faste Stenhuse var dystre Forsvarsindretninger, er allerede her forvandlet til Øjenslyst.

Livfuld og afvekslende er ogsaa *Holckenhavn* ved Nyborg Fjord (Vindinge S. og H.), Ulfeldtslægtens gamle Ejendom, der oprindelig hed Kogsbølle, siden Ulfeldtsholm og Ellensborg, indtil den endelig 1672 som Baroni blev kaldt efter dens nuværende Ejerslægt. Det første Navneskifte foretoges af Rigsraad Jakob Ulfeldt, der i Aarene før 1588 flyttede Gaarden fra den middelalderlige Plads i Landsbyen til dens nu-

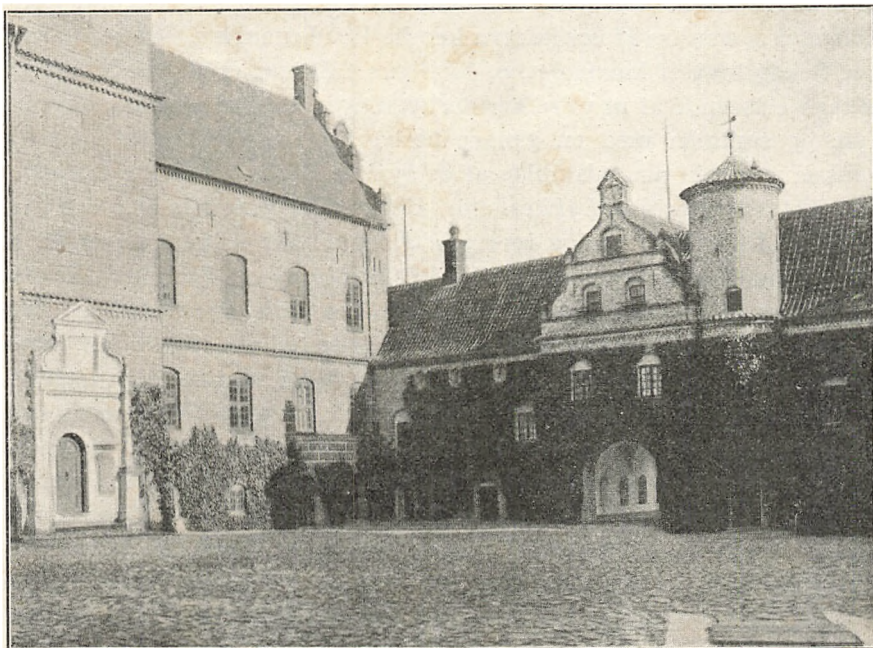
¹⁾ Et usædvanligt naivt Bygningsvers lyder: „Hjælp den hellig Trefoldighed! Var Dig for Styld, løst Levned, Perlement og Kiv, eller Du bortkaster Din Ære, Helbred og maaske Liv.“

Elliot Hjuler: Hollufgaard, Odense Amt.

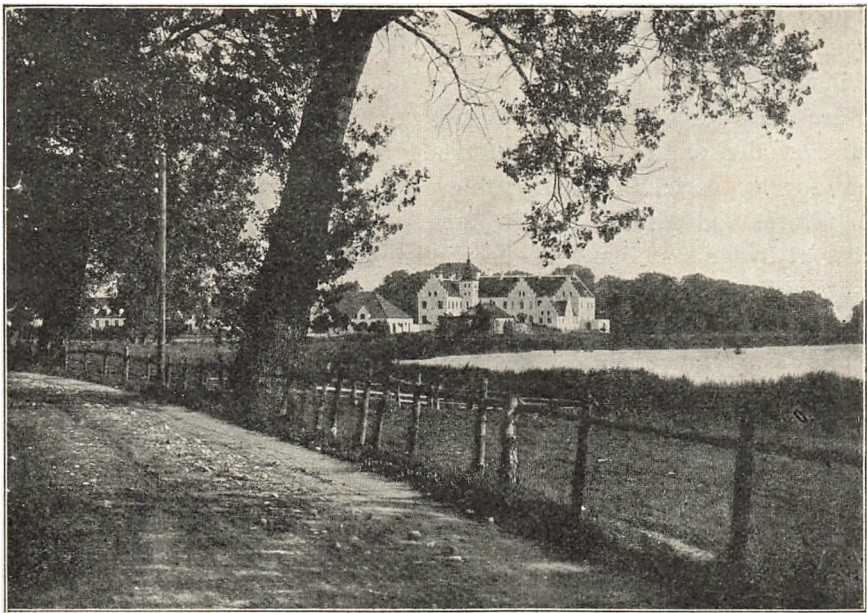
Holckenhavn (Vindinge Herred).
(C. A. Begtrup Christiansen fot.)

Holckenhavn.
(C. A. Begtrup Christiansen fot.)

værende Sted, og som rejste dens ældste bevarede Bygninger, den østre og den nordre Fløj; et interessant, samtidigt Billede viser, at der desuden fandtes et Porthus omtr. som det nuværende, men at Borggaarden ellers var ganske aaben. Allerede Bygherren selv eller hans Søn tilføjede forskellige Udbygninger paa Østfløjen, deribl. Gaardens store, firkantede Taarn; men sin endelige Form fik den først, da Christian IV's Svigermøder, Fru Ellen Marsvin, havde erhvervet den. Hun rejste den anselige Vestfløj med det rigt udstyrede Kapel, lukkede Borggaarden med den lave Portfløj og glemte ikke at anbringe sit Navn overalt paa disse Bygningsdele. Senere Tider nedrev to Taarne, men det store Taarn blev staaende og har atter faaet Spir ved en under den nuværende Besidder foretaget Istandsættelse. Murværket staar nu rødt; oprindeligt har det været rødkalket, og den ejendommelige Kvadermuring fordybede Striber har været markerede med hvidt.

Fra Tiden ved Aarhundredskiftet stammer *Rønningesøgaard* (Rønninge S., Aasum H.), hvis ældste Fløj er bygget 1596 af Caspar Marckdanner, Frederik II's naturlige Broder; de karakteristiske Hermer i Dørens Sandstensportal forestiller sikkert den martialske Bygherre og hans trivelige Frue. 1606 byggede Breide Rantzov til Rantzovsholm *Harridslevgaard* (Skovby S. og H.), et hvidkalket Hus med Trappetaarn og svungne, om Ørbæklunde mindende Gavle, medens andre, lidt yngre Kviste viser den fra Holckenhavn kendte Kvadermuring. Denne dekorative Behandling af Murfladerne, der sikkert tilstræber at give Murstenshusene Udseende af at være Kvaderbygninger, er særlig almindelig paa Fyn, og sammen med en ganske bestemt Form for „vælske Gavle“ forekommer den paa adskillige af de fynske Herregaarde fra Christian IV's Tid, saaledes paa *Lykkesholm* (Ellested S., Vindinge H.), der byggedes af Ejler Quitzov, og især paa *Julskov*, der sikkert er opført af Hans Lindenov. Fra samme Periode stammer ogsaa *Fjellebro* (Krarup S., Salling H., ialfald delvis fra 1622), *Ravnholt* (Herrested S., Vindinge H., nu stærkt ombygget), *Kjørup* (Krogsbølle S., Skam H.), *Sandagergaard* (N. Sandager S., Skovby H.) og den i samme Sogn liggende *Gyldensten* (tidligere Enggaard, bygget 1640 af Gregers Krabbe og endnu præget af de nysnævnte fyenske Ejendommeligheder) samt den stærkt moderniserede *Søbysøgaard* (Nørre Søby S., Aasum H., vistnok fra 1641). Christian IV selv rejste 1646 *Ulriksholm*, det tidligere Skinnerup (Kjølstrup S., Bjerger H.), som han Aaret forud havde skænket til sin uægte Søn Ulrik Chr. Gyldenløve, og paa lignende Maade havde Kongen forinden sørget for Sønnen Valdemar Christian, til hvem han i St. for det gamle Kjærstrup byggede *Valdemarslot* paa Taasinge, en

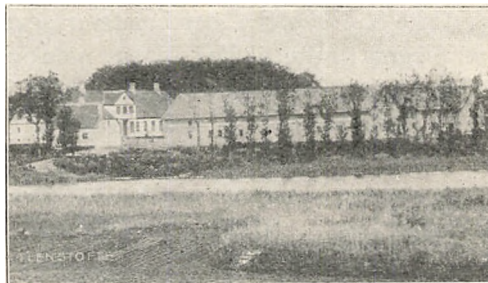
Søbysøgaard (Aasum Herred).
(K. Lønberg fot.)

enlænget, men meget anselig Bygning, af hvis oprindelige Arkitektur der dog ikke er stort andet tilbage end de nøgne Mure. Slottet kom nemlig hurtigt i Forfald og omformedes af Niels Juel, efter at den berømte Søhelt 1678 havde erhvervet Taasinge. Stærkt fremhæves Bygningen ved den storstilede Skikkelse, Omgivelserne har faaet i det 18. Aarh., med spirprydede Portpavilloner og lange Længer symmetrisk ordnede hver paa sin Side af en stor Dam og ud mod Stranden en nydelig lille Tepavillon i Rokokostil.

Endnu prægede af Renæssancetidens Traditioner er *Broholm* (Gudme S. og H.), fra 1640'erne, Rigsmarsken Anders Billes Bygninger paa *Søbo* 1648—56 og *Damsbo* 1657 (begge i Jordløse S., Salling H.), *Brahesborg* 1656 (Gamtofte S., Baag H.), der baade er oprettet som Hovedgaard og opført af Jørgen Brahe til Hvedholm, men iøvrigt stærkt omdannet i 18. Aarh., *Brobygaard* 1662—1673 (S. Broby S., Salling H.) og *Skjoldemose* (Stenstrup S., Sunds H.), opført 1662 af Otto Krag, endnu med typiske fynske Renæssancegavle.

Til alle disse grundmurede Gaarde slutter sig endelig enkelte Bindingsværksgaarde fra Renæssancetiden. *Fraugdegaard* (Fraugde S., Aasum H.), der er bygget af Oluf Daa 1588 og kendt som Thomas Kingos Ejendom, har ligesom Egeskov holstensk Plan; Gaardsiden er omsat

med Grundmur 1769, men trods en haardhændet Istandsættelse virker Bygningen ejendommeligt. Paa *Steensgaard* (Svanninge S., Salling H.) hviler Bindingsværket som en øvre Etage over ældre Grundmur. Flere andre Bindingsværksgaarde synes at være yngre og enklere, og i det hele har Perioden omkring Aar 1700 paa Fyn saa lidt som andetsteds været god for Byggeriet. *Bramstrup* blev bygget 1689 og *Wedelsborg* 1706. Men først ved Midten af 18. Aarh. begyndte de fynske Herremænd atter at bygge statelige og herskabelige Hovedgaarde. Barokstilen præger *Hvidkilde* (Egense S., Sunds H.), bygget af Johan Lehn 1742; mere rokokagtigt virker den nydelige Hovedbygning paa *Margaard* (Vigerslev S., Skovby H.), opført af General G. Grüner 1745, for hvem J. G. Rosenberg var Arkitekt, og *Lundsgaard* (Revninge S., Bjerger H.), bygget af Stamhusets Stifter, Jens Juel. Nyklassicismens banebrydende Bygning er *Glorup* (Svindinge S., Gudme H.), hvor Grev Adam Gotlob Moltke til Bregentved, Frederik V's trofaste Raadgiver, 1765 lod Jardin omforme Christoffer Valkendorfs gamle Hovedbygning til et firfløjet Palæ, der trods sin ringe Højde virker meget fornemt, og som yderligere fremhæves af sin herlige Have med Lindealléer, Statuer og Mindesmærker fra samme Stilperiode som Hovedbygningen. Efter Glorup fulgte i de næste Aartier en Række Bygværker, der delvis skyldes Jardins Akademielever, og som gennemgaende er ypperlige Eksempler paa Datidens Arkitektur: *Krengerup*, en Tid kaldet Frederikslund (Ørsted S., Baag H.), bygget 1772 af Grev Fr. Siegfred Rantzau, *Langesø* (Vigerslev S., S. Skovby H.), bygget 1775 af Ad. Chrf. v. Holstein, *Frederiksgave*, Middelalderens Hagenskov (Dreslette S., Baag H.), bygget 1775 af Niels Ryberg, *Juelsberg* (Aunslev S., Vindinge H.), 1777 af Amalie Christiane Raben, *Hindsgavl* (Middelfart Landsogn), 1784 af Niels Basse, det langelandske *Hjortholm* (Fodslette S., Sønder H.) en provinsiel, men fornøjelig Bygning fra 1789, og *Ørridslevgaard* (Otterup S., Lunde H.), ligeledes fra 1789.

* Flenstofte (Baag Herred, Odense Amt).

St. Knuds Kirke, Odense.
(Hude fot.)

KIRKER

AF MUSEUMSINSPEKTØR CHR. AXEL JENSEN

Som Fyn ligger mellem Sjælland og Jylland, saaledes indtager dens gamle Kirkebygninger paa en vis Maade en Mellemstilling mellem de sjællandske og de jyske. Flertallet af de romanske Kirker er som Sjællændernes opførte af ubehandlede Marksten, men i Modsætning til deres østlige Naboer har Fynboerne dog gerne udstyret disse *Kampestenskirker* med profilerede Kvadersokler og derover stundom endnu et Par Kvaderskifter. Især i den nordvestlige Del af Øen findes der da ogsaa virkelige *Granitkvaderkirker*, som tydelig vidner om norrøjsk Paavirkning, f. Eks. Skovby og Sørslev i Skovby H., Hjadstrup og Lunde i Lunde H., Krogsbølle og N. Næraa i Skam H., Munkebo i Bjerger H., Fraugde, Rolfsted og N. Lyndelse i Aasum H. Hist og her i disse Egne af Landet forekommer ogsaa Granitrelicieffer, saaledes S. Mikael med Dragen ved et Vindue i Sanderum K., Løvefigurer i Skamby K., en musicerende Engel i Gamtofte K. og den tronende Kristus mellem tilbedende Mand og Kvinde i Dreslette K. I det yngre Vaabenhus ved Ørsted K. er indsat en Reliefsten med en Kamp mellem en væbnet

Mand og en Løve samt Runeskriften: „Eskel i Gaarde skar Samson, som dræber Dyret“. Dette Træk, at der kan findes Relieffer paa Markstensbygninger, er ganske afvigende fra sjællandske Forhold, og ved nøjere Prøvelse viser det sig, at Fyn i Virkeligheden kun har haft Forbindelser vesterpaa, og hvor det ikke er i Nørrejylland, Slægtskabet maa søges, fører Traadene til Sønderjylland. Medens de romanske Bygninger af raa Kamp dominerer hele Sydfyn, sønden for en Linje mellem Assens og Nyborg, finder vi paa de sydfynske Øer en Række smukke Kvaderstenskirkker, som sikkert har faaet Impulser ovre fra Angel, og hvis Arkitektur i lige Linje nedstammer fra Domkirken i Slesvig By. Ogsaa her træffer man Granitskulpturer, saaledes i Rise K. paa Ærø en Tympanon og to andre Relieffer med Fremstillinger af Jægere, i Landet Kirke paa Taasinge en Tympanon med Kristus mellem Kentaur og Løve. Særlig skulpturrig er Langeland, hvor 8 af Øens 18 romanske Bygninger er af Granitkvadre, og hvor der baade kan træffes Søjleportaler (Magleby) og talrige Relieffer (i Bødstrup en Mand „Brøder“, Løver, som opæder Mennesker og Dyr, i Snøde en Mand, som støtter sig til sit Spyd, en Mandsling med Slynge og en Løve, i Stoensæ en Biskop, i Skrøbelev en Løvekamp, et Skib med Dragehoved-Stævne, i Longelse en Mand med Processionskors).

Mellem de sydfynske Markstenskirker findes Øens eneste *Rundkirke*, Horne (Salling H.), der er stærkt omdannet i sentgotisk Tid, med nyt Kor og Vestparti samt indbyggede Hvælv, men hvis runde Skib i de mer end 2 m svære Mure dog har bevaret utvivlsomme Rester af Skydeskaar oppe under Taget.

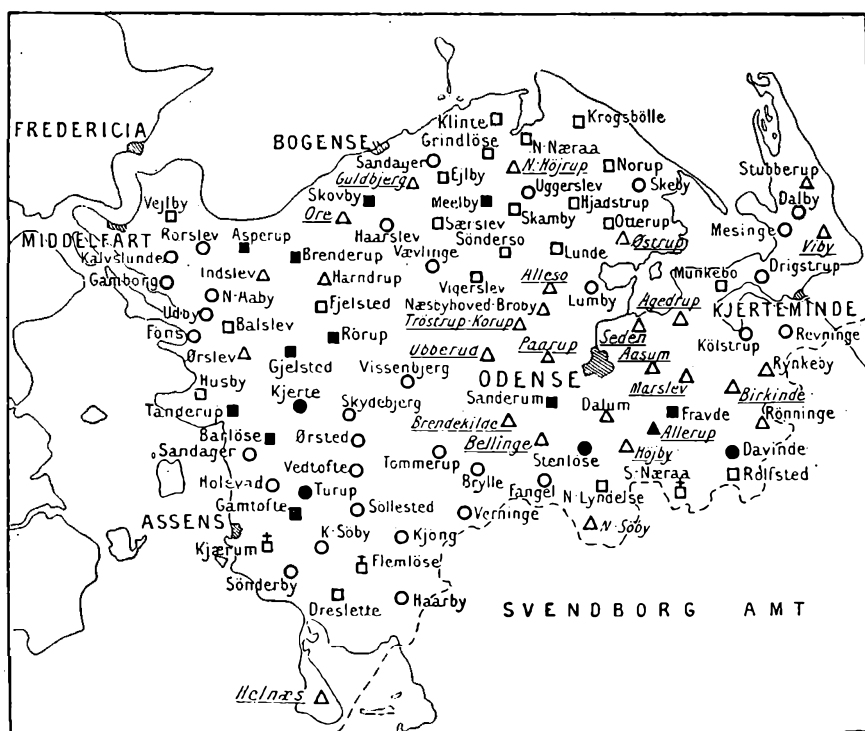
Mellem disse talrige Granitkirker er der spredt og enkeltvis blandet Bygninger af anden Natursten. *Fraadsten* (Kildekalk) har saaledes tjent ved Opførelsen af den interessante Bygning i S. Næraa (Aasum H.), der er dekoreret med Rundbuefriser og Lisener, og som delvis har bevaret et lidt yngre, men endnu romansk Taarn af Munkesten; af Fraadsten og prydet med Lisenarkader er ogsaa Skaarup (Sunds H.), og Kjærum (Baag H.), hvor et Kridtstensrelief forestiller en Løve med et Vædderhoved mellem Poterne. En *Kridtstenskirke* er den lisenprydede Stubberup (Bjerge H.).

Hyppigere forekommer sentromanske *Murstensbygninger*, der især hører hjemme omkring Nyborg, hvor man finder den sirligt dekorede Aunslev, den stærkt ombyggede Skjellerup samt Frørup og Hellerup (alle i Vinding H.), fremdeles Rynkeby i Bjerge H., Rønninge og den tidliggotiske Allerup i Aasum H. samt endnu længere vestpaa Øster Hæsinge i Salling H. Til denne Gruppe hører endvidere de ældste be-

Horne Kirke (Salling Herred).
(C. A. Begtrup Christiansen fot.)

varede Købstadkirker. Smukkeste og interessantest virker *Svendborg S. Nicolai*, der ved en gennemgribende Istandsættelse 1892—94 (Arkitekt: H. B. Storck) saa vidt muligt er ført tilbage til sin oprindelige Skikkelse, med Bevaring af de sentmiddelalderlige Tilføjelser, Taarn og Sakristi. Koret, der oprindeligt har haft Apsis, er udvidet allerede før Aar 1300 og har da faaet lige Østvæg med en Gruppe af tre Vinduer; uændret staar derimod det korte, tredelte Skib med de lave svære Arkadebuer og de sentromanske, kvadratiske Krydshvælv. Baade i Helhed og Detailler er Bygningen tydeligt paavirket fra Holsten. Ogsaa den anden Bykirke i *Svendborg*, *Vor Frue*, var oprindeligt en romansk Teglstenskirke, men sentgotiske og moderne Ombygninger har næsten helt udvisket Sporene heraf. En Del mere er der bevaret af de romanske Partier i *Rudkøbing Kirke*, og *Odense Vor Frue*, der oprindeligt sikkert var en Granitkvaderkirke og nu væsentlig præges af Gotikken, har i det mindste beholdt sit romanske Murstenskor med en statelig Østgavl. Sentromansk er endelig ogsaa den velbevarede, urestaurerede Klosterkirke i *Dalum* (Odense H.), hvortil Benediktinernonne fra et Kloster i Stiftsstadens flyttede ud ved Aar 1200. I Løbet af det næste halvhundredte Aar rejstes Klosterkirken, der har lige afsluttet Kor, korsarms-

□ Kvader ○ Raa og kløvet Kamp. † Fraadsten. △ Tegl.

Fyldte Signaturer betegner, at Kirken har Apsis, kursiveret og understreget Navn, at den stammer fra gotisk Tid.

Oversigt over Landsbykirker i Odense Amt
forfattet af Museumsdirektør Dr. M. Mackeprang.

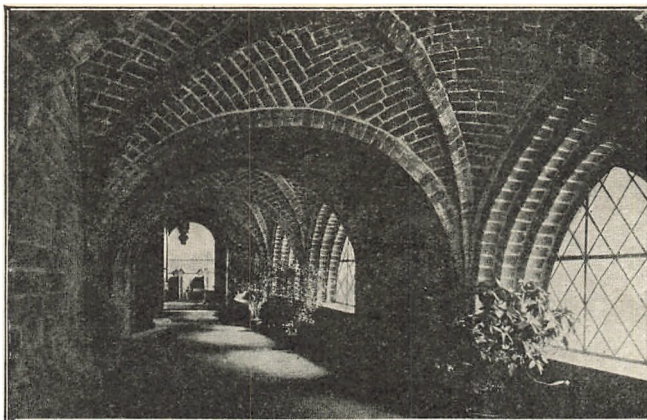
agtige Kapeller, hvoraf nu dog kun det nordre er bevaret, delvis oprindelig Hvælv og bag det sentgotiske Taarn en sirligt muret Vestgavl, smykket med et usædvanligt, trekløverbuet Blendingsgalleri.

Gotikken tilhører, eller rettere tilhørte, Kirken ved det andet store fynske Landkloster, det c. 1175 grundlagte Cistercienserabbedi Holmekloster, nu *Brahertrolleborg* (Salling H.). Den oprindelige treskibede Bygning, der synes at være bygget henved Aar 1300, har desværre forlængst mistet sine Sideskibe, og uheldige Istandsættelser i 19. Aarh. har yderligere berøvet Kirken dens gamle Karakter, men endnu kan man paa Loftet over de senere lave Hvælvinger finde Midtskibets tilmurede Højkirkevinduer med deres usædvanligt elegante unggotiske Former.¹⁾

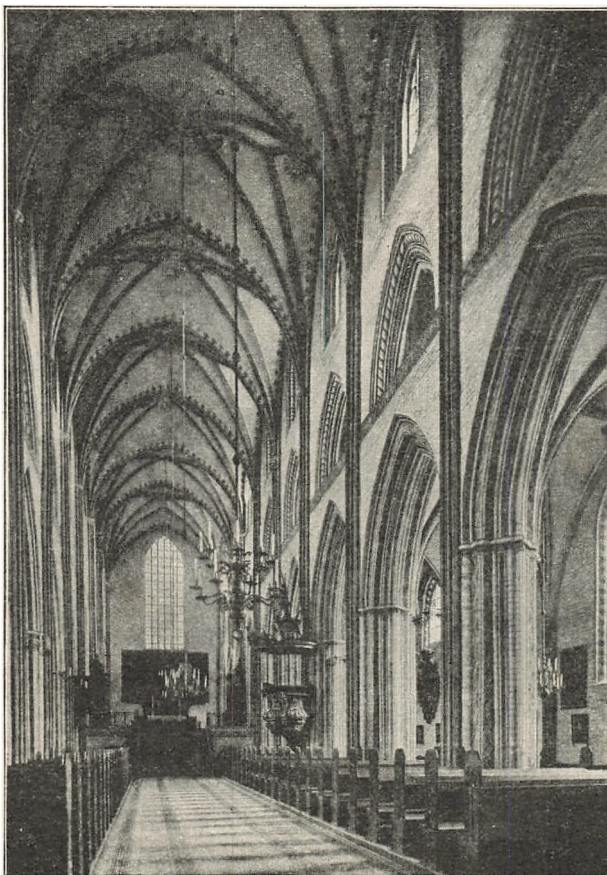
¹⁾ Kirkeinventaret er splittet for alle Vinde. Et Krucifiks er kommet til Fjenneslev, to Figurer til Tirsted paa Lolland; Døbefonten staar i V. Aaby.

1300'erne og hørte til de mærkeligste og interessanteste i Landet, nemlig Graabrødrenes Kirker i Svendborg, hvor det 1236 stiftede Kloster er fuldstændigt forsvundet før og efter Kirkens Nedrivning 1828, og i Odense, hvor selve Klosterlængerne med Rester af den hvælvede Klostergang er bevaret, omend lidet heldigt restaureret. Odenseklosteret stiftedes 1279 af Kong Erik Klipping og begunstigedes senere af Kong Hans og Dronning Kristine, der kom til at hvile i Kirken. Ved Nedbrydelsen 1806—19, da ogsaa det smukke Inventar for en stor Del ødelagdes, blev dog i det mindste nogle af de kongelige Mindesmærker flyttede til S. Knud, og her havnede ligeledes senere den pragtfulde, af Claus Berg skaarne Altertavle, hvormed Kongeparret havde smykket deres Yndlingskirke.

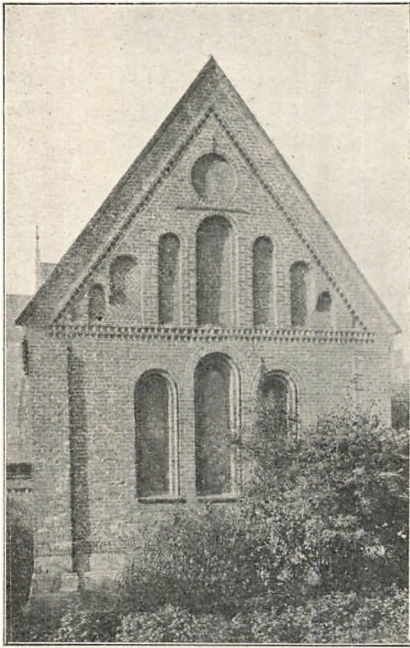
Stiftskirken, *St. Knud i Odense*, var selv ikke blot Domkirke, men ogsaa Klosterkirke; Brødrene i det Benediktinerbo, som Kong Erik Ejegod stiftede ved Aar 1100, erhvervede sig nemlig efterhaanden Rettigheder som Domkapitel. Om St. Knuds Forhistorie har der været ført lærde Stridigheder, og dens historiske Forhold til S. Albans Trækirke, hvor Knud den hellige dræbtes af Oprørerne, og til den Stenkirke, som Kongen grundlagde, lader sig maaske aldrig udrede. Sikkert er det dog, at der fra disse fjærne Tider kun er bevaret de to Helgenkrin, som plyndrede for deres mærkelige Metalbeslag endnu staar i Krypten under S. Knud, og som indeholder Levningerne af Helgenkongen, der blev skrinlagt 1101, og maaske af hans Broder Benedikt eller snarere af S. Alban. De bevarede Bygninger er adskilligt yngre. I det syd for Kirken liggende Kloster, som en Tidlang var indbygget i en Købmandsgaard, men hvis Rester nu atter er frilagte og restaurerede, stammer de ældste Mure fra Beg. af 13. Aarh., medens de fleste andre Dele er sentmiddelalderlige. Selve den anselige Murstenskirke er helt og holdent rejst efter en Brand 1247, som den stateligste og smukkeste højgotiske Kirke, vi har bevaret herhjemme; især det indre med det slanke Midtskib, de fint profilerede Piller, de store spidsbuede „Triforier“ og de store Højkirkevinduer er meget virkningsfuldt. Ejendommeligt for S. Knud er det, at den vel er bygget som en Langhuskirke med lige Østvæg og uden særligt Kor, men dog under Østpartiet har en Krypt, som blev genfundet og genrejst ved en Hovedstandsættelse 1868—75. Tilsyneladende ganske helstøbt har dog ogsaa S. Knud en ret indviklet Bygningshistorie og kan først være fuldendt et godt Stykke oppe i 14. Aarh. Der er tydelige Spor af, at der har været planlagt Korsarme, og i denne Del af Kirken er Murene øgede. Skibet, som i F. en Ind-

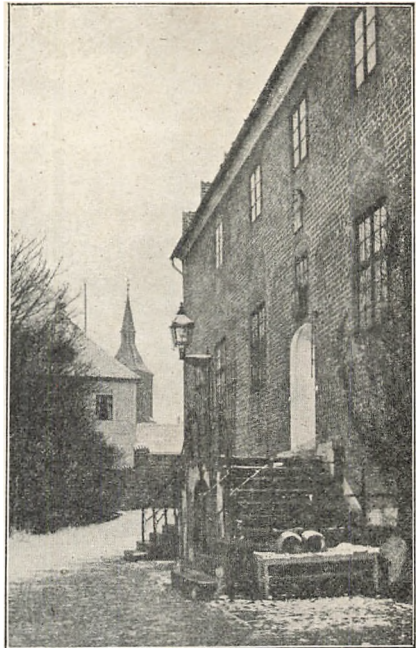
Fra det tidligere Graabrødre Kloster i Odense.
(Hude fot.)

St. Knuds Kirke, Odense.
(Hude fot.)

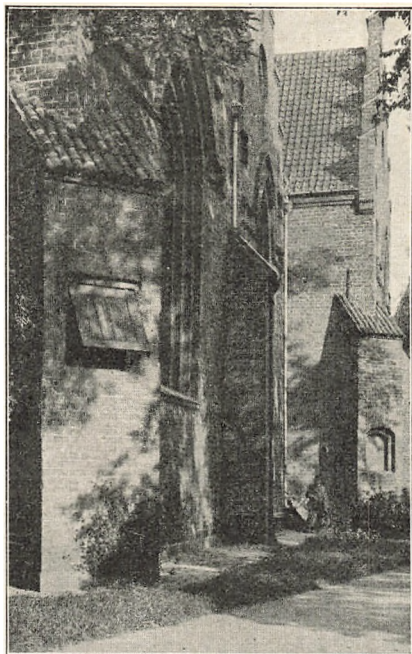
Odense. Vor Frue Kirke, Korgavl.
(G. P. Jacobsen fot.)

Odense. Ved det adelige Frøkenkloster.
(H. Lønberg fot.)

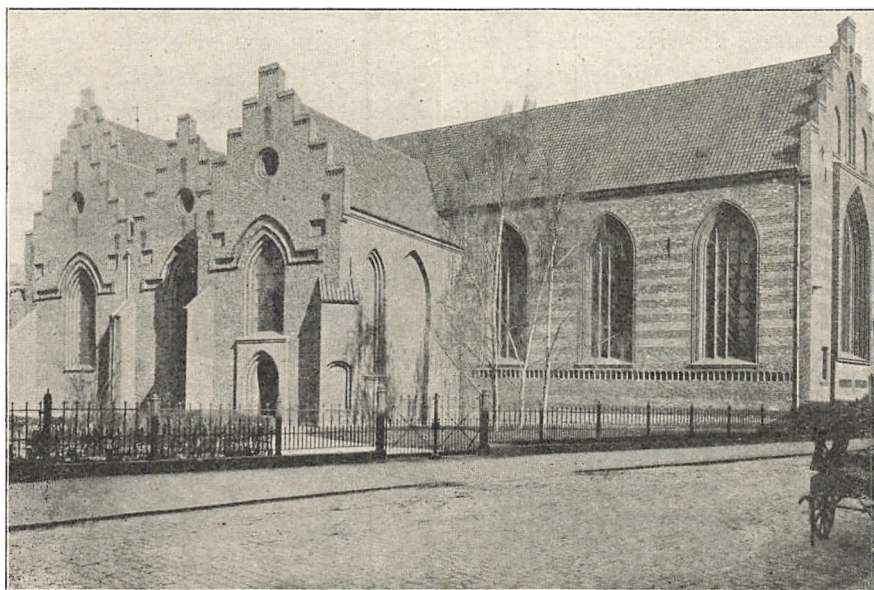
St. Knuds Klosterruin.
(Harald Lønberg fot.)

Odense. St. Hans Kirke. De udvendige
Prædikestole.
(Neergaard fot.)

Odense Nørregade. St. Hans Præste-
gaard.
(Hude fot.)

St. Hans Kirke, Odense.
(Hude fot.)

skrift paa Lerplader under Gesinsen er opført af Biskop Gisico 1301, har i det mindste været planlagt med et andet Vestparti end det nuværende. Som det store Taarn nu rejser sig, er det først bygget efter 1558, og Spiret har faaet sin Nutidsform saa sent som 1783—85. Desuden har Kirken tidligere haft forskellige andre Tilbygninger, hvoraf nu kun er bevaret det Walkendorfske Gravkapel i Renæssancestil fra 1631—34.

Omtrent samtidigt med S. Knud byggedes der paa S. *Hans i Odense*, som hørte til Byens højt ansete Johanitterkloster; det slanke Kor, der afsluttes med en ejendommelig skæv Østvæg, har store, rigt profilerede Vinduer og er muret med udstrakt Brug af glaserede Tegl. Skibet skjules af sentmiddelalderlige Tilbygninger, hvorpaa der findes et Blindingsfelt med Gyldenstjernernes Vaaben og i en Hjørnestræbepille en udvendig Prædikestol, vistnok den eneste i sin Art her i Landet.

Selvom Bogense og Middelfart Kirker indeholder Rester af romanske Bygninger, henholdsvis af Kampesten og af Mursten, tilhører Fyns *andre Købstadskirker* næsten helt det 15. Aarh. og den sentgotiske Stil. *Nyborg K.*, der vistnok er grundlagt 1388, har i det mindste faaet sit nuværende Præg ved en sentgotisk Ombygning, der forvandlede den til en treskibet Langhuskirke med lige Østgavl; det smukke Taarn er først tilføjet i 1580'erne. Den anselige Kirke i *Assens*, der ogsaa er opført i flere Afsnit, udmærker sig især ved sit ejendommelige ottekantede Taarn, hvis store Hulstavprofiler minder om Vinduesformer i Aarhus Domkirke og i Randers S. Morten. Mere hjemmegjort fynsk virker *Kerteminde K.*, hvis Østgavl ligesom Nyborg krones af et lille Trappetaarn med Spir. *Middelfart K.* og *Faaborg* Helligaandskirke, der oprindeligt hørte til Byens 1477 stiftede Helligaandskloster, medens Købstaden havde en ældre Sognekirke S. Nikolai, som nedbrødes paa Reformationstiden med Undtagelse af det endnu staaende Klokketaarn.

Ogsaa Landsbykirkerne vidner om, at der paa Fyn har trivedes en frodig *Sengotik*. Kullede Landsbykirker forekommer praktisk talt ikke,¹⁾ og omend der findes en Del Bygninger, som blot har Hvælvinger i Koret, er der kun en halv Snes, som helt igennem nøjes med Bjælkeloft. I Egnen mellem Odense, Kerteminde og Nyborg synes paafaldende mange Kirker at være gennemgribende ombyggede i sentgotisk Tid (5 i Odense, 3 i Aasum og 5 i Bjerger H.). Ogsaa andetsteds træffer man hyppigt Bygninger, der er omdannede til Langhuse, eller som har faaet andre Til- og Ombygninger. Hvad Kvantiteten angaar, kan den fynske Sengotik fuldt ud maale sig med den sjællandske. Men Arten er en anden. Selvom de fynske Kirker endnu kun er mangelfuldt gennemstude-

¹⁾ Fuglsbølle paa Langeland har tidligere haft Taarn.

Billeder af Dronning Kirstine, Dronning Elisabeth og Kurfyrstinde Elisabeth af Brandenburg.
Fra Altartavlen i St. Knuds Kirke, Odense.

rede, øjner man adskillige lokale Ejendommeligheder. Den Slags Smaataarne, som er nævnt ved Omtalen af Kirkerne i Nyborg og Kerteminde, er saaledes ogsaa bevarede paa flere Landsbykirker (Horne, Mesinge, Viby, Ullerslev), og paa andre Østgavle er der Rester af tilsvarende Anlæg, som næsten udelukkende forekommer paa Fyn. Karakteristisk for Midtfyn er svære, usædvanligt fast og kraftigt virkende Kirketaarne, der er ligesaa brede som Skibet og vender Gavlene i Nord og Syd, ikke som det hyppigst er Tilfældet, i Øst og Vest; Stedsagn ved at fortælle om saadanne „forkerte“ Kirketaarne, at de har vendt sig af Sorg over Svenskernes Grusomheder og Plyndringer! Ogsaa Murdekorationernes Enkeltheder har deres Særpræg. Fynboerne synes at have haft en særlig Forkærlighed for at anbringe skraatstillede Smaaspir paa Gavltrapperne; Gavlblendingerne forvandles hyppigt til Rudefelter, hvis Murerne da ikke nøjes med talrige vandrette Sävskifter, det ene over det andet, og fynske Hvælvinger kan have underlige Tværribber, som minder om Edderkoppespind.

Ejendommeligt for Øen er det ogsaa, at Renæssancestilen har sat sit umiskendelige Præg paa forholdsvis mange Kirkebygninger, og det ikke blot paa Adelen's Gravkapeller. Endnu da Christoffer Valkendorf til Glorup 1571—78 ombyggede Svinninge K. (Gudme H.), blev Gavlformerne i alt væsentlig gotiske, og den nye Stil gjorde sig næsten kun gældende i Blendingernes Rundbuer. Men da Johan Friis 1559 omformede Hesselager K. (Gudme H.), fik den Gavle omtr. som Hesselager-

gaards, og da Stenstrup (Sunds H.) ombyggedes i Aaret 1600, udstyredes den med svungne Kamgavle. Ganske tilsvarende Gavle kaldes af den samtidige fynske Biskop „vælske“ Gavle og forekommer jævnligt paa Kirkerne i ganske samme, stedligt prægede Form, som ogsaa kendes fra Øens Herregaardsbygninger i samme Periode (Nørre-Lyndelse 1584, Horne, Rudkøbing 1621, Tryggelev 1646, Fodslette 1649). De faa hele Kirkebygninger fra Beg. af 17. Aarh. (Helnæs, Turø) er i deres nuværende Tilstand mindre interessante.

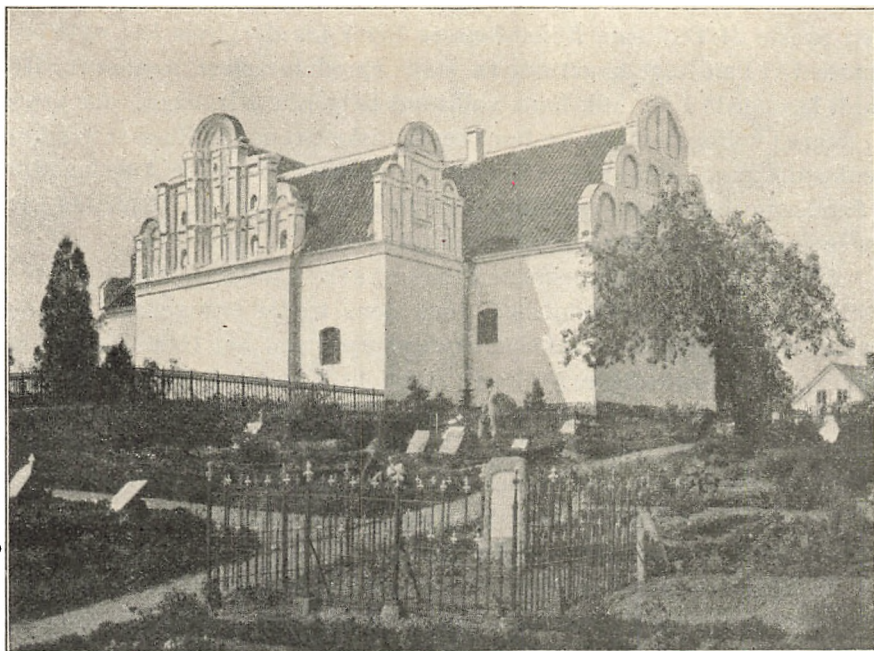
Som den mest karakteristiske Bygning fra 18. Aarh. kan nævnes Taarnet ved Husby K. Søby paa Ærø er helt ombygget 1745 og Ærøskøbing 1758.

Trods dette relativt frodige, efterreformatoriske Kirkebyggeri er der dog ogsaa paa Fyn (foruden Kapeller som ved S. Regisses Kilde i Frørup) nedlagt adskillige Kirker, især 1555, da Egense (Norup S., Lundeh.), Ferritslev (Rolfsted S., Aasum H.), Hjulby (Nyborg Landsogn), Kjørup (Krogsbølle S., Skam H.) og Viby (Tomten bevaret, Udby S., Vends H.) dømtes til Undergang. 1576 nedreves Hjallese, 1781 Kjørup K., der først var bygget 1603. I Diernisse S. (Salling H.) findes Murværk af Findstrup K., som var øde allerede før 1525.

Kalkmalerier er ikke bevarede i særligt stort Tal. Romanske Billeder findes kun i S. Næraa (gejstlig Procession, verdslig Kampscene, i Borterne Maanedstegn) og Sanderum. Hvad der iøvrigt er fremdraget, stammer overvejende fra den seneste katolske Tid (i Odense Amt: Bellinge med talrige Billeder fra 1496, Brylle, Søndersø og Aasum; i Svendborg Amt Gudme 1488, Langaa samt Bregninge paa Ærø 1513).

De romanske *Døbefonte* stadfæster, hvad de samtidige Bygninger fortæller om Fyns arkitektoniske Forbindelser med Nørre- og Sønderjylland. Mellem de talrige vekslende Typer kan især fremhæves en Gruppe nordfynske Fonte med smukke Rankeslyng. Figurlige Skulpturer forekommer bl. a. paa Fontene i Drigstrup, Hillerslev og S. Broby, men rigest skulpteret er dog Sandstensfonten i Ellinge, af den gullandske Stenmester Sighrafr.

Mellem *Træinventaret* fra den senere Middelalder er der som en fyensk Ejendommelighed særlig Grund til at fremhæve en Række jernbundne Døre i Nordfyns Kirker, ofte forsynede med smedede Indskrifter og Aarstal i snørklede Minuskelbogstaver. Det ældste Aarstal, 1439, findes paa Kirkedøren i Kalvslunde, derefter følger Indslevdøren fra 1455, Stenløse 1489, Havndrup 1505, Gjelsted og Vissenbjerg 1506 samt Næsbyhoved 1512. Adskillige andre af disse Døre er nu fjærnede fra Kirkerne eller ødelagte, ligesom der fra de fynske Kirker er kom-

Hesslager Kirke.
(C. A. Begtrup Christiansen fot.)

met usædvanligt mange sentgotiske Skabe; endnu findes der dog interessante Snedkerarbejder af denne Art i Odense Vor Frue, Assens, Faaborg og Kerteminde. Sentgotiske Prædikestole er bevarede i Ullerslev og Turø, den sidstnævnte stammende fra Svendborg Graabrødrekirke, Korstole i Faaborg og Vissenbjerg. Degnestole bl. a. i Gudme og Bjerreby paa Taasinge. Ogsaa sentkatolske Altertavler findes i ganske anseligt Tal; ialt i henved 30 Kirker,¹⁾ og hertil kommer selvfølgelig en Mængde enkelte Figurer og Lægmandskrucifikser. Berømtest af dem alle er den store Tavle fra Odense Graabrødre, som nu staar i S. Knud; paa Fodstykket knæler Kong Hans og Dronning Kristine med deres Slægt; Midtskabet fyldes af en vrimlende Mængde Helgener, ordnede i Rækker over hinanden om den korsfæstede Frelser; øverst Marias Himmelkroning og Kristi Lidelsesredskaber; paa Fløjene 16 Scener af Lidelseshistorien. Det vældige Snitværk skyldes den i Odense bosatte Mester, Claus Berg,

¹⁾ I Odense Amt: Allerup, Bellinge, Birkende, Brendekilde, Husby, Lunde, Næsbyhoved-Broby, Sanderum, Ubberud og Vissenbjerg; i Svendborg Amt: Bjerreby (to Tavler), Bregninge paa Ærø, N. Broby, Brudager, Frørup, Gudbjerg, Gudme, Hastrup, Jordløse, Lindelse, Rise, Skaarup, Traanderup, Turø (fra Svendborg Graabrødre) og Vindinge.

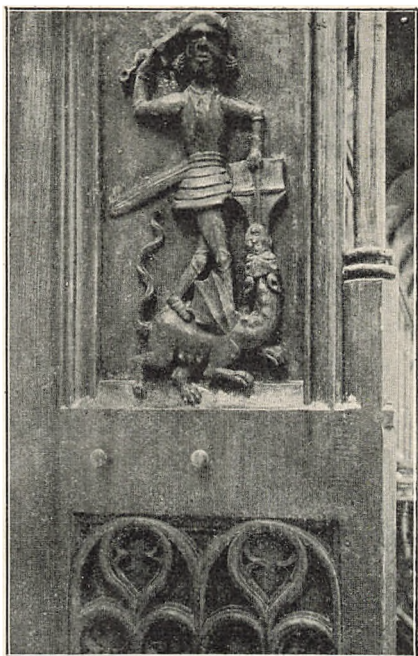
den eneste af Datidens Billedskærere her i Landet, hvis Liv og Virksomhed vi kan følge noget nøjere. Hans ejendommelige, næsten for livfuldt bevægede Figurstil, hans voldsomt bølgende Klædebon, der synes at flagre i voldsom Blæst, og hans sentgotiske Grene- og Rankeværk kan genkendes paa talrige andre fynske Snitværker, af hvilke Altertavlerne i Sanderum og Bregninge samt Krucifixer i Fraugde og Vigerslev kan nævnes som nogle af de mest karakteristiske.

Af Modstykket til Papismens Billeddyrkelse faar vi en levende Forestilling gennem den Visitatsbog, som Øens tredje evangeliske Biskop, Jakob Madsen, har ført paa sine Embedsrejser ved Aar 1600. Det er kun flygtige, løst henkastede Notitser; stundom blandes Latin mellem det Danske, men man føler, hvorledes han hader de onde Tavler med de Skarns papistiske „Jodutter“, og hvorledes han glæder sig over den nye Tids Altertavler. Det er saa vist ikke hans Skyld, at der er levnet os saa meget af Fyens katolske Kunst, men snarere Menighedernes konservative Vedhængen ved det gamle.

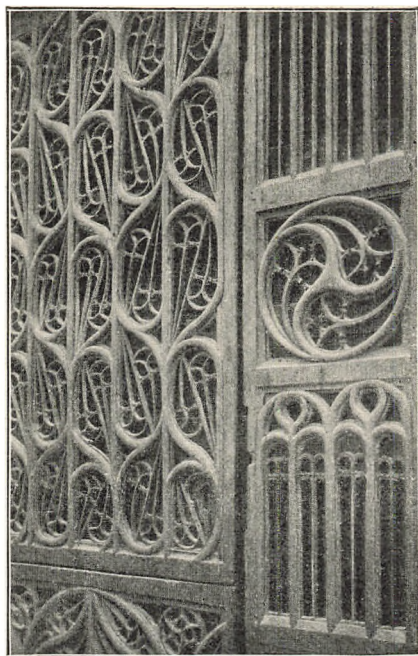
Af Visitatsbogen fremgaar, at de ældste protestantiske Altertavler var indrettede som de katolske, men udelukkende med malede Billeder i St. for udskaarne Figurer (Nørre Søby 1543)¹⁾. Paa Jakob Madsens Tid havde dog Renæssancens Søjletavler sejret, og fremfor Billeder foretrak han Indskrifter; endnu kan man prøve hans Smag f. Eks. i Munkebo, hvor den „herlige nye Tavle med Catechismi Ord paa, kostede 140 Dlr. minus 3 eller 4“ endnu er bevaret, eller i Marslev, hvor en tilsvarende Tavle fra 1592 er restaureret med Indskrifter i Felterne og med oprindelig Farvegivning. Fyn med de velhavende Købstæder og de mange Herregaarde har i det hele taget været et godt Land for Renæssancetidens Snedkere. Enkeltvis træffes baade fine og fornøjeligt naive Ungrenæssancearbejder, og tidligt holder Højrenæssancen sit Indtog (Sændholt—Lyndelse 1576 samt de to smukke, begge af samme Mester gjorde Prædikestole i Vissenbjerg og Frørup). Som nogle af Tidens eleganteste Snitværker kan fremhæves Prædikestolene i Rørup og Gelsted, hvis Mester vistnok er identisk med Jens Asmussen i Odense, som 1596 leverede Prædikestolen til Ribe Domkirke. Ogsaa i de andre Købstæder har der ved Aar 1600 siddet Snedkere; den store Døbefont i Nyborg er saaledes utvivlsomt gjort af en Nyborgenser.

Bruskbarokkens ældste og ypperste Monument er det overdaadigt rige Inventar fra 1634 i Holckenhavns Kapel, hvor Prædikestolen er gjort af en fremragende skaansk Billedskærer, af hvis Navn man kender

¹⁾ I Aarslev findes en Prædikestol fra 1540.

Korstol.

Del af Alterskab.

**Fra Faaborg Kirke.
(Hude fot.)**

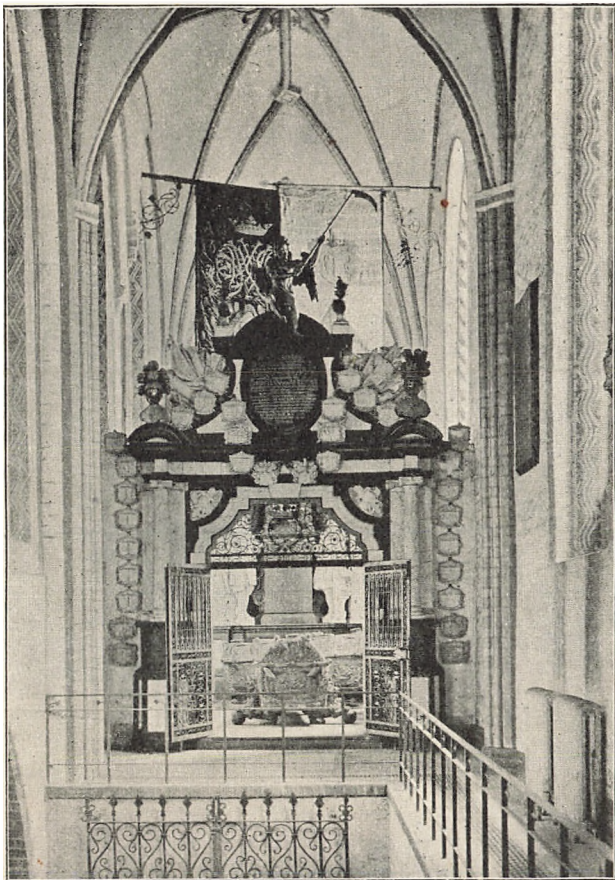
**Faaborg Kirke.
(Fot. i Nat. Mus.)**

Forbogstaverne A. S., medens dens Himmel og Opgang samt Stolestaderne skyldes Hans Dreier fra Eckernførde, som en Aarrække arbejdede for fynske Herregaarde. Senere blev den grovkornede, men kraftige Anders Sørensen i Odense den mest produktive Billedsnider. Foruden den tidligere Altertavle i Odense St. Knud har han bl. a. skaaret Prædikestolen i Nyborg 1653, Inventaret og Kapelgitteret med „Dødens Triumf“ i Dalum og en hel Række andre Arbejder (Bellinge, Paarup, Agedrup, Avnslev o. s. v.). Dog forveksles han let med sine talrige Elever og Efterfølgere, blandt hvilke Hans Nielsen Bang i „Melfar“ har leveret Arbejder til Middelfart og N. Aaby.

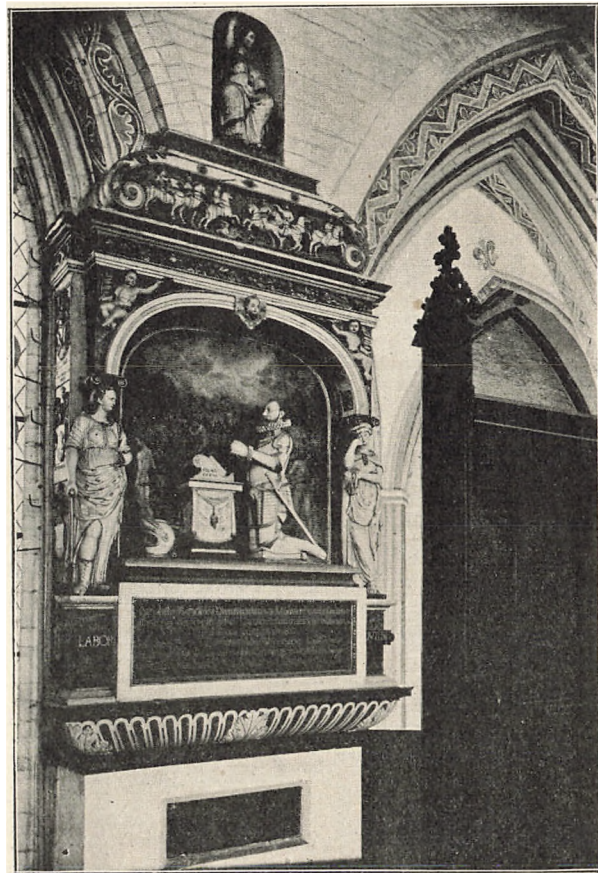
Blandt Snedkerarbejder fra 18. Aarh. kan nævnes Rokoko-Prædikestolen i Odense St. Knud.

I god Overensstemmelse med selve Kirkebygningerne er Fyn langt rigere paa *Gravminder* fra romersk Tid end Sjælland, og Sydfyn kan i saa Henseende næsten maale sig med de bedste jyske Egne. I Bregninge paa Taasinge findes saaledes en kisteformet Gravsten med Runeskrift: „Mester Bo gjorde mig“, og kiste- eller prismeformede Granitsten kan ogsaa træffes andetsteds, f. Eks. i Tullebølle og Magleby paa Langeland. I Oure findes en Sten med Navnet Tyge Gregersen, og iøvrigt kan eksemplvis nævnes Stene i Brahetrolleborg og Seden med ornamenterede Kors, i Rynkeby med Processionskors og i S. Broby med to helleg Figurer.

Flade Kalksten fra den yngre Middelalder findes i Landkirker som Bregninge (Benedict Præst † 1375), Dalum, Barløse og Brahetrolleborg (Abbed Tuve, c. 1500), men de er dog overvejende samlede i Stiftsstaden, hvor især S. Hans er rig paa smukke sentgotiske Sten (Gert Bryske, † 1441, Knud Gyldenstjerne, † 1467, Marsken Claus Rønnev, † 1486, Jørgen Daae, † 1503, Henrik Gyldenstjerne, † 1517). Den vældige Sten over Kong Hans († 1513) og Dronning Kristine er ligesom en lille Trætavle over deres Søn, Prins Frans, sikkert gjorde i Claus Bergs Værksted. I S. Knud ligger desuden Kristiern II og (siden 1883) Dronning Elisabeth, hvis Lig overflyttedes hertil fra Gent. Ogsaa efter Reformationen valgte mange Adelsmænd sig Hvilested i Odense, hvor alle Kirkerne er rige paa adelige og borgerlige Gravminder, Gravsten og Epitaffier. Ligesom i Roskilde og Aarhus maa der ogsaa i Fyns Hovedstad have været Stenhuggere, blandt hvilke en betydelig Mester har hugget den smukke Sten over Ejler Bryske og hans Søn Claus, der blev dræbt 1539, samt en Række andre usædvanligt gode Figursten i Ungrenæssancestil, medens hans Efterfølgere mere udmærkede sig ved deres rige Ornamentik eller sirlige Haandværk. Ligeledes Nyborg Kirke er meget

Odense, St. Knuds Kirke. Ahlefeldts Kapel.
• (Hude fot.)

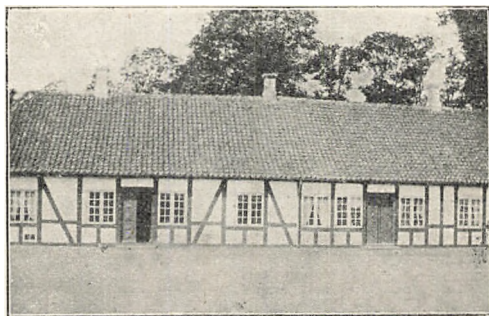

Odense, St. Knuds Kirke. Grev Dohnas Epitafium.
(Hude fot.)

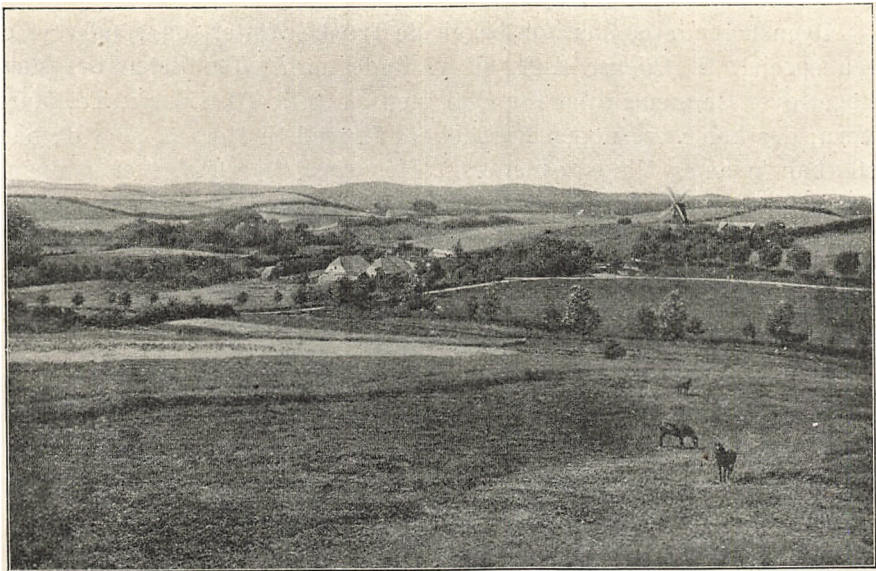
rig paa Gravminder, især borgerlige Epitafier fra Tiden c. 1650, men dog ogsaa Adelsmonumenter (Holger Rosenkrantz til Glimminge, † 1647). I det hele er Herregaardsøen saa rig paa Renæssancetidens Gravmonumenter, at det kun er muligt at fremhæve de betydeligste Gravkirker, med hele Gravkapeller eller talrige Gravsten fra 16.—17. Aarh.: Dalum (Slægten Vinds Kapel), Fraugde, Rønninge (Caspar Markdanner), N. Lyndelse (Brockenhuuser), N. Søby (Urner), N. Sandager (Quitsover), Vevlinge (1591 Axel Brahe), Vigerslev (Bryske), Kværndrup (Ulfeldt-slægtens Kapel, indrettet 1616, men ogsaa indeholdende mange ældre Ligsten over Ulfeldter og Brockenhuuser til Egeskov), Aastrup (Brockenhuuser), Ulbølle, Jordløse (Reventlow), Svinninge (Valckendorfer), Hesselager (Friiser), Ringe.

Fra den senere Baroktid findes de betydeligste Monumenter i Odense St. Knud (Generaløjtnant Hans Ahlefeldt, † 1694, af Thomas Quellinus, Baron Vittinghof, † 1691), Fraugde (Thomas Kingo, ligeledes af Quellinus), Tved (Knud Urne og Erik Skeel, af en Quellinus-Efterfølger, men skaaret i Egetræ), Odense S. Hans (Admiral Gjedde, † 1721, af Stukkatøren Brenno). I Gudme (Slægten Skeel m. fl.) er der bevaret fem Gravfaner, der var et nødvendigt Tilbehør i Tidens pompøse Ligbegængelsesceremonier, men som i de allerfleste Tilfælde er gaaede til Grunde.

Gravkapeller fra 18. Aarh., ofte med Marmor- og Stenkister bag Smedejærnsgittre, findes i Kerteminde (Juel til Hverringe), Kjølstrup (v. Heinen), N. Sandager (Bernstorff), Gåmtofte (Rantzau), Husby (Wedel), Haarby (Trampe), Sønderby (Devitz), Diernisse (Holstein), Aastrup (Cicignon), Hillerslev (Muckadell), Haastrup (Hein), Avnslev (Juel) og Tranekær (Ahlefeldt). Det smukkeste og betydningsfuldeste Anlæg i denne Art er General Eickstedts Gravkapel i Ringe Kirke, indrettet 1776 under Ledelse af Harsdorff og med Monumenter af Wiedewelt.

Minendal (Baag Herred, Odense Amt).

Fynsk Landskab ved Aarup i Svendborg Amt.
(M. Lundbo fot.)

NOGLE ERHVERV

LANDBRUG PAA FYN

Fra gamle Tider har Landbruget paa Fyn staaet højt og været et Hestehoved foran det øvrige Land, ikke mindst har dette været Tilfældet i det første halve Aarhundrede efter den store Reformperiode; dette skyldes vel nok i nogen Maade de gode Jorder og de heldige Klimaforhold med det forholdsvis milde Klima om Vinteren, Foraar og Efteraar og den noget kølige Sommer, men ogsaa i høj Grad Befolkningens Vindskibelighed, der paa Grund af at Landboreformerne — takket være velsindede Godsejeres Fremsynethed — tidligt fik gunstige Forhold at virke under. Bondestanden fik derved et Fremskridt i Kultur, som indtil de senere Tider har sat dybe Spor i Landbrugsvirksomheden. Det har derfor undertiden vakt nogen Forundring, at en saadan Levning fra det gamle Systems Tid som Fæstevæsenet — og her ikke i saa høj Grad Arvefæste som almindelig Fæste — har været saa langsom til at forsvinde fra denne Ø; men det skyldes, at Fæstevæsenet der har været ordnet paa en fordelagtig Maade for Fæsteren, saadan at det ikke mindst i Landbrugets Nedgangsperioder, har været bedre — efter manges Mening — at være Fæster end Selvejer; dette gælder ikke mindst, siden Loven af 1861 traadte i Kraft.

Ovenstaaende gælder for begge de fynske Amter, og vender vi os saa specielt til *Odense Amt*, vil vi finde, at Jordboniteten der staar noget over Gennemsnittet for Øen med ca. 9.75 Td. Ld. pr. Td. Hartkorn; der kan være nogen Forskel fra Herred til Herred, som de bedste kan nævnes Vinds og Aasum Herreder. Overfladen er gennemgaaende temmelig bakket og bølgeformet samt højt liggende mod Nord og Sydvest. Derimod er den nordlige og østlige Del mere lavtliggende og jævn, navnlig gælder det „Sletten“—Egnen vest for Odense Fjord ad Bogense til. En Undtagelse fra den øvrige nordlige Del danner dog den stærkt kuperede Halvø Hindsholm.

De gode Jorder er paa forskellig Maade taget stærkt i Brug, det være sig til Korn og her særlig toradet Byg og Blandsæd, som til Rodfrugt og Handelsplanter. Af Rodfrugt dyrkes særlig Runkelroer og i ikke ringe Grad Sukkerroer, tillige dyrkes der ogsaa en Del Cikorie-rødder. Roesukkerindustrien begyndte paa Fyn i 1873 med Oprettelsen af Fabrikken i Odense. Begyndelsesvanskelighederne var ret store; men man kom igennem dem, og hen i 90erne tog Bevægelsen Fart, og Dyrkningen af Sukkerroer har i ikke ringe Grad gavnet Landbruget i Odense Amt, og det kan nævnes, at efter Arealopgørelsen af 1918 er ca. Femtedelen af dette Amts samlede Rodfrugtareal dyrket med Sukkerroer.

I tidligere Tider har Dyrkningen af de egentlige Handelsplanter som Raps, Hør, Hamp, Humle og Tobak spillet en ikke ringe Rolle. For Rapsens Vedkommende udgjorde den i 60erne indtil en Fjerdedel af Vintersæden. Usikkerheden ved dens Dyrkning og de lave Priser paa Frøet faar imidlertid denne Plante til i stedse stigende Grad at forsvinde fra de fynske Marker og findes nu kun sjældent. Hør- og Hampedyrkningen er ogsaa gaaet stærkt tilbage; i gamle Dage derimod d. v. s. i første Halvdel af forrige Aarhundrede, var Hørdyrkningen saa almindelig, at den sjældent savnedes paa nogen Gaard, stor eller lille og heller ikke paa Husmandslodderne, særlig var den meget brugt paa Sletten, hvilket stod i nøje Forbindelse med den der udviklede Interesse for Husflid.

Den fynske Humle, hvis Dyrkning særlig hørte hjemme paa de dybmuldede Jorder i Herrederne Vends og Skovby, er ogsaa gennem Aarene bleven mere og mere sparsom paa Markederne, det samme gælder Tobakken, som særlig dyrkedes i Middelfartegnen, og Aarsagen for begge Planters Vedkommende er, at de hjemlige Produkter i Godhed ikke kan konkurrere med de udenlandske. Dyrkningen af Handelsplanter havde sine bedste Chancer i Naturaløkonomiens Tid, den

Eduard Petersen: Høst paa Fæno.

**Tulipanmarker ved Slige i Odense Amt.
(Harald Lønborg fot.)**

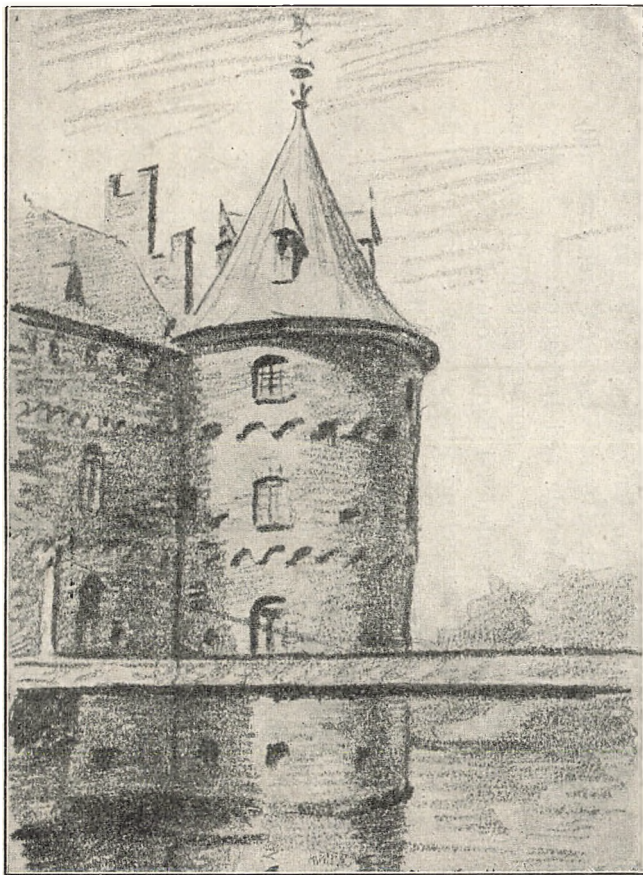
gik tilbage, da Pengeøkonomien kom i Forgrunden og udvidede Samhandelens Grænser. Under den nu afsluttede Krig, da Varefordelingen var hæmmet, var Interessen for Dyrkning af Handelsplanter igen ved at vaagne og da ikke mindst paa Fyn, om den kan holde sig, vil Pri-serne komme til at afgøre.

Allerede fra gammel Tid har Avl af Markfrø været stærkt udbredt paa Fyn, det var i de gamle Dage i ikke ringe Grad Kløverfrø, man avlede; denne Avl gik dog stærkt tilbage, da man gik over til Brugen af tidlig Rødkløver, hvor Avlen af Frø synes at være vanskelig for danske Forhold. I de senere Tider er det særlig Græs- og Roefrø og i nogen Maade Havefrø, man har lagt sig efter, og det er i Odense Amt, man møder det største Areal til Mark- og Havefrø af samtlige danske Amter.

Som det vil fremgaa af det anførte, er Plantebruget mangeartet og højt udviklet i Odense Amt, og med Hensyn til høj Udvikling staar Husdyrbruget ikke tilbage, særlig gælder det Kvæget. Alt paa et tidligt Tidspunkt begyndte man med Indførelse af Anglerkvæg og nord-slesvigsk Kvæg, og ved Blanding af disse er den fynske Malkeko fremstaaet, den er mere velformet og muskelfyldig end f. Eks. den sjæl-landske, hvor Anglerkvæget fik mest Indflydelse, og med Hensyn til Malkeevne staar den efter Kontrolforeningsregnskaberne højest. Det er derfor ikke uden Grund, at Kvægavlsforeningerne rundt i Landet, hvor der holdes rødt dansk Malkekvæg, i lang Tid har søgt til Fyn efter deres Avlsmateriale, og over Halvdelen af alle de Tyre af rød dansk Malkece, som i de seneste Aar er præmieret ved Statstyreskuerne her i Landet, er tillagt paa Fyn. Af Kvægstammer hjemmehørende i Odense Amt kan nævnes Holevstammen, der i 60erne og 70erne hentede de største Præmier hjem og bl. a. i 1878 ved Landmandsforsamlingen i Svendborg fik Kongepræmien, denne Stamme har leveret en Mængde gode Tyre og derigennem haft stor Indflydelse paa de Besætninger, der nu betegnes som Eliten indenfor det røde danske Malkekvæg.

Med Hensyn til Hestebestanden da er den noget blandet i Odense Amt, den jyske Hest har nok gjort gode Fremskridt i de senere Aar, og den findes ogsaa i størst Mængde; men den Interesse, som særlig Herregaardene har haft for de lettere Heste, har medført en Del Krydsningsavl, som ikke har virket højnende paa Kvaliteten, eller givet Avlsledelsen faste Rammer at arbejde efter. Heller ikke Svineavlen har tidligere staaet ret højt.

Det maa dog som nævnt betones, at Landbruget som Helhed er

Elliot Hjuler: Egeskov i Svendborg Amt.

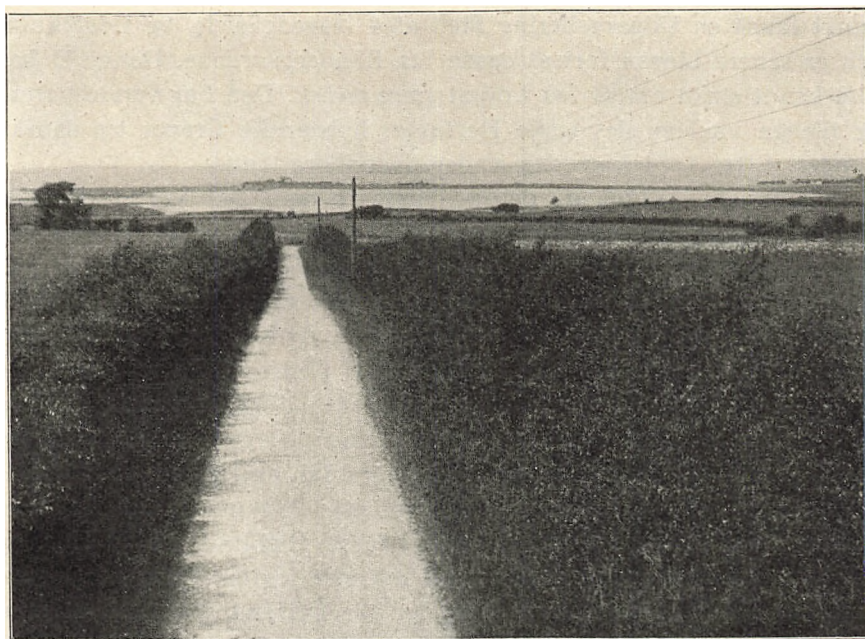
Elliot Hjuler: Ørbækklunde i Svendborg Amt.

højt udviklet i Odense Amt, og de pyntelige Boliger — store som smaa — med de velholdte Haver vidner om en Velstand og Kultur, som gaar ud over det almindelige for danske Forhold.

Ret almindelig benævnes Fyn for Danmarks Have, og i Udtrykket hentydes ikke alene til Landsdelens store og smukke Haver, men til hele denne Stemning af Venlighed og Hygge, som træder en i Møde næsten overalt, hvor man færdes paa Fyns Land, dog passer Udtrykket bedst paa *Svendborg Amt*, der omfatter den sydlige Del af Fyn, samt Øerne Taasinge, Langeland og Ærø, tillige 15 mindre Øer og en Del ubeboede Øer og Holme, her er Venligheden og Naturskønheden størst, ikke mindst i Svendborgegnen og paa Øen Taasinge, hvor man ogsaa møder de største og bedste Frugthaver.

Frugtbarheden i Svendborg Amt staar lidt under Odense Amt og svarer omtrent til Gennemsnittet for Øernes Amter; i Gennemsnit gaar der efter Matriklen 10.5 Td. Ld. pr. Td. Hartkorn, Ærø og Langeland særlig dettes Nørre Herred har de laveste Frugtbarhedstal med gennemsnitlig 11 Td. Ld. pr. Td. Hartkorn, til Amtets bedste Herreder hører Vinding og Salling. Overfladen er gennemgaaende bakket og bølgeformet samt højtliggende, det gælder Ærø, Taasinge samt ikke mindst den nordvestlige Del af det paa Øen Fyn liggende Land, hvor man træffer det stærkt kuperede Terræn, der kaldes for de fynske Alper. Langeland derimod er lavtliggende med mod Vest lidet fremtrædende Vandskel, hvor de da ikke er markerede ved Inddæmninger. Jorderne er mod Vest en Del sandede, ellers er de gennemgaaende lerede, nogle Steder tillige stærkt muldede, saaledes i Egnen omkring Nyborg; paa Ærø og paa Vestsiden af Langeland findes ogsaa sandede Jorder.

Der findes en Mængde store og smukke Herregaarde i Svendborg Amt med Borge, hvor tykke Mure, Skydeskaar og Skoldehuller vidner om høj Alder, og om at de har været — og er forresten endnu — Boliger for rige og ansete Slægter. Der hører endnu ikke ringe Mængder af Gods i almindelig Fæste under disse Herresæder, ikke mindst gælder det for Langeland og Taasinge; foruden ved at der i dette Amt findes mere Jord i almindelig Fæste end i noget andet dansk Amt, saa træffer man ogsaa en hel Del, som er undergivet fideikommissariske Baand; men som nævnt under Odense Amt, er Fæsteforholdene saa vel ordnede, saa det almindeligvis er lige saa godt at være Fæster som Selvejer. For Ærø kan nævnes, at der kun findes en Gaard med lidt over 13 Td. Hartkorn, ellers er Ejendommene smaa og de er selvejende. Aarsagen til det første skal være, at der paa et tidligt Tids-

Parti ved Noret, vest for Bøjgden i Svendborg Amt.
(Victor Madsen fot.)

Parti af Brejninge paa Ærø.
(Hude fot.)

punkt fandt en Udparcellering Sted af 4 Hovedgaarde, og Udstykningen er senere bleven fortsat ogsaa fra Bøndergaardene. Denne Ø har som kendt stridt om at faa Lov at være dansk. Den har vandret frem og tilbage mellem slesvigske Hertuger, holstenske Grever og danske Konger. Efter 1864 kom den under Svendborg Amt.

Det gunstige Klima og de ret frugtbare og i god Kultur værende Jorder betinger en stor Planteproduktion, det gælder Korn som det gælder Rodfrugt. Særlig har Ærø og Langeland stedse været stærkt korndyrkende, og er det da endnu; paa Ærø er det særlig Blandsæd, Rug og i ikke ringe Grad seksradet Byg, der dyrkes; Langeland holder sig mere til det toradede Byg og Hvede. Af Rodfrugt dyrkes der i hele Amtet mest Runkelroer, og naar undtages Salling og tildels Vinding Herred har Sukkerroedyrkingen kun ringe Udbredelse i Svendborg Amt, ogsaa Kartoffelarealet; naar undtages Salling Herred, er ubetydeligt i dette Amt. I tidligere Tider spillede Dyrkingen af Handelsplanter en ikke ringe Rolle, det var i første Række Raps og Hør, og selv om den sidste Plante var mest udbredt i visse Egne af Odense Amt, saa skal det dog nævnes, at det var i Svendborg Amt, at man tog det mest underbyggende Arbejde op for dens Benyttelse paa de store Gaarde, det var her, at der for 100 Aar siden paa Arvefæstegaarden *Lykkenssæde* under Brahetrolleborg og ved Regeringens Medvirken blev oprettet et Hørdyrkningsinstitut, hvor Hørren dyrkedes i stor Udstrækning, og hvor der blev antaget Lærlinge, som undervistes i Hørens rette Behandling. Institutet virkede i en lang Række af Aar, og der er udgaaet en Mængde Lærlinge derfra, som ogsaa udsendtes til de andre Provinser i Landet.

Avl af Markfrø er mest udbredt i de paa Øen Fyn liggende Herreder, og det er i stort Maal Hundegræsfrø, man avler; dog kan Svendborg Amt ikke nær komme op paa Højde med Odense Amt med Hensyn til Omfanget af det Areal, som anvendes til Avl af Mark- og Havefrø. Endelig kan det nævnes, at det er paa Langeland, man træffer de bedste og største Lucernemarker, ellers er Amtet som Helhed ikke naaet mere end almindelig vidt med Hensyn til nævnte Planters Udbredelse.

Som overalt paa Fyn er man ogsaa i Svendborg Amt naaet vidt med Hensyn til Malkekvægets Udvikling, det er ogsaa her det røde danske Malkekvæg, man træffer overalt, og flere af denne Races bedste Stammer hører hjemme i dette Amt, og det kan betones, at det var i Svendborg Amt, at man efter Forbillede fra Præstø Amt, for Fyns Vedkommende begyndte med Dannelsen af Kvægavlsforeninger. Det

Godfred Christensen: Ved Middelfart.

var i 1886 at Svendborg Amts landøkonomiske Selskab paa et Møde den 20. April bestemte, „at hver Kvægavlsforening, der indenfor Selskabets Omraade dannede sig paa Lovforslagets Grund, og som indkøbte en Foreningstyr, der godkendtes af Kredsformanden for den Kreds, hvori Foreningen var beliggende, og som vilde underkaste sig S. A. l. Selskabs Tilsyn, kunde erholde udbetalt 200 Kr. til Tyrens Indkøb samt for Selskabets Regning faa udleveret et Sæt Brændejern til de kaarede Køers Mærkning samt Regnskabsbøger.“ I Løbet af Aaret 1887 dannedes der i Amtet 7 Foreninger og inden 1893 kom der 5 nye til. Fra Svendborg Amt bredte denne for Kvægbruget saa vigtige Sag sig saa videre over hele Fyn.

Hvad angaar Hestebestanden da hører den nu i det alt væsentlige til den jyske Race, vel findes der endnu en Del Halvblod fremkommen gennem forskellige Krydsningsmetoder; men det er dog Avlen af jyske Heste, der i de sidste Aartier har skabt sig den meste Interesse, og det lige siden man i 1888 begyndte med at indkøbe Hoppeføl i Jylland til Brug for Hesteavl.

Det er nævnt, at Fyn har mange Herregaarde og særlig gælder det for Sydfyn, der rigtig er de gamle Ridderborges Land, og dette sammen med store velhavende Kirkebyer, velbyggede Bøndergaarde med store og smukke Haver, og de mange Hegn omkring Markerne, betinger et Landskabsbillede, som har sin særegne Ejendommelighed og Charme, og at man nødes til at betegne Svendborg Amt som det mest typisk fynske.

Niels Siggard.

SKOVBRUG PAA FYN MED OMLIGGENDE ØER

Efter Arealopgørelsen i 1907 har Svendborg Amt et Skovareal af 16343 ha, hvortil svarer en Skovprocent af 9,9, medens Odense Amt har et Skovareal af 11694 ha og en Skovprocent af 6,5. Skovene ligger jævnt spredte, men størst Skovrigdom er der paa Strækningen mellem Svendborg og Faaborg. Statsskov findes ikke i de fynske Amter, men flere større private Skovdistrikter, saaledes i Svendborg Amt: Baroniet Brahetrolleborgs (1848 ha), Grevskabet Langelands samt Stamhuset Ahlefeldts (1379 ha), Baroniet Lehn (1320 ha) og Ravnholt Skovdistrikt (1103 ha); i Odense Amt: Grevskabet Wedellsborg Skovdistrikt (1335 ha).

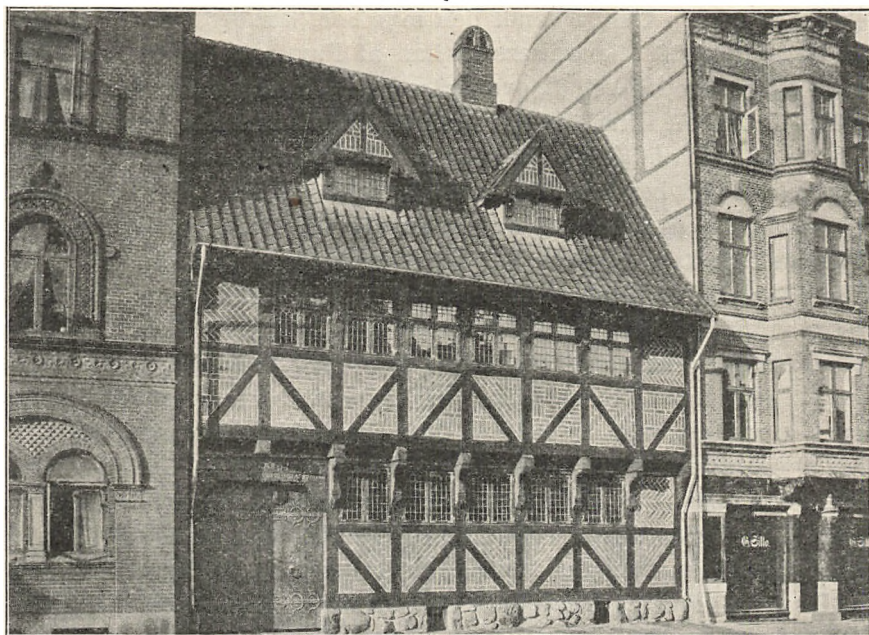
Der er mange mindre Skovdistrikter paa mellem 500 og 1000 ha, saaledes i Svendborg Amt: Glorup, Egeskov og Fjellebro, Brahesminde, Holstenshus og Thörseng; og i Odense Amt: Langesø, Einsidelsborg, Gyldensten, Erholm og Krengerup. Skovene findes næsten udelukkende paa gammel Skovgrund og bestaar derfor overvejende af Løvtræ; en Undtagelse danner Naaetræskoven paa Wedellsborg Banker, der er frembragt i sidste Halvdel af det forløbne Aarhundrede paa tarvelig Jord, der var uanvendelig i Agerbrugets Tjeneste. Paa Thurø findes en Skov paa omtrent 100 ha, der endnu ikke er udskiftet, men ejes i Fællesskab af Gaardmænd og Husmænd paa Øen.

Paa den frugtbare Del af Fyns Jord og i det milde Klima naar Bøgen en særdeles smuk Udvikling, saaledes ved Frederiksgave, ved Glorup og paa Langeland. En Særstilling indtager Skoven paa Æbelø ved Fyns Nordspids; den bestaar af Løvtræer, der kues stærkt af Vinden, saa de bliver lave og buskede, men Skoven faar derved et ejendommeligt Præg og særlig Skønhedsværdi.

Johs. Helms.

Billeshave (Vends Herred).

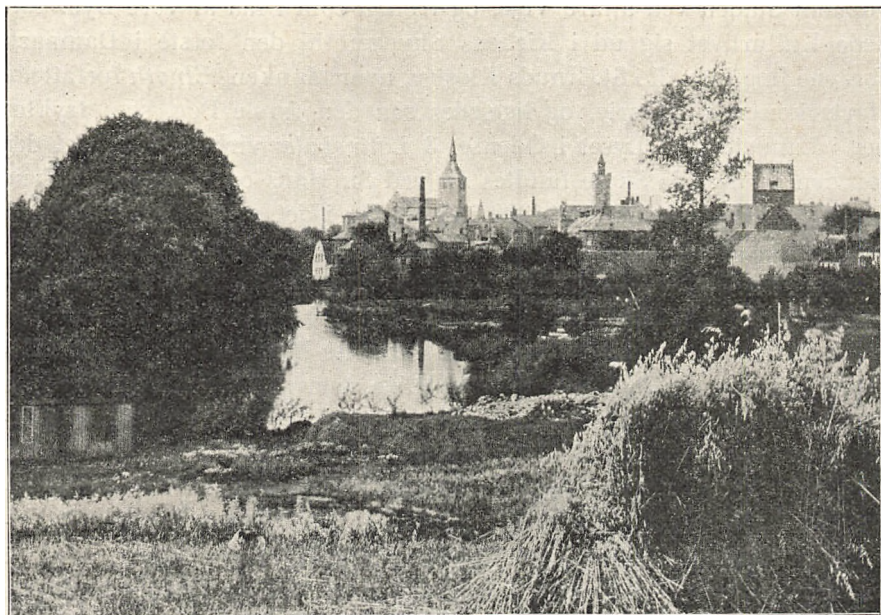
Odense: Ejler Rønnovs Hus paa Nørregade, nu Fyns Folkemuseum.
(Jacobsen fot.)

ODENSE AMT KØBSTÆDER

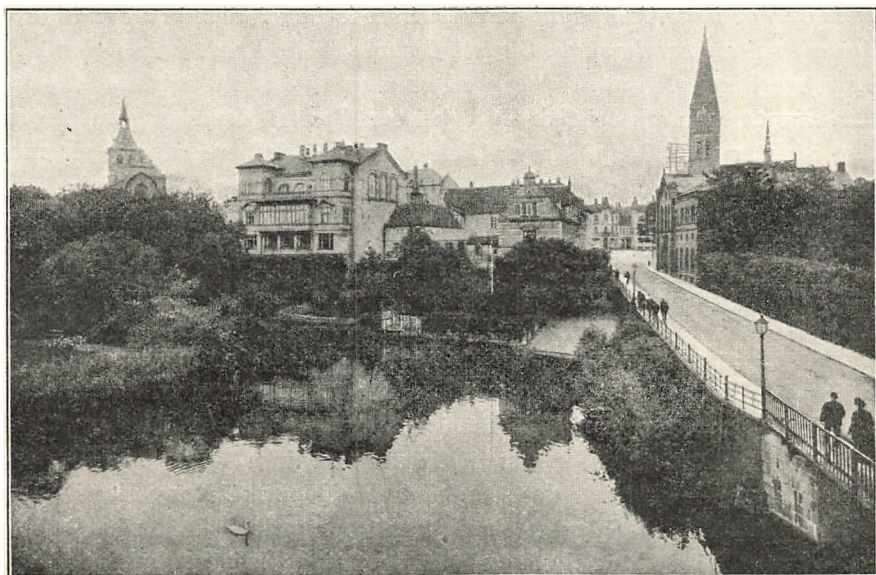
ODENSE

I Hjertet af Fyn er Odense, hvis Navn *Othensve*, Odins Helligdom, vidner om Byens høje Alder, i en fjern Fortid vokset op paa en aflang, hvælvet Holm, mod Syd begrænset af Aaen, det største Vandløb paa Øen, mod Nord af Bybækkens Bue, og 987, da Staden nævnes for første Gang, er det som Sæde for en kristen Biskop. Baade Knud den Store, Magnus den Gode, Svend Estridsen og Knud den Hellige lod Penge præge i Byen, og først under Erik af Pommern nedlagdes 1420 den *Møntergaard*, som liggende ved Sortebrødretorvet har givet det nuværende Mønterstræde Navn. En gammel Kongsgaard laa i Staden, der af Adam af Bremen kaldes Fyens Hovedby, men hvis Berømmelse og Storhed dog først fuldt udfoldede sig i Skæret af den Hellighedens Nimbus, som omstraaede *Knud den Hellige*. Da denne Konge, flygtende for Oprørets Storm, havde taget sin Tilflugt til *St. Albani Trækirke*, fandt han foran Alteret sammen med Broderen Benedikt og nogle trofaste Hirdmænd Døden for Bøndernes Vaaben d. 10. Juli 1086. For-

herliget af Martyrkronen vandt den myrdede, kirkevenlige Konge hurtigt Helgenry, 1101 kanoniseredes han af Paven, og „hvide som Sne, indviklede i skønt Silketøj“, overførtes hans Levninger samme Aar højtideligt til den *St. Knuds Stenkirke*, hvis Grund han selv havde lagt tæt vest for St. Albani Kirke. Strømme af Pilegrimme valfartede til hans Helgenskrin, det berømte *St. Knuds Marked* hør sin Rod i Kirkefesten til hans Ære, hans Billede optoges senere jævnsides den oprindelige Lilje i Stadens *Signet*, og allerede o. 1100 indstiftedes af Benediktinermunke et *St. Knuds Kloster*, der, anlagt syd for og sammenbygget med Kirken, hastigt voksede i Magt og Velstand, og bag hvis Mure Erik Lam efter Tronfrasigelsen henlevede sine sidste Aar som Munk. Syd for By og Aa paa den saakaldte „Nonnebakke“ var ogsaa et *Nonnekloster* af samme Orden grundlagt, men flyttedes o. 1200 til det nærliggende Dalum, og o. 1250 indstiftedes i den nordøstlige Udkant af Byen — ved nuværende Sortebrødretorv — et *Dominikanerkloster*, hvis Kirke indviedes til *St. Peder*. *Graabrødreklostret* oprettedes 1279 *Jomfru Maria* til Ære, og 1280 byggede den mægtige Johaniterorden ved *St. Mikkels Kirke* nord for Byens Bæk og Grave et *St. Hanskloster*, som — højt i Gunst hos Adelen og overvældet med Gaver — samlede Jordegods i Mængde og udviklede sig til et anseligt Herrekloster, med hvilket en Sygestue var forbunden. I Katolicismens sidste Dage grundlagde Enkedronning Christine desuden 1521 et *St. Clara Nonnekloster*, der efter hendes Død indrettedes i hendes Gaard ved nuværende Claragade, og jævnsides *St. Knuds Katedral* talte Odense tre Sognekirker, *Vor Frue* i den østligste Udkant tæt ved den anselige *Provstegaard*, *St. Mikkel* eller *St. Hans*, som sammenbyggedes med Johaniternes Kloster, samt den gamle *St. Albani Kirke*, der — ombygget i Sten — laa paa sin gamle Plads øst for *St. Knud*. Talrigt og magtfuldt bredte Kleresiet sig i den hellige Knud Konges By. Alt 1291 laa der hinsides Pjentemølle og Østerport en *St. Jørgensgaard* for de spedalske med en *St. Laurentius* helliget Kirke, og i Midten af Byen ved Fisketorvets Østside rejste sig et *Helligaandshus* til Pleje af Syge og Fattige, en Stiftelse, hvormed *St. Gertruds Kirke* var forenet, og som muligvis senere stod i et vist Afhængighedsforhold til Faaborg Helligaandskloster. Paa den modsatte Side af Fisketorvet paa Hjørnet af Vestergade og Staalstræde laa den saakaldte *Priorgaard*, et gothisk Stenhus, som først forsvandt 1897, og 1504—08 lod Jens Andersen Beldenak opføre sin grundmurede *Bispegaard*, hvis Kælderrum og nederste Stokværk endnu er bevaret i det af Karen Brahe 1716 oprettede *adelige Jomfrukloster*. Som en Afglans af Bispestadens straalende Kirkepragt laa *St. Gertruds*, *Helligkors'* og lignende Smaakapeller

**Odense: Ved Aen.
(Harald Lønborg fot.)**

**St. Knuds Kirke. Industripalæet. Albani Kirke.
Odense: Parti ved Albani Broen over Odense Aa.
(M. Lundbo fot.)**

udenom Staden ved alfare Veje, og frodigt som i faa af vore Byer foldede Kulturlivet sig ud i Kirkens Skygge; thi den første i Danmark skrevne Bog blev til i St. Knuds Kloster, hvor Munken *Ælnoth* forfattede Martyrkongens Historie, og ligeledes saa den første Bog, som tryktes her i Landet, 1482 Lyset i Odense. 3 *Latinskoler* virkede her, idet der foruden St. Knuds Skole fandtes en ved St. Hans og en ved Vor Frue Kirke, af hvilke den sidste 1308 indrettedes i det ærværdige, lille Stenhus, som endnu ligger i et Hjørne af Kirkegaarden brugt som Ligkapel.

Ulykker, Krig og Ildsvaade gæstede Gang paa Gang Odense, der midt i 1100erne hærgedes af Venderne, 1247 af Abel og i 14. Aarhundrede af Holstenerne, men ukuet af alt dette fortsatte Byen sin Vækst, og alt i Middelalderen udvidedes dens oprindelige, snævre Omraade mellem Aa og Bybæk om det store Hærstrædestrøg *Vester- og Overgade* sig betydeligt mod Øst, Vest og Nord, hvor *Nørregade* strakte sig ud langs St. Hans Kloster, i hvis Nabolag en Mængde Adelsgaarde lejrede sig. Mægtigt fyldte Kirken op, Klosterkomplekserne med Avlsbygninger, Kornhuse, Kaalgaarde, Humle- og Æblehaver indtog store Arealer, og de 2 Vandmøller, Pjentemølle og Munkemølle, som brusede i Aaen, var begge i Gejstlighedens Eje. Særlig mod Middelalderens Slutning stod Byen i Blomst, talrige *Lav og Gilder*, først og fremmest *Knud Konges*, forenede Borgerne i nøje Tilknytning til det kirkelige Liv, *St. Anna Gilde*, *St. Gertruds* og *Vor Frue Compagni* nævnes, *Elende-Lavet* eller *Vor Frue Gilde*, *Mariæ Psalters Broderskab*, *Christi Legems Gilde*, *Præsternes Calente* og adskillige flere, alt i alt Vidnesbyrd om hin Bylivets frodige Fylde, der ogsaa fandt et karakteristisk Udtryk i den *Byadel*, der rig og anset gennem Slægter som *Bang*, *Mule*, *Akelej*, *Seeblad* og flere hævede sig med adeligt Skjold ud over Borgernes Kreds. I mange Aar holdt *Enkedronning Christine*, Kong Hans' Efterleverske, Hof i Odense eller paa det nærliggende *Næsbyhoved Slot*, og ingensinde havde Kirkelivet blomstret rigere end i disse Aar, da Katolicismen blussede som en Rose i sin sidste Pragt, ombølget af Røgelse og Klokkklang, da Præsten Hr. *Michael* skrev sine fromme Vers om „Jomfru Mariæ Rosenkrans“, „Skabelsen og Syndefaldet“ og „al Menneskens Levned“, medens den berømte Billedsnider *Claus Berg* i sit Værksted i Overgade skar en Række pragtfulde Altertavler, af hvilke den til Graabrødrekirke — nu opstillet i St. Knuds Kirke — betegner det straalende Højdepunkt. Kong Hans' Slægt var nøje knyttet til Odense; thi i Graabrødrenes Kirke jordedes 1511 Prins Frans, 1513 Kong Hans og 1521 Dronning Christine, medens Christian II's Lig 1559 nedsattes Side om Side med Forældrenes. Ogsaa i Frederik I's Kongetid spillede Byen en fremtrædende Rolle, her forsam-

Odense gamle Havnebassin. For Enden ses Toldbodbygningen.
(Harald Lønborg fot.)

Odense: Ved Havnebassinet.
(Harald Lønborg fot.)

ledes Adelen Gang paa Gang til Møder og flere vigtige *Herredage* holdtes, af hvilke den 1527 betegner Indledningen til Reformationen. En voldsom Brand 1529 indvarslede den Periode af Uro og Omtumlelser, som nu paafulgte, medens det gamle vaklede og den nye Lære, baaret frem dør i Byen af Reformatoren *Jørgen Sadolin*, hurtigt brød sig Bane. Grevens Fejde fejede som en Storm over Staden, under Skrædderen *Henrik Skræp* for Borgerskabet voldsomt frem, men efter Slaget ved Øksnebjerg 1535 kom Odense fast i Christian III's Haand, og i de følgende Aar omstyrtedes hele den pragtfulde Bygning, Hierarkiet i Aarhundereder møjsommeligt havde bygget.

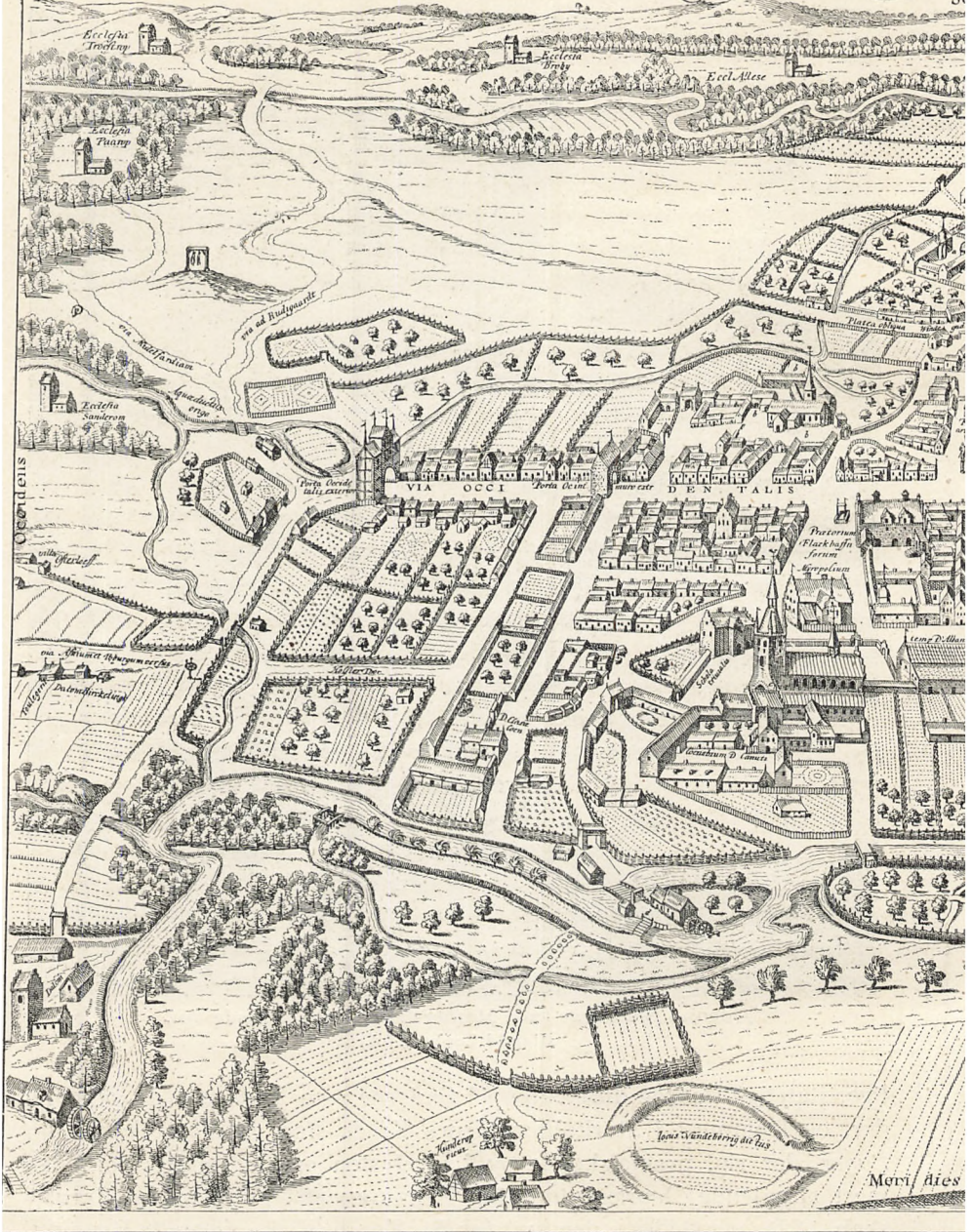
Det godsrige St. Hans Kloster verdsliggjordes og indrettedes 1575 af Frederik II til *kongeligt Slot*. St. Clara Kloster tjente fra 1537 som *Bispegaard*, og St. Knuds Klosters anselige Bygninger gik over i Privateje og omformedes stærkt under Tidens Omskiftelser, indtil det endelig i de allersidste Aar er lykkedes at gennemføre en længe paatænkt Istandsættelse og Rekonstruktion af det gamle Klosterkompleks syd for St. Knuds Kirke. Helligaandshuset nedlagdes 1540 og dets store, centralt beliggende Grundarealer erobredes hurtigt af borgerlig Bebyggelse. Efter 1542 indstillede ogsaa St. Jørgensgaarden sin Virksomhed, af dens Kirke fandtes der dog Rester lige til 1709, og 1542 jævnedes Sortebrødrenes Kirke med Jorden. Dette sidste Klosters, samt Helligaandshusets og St. Jørgensgaardens Midler henlagdes tilligemed Klostret i Faaborg og Sygehuset ved St. Hans Kirke til *Graabrødreklosteret*, der efter Christian III's Befaling 1539 omdannedes til et verdsligt Hospital for „fattige, syge og gamle skrøbelige Mennesker, som Guds Almisse værd og nødtørftende ere“. Den Dag i Dag virker Stiftelsen efter denne sin Bestemmelse, Dele af det maleriske, gamle Kompleks er endnu i Behold, men Størsteparten af Klosterbygningerne er nedbrudte, og 1805 dødsdømtes den ejendommelige *Graabrødrekirke*, der 1817—19 afbrødes, medens de kongelige Grave overførtes til St. Knuds Kirke. St. *Albani Kirke* og Kirkegaard blev 1542 overladt Borgerskabet som Torveplads, Kirken skulde nedbrydes med Undtagelse af Taarnet, men næsten 40 Aar varede det, inden Odense gjorde Brug af denne kongelige Gave og fik det nuværende *Stortorv* indrettet. Her fejredes 1580 med straalende Pragtudfoldelse Kong Frederiks Brøders Forlening med Hertugdømmerne, en Fest som spredte Glans over Byen, der, mægtig ved sin Adel, der her aarligt holdt Sammenkomster, sit Landsting og sin driftige, rige Købmandsstand, lykkelig og velstaaende gik en ny Blomstring i Møde. Over Kjertinge Fjord og delvis over Kjerteminde By drev Borgerne Søhandel i ret stor Stil, Studehandelen kastede mange Penge af sig, Stadens Omraade voksede, fest-

Odense: Sidelænge mod Mønterstræde (til Overgade 50).
(Harald Lønborg fot.)

lige, statelige Gaarde dukkede op i Gaderne som Tegn paa de gode Tider, og fremmest i Storkøbmændenes Kreds stod en Mand som *Oluf Bager*, der rig, pragtelskende og byggelysten endnu mindes som den mest straalende Repræsentant for Renæssancetidens hjemlige Borgerkab. 1621 oprettedes i den syd for St. Knuds Kirke liggende Bygning,

CIVITATIS EPISCOPALIS OTHE NARVM SIVE OTTHONIAE, VT VV
 LISSIMAE VY METROPOLIS SECVNDVM SITVM & FIGVRAM QVAM HOC SEC
 M D LXXXIII Genere, virtutibus, famaue illustri Henrico Ranzouio, Imperiali et Rego Dan
 Sa

Odense paa

CITVR. FIONIAE. INSVLARVM DANIAE. REGNI. AMOE. NISSIMAE. FERTI
 BET. DELINEATIO. ANNO. PARTAE. PER. VNICVM. MEDIATOREM. XPM. S. ANTONIUM.
 DE. S. ANTONIO. DUCATUMQUE. SLESVICVM. HOLSATIAE. ET. DITHMARCHIAE. GUBERNATOREM. SUMMORUM. ET. OPTIMORVM. CONVIUIUM.
 PROMOTORE. IMPENSAS. SUPPEDITANTE.

a. Cornelia D. Sanna, vii. nunc agriensis fructibus cura regis. b.
 Cecelia Franciscana, nunc fructibus cura regis. c. D. S. Antonii
 c. D. S. Antonii Regis Danie. d. Kolenianum monasterium
 e. Sic. sita erat Curia episcopalis et totam hanc plagam cum
 nunc edificata antea completa est. f. modus vobis huius
 g. sita erat Curia ad quendam regium magnam vniuersum
 concensus fuit. h. C. S. Antonii, hic loci nunc vniuersum
 concensus fuit.

r. II's Tid.

der er bevaret til vore Dage, et *Gymnasium*, der — med en Afbrydelse i 18. Aarhundrede — var i Virksomhed til 1802, og stadig vedblev Odense at høre til de faa Byer i Landet, hvor Aandslivet frodigt fornyede sig i Sammenhæng med det materielle Velvære.

Brutalt og ødelæggende brød Krigen 1658—60 ind over den virksomme By, der besat af Fjenden 1658 lammedes føleligt i sin Handel og Omsætning og gennem Udskrivning og Brandskatning udpintes næsten til Fattigdom. Efter Krigen lød Klagerne stærkt; sikkert er det, at Staden var gaaet meget tilbage, og en vanskelig, trang Aarrække fulgte efter. Den festlige Pragt, den fynske Adel forud havde tilført Byen, sluktes lidt efter lidt; thi Enevælden havde brudt Adelenes Vælde, Stændens politiske Møder i Odense hørte op, og Godsejerne blev paa deres Gaarde. 1672 var Indbyggertallet kun 3808, men trods alt blev Odense sig selv lig, friskt og frejdigt kæmpede den sig langsomt op, og selv i de trange Dage blev den sine literære Traditioner tro, idet den lærde Slægt *Bircherod* og *Thomas Kingo* som Biskop 1677—1703 nøje var knyttede til Byen. Noget af Fortidens kongelige Glans faldt atter over Staden med Frederik IV, der 1719—20 lod St. Hans Kloster ombygge til det nuværende *Odense Slot*, paa hvilket han selv 1730 lukkede sine Øjne. Forretning og Handel tog atter kraftigt Opsving, *Odense Tugthus* med den dertil knyttede Klædefabrikation oprettedes ved Fundats 1752, flere betydelige industrielle Anlæg kom i god Drift, Indbyggertallet voksede, saa det 1769 var naaet 5209, og atter som i de gode, gamle Dage flyttede Adelen ind til Byen, hvor der mod Slutningen af 18. Aarhundrede i Vintersæsonen udfoldede sig et fornemt, forfintet Selskabsliv, hvortil ingen Provinsby kunde opvise Sidestykke. 1795 fik Odense sit faste *Teater* først af alle Byer udenfor København, og ogsaa paa andre Omraader gik Staden i Spidsen; thi efter at der allerede 1735 var gjort Tilløb til en Art Avis, startedes 1772 „Adressecontoirets Efterretninger“, og 8 Aar senere paabegyndte C. H. Iversen Udgivelsen af „Fyens Stifts Journal“. I Empiretidens Handelsflor blomstrede den driftige By, der ved Anlægget af en Kanal ud til Fjorden 1796—1804 skabte den første direkte Forbindelse med Havet, en Vandvej, som med store Bekostninger siden stadig er ombygget, fornyet og udvidet. I den store Kornhandels Dage maatte en By som Odense med sit rige Opland og sin driftige Købmandsstand være selvskreven til at komme i første Række, Størstedelen af 19. Aarhundrede vedblev den at hævde Pladsen som Landets næststørste By, og noget af Fortidens Fornemhed blev den atter til Del, da Christian (VIII) og Frederik (VII) i Aarene 1815—47 som Guvernører over Fyn holdt Hof paa Odense Slot. 1865 aabnedes den fynske Tværbane, og i

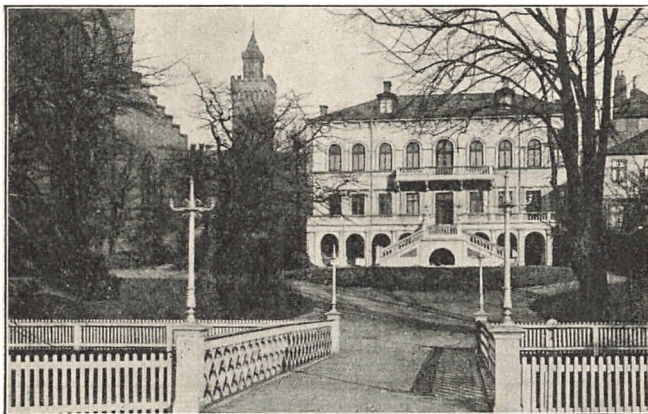
Odense: H. C. Andersens Fødested.¹⁾
(M. Lundbo fot.)

de næste Menneskealdres rivende Udvikling gik Fyns Hovedstad fremad med Stormskridt, store nye Kvarterer rejste sig syd for Aaen, og Byens Vækst tog yderligere Fart, da den i Kraft af de talrige, fynske Jærnbaneanlæg, der satte den i Forbindelse med alle Øens Søkøbstæder, i enestaaende Grad fik Lejlighed til at befæste sin Stilling solidt som det trafikale, merkantile Midtpunkt paa det frugtbare Fyn. De kostbare Havneanlæg nord for Staden, samt Sejlløb, der i allernyeste Tid er blevet betydeligt uddybet, har gjort Odense til en Havneby af Vigtighed med store, nye Muligheder, og Haand i Haand med det økonomiske Opsving og det stærkt stigende Befolkningstal har Bylegemet naturligvis bredt sig meget vidt ud over de gamle Grænser mod alle Verdenshjørner, samtidig med at de stærkt moderniserede Hovedstrøg giver et levende Indtryk af den Forretningstravlhed og energiske Uro, som præger vore Dages Odense.

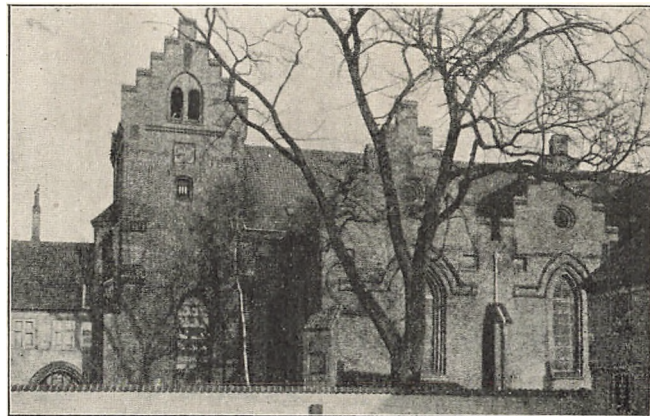
Bag den moderne Maske gemmer den gamle By sit Ansigt med de fine, kloge Træk, lysende af Smag og Kultur, og truet stærkt paa alle

Kanter klamrer i afsides Kroge som Paaskestræde, Ramsherred og lignende Smaastræder det gammeldags, smaaborgerlige Bybillede sig endnu til Livet som de sidste Minder om den smilende, blomstrende By mellem Hegn og Haver, gennemstrømmet af Aaen med dens Møller, Vandingssteder og Tvættebroer, dens Skræppeskove og Klokkedyb, hele den Æventyrverden, som til alle Tider vil leve i forklaret Skær gennem *H. C. Andersens* Digting. Indrettet til et Museum til Digterens Ære ligger endnu paa Hjørnet af Hans Jensens Stræde og Ramsherred, midt i det smaaborgerlige Odense, det lille, fattige Hus, hvor denne Byens største Søn fødtes 1805. — Haardt som Udviklingen har presset paa, har Byens gamle Skønhed og Helhed lidt svære Tab, men trods disse giver det bevarede Udvalg af skiftende Tidens Stilformer dog et vist Indtryk af den Selvfølelse og frodige Livsglæde, som karakteriserede Borgerskabet i Odense og ogsaa satte sit Præg paa dets Bygninger.

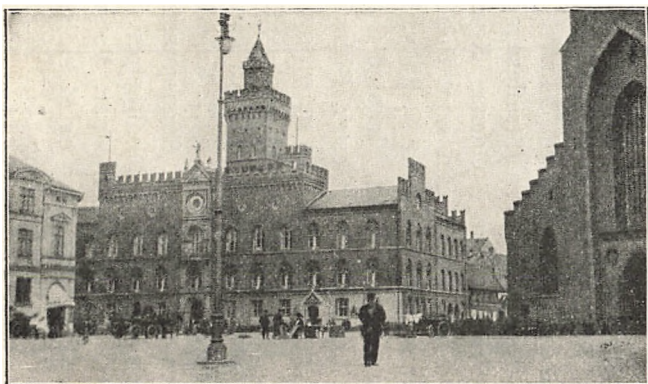
Fattigst er Minderne om Middelalderen; thi — ser man bort fra Kirker og Klostre — findes der af gotisk Murværk nu kun bevaret nederste Stokværk af Jens Andersen Beldenaks Gaard ved Albanitorv, det nuværende Frøkenkloster, de krydshvælvede Kældre under Ejendommene Overgade 3 og 26, samt den stærkt medtagne Hjørnegaard Overgade 28. Langt talrigere har Renæssancens Bygninger i Sten og i Bindingsværk formaaet at holde Stand, og særlig de sidste — Resterne af denne Blomstringsperiodes rige Byggeri — udmærker sig ved det dekorative Udstyrs Fylde og de nydelige, fint udførte Detailler. Statelige Halvrosetter folder sig vifteformet ud om Stolpernes Fod, Snitværket forplanter sig over det meste af Façadernes Tømmer, og reliefskaarne Ranker og Humleknopper breder sig i festlig Ynde over Løsholter og Overgangsfod. Den af Ejler Rønno 1547 opførte, nu af Fyns Folkemuseum benyttede Gaard, Nørregade 62, er i sin djærve Enkelthed en karakterfuld og interessant Overgangsform mellem Gotikens og Renæssancens Tømmerkonstruktioner, medens det i Sidelængen Overgade 18 anbragte Façadetømmer med sin Overdaadighed af Udskæringer, Rosetter, Duer, Jagtsener og Humleknopper betegner Højrenæssancens festligste Pragtudfoldelse. Ogsaa Overgade 50, hvis prægtige Gavl og Sidelænge mod Mønterstræde — et af de mest maleriske Gadebilleder i Landet — er smukt bevaret, viser lignende yndefulde Udskæringer, og i samme Gade Nr. 41 findes Byens sidste Svalegang i en typisk Købmandsgaard fra første Del af 17. Aarhundrede. Et Par af de Gaarde, som bevarer Mindet om Oluf Bager, Odense Bys virksomste Renæssancebygherre, nemlig et 2 Stokværk højt, 6 Fag langt Brudstykke af et Hus i Paaskestræde, samt Sidelængen til Oluf Bagers mødrene Gaard, Nørregade 29, karakteriseres

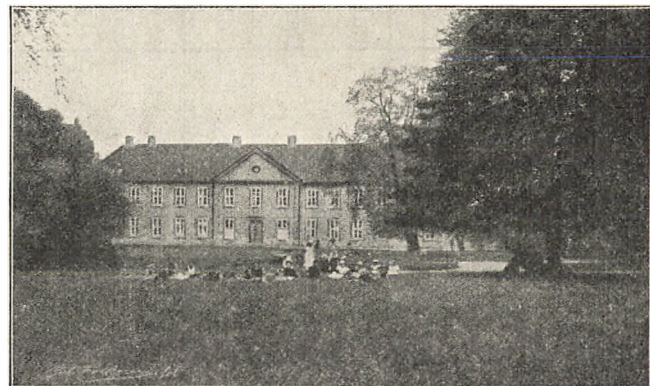
Læseforeningens Bygning med Have.
(Harald Lønborg fot.)

St. Hans Kirke.
(Kai Uldall fot.)

Flakhaven med Raadhuset.
(Harald Lønborg fot.)

Odense Slot.
(Fot.)

Odense.

af de store, dekorative Halvrosetter, Forhuset i sidstnævnte Ejendom er en grundmuret Renæssancebygning, opført 1586, med svungne Gavle og tøndehvælvet Kælder, gennem hvilken Byens Bæk fordem flød, og blandt de andre til Oluf Baggers Navn knyttede Huse kan nævnes „Jordan“, Overgade 4, skønt det i Tidernes Løb saa at sige helt er ombygget. Ene af de mange, stolte Adelsgaarde ligger mellem Graabrødreplads og Vestergade Karen Bryskes 1594 opførte Stenhus, som nu ejes af Fyens Stiftstidende, medens St. Hans Præstegaard umiddelbart nord for Kirken er en ældre, i Renæssancen ombygget, 2 Etager høj grundmuret Gaard med Aarstal 1636 i Jærncifre paa Muren. Medens Slottet er Byens mest imponerende Monument fra Baroktiden, der ogsaa — paa Nørre-, Over- og Nedergade — værdigt har formet en og anden Façade, præger Nyklassicismens sobre Smag f. Eks. en Bygning som Lahns Stiftelse fra 1790, Nedergade 36, og ret ensartet behersker Empiren og den følgende Perodes rolige Stil store Dele af det gammeldags Odense. Al moderne Udvikling til Trods gør dette sig stadig ret kraftigt gældende; thi hvor let bevægelig, energisk og virksom Byen end er, nu som fordem altid i Fremskridtets første Linje, har den dog solid Rod i god, gammel Kultur og søger at bygge sin Fremtid op i Pagt med Fortidens Traditioner.

Hugo Matthiessen.

I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Stiftamtmanden, tillige Amtmand over Odense Amt, Fynske Nævingekreds, Tingsted Odense, hertil henhører Odense og Svendborg Amter, Dommeren (Straffesager) og Dommeren (borgerlige Sager) samt Politimesteren i Odense Købstad og Sct. Hans Landsg., Tingsted Odense, Dommeren samt Politimesteren i Odense Herred (undt. Sct. Hans Landsg.) samt N. Søby, N. Lyndelse, S. Næraa og Højby Sogne af Aasum Herred, Tingsted Odense, den kongevalgte Borgmester, den folkevalgte Borgmester, Bitingsted og Kontorafdeling f. Dommerne i Kerteminde Købstad m. m. og Bogense Købstad m. m.

Biskoppen, Stiftsprovsten, tillige Provst f. Odense Købstad og Sognepræst til Sct. Knuds K., den res. Kapellan, tillige Præst ved Graabrødre Hospital, 1. og 2. Kaldskapellan, Sognepræsten til Vor Frue K., den res. Kapellan, Sognepræsten til Sct. Hans K., den res. Kapellan, den præsteviede Medhjælper, Sognepræsten til Sct. Ansgar K., den præsteviede Medhjælper, Valgmenighedspræsten, Præsterne ved den katolske Menighed og Metodistmenigheden.

6. Reg. med 5. og 16. Batl., 36. Batl. af 14. Reg., 49 Batl. af 15. Reg. Amtslægen i Odense Amtslægekreds, tillige Kredslæge i Odense

Fra en Baggaard i Munkemøllegade.

St. Jørgensgade.

Odense.

(Fotografier af Harald Lønberg.)

Lægekreds, Kredslægen i Midtfyns Lægekreds, Stiftskassereren, Stadsingeniøren, Amtsvejinpektøren, Brand- og Bygningsinspektøren, Fabriksinspektøren f. 9. Kreds, Havneingeniøren, Branddirektørerne f. Odense By, Odense, Lunde, Aasum og Bjerger Herreder, Driftsbestyrerne f. Sydneyske, Nordvestfynske og Odense—Kertemind—Martofte Jernbaneselskaber, Konsuler f. Belgien, Dominikanske Republik, Vicekonsuler f. Brasilien, England, Finland, Mexiko, Nederlandene, Norge, Spanien, Sverrig, Tyskland, Konsularagent f. Italien, Amtstue, Fyns Stifts patriotiske Selskab, Det fynske Fængselselskab, Statens Bygningsinspektorat f. Odense og Ribe Amter, Handelsstandsforeningen, den fynske Handelsdagsk., en Købmandssk., Kgl. oktr. Søassurance-Komp., Sporvejsselskabet, 6. Banesektion, Fyns kommunale Telefonselskab, Fyns Stifts Kreaturforsikringsforening, de samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: En privat M. og Rsk. og andre private Skr., et Børnehjem, flere Miss.-huse, et Sømandshjem, Kristelige Foreninger f. unge Mænd, f. unge Piger og til vildfarne Børns Redning, mange Stiftelser, et Stiftsbibliotek, flere andre Biblioteker, Fyns Stiftsmuseum, Folkemuseet, Odense Privatbank, Kreditforeningen af Grundejere i Fyens Stift, Landbosparekassen f. Fyn, Spare- og Laanekasse f. Haandværkere i Odense, Apoteket Ørnen, en Lysbadeanstalt, en romersk og russisk Badeanstalt, et Børnehospital, Bethanias Asyl, Gyldendalske Forlags Fynsafdeling, Dæhnfeldts Frøkultur og Frøhandel, Chr. Olsen, Frøavl og Frøhandel, Folkets Hus, 2 Kvægtorve, en Redningsstation, et Baad- og Motorkomp., Dampbaadene paa Kanalen.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. Flere Bogtrykkerier, Bryggerier, Brændevins- og Eddikebryggerier, Farverier, Garverier, et Hudkomp., flere Jernstøberier, Kalkbrænderier, kemiske Fabb., et Kokusvæveri, et Krystalisværk, flere Mejerier, Mlr., et Saltværk, flere Savværker, Skandinavisk Gummikomp., et Sækkekomp., et Staalskibsværft, Svineslagterier, Væverier.

Fabb. f. Børster og Koste, Cigarer og Tobak, Cikorie, Cykler, Dørgreb, elektr. Maskiner, Elektromotorer, Fjederklemmer, Foderblandinger, Gips- og Cementvarer, Grimer, Kabler, Karameller, Klæde, Klædesko, Konserves, Klichéer, Korkvarer, Kufferter, Luftringe, Læster, Marcipan, Margarine, Maskiner, Metalvarer, Mineralvand, Møbler, Møllesten, Olie, Oste, Papirposer, Piske, Possement, Pølser, Rammer, Safian, Salt, Skilte, Skotøj, Soda, Skraatobak, Stuk, Sukker, Sukkervarer, Sæbe, Trikotage, Træsko, Vat, Vogne, Værktøj, Æsker m. m.

Byen har Dampskibsstation, Statstelfst. og Tlfst.

Næsbyhoved Skov

Frølsång

Høj

AALYKKE SKOV

Aalykke Gd.

Banegaard

Øst Stenbælgsgade

Vestre Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Øst Stenbælgsgade

Skydebane

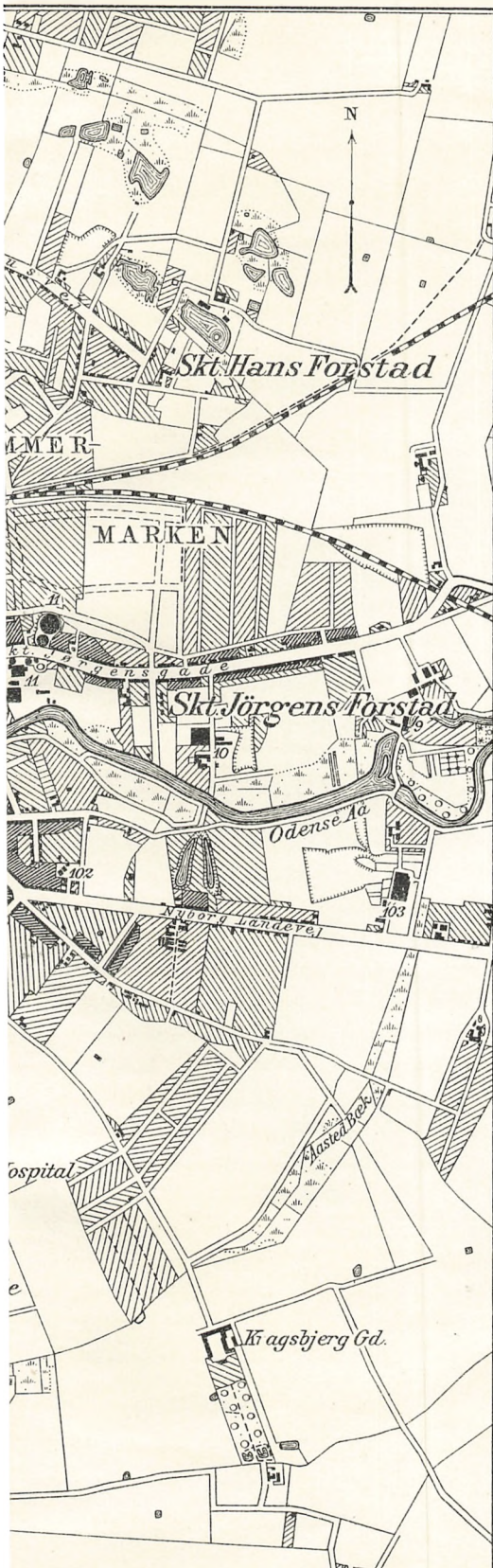
Eksercerplads

Øst Stenbælgsgade

ODENSE

1 : 17000

100 0 1 2 3 4 500 m.

- 1 Odense Glasværk
- 2 Slagtehus og Eksportslageri
- 3 Toldkammer
- 4 Toldkontor
- 5 Kalkbrænderi
- 6 Mindesten
- 7 Oliemølle
- 8 Karantænesygehus
- 9 Ejbymølle
- 10 Skt. Jørgens Seglv.
- 11 Gasværk
- 12 Kommuneskole
- 13 Automobilfabrik (Rytterkasernen)
- 14 Missionshus „Bethania“
- 15 Skt. Hans Apotek
- 16 Det gamle Teater
- 17 Hotel „Postgaarden“
- 18 Kommuneskole, (Mellem- og Realskole for Siger)
- 19 Vor Frue Kirke
- 20 Frederiksbro
- 21 Lahns Stiftelse
- 22 Frøkenkloster
- 23 Skt. Maria Kirke
- 24 Industripalædet
- 25 Sins Stifts Løseforening med Have
- 26 Mindestøtte for Thomas Kingo
- 27 Kreditbanken
- 28 Skt. Knuds Kirke
- 29 Skt. Knuds Kloster
- 30 Odd-Fellow Loge
- 31 Raadhus m. Selskabsstion
- 32 Brochmanns Hotel
- 33 Løveapoteket
- 34 Nationalbankens Filial
- 35 Sins Stifts Sparekasse
- 36 Dronningens Asyl
- 37 Fr. VII's Statue
- 38 Sins Diskontokasse og Handelsbankens Filial
- 39 Sins Landmandsbank
- 40 Svaneapoteket
- 41 Mindest. f. H.C. Andersen
- 42 Posthus og Telegrafst.
- 43 Graabrødre Hospital og Kirke
- 44 Selskabscentral
- 45 „Grand“ Hotel
- 46 Kommuneskole
- 47 Museum
- 48 Odense nye Teater
- 49 Skt. Hans Kirke
- 50 Odense Slot, Amtmands bolig og Amtstue
- 51 Eiler Rønnovs Gaard
- 52 Chr. IX's Rytterstatue
- 53 Kongens Have
- 54 Mindest. f. Siegen
- 55 Katedralskole
- 56 Sandsarkiv
- 57 Missionshotellet
- 58 Sejssens Hotel
- 59 Valmenighedskirke
- 60 Sins Forsamlingshus
- 61 Skt. Knuds Apotek
- 62 Sydsjynske Banegaard
- 63 Apoteket „Ørnen“
- 64 Odense Bryggeri
- 65 Kommuneskole
- 66 Bispegaard
- 67 Arbejdsanstalt
- 68 Elektricitetsværk
- 69 Langebro
- 70 Folketeatret
- 71 Methodistkirke
- 72 Kommuneskole
- 73 Vandværk
- 74 Sukkerfabrik
- 75 Fr. VII's Stiftelse
- 76 Sinslens Kirkegaard
- 77 Amtssygehus
- 78 Alderdomshjem
- 79 Kaserne
- 80 Ekeserøerhus
- 81 Ansgar Kirke
- 82 Allerup's Maskinfabrik
- 83 Munkemose Anlæg
- 84 Sportsplads
- 85 Mulernes Segatskole
- 86 Teknisk Skole
- 87 Nonnebakken
- 88 Albani Apotek
- 89 Børnehospital
- 90 Katalstsk- apostolisk Kirke
- 91 Seminarium
- 92 Emaus Kirke
- 93 Vandtaarn
- 94 Fr. VII's Stiftelse
- 95 Garnisons Sygehus
- 96 Salligaard
- 97 Epidemisygehus
- 98 Dom- Ting- og Arresthus
- 99 Trimumerloge
- 100 Albani Bryggeri
- 101 Maskinfabrik
- 102 Kalkværk
- 103 Dampfejlværk

Paa Markjorderne: Byer: Bolbro (Sk., Kbm., Odense Kommunes Børnehjem, Ml.), Hunderup (Sk., Kbm.). Mod N. V. Fyns Husmandssk. Mod S. Skoven Fruens Bøge. Odense Aa. Odense Kanal. En Del Eng og Mose. Gaard: *Hunderupgaard*.
M. J. Darre.

ODENSE: STATISTIK

Areal: 1965 ha.

Faste Ejendomme:

Antal: 3704

heraf Beboelseshuse:

med 1 Etage: 797

2 Etager: 1709

- 3 eller flere Etager: 1104

I alt 3610

Antal Lejligheder: 11448

Befolkning:

1801: 5782 | 1901: 40138

1855: 12932 | 1916: 45303

1880: 20804 | 1921: 48948

Erhvervsfordeling:

Haandværk og Fabrikdrift: 20290

Handel: 8743

Transport: 2669

Immaterielle Erhverv: 3287

Andre Erhverv: 7248

I alt 42237

Indkomstskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 17025

disses samlede Indkomst: Kr. 64.686885

heraf betales i Skat: - 2.568047

Formueskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 5724

disses samlede Formue: Kr. 138.189600

heraf betales i Skat: - 737025

Folketingsvælgere (1920): 25900

Landstingsvælgere (1920): 17739

Kommunale Vælgere (1921):

Mænd: 8676

Kvinder: 9480

18156

Haandværk og Fabrikdrift:

Antal Bedrifter:

uden egentl. Arbejdere: 637

med 1—5 Arbejdere: 580

- 6—20 — 155

- 21—100 — 52

- over 100 12

I alt 1436

heraf:

med mekanisk Kraft: 290

Samlet Personel: 10520

heraf:

egentlige Arbejdere: 7854

De vigtigste Fag:

Bedrifter Personer

Bagerier m. v.: 82 305

Slagterier m. v.: 66 328

Bryggerier: 5 261

Tobaksfabrikker: 15 406

Væverier: 1 394

Klædefabrikker: 3 368

Trikotagetilvirkning: 4 502

Skrædderforretninger: 249 613

Skomagerforretninger: 141 245

Murerforretninger: 61 520

Tømmerforretninger: 45 245

Snedkerforretninger: 78 372

Malerforretninger o. l.: 71 211

Glasvarefabrikker: 2 272

Maskinfabrikker og

-værksteder o. l.: 17 1265

Elektromekan. Fabrikker: 8 322

Bogtrykkerier o. l.: 23 381

Udskænkingssteder:

med stærke Drikke: 126

uden — 6

Udsalgssteder:

med stærke Drikke: 279

Handelsflaade (1918):

Antal Reg. Tons

Dampskibe: 17 2369

Motorskibe: 7 64

Sejlskibe: 31 4237

I alt 55 6670

Skibsfart (1920):

Antal Bestuvning

Indgaaede Dampskibe: Reg. Tons

fra danske Havne: 238 17711

- fremmede - 238 65990

I alt 476 83701

heraf fra:

København: 107 14549

Andre danske Byer: 131 3162

Norge: 17 4609

Sverige: 43 4492

Storbritannien: 73 30413

Tyskland: 44 2135

Indgaaede Sejlskibe:		
fra danske Havne:	666	16401
- fremmede -	311	30474
	I alt 977	46875
heraf fra:		
København:	133	8500
Andre danske Byer:	533	7901
Norge:	20	1114
Sverige:	137	7836
Storbritannien:	41	7089
Tyskland:	79	5563
Toldindtægt (1920—21):	Kr. 2.520308	
Statsbanestationen (1919—20):		
Antal Rejsende:	399442	
Indtægt af Billetsalg:	Kr. 1.732722	
— - Godsbefordring	- 2.310728	
Postkontoret (1919—20):		
Afsendte Brev o. l.:	7.633392	
Ankomne —	- 6.896838	
Postanvisninger og Postoprævninger:		
Udbetalte:	Kr. 35.051328	
Indbetalte:	- 20.209034	
Telegrafkontoret (1919—20):		
Ankomne Telegrammer:	81783	
Banker (1919—20):		
Antal: 4		
Aktiekapital:	Kr. 12.511575	
Reservefond:	- 6.466540	
Indlaan:	- 72.152718	
Balance:	- 98.859568	

Eksamensskoler (1916):

Antal:	7
Elever:	1632

Kommunens Indtægt (1918—19):

af Erhvervsvirksomheder:	Kr. 640547
- Ejendomsskatter:	- 409781
- personlige Skatter:	- 3.054516

Kommunens Udgift (1918—19):

til Skolevæsen:	Kr. 440625
- Hjælpekassen og forsk. Bidrag:	- 152327
- Fattigvæsen:	- 373423
- Alderdomsunderstøttelse:	- 283186
- Forrentning af Gæld:	- 537471
- Afdrag af Gæld:	- 1.282212

Kommunens Formue (1918—19):

Faste Ejendomme:	Kr. 12.630938
Andre Aktiver:	- 7.635151
I alt	20.266089

Kommunens Gæld (1918—19):

Kr. 15.416124

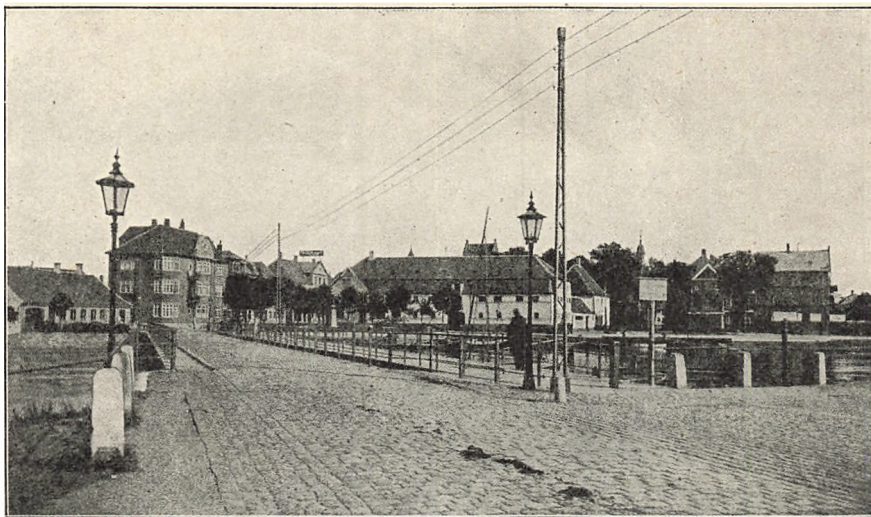
Skatteprocenten (1920—21): 6,5

Ligningsprocenten (1920—21): 7,4

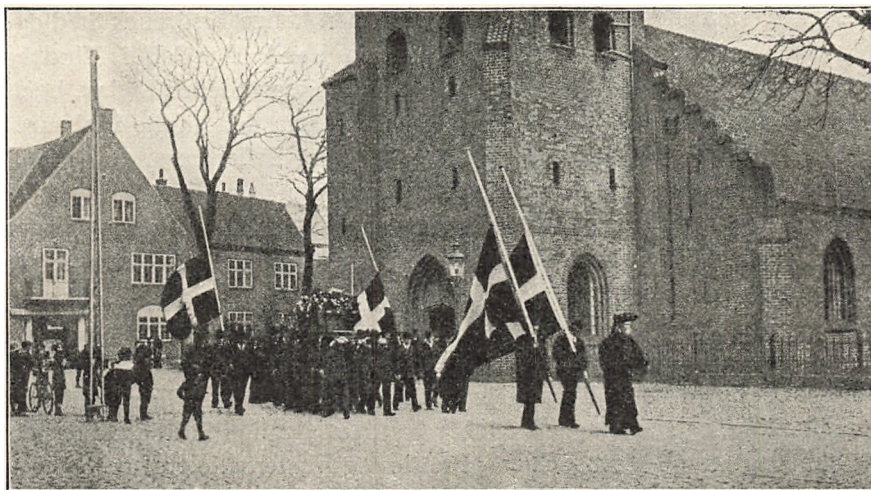
Svend Rode.

KERTEMINDE

Ved Kertinge Fjords Munding er Kerteminde bleven til, lejret om Veje, som fra Nord og Vest løb sammen ved Broen over det smalle Farvand. Som en tryk Havn var Mindet af stor Betydning for Byen, der 1413 fik Købstadsret og i sit *Signet* bærer Billedet af et Skib; thi de Odense Købmænd brugte den som Losse- og Ladeplads, ja flere byggede — som Oluf Bager i 16. Aarh. — Kornhuse der, og endnu 1656 hed det, at der fra Kerteminde udførtes „en utrolig Summa af Korn og Landsens adskillige Vare til fremmede Steder“. Brand hjemsøgte 1560 Byen, og 1659 da Feltherren Hans Schack under Dækning af den hollandske Flaades Kanonild gjorde Landgang her og fordrev Svenskerne, som sad inde med Staden, ruineredes den i frygteligt Omfang. Da tilmed Odense efterhaanden fandt andre Veje for sin Søhandel, førte Byen, der 1672 talte 642, 1769 696 Indbyggere, i den følgende Tid en stillestaaende Smaastads-Tilværelse. „Godt Øl og skidne Kvinde“ sagdes den at huse, medens et andet Ordsprog vistnok med mere Føje fortalte, at

Kerteminde 1913.
(K. Kragh: Kerteminde.)

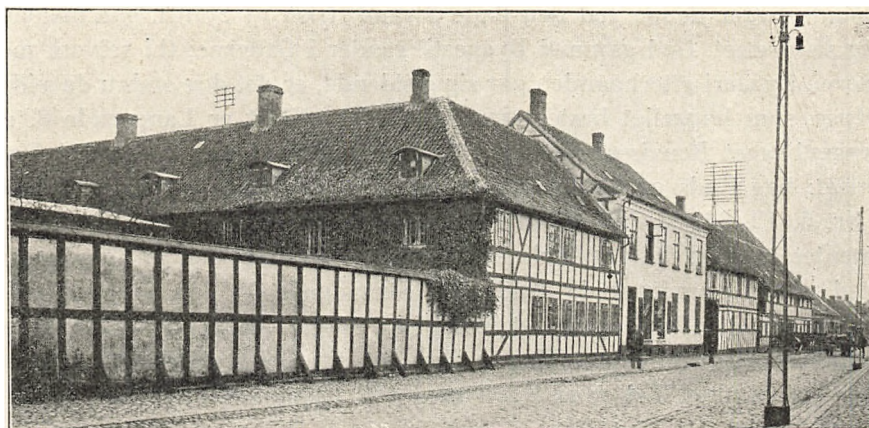
En Sømandsbegravelse i Kerteminde 1913.
(K. Kragh: Kerteminde.)

Kerteminde Langegade.
(H. M. fot.)

„i Kerteminde er alle Borgere Fiskere undtagen Borgmesteren, der stanger Aal“; thi fra Arilds Tid var Fiskeriet vigtigt, særlig Fangsten af Sild og de fede Flyndere, som kaldtes „*Kjerteminde Raadmænd*“. Takket være disse sidste kunde man under Frederik IV's Besøg i Byen fortælle den undrende Konge, at Stadens Borgmester havde spist 2 Raadmænd. Befolket af Sømænd og Fiskere bevarede Byen længe Fædrenes Sæd og Skik; ved Fastelavnstider holdt Søfolk paa Baade Dystløb i Mindet, „skød i Strande“, som det hed, og endnu lever Sømændenes Liglav, hvis afdøde Medlemmer den Dag i Dag højt hævet paa den gamle Ligbaare paa Brødrenes Skuldre bæres til Graven, omgivet af florumvundne Flag, medens Bedemanden i gammeldags Dragt anfører Toget.

. Banen fra Odense var 1900 imødeset med en Uro, som dog viste sig ugrundet; thi siden da har Byen været i Opkomst, og paa mange Maader sætter den nye Udvikling Spor. Saaledes er der paa „Feden“, de flade Strandenge syd for Mindet, vokset nye Kvarterer op. Nu som før er *Langegade* dog ubestridt Hovedaaren, foran *St. Laurentii Kirke* aabner den sig i et lille Torv, i hvis Vestvæg et nyt *Raadhus* 1911 afløste det ældre, og som Baggader løber bag Hovedgaden Strandgade mod Øst, Skolegade mod Vest, medens Præste- og Vestergade fra dette Verdenshjørne fører Vejen ind i Staden. Ved sin brede Bugt og sit dybe

Den Muus'ske Gaard i Præstegade.

Fiskerbyen, set fra Havnen.

Havnen.
Kerteminde.

(Fotografier af H. M.)

Minde ligger denne ved den flade Strand, frisk af Søluft, gammeldags og særpræget. God gammel Byggestil raader i Gaderne; thi selvom moderne Byggeri efterhaanden gør sig gældende, er det dog endnu de ældre Huse, som hyggeligt bestemmer Bybilledet. Ældst er Langegade 8, en knægtbygget Renaissancegaard i 2 Stokværk med Aarstal 1630 i Dørtræet; bag Puds og Skalmur gemmer flere Ejendomme i samme Gade (Nr. 5, 12, 36, 38, 39) solidt Bindingsværk fra Tiden efter Bombardementet 1659 og fra 18. Aarh.: skriver sig — foruden den i al sin Enkeltighed noble, grundmurede Toldbod i Strandgade — den anselige Købmandsgaard i Præstegade, et Komplex af glat Bindingsværk med en malerisk Hegnsmur om Haven, knyttet til Købmandsslægten Muus, der fra gammel Tid er et Navn med god Klang i Kerteminde.

Hugo Matthiessen.

I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Dommeren i Kerteminde Købstad, Hindsholm Herred og Bjerge-Aasum Herreder undt. N. Søby, N. Lyndelse, S. Næraa og Højby Sogne, Hovedtingsted Kerteminde, Bitingsted og Kontorafdeling Odense, Politimesteren i samme Omraade, Borgmesteren, Sognepræsten til Kerteminde og Drigstrup, Kateketen, Valgmenighedspræsten f. Kerteminde og Omegn, 3 Læger, 1 Dyrlæg, 2 Sagfr., Branddirektøren, Danske Lloyd, Kgl. oktr. Søassurance-Komp., Turistforeningen.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: En komm. M. og Rsk., Kommuneskolen, priv. Skr., en Handelssk., Kerteminde Bank, Spare- og Laanekassen f. Kerteminde og Omegn, Hott., et Epidemi- og Karantænehus, et Rekreationshjem, et Hvilehjem, et Asyl, Haandværkerforeningens Friboliger, Stiftelsen Schmidts Minde, Sømandsstiftelsen, et Vandværk.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. Et Bogtrykkeri, Dansk Frøkultur, et Eksportslagteri, Fiskeeksport, flere Fiskerøgerier, Fyns Frøavlsskomp., flere Savværker, et Skibsværft, et Ølbryggeri samt Fabb. f. Cementtagsten, Fiskekonserves, Kalk og Kokes, Maskiner, Mineralvand, Vogne m. m.

Byen har Dampskibsstation, Lodseri, Toldkammer, Statstlfst. og Tlfst. Paa Markjorderne, der ligger n. f. Byen og m. Ø. begrænses af Kerteminde Bugt: Kerteminde Folkehøjsk. og en Del Eng og Mose m. N. V.

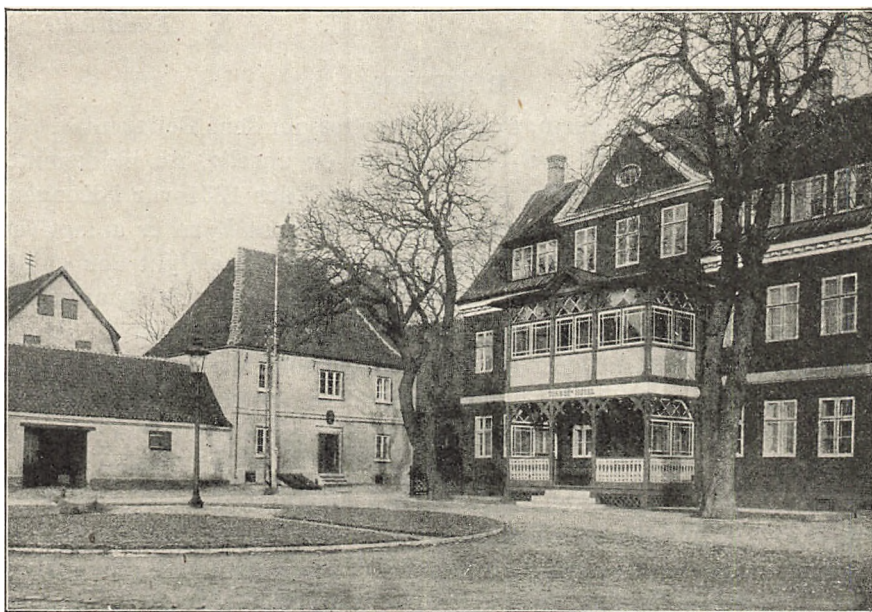
M. J. Darre.

Strandgade, set fra Syd.
(H. M. fot.)

Den gamle Accisebod ved Munkeport.
(Efter Kr. Kragh: Kerteminde.)

Ved Havnen. Hotellet (t. h.) og Toldboden (i Baggr.).
(H. M. fot.)
Kerteminde.

KERTEMINDE: STATISTIK

<i>Areal</i> (1916): 323 ha.		<i>Toldindtægt</i> (1920—21):	Kr. 13763
<i>Faste Ejendomme</i> (1911):		<i>Eksamenskoler</i> (1916):	
Antal:	447	Antal:	1
heraf Beboelseshuse:	436	Elever:	84
Antal Lejligheder:	654	<i>Kommunens Indtægt</i> (1918—19):	
<i>Befolkning</i> :		af Erhvervsvirksomheder:	Kr. 14382
1801: 1045	1901: 2552	- Ejendomsskatter:	- 5790
1855: 1963	1916: 2872	- personlige Skatter:	- 165285
1880: 2488	1921: 3065	<i>Kommunens Udgift</i> (1918—19):	
<i>Indkomstskatteydere til Staten</i> (1920—21):		til Skolevæsen:	Kr. 32582
Antal: 1002		- Hjælpekassen og forsk.	
disses samlede Indkomst:	Kr. 2.965674	Bidrag:	- 6277
heraf betales i Skat:	- 57659	- Fattigvæsen:	- 22416
<i>Formueskatteydere til Staten</i> (1920—21):		- Alderdomsunderstøttelse:	- 28155
Antal: 615		- Forrentning af Gæld:	- 47959
disses samlede Formue:	Kr. 6.528200	- Afdrag af Gæld:	- 27006
heraf betales i Skat:	- 17505	<i>Kommunens Formue</i> (1918—19):	
<i>Folketingsvælgere</i> (1920):	1544	Faste Ejendomme:	Kr. 1.072083
<i>Landstingsvælgere</i> (1920):	1127	Andre Aktiver:	- 246814
<i>Kommunale Vælgere</i> (1921):			I alt Kr. 1.318897
Mænd:	582	<i>Kommunens Gæld</i> (1918—19):	
Kvinder:	650		Kr. 793305
	— 1232	<i>Skatteprocenten</i> (1920—21):	8,7
<i>Udkækningssteder</i> (1914):		<i>Ligningsprocenten</i> (1920—21):	9,0
med stærke Drikke:	18		
uden — —	2		

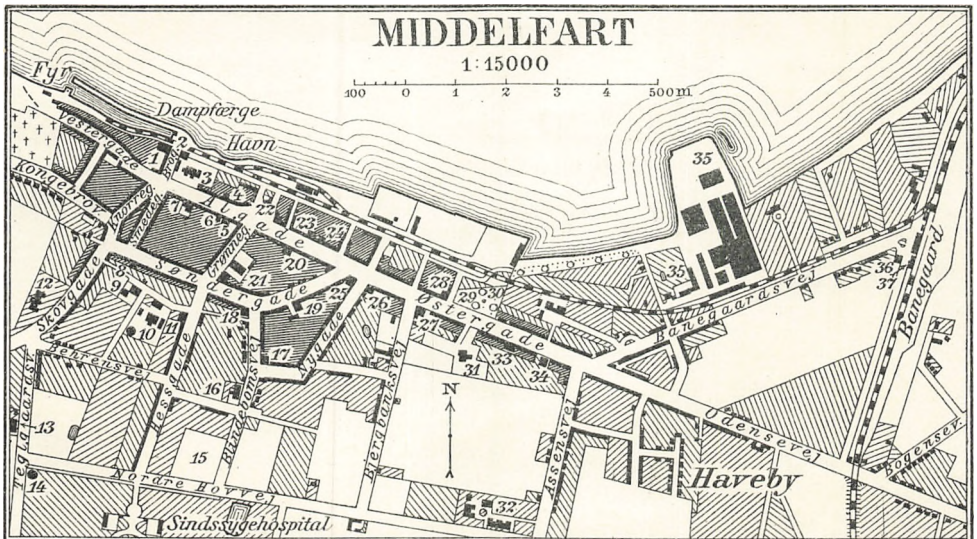
Svend Rode.

BOGENSE

Byens ældste Navneform, *Bognæs*, beretter om dens Beliggenhed paa et høgeklædt Næs, mod Syd begrænset af en anelig, nu inddæmmet Bugt. Stedet hørte ind under *Harridslevgaard*, der 1231 var i Kongens Eje, og det er da rimeligvis ud fra denne Borg, at Byen er anlagt ved Sydskraaningen af den lave Bakke, paa hvis vestlige Pynt den gamle *Bykirke*, viet *St. Nicolaj*, de Søfarendes Beskytter, løfter sit spaanklædte Spir som en Forpost, synlig langt ude fra Søen. Alt 1288 havde Staden Købstadret, og et Skib tjener fra gammel Tid som Mærke i dens *Signet*. Hævdede den sig end i Middelalderen over flere andre fynske Smaabyer, vandt den dog aldrig større Betydning. Et *Vor Frue Gilde* fandtes 1480, og øst for Byen ved Bybækken omtales 1517 et til *St. Jørgensgaarden* liggende *Kapel*, om hvilket Kappelmølle i Aarhundreder bevarede Mindet. Derimod har Bogense næppe huset noget St. Annakloster, selvom gammel, stedlig Overlevering vil henhøre et saadant til en gammel Bygning, der fordum laa i St. Annagade og — skønt den 1817 forekom mere at ligne „en Smedje eller i det højeste en Vognremise“ — lige til 1846

Tegnet og reproduceret ved Generalstabens topografiske Afdeling 1921

Tegnet og reproduceret ved Generalstabens topografiske Afdeling 1921

1 Hotel „Møllar“ 2 Føddammer 3 Kirke (Skt. Mikolaus) 4 Dømmekontor 5 Hotel „Victor“ 6 Agent Jørgensens Stiftelse (Klosteret) 7 Raad-, Ting- og Arresthus med
Politikontor 8 „Arbejde adler“ og Svendehøberg 9 Elektricitetsværk | <ol style="list-style-type: none"> 10 Gasværk og Kiømnenkontor 11 Præstebolig 12 Alderdomsasyl 13 Industrifloren. m. Tribolig 14 Pandtaarn 15 Sportsplads 16 Fattiggaard 17 Teknisk Skole 18 Dr. Louises Dønnesyf 19 Mejeri | <ol style="list-style-type: none"> 20 Apotek 21 Kommuneskoler 22 Discontoinstituttet 23 Den danske Handelsbank 24 Posthus og Telegrafstation 25 Kjølskolehjem 26 Spare- og Raank. f. Middelf. og Omegn 27 Landmandshotellet 28 Borgmesterkontor 29 Anlæg | <ol style="list-style-type: none"> 30 Mindesten f. faldne
Krigere i 48-49 og 50 31 Kalkbrønderi 32 Middelfarts og Amtets
Syge- og Epidemihus 33 Bankdir. Hansens Stiftelse 34 Missionshus 35 Nord. Høbel- og Traadfabr. 36 Jernbanebrøttet 37 Føddkontroll |
|---|---|--|--|

Elliot Hjuler: Fra Bogense. Parti ved Bybækken.

brugtes som Raadhus. Mærkelig for Bogense i 15.—17. Aarh. var den Byadel, „*de Bogense Herremænd*“, hvis „*Herregaard*“ skal have ligget paa Adelgade. Muligvis er den hvælvede, *gothiske Kælder* under Nr. 44 i samme Gade den sidste Rest af denne Bygning, og 1915 fremdroges under Kirkens Gulv en Række interessante Ligsten over Medlemmer af denne og andre Slægter, der som Borgmestre og Raadmænd raadede i Staden. Under disse holdt Byen sig nogenlunde ved Magt, men store Brande ramte den 1570 og 1575, og fra 17. Aarh. sank den ned til at blive den mindste Stad paa Fyn, 1672 tællende 438, 1769 430 Indbyggere. Jærnbanen 1883 bragte ikke Byen i Blomst, men i de senere Aar synes den atter at være i Opgang.

Venlig og hyggelig er den at se, rødtaget som den klynger sig til Bakken, paa hvis Nakke det uforholdsmæssig store *Torv*, indrammet af jævne Smaahuse og klippede Træer, udgør et fornøjeligt Købstadbillede. Hovedaaren er den krummede Landevejsgade, Byens gamle *Adelgade*, der i Øst—Vest løber parallelt med Bybækken, som stilfærdigt lister bag Haverne. Bevaret er endnu et Par af de smaa *Vandgange*, ad hvilke Godtfolk forhen fra Adelgade søgte ned til den efter Vand, og blandt Byens Bygninger, for en Del nettede Smaahuse med Empirepræg, rager 2 Renaissancegaarde frem med Krav paa mere Interesse. Den ene af disse, *Østergade 2*, en 2 Stokværk høj, knægtbygget Bindingsværksgaard, har pyntelige Udskæringer under Overgangsfodens Hvidtekalk, medens den anselige, i Empiretiden noget ændrede Købmandsgaard, *Østergade 19*, malerisk behersker Hjørnet af St. Annagade. Tæt ved Torvet i denne Gade ligger det for sin Tid karakteristiske, 1846—47 opførte *Raadhus*, lagt paa det tidligere Grund, men nu selv afløst i Tjenesten af et nyt, som i de sidste Aar er bygget ved den nordlige Ende af Østergade.

Hugo Matthiessen.

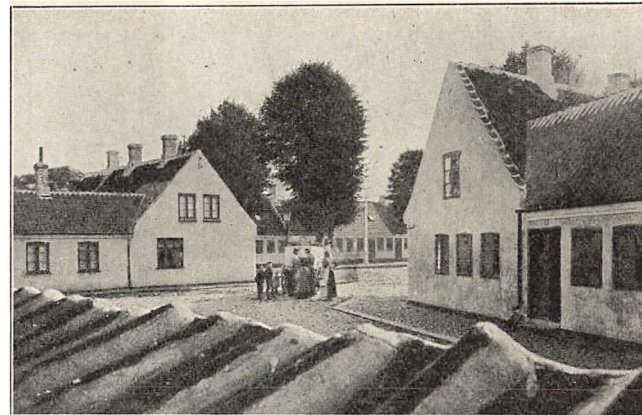
I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Dommeren i Bogense Købstad og Skovby Herred samt Lunde-Skam Herreder og Grevskabet Roepstorffs Birk, Tingsted Bogense, Politimesteren i samme Omraade m. Kontorafdeling i Otterup, Borgmesteren, Sognepræsten, Kredslægen i Nordfyns Lægekreds. andre Læger, Branddirektørerne f. Bogense By og Lunde, Skam og Skovby Herreder, Driftsinspektøren f. Nordfynske Jernbaneselskab, 3 Sagfr., 2 Dyrlæger.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: Et Folkebibliotek, Nordfyns Handels- og Landbobank, Den danske Andelsbank, Bogense Spareforening, 2 Hott., flere mindre Stiftelser, Ægeksport, Fiskeeks-

Raadhuset.

Ved Torvet.

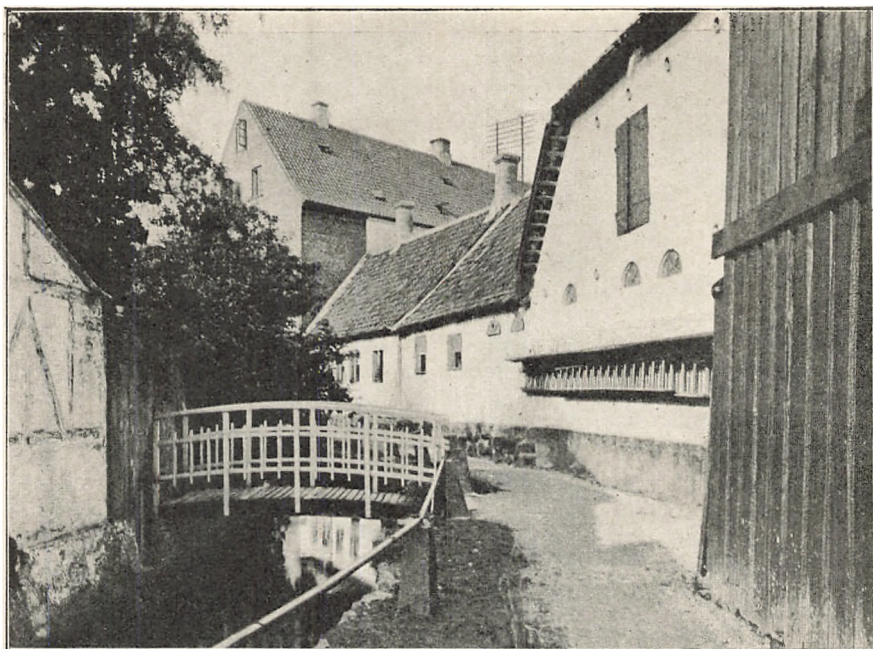

Algade.

Gaard i Østergade, Hjørnet af St. Annegade.

Bogense.
(Fotografier af H. M.)

Ved Bogense Bybæk.
(H. M. fot.)

Bogense. Brænderigaardens Kælder.
(H. M. fot.)

port, Bogense Kul- og Trælasthandel, Bogense Skaleksportforretning, et Vandværk.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. Et And.-Mejeri, et And.-Slagteri, et Farveri, flere Garverier, et Jernstøberi og Maskinfab., et Kalkværk, et Savværk, et Uldspinderi, et Ølbryggeri samt Fabb. f. Cykler og Tobak.

Byen har Dampskibsstation, Motorbaadsforbindelse med Juelsminde, Lodseri, Fyr, Tlfst. Paa Markjorderne: Almind*, Kræmmerkrog*, nogen Eng og Mose og en Ml. m. N. Ø. Markjorderne begrænses m. N. af Kattegat.

M. J. Darre.

BOGENSE: STATISTIK

<i>Areal</i> (1916): 745 ha.		<i>Toldindtægt</i> (1920—21):	Kr. 9519
<i>Faste Ejendomme</i> (1911):		<i>Eksamensskoler</i> (1916):	
Antal:	434	Antal:	1
heraf Beboelseshuse:	387	Elever:	76
Antal Lejligheder:	657		
<i>Befolkning</i> :		<i>Kommunens Indtægt</i> (1918—19):	
1801: 760	1901: 2168	af Erhvervsvirksomheder:	Kr. ÷ 15372
1855: 1709	1916: 2707	- Ejendomsskatter:	- 9620
1880: 1917	1921: 2852	- personlige Skatter:	- 145743
<i>Indkomstskatteydere til Staten</i> (1920—21):		<i>Kommunens Udgift</i> (1918—19):	
Antal: 668		til Skolevæsen:	Kr. 47556
disses samlede Indkomst:	Kr. 2.092630	- Hjælpekassen og forsk.	
heraf betales i Skat:	- 50398	Bidrag:	- 13188
<i>Formueskatteydere til Staten</i> (1920—21):		- Fattigvæsen:	- 14614
Antal: 436		- Alderdomsunderstøttelse:	- 18625
disses samlede Formue:	Kr. 6.397600	- Forrentning af Gæld:	- 21916
heraf betales i Skat:	- 18285	- Afdrag af Gæld:	- 24684
<i>Folketingsvælgere</i> (1920):	1347	<i>Kommunens Formue</i> (1918—19):	
<i>Landstingsvælgere</i> (1920):	981	Faste Ejendomme:	Kr. 424700
<i>Kommunale Vælgere</i> (1921):		Andre Aktiver:	- 322392
Mænd:	594		I alt Kr. 747092
Kvinder:	667	<i>Kommunens Gæld</i> (1918—19):	
	1261		Kr. 639736
<i>Udskænkingssteder</i> (1914):		<i>Skatteprocenten</i> (1920—21):	8,5
med stærke Drikke:	18	<i>Ligningsprocenten</i> (1920—21):	10,8
uden — — — — —	3		

Svend Rode.

MIDDELFART

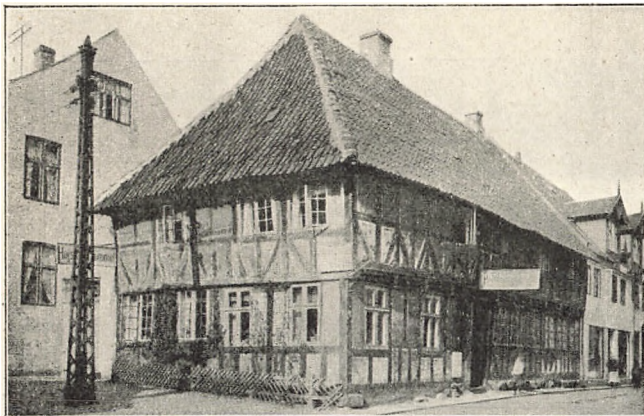
Ved Lillebælt, hvor det er smallest, paa lave Strandbrinker tæt ind under Hindsgavl Skove ligger Middelfart, *Mæthælfar* kaldet i Valdemars Jordebog, det midterste Overfartssted mellem Fyn og Jylland. Byen er gammel, vest for den skal have ligget en Borg, hvoraf man paa Kirkegaarden har ment at finde Fundamenter, og Færgestedet ved en af Ri-

gets store Færdselsveje har ikke helt været uden Betydning. Til de Søfarendes Beskytter, *St. Nicolaj*, var Kirken viet, et Skib staar tegnet i Stadens *Signet*, og Bæltfarten medførte i Middelalderen Afholdelsen af flere vigtige Møder i Byen. 1293 hærgedes den af Nordmændene, og 1359 blev *Niels Bugge* til Hald med 2 andre jydsk Stormænd paa Hjemfærden fra et resultatløst Møde med Valdemar Atterdag ihjelslagen her, en Bloddaad, som længe kastede Skygge over Byen; thi ikke alene tilskrev Ordsproget Middelfart Forrædere, men lige til 1874 opkrævedes der af flere Gaarde, som Drabsmændene fordem havde ejet, en aarlig Afgift under Navn af Blod- eller Buggepenge. Ved Vejen øst for Byen synes et *Helligkorskapel* at have ligget mod Middelalderens Slutning, og fra samme Tid skriver sig vel ogsaa Oprindelsen til *Marsvinjægernes Lav*, hvis Skraa er fra 1593, og som til Ophævelsen 1899 drev Fangst paa Marsvinene gennem Bæltet til Gamborg Fjord. Aaben paa Alfarvej led Byen i Grevefejden og Svenskekrigen; thi Christian IV's Tanke om at befæste den blev næppe fuldført, selvom der i det følgende Aarh. nævnes Rester af Vold og Grave syd for Byen. Fredericias Anlæggelse medførte 1651 Oprettelse af et nyt Færgested ved Strib og 1655 Strømtoldstationens Flytning, Stilstand og Nedgang fulgte, 1672 husede Middelfart 756, 1769 735 Indbyggere, Brande hjemsøgte den 1746 og 1791, og 1848 udsattes den værgeløst for Preussernes Kanoner. En bitter Skuffelse led den 1863 ved den fynske Stambanes Anlæg, da Banegaarden fik Plads langt udenfor Byen og Overfarten mod Forventning knyttedes til Strib, nogen Erstatning gav dog 1888 det store Sindssygehospital, og i den nyere Tid er Middelfart i Kraft af den gode Havn og betydelige Fabriker gaaet godt frem.

Fra gammel Tid er den en Landeveysby, formet om den i Øst—Vest førende Adelgade, og Byggeri i Retning mod den fjerne Banegaard har yderligere forlænget Byplanen mod Øst, medens Hindsgavls Skove lukkede mod det modsatte Verdenshjørne. Det stride Farvand har i Tidernes Løb ofte truet de bløde Skrænter, til hvis Sider Smaahuse og Haver klynger sig, men Bælt og Havn giver Byen Skønhed, og mange gamle Bygninger holder endnu trofast Stand i Gaderne. Bedst bevarede er 2 Renaissancegaarde af Bindingsværk, Hjørnegaarden mellem Adel- og Nygade, samt Brogade 6, et karakterfuldt, malerisk Gavlhus fra 16. Aarh. overfor *St. Nicolaj Kirke*, som stor og mørk løfter sine tunge Mure, omsluttet af gamle Træer. Paa Adelgaden ligeoverfor Kirken ligger Raadhuset, og i Brogade, yderst ved Havnen, glider den gamle, o. 1800 opførte Længe af Hotellet med sine høje Stentrapper og spinkle Jærnrækværk nydeligt ind i Gadebilledets stilfærdige Stemning.

Hugo Matthiessen.

gaard paa Hjørnet af Adelgade og Nygade.

Behrendts Hotel i Brogade.

Købmandsgaard i Adelgade, Hjørnet af Gimbelsgyde.

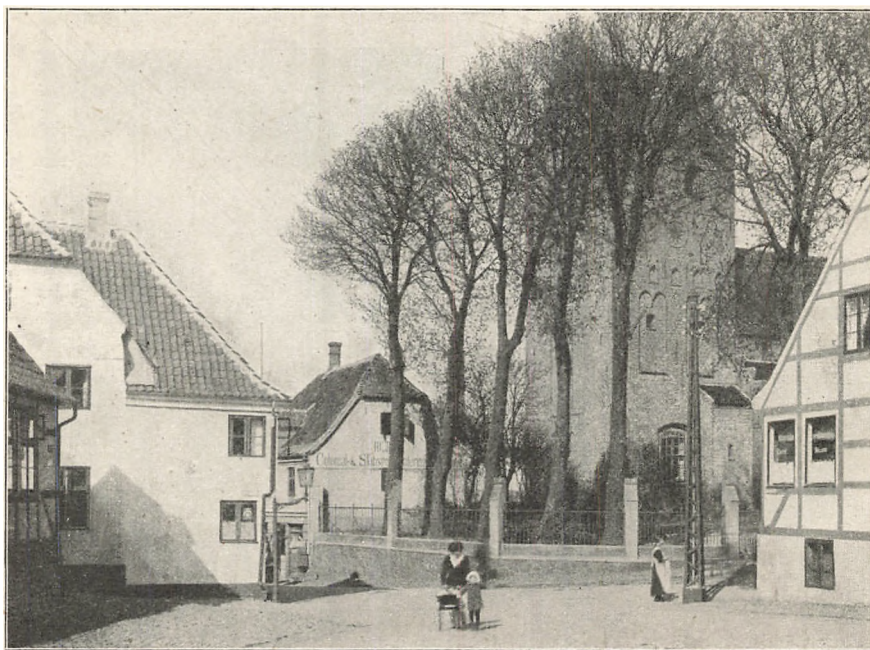

Brogade, set fra Kirkegaarden.

Middelfart.
(Fotografier af H. M.)

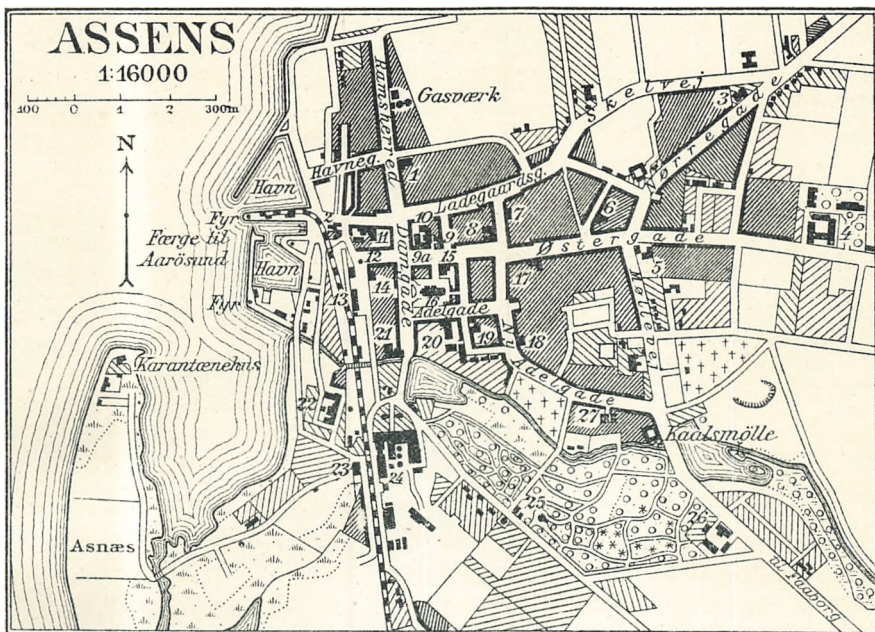
Brogade Nr. 6—8.

Parti i Knorregade. Kirken i Baggrunden.

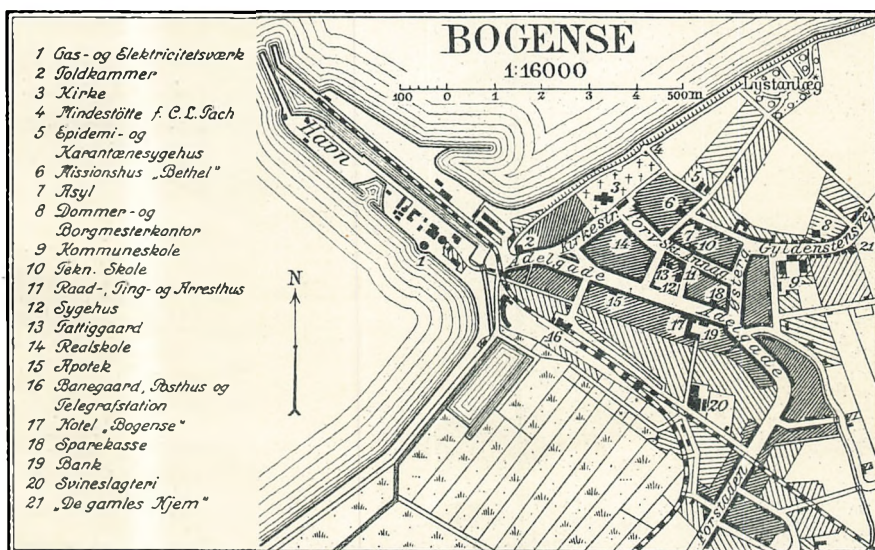
Middelfart.

(Fotografier af H. M.)

Tegnet og reproduceret ved Generalstabens topografiske Afdeling 1921

1 Fattiggård og Alderdomshjem	10 Hotel „Phönix“	19 Realskole
2 Soldkammer	11 Hotel „Ibstgaarden“	20 Borgerskole
3 Borgmesterbolig	12 Statue for Willemoes	21 Strandmøllen
4 Krimssygehus	13 Banegaard, Ibsthus.	22 Svineslagteri
5 Præstegaard	14 Jernbanehotellet	23 Elektricitetsværk
6 Tekn. Skole	15 Spare- og Laanekasse	24 Sukkerfabrik
7 Nøandu- Sparekasse	16 Kirke	25 Pavillon
8 Apotek	17 Assens Bank	26 Bryggeri „Vestlyen“
9 Raad-, Ting- og Arresthus	18 Asyl	27 Missionshus
9a Telegraf- og Telefonstation		

Tegnet og reproduceret ved Generalstabens topografiske Afdeling 1921

1 Gas- og Elektricitetsværk
2 Soldkammer
3 Kirke
4 Mindestøtte f. C. L. Sach
5 Epidemi- og Karantænesygehus
6 Missionshus „Bethel“
7 Asyl
8 Dømmen- og Borgmesterkontor
9 Kommuneskole
10 Tekn. Skole
11 Raad-, Ting- og Arresthus
12 Sygehus
13 Fattiggård
14 Realskole
15 Apotek
16 Banegaard, Ibsthus og Telegrafstation
17 Hotel „Bogense“
18 Sparekasse
19 Bank
20 Svineslagteri
21 „De gamle Hjem“

I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Dommeren i Middelfart Købstad og Vends Herred samt Wedellsborg Birk undt. Kerte, Barløse, Sandager og Tanderup Sogne, Hovedtingsted Middelfart, Bitingsted Kjærlingbjerg, Politimesteren i samme Omraade m. Kontorafdeling i Kjærlingbjerg, Borgmesteren, Provsten f. Vends Herred, tillige Sognepræst til Middelfart og Præst ved Sindsygeanstalten, Andenpræsten, den præsteviede Medhjælper, Kredslægen i Middelfart Lægekreds, andre Læger, Branddirektøren f. Middelfart By og Vends Herred, Handelsstandsforeningen, Sagfr., en Dyrlæge.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: En Præstegaard, flere priv. Pigeskoler, Den danske Andelsbank, Sindssygehospitalet paa Markjorderne s. f. Byen, et Karantænehus, et Alderdomshjem, et Odd Fellow Hjem, et Ferie Hvilehjem, en Søbadeanstalt, Det forenede Dampskibsselskab, Middelfart Dampskibsselskab.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. Et Bogtrykkeri, Det danske Briket-Komp., et Bryggeri, et Dampvaskeri, et Farvereri, et Garvereri, Bro Humlemagasinet, et Jern- og Metalstøberi, Nordisk Kabel- og Traadfab., et Kalkbrænderi, et Maskinsnedkeri, et Fls.-Mejeri, flere Mlr., et Savværk samt Fabb. f. Cykler, Frugterømme, Kakkellovne, Lervarer, Tobak og Cigarer m. m.

Byen har Statstlfst. og Tlfst. Dens Markjorder begrænses m. N. og S. af Lillebælt (Fænø Sund). Hovedgaarden *Hindsgavl* er i 1921 købt af Kommunen.

M. J. Darre.

MIDDELFART: STATISTIK

Areal (1916): 321 ha.

Faste Ejendomme (1911):

Antal:	775
heraf Beboelseshuse:	754
Antal Lejligheder:	1204

Befolkning:

1801:	1019	1901:	4469
1855:	1840	1916:	6079
1880:	2345	1921:	6863

Indkomstskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 1603	
disses samlede Indkomst:	Kr. 6.286819
heraf betales i Skat:	195695

Formueskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 925	
disses samlede Formue:	Kr. 10.783500
heraf betales i Skat:	33998

Folketingsvælgere (1920): 3063

Landstingsvælgere (1920): 2115

Danmark IV. 3

Kommunale Vælgere (1921):

Mænd:	1030
Kvinder:	1225
	<hr/> 2255

Udskænkingssteder (1914):

med stærke Drikke:	19
uden — —	1

Toldindtægt (1920—21): Kr. 89817

Eksamensskoler (1916):

Antal:	1
Elever:	120

Kommunens Indtægt (1918—19):

af Erhvervsvirksomheder:	Kr. 17957
- Ejendomsskatter:	- 10392
- personlige Skatter:	- 273971

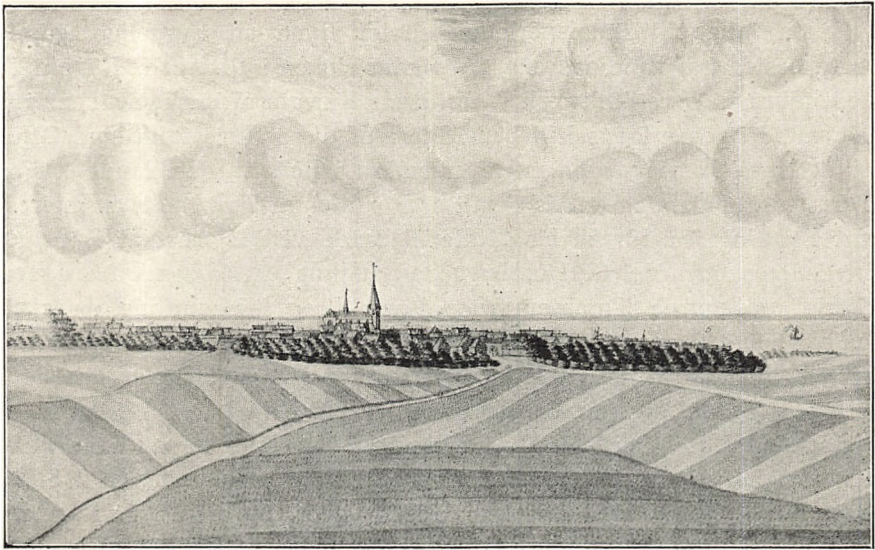
Kommunens Udgift (1918—19):

til Skolevæsen:	Kr. 92742
- Hjælpekassen og forsk.	
Bidrag:	- 9898
- Fattigvæsen:	- 38787

til Alderdomsunderstøttelse:	Kr. 32614		<i>Kommunens Gæld (1918—19):</i>	
- Forrentning af Gæld:	- 96410			Kr. 2.222932
- Afdrag af Gæld:	- 33577			
<i>Kommunens Formue (1918—19):</i>			<i>Skatteprocenten (1920—21):</i>	7,4
Faste Ejendomme:	Kr. 1.284714		<i>Ligningsprocenten (1920—21):</i>	10,0
Andre Aktiver:	- 1.057882			
	I alt Kr. 2.342596			<i>Svend Rode.</i>

ASSENS

Assens, *Asnæs*, nævnt i Kong Valdemars Jordebog, er vistnok i første Halvdel af 13. Aarh. anlagt som Strandkøbing ved Kysten af Lillebælt Nord for Kjærum Aa; thi Byen, hvis ældste Privilegier ikke kendes, er uden Tvivl skabt ved Kunst, klart opbygget i sin oprindelige Kerne med Midtakse i Østergade og Torvet. Som Parallelgader fører mod Syd Adelgade, mod Nord Ladegaardsgade, udmundende mod Vest i Damgade, som — før den i moderne Tid sprængtes for at aabne Vej til Banegaarden — lukkede Byplanen og kun i sit nordlige Hjørne lod Strandgade slippe igennem. I denne stod til 1859 Strandporten som et Minde om den middelalderlige *Bybefæstning*, der 1628 yderligere udbyggedes med Jordværker og Bastioner, af hvilke nu kun svage Spor anes i Haverne nord for Ladegaardsgade, medens de gamle, murede Porte, foruden Strandporten, Øster-, Ramsherreds- og Ladegaardsport først bukkede under henimod Midten af 19. Aarh. — Assens, der i sit *Signet* fører et Lam med Korsfane, var af Vigtighed som Færgeby; her mødtes Dronning Margrethe og Erik af Pommern 1396 med de holstenske Grever, men om dens ældre Historie vides kun lidt, og den statelige, gotiske *Kirke*, viet *Vor Frue*, er nu Byens eneste middelalderlige Monument. *Helligaandshuset*, for hvilket Provsten i Tofte var Forstander, laa muligvis i Nærheden af *Provstegaarden*, og det først i 1500erne stiftede, 1530 ophævede *Karmeliterkloster* har antagelig haft Plads bag Hjørnet af Ramsherred og Strandgade, hvor der f. Eks. under Nr. 8 er fundet Rester af svære Munkestensmure og regelmæssigt nedlagte Skeletter. Ogsaa Resen udpeger dette Sted som Tomt for et Kloster, som han dog kalder St. Gertruds, et Navn man snarere kunde tænke sig knyttet til det *Kapel*, som skal have ligget paa „Kappelsmark“ udenfor Byen. — Efter en Belejring toges Staden 1535 efter Slaget paa Øksnebjerg med Storm af Joh. Rantzau. Trods dette Slag synes Borgerne i den følgende Tid at have siddet i god Næring, men Svenskekrigen 1658 ramte haardt, 1672 talte Byen 1084, 1769 1139 Indbyggere, og i 19. Aarh. førte den efter Tabet af Sønderjylland en sygnende Tilværelse, indtil Baneforbindelsen med Tommerup 1884, Sukkerfabriken og bedre Havneforhold atter bragte Liv og Opgang.

Prospekt af Assens 1754, taget fra Nordøst.

Parti af Assens.
(Fru E. Mencke fot.)

I sin lange Stilstandsperiode beholdt Byen sit hyggelige, gamle Præg, bestemt af Bindingsværk fra Blomstringen i 16. Aarh., Bygninger med udkraget øvre Stokværk og affacede Knægte af en Type, som var velkendt i Byerne langs Lillebælt. Flere af disse Huse faldt som Offer for det nye Opsving, men nogle er endnu i Behold, deriblandt et Par af de bedste i Landet. Delvis skjult er Forsiden af *Torvet 11*, en interessant Bygning fra 16. Aarh.s Midte, liggende ved Hjørnet af Badstuestræde ligeoverfor det 1891 ombyggede Raadhus, og *Korsgade 11* er med sit rigt udskaarne Tømmer trods Forfald og Mishandling en sjælden pyntelige Type paa et Gavlhús fra Højrenæssancens Dage. Mere beskedne, men karakteristiske for Byen er et Par Renæssancegaarde i Ladegaardsgade, og som Repræsentant for 2. Halvdel af 17. Aarh. er — foruden *Hotel Postgaarden* i Strandgade — bevaret saa anseligt et Hus som *Søhelten P. Willemoes' Fødegård* paa Østergade, en 2 Stokværk høj Bygning med barokke Udskæringer, opført 1675. Længere fremme i samme Gade fanges Opmærksomheden af Bankens Ejendom (Nr. 42), en fornem, stor Façade i Nyklassicismens rene Linjer.

Hugo Matthiessen.

I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Dommeren i Assens Købstad og Baag Herred samt Kerte, Barløse. Sandager og Tanderup Sogne af Wedellsborg Birk, Tingsted Assens. Politimesteren i samme Omraade, Borgmesteren, Sognepræsten, den res. Kapellan, Amtslægen i Assens Amtslægekreds, tillige Kredslæge i Assens Lægekreds, andre Læger, Amtstue, Branddirektørerne i Assens By og Baag Herred, Handelsstandsforeningen, Kgl. oktr. Søassurance-Komp., 3 Sagfr., 2 Dyrlæger, en Brandinspektør.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: En Handelssk., et Amsbibliotek, Spare- og Laanekassen f. Assens og Omegn, Landbosparekassen f. Fyn, Spare- og Laanekasse f. Haandværker- og Arbejdsklassen, et Tuberkulosehospital, Hott., Haandværker- og Industriforeningens Stiftelse, en Good Templar Loge, en Fattiggd., et Vandværk, flere Badeanstalter, flere Mlr., et Anlæg m. S.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. Et And.-Mejeri, Assens Skibsværft, et Bogtrykkeri, flere Bryggerier, et Farveri, flere Garverier, flere Kalk- og Tglvr., et Savværk, Vestfyns Kulimport samt Fabb. f. Fluefangere, Maskiner, Olietøj, Sodavand, Tobak m. m.

Byen har Dampskibsfart, Lodseri, Toldkammer, Statstlfst. og Tlfst.

M. J. Darre.

Hjørnet af Ladegaardsgade
og Ramsherredsgade.

Korsgade Nr. 11.

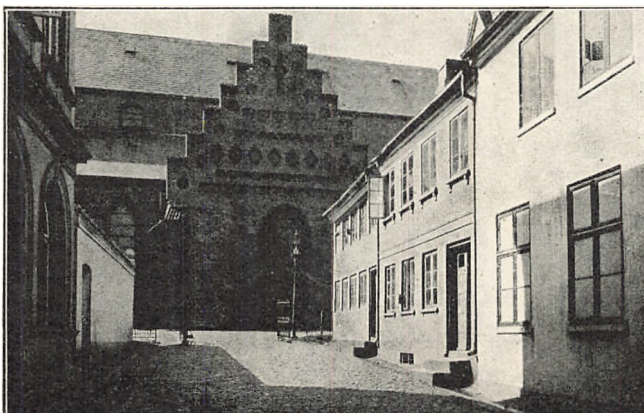
Damgade.
Assens.
(Fotografier af H. M.)

Parti ved Dammen.

Willemoes' Gaard.

**Lille Kirkestræde.
Assens.**

(Fotografier af H. M.)

ASSENS: STATISTIK:

Areal (1916): 659 ha.**Faste Ejendomme (1911):**

Antal:	819
heraf Beboelseshuse:	781
Antal Lejligheder:	1233

Befolkning:

1801: 1443	1901: 4665
1855: 3262	1916: 4523
1880: 3196	1921: 4651

Indkomstskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 1662	
disses samlede Indkomst:	Kr. 5.023029
heraf betaltes i Skat:	- 119927

Formueskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 1073	
disses samlede Formue:	Kr. 11.879500
heraf betaltes i Skat:	- 31497

Folketingsvælgere (1920): 2535**Landstingsvælgere (1920):** 1892**Kommunale Vælgere (1921):**

Mænd:	900	
Kvinder:	1150	
		2050

Udkækningssteder (1914):

med stærke Drikke:	18
uden — —	4

Toldindtægt (1920—21): Kr. 94202**Eksamenskoler (1916):**

Antal:	1
Elever:	85

Kommunens Indtægt (1918—19):

af Erhvervsvirksomheder:	Kr. 30386
- Ejendomsskatter:	- 12419
- personlige Skatter:	- 191425

Kommunens Udgift (1918—19):

til Skolevæsen:	Kr. 46227
- Hjelpekassen og forsk.	
Bidrag:	- 3379
- Fattigvæsen:	- 31547
- Alderdomsunderstøttelse:	- 5006
- Forrentning af Gæld:	- 14509
- Afdrag af Gæld:	- 21796

Kommunens Formue (1918—19):

Faste Ejendomme:	Kr. 845390
Andre Aktiver:	- 161010
	I alt Kr. 1.006400

Kommunens Gæld (1918—19):

Kr. 368949

Skatteprocenten (1920—21): 6,9**Ligningsprocenten (1920—21):** 8,8

Svend Rede.

Hindsgavl ved Middelfart (tilhører nu Byen).

ODENSE AMTS LANDDISTRIKTER

STATISTIK

Areal:		Formueskatteydere til Staten:		
km ²	1769	(1920—21)	22303	
ha	176938	Disses saml. Formue Kr. 405 030200		
Veje:		Heraf betales i Skat -	1 621944	
Landeveje (1920)	490	Folketingsvælgere (1920)	57254	
Biveje (1918)	2063	Landstingsvælgere (1920)	41933	
Befolkning:		Kommunale Vælgere (1921) ...	46379	
1801	56120	heraf Mænd	23289	
1855	84636	— Kvinder	23090	
1880	98127	Erhvervsfordeling (1911):		
1901	97552	Landbrug o. l.	61428	
1916	112765	Haandværk og Fabrikdrift	24079	
1921	116796	Handel	4370	
Befolkningstæthed:		Transport	3513	
1801	pr. km ² 32,0	Andre Erhverv	14934	
1855	— 47,8	I alt ...	108524	
1916	— 63,7			
1921	— 66,0			
Indkomstkatteydere til Staten:				
(1920—21)	30524			
Disses saml. Indkomst Kr. 87 893004				
Heraf betales i Skat -	2 024546			
Faste Ejendomme		1916	1904	
Vurderingssum	Kr. 319 582000	23367	19625	
Jordværdi	- 178 546000			
heraf:				
Gaarde		5717	5340	
Hektar		141945	142425	
Tdr. Hartkorn		26549,4	26562,0	
Vurderingssum	Kr. 211 520000		154 048000	
Jordværdi	- 144 844000			
Huse		5901	5769	
Hektar		17649	15681	
Tdr. Hartkorn		2785,1	2452,9	
Vurderingssum	Kr. 37 908000		26 027000	
Jordværdi	- 17 941000			
Statshusmandsbrug		232	29	
Arealets Benyttelse:		1919	1912	1901
		ha	ha	ha
Hvede	3524	3581	1355	
Rug	11928	11027	14878	
Byg	18766	19118	19972	
Havre	15229	17086	18198	
Blandsæd	16780	16226	13942	
Kornarealer i alt	66227	67038	68345	
Kartofler	3225	1839	1816	
Foderroer	15241	13396	8100	
Sukkerroer	5550	3896	2914	
Andre Rodfrugter	467	359	324	
Rodfrugter i alt	24483	19490	13154	

	1919 ha	1912 ha	1901 ha
Andre Høstarealer	4852	2188	1346
Brakarealer o. l.	7236	12559	13954
Grønfoder- og Græsningsarealer	47283	49154	56683 ¹⁾
Haver	3428	3187	3004
Moser	2022	2422	—
Skove	11712	11905	11558

Høstudbyttet:	1920		1912		1901	
	hkg	hkg pr. ha	hkg	hkg pr. ha	hkg	hkg pr. ha
Hvede	133245	28,2	104956	30,6	30198	22,3
Rug	212894	21,2	250625	22,5	296924	20,0
Byg	454423	24,1	491474	25,0	415680	20,8
Havre	341252	22,3	400562	22,9	326689	18,0
Blandsæd	369028	22,7	394936	24,0	273503	19,6

Kapitelstakst:	1920	1912 ²⁾	1901 ²⁾
Hvede	Kr. pr. hkg 42,84	—	—
Rug	—	40,33	11,36
Byg	—	34,08	13,91
Havre	—	29,37	11,65

Kreaturholdet:	1921	1914	1903
Heste	31878	32341	29424
Hornkvæg	124241	133324	110360
Svin	73223	132395	83112
Faar	18238	20231	35080
Høns	1424971	1 516625	1 010780

Mejeridrift:	1914
Mejerier	93
Mælkeleverandører	11247
Køer	70611
Indvejnet Mælkemængde	1000 kg 204980
Produceret Smør	— 7288
— Ost	— 1414
— Fløde	— 1279
— Sødmælk	— 2387

Salg af Landejendomme:	1913—17	1905—09	1900—04
Gaarde:			
Antal	1111	824	599
Tdr. Hartkorn	4967,3	3234,3	2315,7
Pris pr. Td. Htk:			
Jord og Bygninger	Kr. 8730	5770	4900
Besætning og Inventar	— 2274	1583	1429
Huse:			
Antal	985	1417	1074
Tdr. Hartkorn	518,4	711,2	531,8
Pris pr. Td. Htk:			
Jord og Bygninger	Kr. 14911	9017	8291
Besætning og Inventar	— 3376	2460	1975

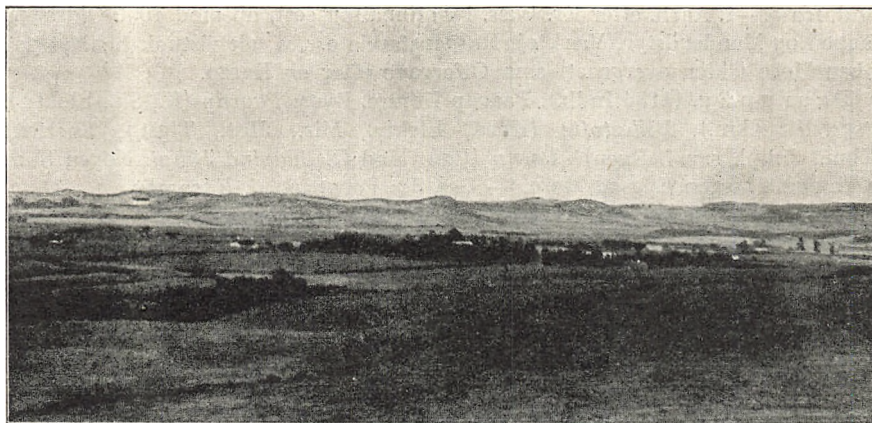
Haandværk og Fabrikdrift:	1914	1906
Virksomheder med 0—5 Arbejdere	3742	3946
— — 6—20 —	105	67
— — over 20 —	12	10
I alt...	3859	4023

¹⁾ herunder Moser. ²⁾ for Fyns Stift.

Samlet Personal	8857	8004	
heraf:			
Egentlige Arbejdere	4628	3662	
<i>De vigtigste industrielle Brancher (1914):</i>	<i>Bedrifter¹⁾</i>	<i>Personel¹⁾</i>	
Møller	137	404	
Bagerier m. m.	226	718	
Slagterier m. m.	215	648	
Mejerier	98	486	
Tobaks- og Cigarfabrikker	25	468	
Bomuldsvæverier	3	408	
Klædefabrikker	3	368	
Trikotagetilvirkning	32	545	
Skrædderforretninger	846	1567	
Skomagerforretninger	410	596	
Murerforretninger	394	1689	
Tømrerforretninger	341	923	
Snedkerforretninger m. m.	329	993	
Malerforretninger m. m.	259	623	
Teglværker m. m.	46	415	
Grovsmedeforretninger	332	673	
Maskin- og Skibsbyggerier og -værksteder	88	1763	
Cykelfabrikker og -værksteder	88	556	
<i>Udskænkingssteder (1914):</i>			
med stærke Drikke		45	
uden — —		37	
<i>Udsalgssteder med stærke Drikke (1914):</i>		400	
	1918—19	1908—09	1898—99
<i>Amtsrepartitionsfonden:</i>	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Indtægt	1843	651	627
Fonden ejede	2766	1328	1158
— skyldte	1874	653	753
<i>Amtsfattigkassen:</i>			
Indtægt	44	33	22
Kassen ejede	17	14	15
— skyldte	—	”	”
<i>Amtsskolefonden:</i>			
Indtægt	1444	470	—
Fonden ejede	101	99	—
— skyldte	—	—	—
<i>Sognekommunerne:</i>			
Indtægt	5677	1487	1153
Kommunerne ejede	5940	3858	3004
— skyldte	4523	1474	908

¹⁾ Tallene omfatter ogsaa Amtets Byer.

Svend Rode.

Vissenbjerg, set fra Aarup (Odense Amt).
(M. Lundbo fot.)

SOGNEBESKRIVELSER*)

AF OBERSTLØJTNANT M. J. DARRE

MED BIDRAG AF MAG. V. HERMANSEN, MAG. CHR. AXEL JENSEN
OG MUSEUMSINSPEKTØR HANS KJÆR

ODENSE HERRED

Odense Frue Landsg. (1461 Indb.). Odense Frue Landsg.s Komm. Byer: *Ejby* og *Nyborgvej* (954 Indb., K., Pg., Sk., Fors.-hus, Læge, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Cichoriefab., Tglv.), *Killerup* (Elektv.), *Biskorup*. Mod S. Ø. Vml. (Blangstedgd.). *Odense Aa.* Nogen Skov m. S. En Del Eng og Mose. — Gaard: *Gillestedgaard*. — *Forh. M.*: Ved Killerup er gjort et Guldfund fra Folkevandringstiden, Brakteater m. m.

Odense Sct. Hans Landsg. (6905 Indb.). Odense Sct. Hans Landsg.s Komm. By: *Skibhuse* (Sk., Kbm., Kro). Mod S. ved Odense stærkt bebyggede Arealer m. K. Sct. Hans Landsg.s Sk. Mod V. Næsbyhoved Ml., *Slotsbanke* (21 m) og Børnehjem (Aalykkegd.). *Odense Kanal* og *Aa.* En Del Skov, Eng og Mose. Sognet er efter Indb. Ant. det største og efter Areal (836 ha) det mindste i Herredet. — Gaarde: *Marienlund* (Hg., oprettet 1765 af tidligere Ryttergods; Bøndergodset bortsolgtes i Beg. af 19. Aarh.), *Hedevigslund*. — Næsbyhoved Voldsted. — *Forh. M.*: Ved Annasholm er fundet en rig Grav fra rom. Jernalder, 1.—2. Aarh. efter Kr., med romerske Bronzekar m. m.

Næsbyhovedbroby¹⁾ Sg. (1008 Indb.). Allese-Næsbyhovedbroby Komm. Anneks til Allese. Byer: *Næsbyhovedbroby* (K., Skr., Fors.-hus, Kbm., Optagelseshjem, And.-Mejeri, Gæstg., Ml., Brsml.), *Skovshøjrup* (Ml.), *Kirken- drup* (Ml.), *Næsby* (Kbm., Haandv., Jbst. s. ø. f. Byen, Posteksp.). Næsby Forskole. Mod Ø. *Søhus Jbst.* Mod N. Ø. *Ravnebakke* (28 m). Lidt Skov. En Del Eng og Mose. — *Forh. M.*: Fra Viemosen er et af de største danske Oldtids-

*) Fortegnelse over benyttede Forkortelser findes bagest i nærværende Bind. — Indb.-Antallet er efter Tællingen 1921.

¹⁾ eller Næsbyhoved Broby.

fund, fra 3.—4. Aarh. efter Kr. (væs. i Nationalmuseet), op mod 4000 Oldsager: Vaaben og Mandsudstyr, Værktøj, Husgenstande o. s. v., alt vistnok henlagt paa aaben Mose (siden overgroet) som Offergave efter en Kamp.

Paarup Sg. (1134 Indb.). Paarup Komm. Byer: *Paarup* (K., Sk., Elektv.), *Stegsted* (Kbm.), *Villestofte* (Kbm., Elektv., Mr., Jbst., Tlgst.), *Snestrup* (Kbm., Jbhpl. s. v. f. Byen), *Tarup* (Pg.). Mod Ø. *Snepind Jbhpl.* Nogen Skov m. S. og Ø. Megen Eng og Mose. — Gaarde: *Tarupgaard*, *Ensomhed*.

Korup¹⁾ Sg. (607 Indb.). Korup Komm. Byer: *Korup* (K., Pg., Sk., Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Vml. n. v. f. og Jbst. s. f. Byen, Posteksp., Tlgst.), *Trøstrup* (Ml. s. f. Byen), *Stukefter** (Dyrlæge, Kro, Jbhpl.). Mod S. V. nogen Skov. Megen Eng og Mose. — Gaard: *Korupgaard*. — Anneks: *Ubberud*.

Ubberud Sg. (1271 Indb.). Ubberud Komm. Anneks til Korup. Byer: *St. Ubberud* (K., Sk., Fors.-hus, Kbm., And.-Mejeri), *L. Ubberud**, *Vejrup*, *Troelsrød* (Spesbjerg Sk.), *Højbjerg* (Tglv.), *Blommenslyst** (Kbm., Haandv., Kro, Bryggeri, Garveri, Limfab., Ml., Tlfst.), *Radby**. Mod S. V. Traktørsted, Ml. (Korsebjerglund) og *Dyrebauke* (123 m). Megen Skov. En Del Eng og Mose. — Gaarde: *Hesbjerg* (Hg., samlet 1822 af to Gaarde Store og Lille H.; Hovedbyggn. fra 1880), *Husemose*, *Tanggaard*. — Forh. M.: Ved St. Ernebjerg er fredlyst et større Stenkammer.

Vissenbjerg Sg. (3639 Indb.). Vissenbjerg Komm. *Vissenbjerg K.* Pg. Miss.-hus. Kro. Fuglevig Mr., And.-Mejeri og Tglv. Byer: *Bred* (343 Indb., Sk., Banken f. Aarup og Omegn, Kbm., Haandv., Gæstg., And.-Mejeri, Bryggeri, Tglv., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Kaadekilde**, *Skalbberg* (136 Indb., Sk., Dyrlæge, Kbm., Gæstg., Tglv., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Magtenbølle* (Kbm.), *Skallebølle* (Sk., Læge, Kbm., Savværk, Cementvarefab., Ml.), *Fuglsang* (Kbm.), *Hesbjerg* (Ml. og Højdepunkt 124 m s. v. f. Byen), *Kjeldstrup* (Haandv.), *Kjeldstrupskov** (Kbm.), *Skovsby* (Sk.), *Brønserød*, *Kolbjerg* (Sk.), *Gadsbølle* (Mr.), *Andebølle* (Sk., Fors.-hus, Haandv., Konstantia And.-Mejeri), *Andebølle**, *Sprattenborg** (Kbm.), *Rold** (Sk.), *Assenbølle* (Tglv.). Vissenbjerg Fattiggd. Mod N. *Ornebjerg* (104 m). En Del Skov. Megen Eng og Mose. Sagnet er efter Areal (4729 ha) det største i Herredet. — Gaard: *Grøftebjerg*. — Ved Assenbølle Sct. Knuds Sten, paa hvilken efter Sagnet Knud den hellige hvilede under sin Flugt for Oprørerne (nu fredlyst). — Forh. M.: St. Vittie Kilde ved Præstegaarden har været Sundhedskilde.

Tommerup Sg. (2311 Indb.). Tommerup Komm. Byer: *Tommerup* (K., Pg., Sk., Højsk., Kbm., Karlskilde And.-Mejeri, Vml.), *Knarreborg* (380 Indb., Miss.-hus, Dyrlæge, Kbm., Haandv., Afholdshjem, Trævarefab., Mr., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Tommerup Stationsby* (750 Indb., Broholm K., Sk., Fors.-hus, Dyrlæge, Kbm., Haandv., Afholdshjem, Remskivefab., Tglv., Elektv., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Tallerup** (Sk., And.-Mejeri), *Skovstrup*, *Kivsmose** (Sk., Ml.), *Femtning* (Kbm.). Lilleskov Tglv. Megen Skov. En Del Eng og Mose. — Gaarde: *Kamgaard*, *Store Appegaard*.

Brylle Sg. (1156 Indb.). Brylle Komm. Byer: *Brylle* (K., Pg., Sk., Haandv., And.-Mejeri, Ml. s. f. Byen), *Gundestrup*, *Render* (Kbm., Mr.), *Stærmosen* (Sk.), *Frankfri* (Kbm., Ml.). Brunsvig Fors.-hus. 3 Vmlr. m. S. Ø. Nogen Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Mandgaard*.

Verninge Sg. (1665 Indb.). Verninge Komm. Byer: *Verninge* (K., Pg.,

¹⁾ eller Trøstrup Korup.

Odense Kanal ved Stige.

(H. Lønborg, fot.)

Sk., Miss.-hus, Odense Privatbank, Læge, Ap., Haandv., Kro, And.-Mejeri, Alderdomsasyll, Limfab., Tlfst.), *Naarup* (Sk., Kbm., Haandv., Savværk, Tagstensfab., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Nevershse** (Ml.), *Bregnemose* (Kbm., Sk.), *Langsted* (Kbm., Vml.), *Hjelmerup*, *Solevad**. En Del Skov, Eng og Mose.

Bellinge Sg. (625 Indb.). Brændekilde-Bellinge Komm. Anneks til Brændekilde. By: *Bellinge* (K. m. Kalkmalerier fra 1496, Sk., Dyrslæge, Kbm., Haandv., Kro, Jbst. m. S. Ø. i Fangel Sg., Posteksp., Tlgst., Tlfst.). Mod Ø. Lettebæk Ml. Mod S. Ø. *Kulager Høj* (42 m). Drigstrupgd. Tglv. Borreby Vml. Nogen Eng og Mose m. S. Ø. — Gaard: *Borreby Møllegaard*.

Brændekilde¹⁾ Sg. (519 Indb.). Brændekilde-Bellinge Komm. By: *Brændekilde* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., Fattiggd. m. Alderdomshjem, Ml.). Holmstrup And.-Mejeri. Nogen Skov, Eng og Mose. Sognet er efter Indb. Antal det mindste i Herredet. — Gaarde: *Brændekildegaard*, *Brændekilde Vestergaard*. — *Forh. M.*: Paa Præstegaardsjorden er fredet en stor Oldtids-høj, 6 m høj. — Anneks: Bellinge.

Sanderum Sg. (1679 Indb.). Sanderum Komm. Byer: *Sanderum* (K., Pg., Sk., Haandv., And.-Mejeri, Bryggeri, Elektv.), *Højme* (Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., Bryggeri), *Stormark* (Ml.), *Ruerne**; *Holmstrup* (Kbm., Afholdshjem, Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Ravnebjerg* (Filial-K., Skr., Kbm., Maskinfab., Mlr.), *Elmelund*. Lettebæk Fodermelsfab. Mod V. Vosemose Vml. En Del Skov, især m. V. En Del Eng og Mose. — Gaarde: *Elsesminde*, *Vosemosegaard*.

Dalum Sg. (4570 Indb.). Dalum Komm. Byer: *Dalum* (Dalum Fabriksby

¹⁾ eller Brændekilde.

563 Indb., Arbejderboliger, K., Pg., Centralsk., Fors.-hus, Dalum Landbrugssk., 2 Læger, Kbm., Haandv., Dalum Klosters Hvilehjem, Dalum Papirfab., Fyns Tørmælksfab., And.-Mejeri, Ml., Dalum Jbhpl., Tlfst.), *Rikkeminde, Hjallesø* (1089 Indb., Sk., Miss.-hus, Kbm., Haandv., Landbrugsmuseum, Forsøgslaboratorium, Sanatoriet Helsebod, Afholdssanatoriet Stormly, Alderdomshjem, Cikorieterteri, Elektv., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Fruens Bøgekvarteret* (2628 Indb., Haandv., Pavillon, Restaurationer, Cementvarefab., Madrasfab., Jbst.), *Hjallesø Hestehave**. Sønderum Plovfab. Lidt Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Dalumgaard* (Hg., der indtil 1842 hørte under Christiansdal, det gamle Dalumkloster. — Hovedbyggn. fra 1845), *Rikkeminde, Hjallesø Torpgaard*. — Den gamle Dalum Klosterkirke er en interessant sentromansk Murstensbygning.

Stenløse Sg. (616 Indb.). Stenløse-Fangel Komm. Byer: *Stenløse* (K., Pg., Sk., Kbm., Ml., Sct. Clemens Jbst.), *Svendstrup, Volderslev* (Kbm.). Stenløse Kalkværk. Mod Ø. Vml. (Lindved). Nogen Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Lindved* (Hg., der kendes fra o. 1500; Bøndergodset bortsolgtes 1802—03. — Hovedbyggn. af Bindingsværk), *Voldgaard*. — *Forh. M.*: „Videkilde“ paa Stenløse Mark besøgte endnu i 19. Aarh. som Sundhedskilde. — Anneks: Fangel.

Fangel Sg. (891 Indb.). Stenløse-Fangel Komm. Anneks til Stenløse. Byer: *Fangel* (K., Sk., Kbm., Haandv., Lædervarefab., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Fangel Torp, Vester Torp**. Fangel Friskole. Borreby And.-Mejeri og Ml. Mod N. *Bellinge Jbst.* En Del Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Fangel Møllegaard*.

AASUM HERRED

N. Søby Sg. (690 Indb.). N. Søby Komm. By: *N. Søby* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Dampml., Jbst. v. f. Byen, Posteksp., Tlgst., Tlfst.). Mod N. *Søby Sø*, en Ml. og Vml. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Søbysøgaard* (Hg., der kendes fra det 15. Aarh. og blandt hvis Ejere nævnes Slægten Urne. 1745 oprettedes S. til et Stamhus, Holstensgaard, der 1805 ophævedes. — Den stærkt ombyggede Hovedbyggn. er vistnok opr. fra 1641). — Anneks: Heden.

N. Lyndelse Sg. (1473 Indb.). N. Lyndelse Komm. Byer: *N. Lyndelse* (K., Pg., Skr., Fors.-hus, Læge, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Kro, Elektv.), *Lumby* (Kbm., Arbejdsanstalt, Fattiggd. m. Alderdomshjem, Ml.), *Freltofte* (Sk., Kbm., Ml.), *Dømmestrup* (Sk., And.-Mejeri). Mod N. *Bramstrup Vml.* Mod S. *Æskelundsbanke* (69 m). Lidt Skov. En Del Eng og Mose. — Gaarde: *Bramstrup* (Hg., der sammen med Møllen kendes fra Beg. af 15. Aarh., og som i 16. Aarh. ejedes af Slægten Brockenhuus, deribl. af den bekendte Feltherre Frands B. — Hovedbyggn. fra 1689), *Lumbygaard, Bramstrup Møllegaard* (under Hg.). — Anneks: Højby.

Højby Sg. (564 Indb.). Højby Komm. Anneks til N. Lyndelse. By: *Højby* (K., Sk., Fors.-hus, Dyrlæge, Kbm., Haandv., Kro, And.-Mejeri, Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Højbyhse**. Lidt Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Lindskovgaard*.

S. Næraa Sg. (1027 Indb.). S. Næraa Komm. Byer: *S. Næraa* (K., Fraadstensbygning m. romanske Kalkmalerier, en Valgmenigheds-K., Pg., Valgmenighedspræst, Skr., Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Mlr.), *Ore, Tarup* (Kbm., And.-Mejeri, Mlr.). Mod N. Ø. *Ibjerg* (62 m). En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde:

Torpegaard (Hg., der kendes fra o. 1550; af Ejere nævnes Slægten Straale (til 1624). — Hovedbyggn. fra 1864), *Næraagaard*.

Rolsted¹⁾ Sg. (961 Indb.). Rønninge-Rolsted Komm. Anneks til Rønninge. Byer: *Rolsted* (K., Sk., Kbm., And.-Mejeri, Elektv., Vml.), *Hudevad*, *Kappendrup* (Kbm.), *Ferritslev* (153 Indb., Sk., Læge, Dyrlæge, Ap., Kbm., And.-Mejeri, Uldspinderi, Savværk, Vml., Tlfst.). Megen Skov. Nogen Eng og Mose. — Gaard: *Ferritslevgaard*. — *Forh. M.*: Langdysserne „Grisemosehøj“ ved Ferritslev og „Rolfshøj“ ved Rolsted samt en Runddysse ved Hudevad er fredede. „Rolfskilde“ har til henimod 1800 været Sundhedskilde.

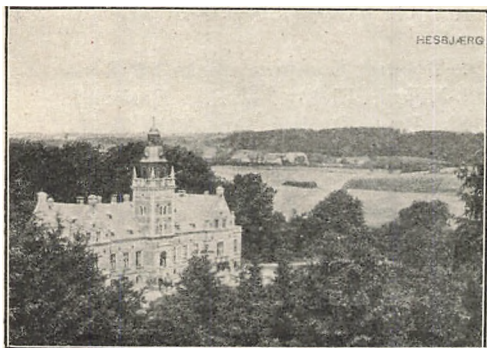
Rønninge Sg. (973 Indb.). Rønninge-Rolsted Komm. Byer: *Rønninge* (K., Pg., Sk., Kbm., Haandv., Stiftelsen Trøstens Boliger, And.-Mejeri, Mlr. n. ø. f. Byen), *Røjrup*, *Langeskov* (Den danske Landmandsbank, Kbm., Haandv., Kro, Fls.-Mejeri, Elektv., Fabb. f. Plove, Træsko, Trævarer, Værktøj, Stukfab., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.). Mod Ø. Bjerneml. Emulsionsplade- og Filmfab. Mod S. Ø. *Vommese*. Mod S. en Ml. og Holts Vml. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Rønningesøgaard* (Hg., der kendes fra Beg. af 14. Aarh., og blandt hvis Ejere nævnes Frederik II.s naturlige Broder Kaspar Markdanner. 1825 oprettedes R. til et Stamhus, der blev ophævet 1906. — Hovedbyggn. fra 1596 og 1757, restaureret 1868), *Lavindsgaard*. — Voldsted i Rønningesøgaards Have samt s. f. Gaarden Tvevad Voldsted. — *Forh. M.*: I Lavindsgaards Mose fremdroges 1862 et stort Oldtidsfund, 11 Guldskaale, et større Bronzekar, $\frac{1}{2}$ m dybt. (Metalværdi over 2000 Kr.). Rønningerunestenen, fra ca. 900, sat af Sote over Broderen Elev, Søn af Asgót med det røde Skjold, er nu i Kerteminde. — Anneks: Rolsted.

Davinde Sg. (412 Indb.). Allerup-Davinde Komm. Anneks til Allerup. By: *Davinde* (K., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., Vml., Tlfst.). Mod S. Rølighedskro. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Sanderumgaard* (Hg., kendes fra Slutn. af 15. Aarh.; af Ejere nævnes den som Mæcen bekendte Gehejme-konferensraad Johan Bülow († 1828). — Hovedbyggn. fra 1870). — *Forh. M.*: Ved Sanderumgaard er fremdraget rigt udstyrede Grave fra Folkevandrings-tiden.

Allerup Sg. (423 Indb.). Allerup-Davinde Komm. Byer: *Allerup* (K., Pg., Sk., Kbm.), *Torup*. Nogen Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Skovgaarden*. — Anneks: Davinde.

Fravgde²⁾ Sg. (1800 Indb.). Fravgde Komm. Byer: *Fravgde* (K., anseelig Bygning m. rigt Inventar og Gravminder bl. a. over Thomas Kingo, Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Fls.-Mejeri, Plovfab., Vml. s. ø. f. Byen), *Birkum* (Sk., Læge, Kbm., Haandv., Maskinfab., Fls.-Mejeri, Ml.), *Ov. Holluf* (Sk., Kbm., Bryggeri), *Ndr. Holluf* (Vml. s. f. Byen), *Kjærby* (Sk., Kbm.). Nogen Skov. En Del Eng og Mose, især m. Ø. Sognet har en Enklave m. V. med Kallerup Gde. Det er baade efter Indb. Antal og Areal (2809 ha) det største i Herredet. — Gaarde: *Hollufgaard* (Hg., oprettet i Beg. af 16. Aarh. af Rigskansler Jørgen Marsvin; Bøndergodset bortsolgtes i Beg. af 19. Aarh. Hovedbyggn. fra 1577 med Tilbyggn. fra 1830'erne), *Fravgdegaard* (Hg., der kendes fra Slutn. af 16. Aarh., og som var i Slægten Daa's Eje indtil 1671; af senere Ejere nævnes Thomas Kingo. — Hovedbyggn. af Bindingsværk fra 1588, restaureret 1882), *Landkilde*, *Kjær-*

¹⁾ eller Rolfsted. ²⁾ eller Fravde.

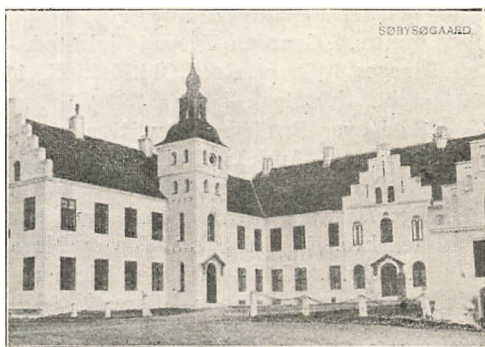
Hesbjerg (Odense Herred).

Dalumgaard (Odense Herred).

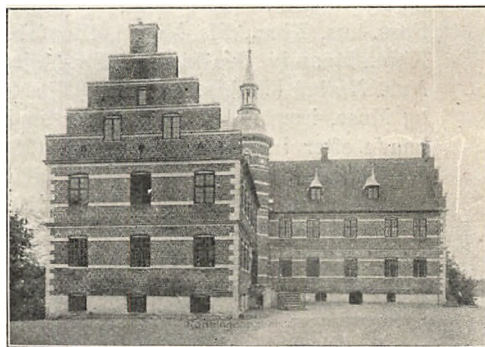
Lindved (Odense Herred).

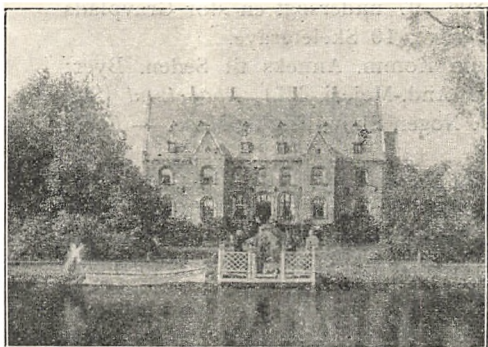
Søbysøgaard (Aasum Herred).

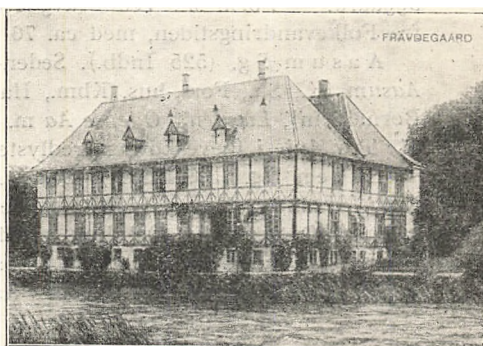
Bramstrup (Aasum Herred).

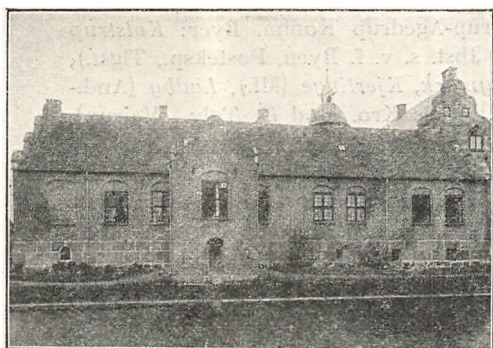
Rønningesøgaard (Aasum Herred).

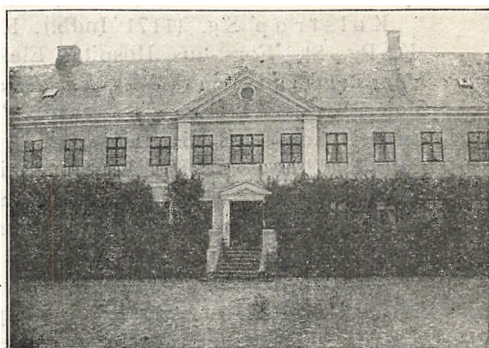
Sanderumgaard (Aasum Herred).

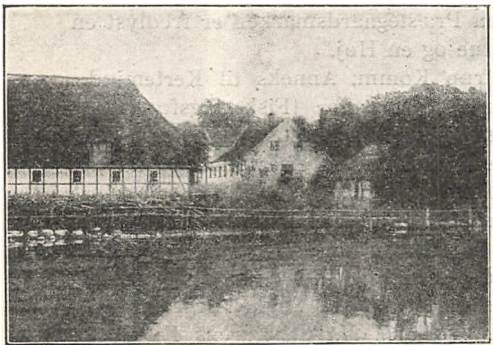
Fravgdegaard (Aasum Herred).

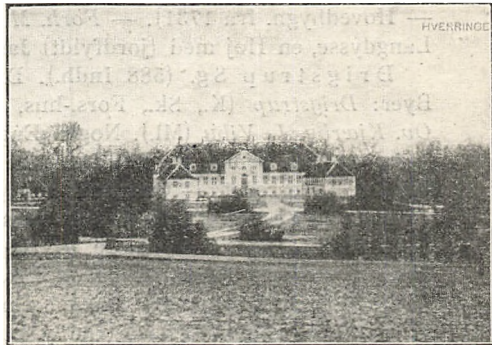
Ulriksholm (Bjerge Herred).

Scheelenborg (Bjerge Herred).

Brockdorff (Bjerge Herred).

Hverringe (Bjerge Herred).

bygaard. — *Forh. M.*: Ved Fravge er 1896—97 undersøgt en stor Gravplads fra Folkevandringstiden, med ca. 70 Urnegrave, 10 Skeletgrave.

A a s u m Sg. (525 Indb.). Seden-Aasum Komm. Anneks til Seden. Byer: *Aasum* (K., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Ml.), *Raagelund* (Sk., Børnehjem), *Lunden**. *Odense Aa* m. N. V. Nogen Skov, Eng og Mose. — *Forh. M.*: Tre Høje i Ræveskov er fredlyste.

S e d e n Sg. (399 Indb.). Seden-Aasum Komm. By: *Seden* (K., Pg., Sk., Kbm., Haandv., Hospital, Jbst., Posteksp., Tlgst.). Seden Enggaard Optagelses-hjem. Lidt Skov. En Del Eng og Mose. Sognet begrænses m. N. af *Odense Fjord*, m. V. af *Odense Aa*. Det er baade efter Indb. Antal og Areal (589 ha) det mindste i Herredet. — Anneks: Aasum.

BJERGE HERRED

A g e d r u p Sg. (692 Indb.). Kølstrup-Agedrup Komm. Byer: *Agedrup* (K., Pg., Sk., Haandv., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Bullerup* (Kbm., Mlr., Jbhpl., Tlgst.), *V. Kjærby*. Lidt Skov. En Del Eng og Mose. Sognet begrænses m. N. af *Odense Fjord*. Det er efter Areal (954 ha) det mindste i Herredet.

K ø l s t r u p Sg. (1171 Indb.). Kølstrup-Agedrup Komm. Byer: *Kølstrup* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Hospital, Elektv., Jbst. s. v. f. Byen, Posteksp., Tlgst.), *Hundslev* (And.-Mejeri, Ml.), *Hundslev Nymark*, *Kjertinge* (Ml.), *Ladby* (And.-Mejeri, Jbst. s. f. Byen, Posteksp., Tlgst.). Gels Kro. Mod Ø. Tglv. (Vejrup). En Del Skov. Sognet begrænses m. N. af *Kerteminde Fjord* (Kjertinge Nor). — Gaarde: *Ulriksholm* (Hg., hed opr. Skinnerup og gik 1616 over til Christian IV, der senere skænkede den m. m. til Sønnen Ulrik Christian Gyldenløve, efter hvem den fik Navn. — Hovedbyggn. fra 1646), *Kejruggaard*, *Rosenlund*, *Hundslev Skougaard*.

M u n k e b o Sg. (1099 Indb.). Munkebo Komm. Byer: *Munkebo* (377 Indb., K., Pg., Skr., Kro, And.-Mejeri, Hospital, Fattiggd.); *Dræby* (Sk., Fors.-hus, Haandv., Afholdshot., Jbst. s. v. f. Byen, Posteksp., Tlgst., Tlfst.). *Dræby Fed** (Ml.). Mod S. Ø. en Ml. Mod N. en Ml. Mod N. Ø. *Loddenhøj* (58 m). Mod V. Øen *Tornø*. Mod N. Smaaholmene *Roholm* og *Flintholm*. Nogen Skov m. S. Megen Eng og Mose, især m. N. V. Sognet begrænses m. N. og N. V. af *Odense Fjord*, m. S. Ø. af *Kjertinge Nor*. — Gaard: *Østergaard* (Hg., der erhvervedes af Christian IV og af ham blev skænket til Sønnen Ulrik Christian Gyldenløve. — Hovedbyggn. fra 1731). — *Forh. M.*: Paa Præstegaardsmarken er fredlyst en Langdyse, en Høj med (jordfyldt) Jættestue og en Høj.

D r i g s t r u p Sg. (588 Indb.). Drigstrup Komm. Anneks til Kerteminde. Byer: *Drigstrup* (K., Sk., Fors.-hus, Haandv.), *Bregner* (Fiskesalgforening), *Ov. Kjærby*, *L. Viby* (Ml.). Nogen Eng og Mose m. N. Ø. Sognet begrænses m. N. af *Odense Fjord*, m. S. af *Kerteminde Fjord*. Det er efter Indb. Antal det mindste i Herredet. — Gaard: *Kjærbygaard*.

M e s i n g e Sg. (1210 Indb.). Mesinge Komm. Byer: *Mesinge* (391 Indb., K., Pg., Sk., Fors.-hus, Læge, Dyr læge, Haandv., And.-Mejeri, Hospital, Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Midskov* (Sk.), *Lodshuse**, *Salby* (Haandv.), *Taarup* (Sk.). Mod N. V. *Halvøen Skoven*. En Del Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. og N. af *Odense Fjord* (Dalby Bugt). — *Forh. M.*: St. Karens Kilde ved Lodshuse har været Helligkilde.

Dalby Sg. (612 Indb.). Dalby-Stubberup Komm. Byer: *Dalby* (102 Indb., K., Valgmenigheds-K., Pg., Skr., Højskolehjem, Haandv., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Birkebjerg** (Ml.), *Hersnap* (Elektv., Jbhpl.). Lidt Eng og Mose. Sognet støder m. V. til *Dalby Bugt*. — *Forh. M.*: En anselig Dysse med store Dæksten er fredet ved Birkebjerg. — Anneks: Stubberup.

Stubberup Sg. (829 Indb.). Dalby-Stubberup Komm. Anneks til Dalby. Byer: *Stubberup* (K., Sk., Fors.-hus, Ml. s. v. f. Byen, Kirkebro Jbhpl.), *Martofte* (Sk., Staalbæk And.-Mejeri, Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Snave*, *Nordskov* (Sk.), *Egense**, *Langø** (Sk., Ml.), *Bogensø**. Kolonien Højbjerg f. Friv. Drengforb. Mod N. V. Halvøen *Fyns Hoved* og *Øerne Mejlø, Bogø* og *Vejlø*. Lidt Skov. Megen Eng og Mose. Sognet omgives af *Kattegat* (Odense Fjord, Dalby Bugt, Korshavn) og *Store Belt*. Det er det nordligste Sg. paa *Hindsholm* og er efter Areal (2699 ha) det største i Herredet. — Gaarde: *Scheelenborg* (Hg., opr. Eskebjerg, der kendes fra d. 13. Aarh., og som først var i Hvideslægtens Eje og derefter blev Krongods indtil 1604. 1680 oprettedes E. til Baroniet Scheelenborg. — Hovedbygn. fra 1843). — *Brockdorff* (Hg., der hører under Baroniet, hed tidl. indtil 1785 Grønlund). — *Forh. M.*: Af 4 kendte Jættestuer er 3 fredlyste, „Moreshøj“ ved Martofte, smuk og velbevaret, Kamret over 10 m l., „Hesthøj“ og „Tornehøj“ ved Brockdorff; fremdeles er fredet en Dysse ved Snave, Høje ved Snave og Martofte.

Viby Sg. (706 Indb.). Viby Komm. Byer: *Viby* (K., Pg., Sk., And.-Mejeri, Hospital, Ml.), *Maale* (Fors.-hus), *Stavre*, *Bøgebjerg Hse**. 2 Mlr. m. S. V. Mod N. *Digrbanke* (35 m) og en Ml. Mod Ø. *Romsø* m. en Del Skov og et Fyr. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses af *Kattegat* og *Store Belt* (Romsø Sund, Kerteminde Bugt). — Gaarde: *Hverringe* (Hg., der kendes fra d. 14. Aarh., og som i d. 16. og 17. Aarh. tilhørte Slægten Lykke, deribl. den bekendte Kai L.; 1768 oprettedes heraf Stamhuset H. — Hovedbygn. fra Slutn. af 18. Aarh., restaureret 1886), *Brolykke* (Hg., der nævnes i Beg. af 14. Aarh., og som fra 1868 (1899) har hørt under Hverringe), *Bøgebjerg*. — Paa Kastelhøj har staaet et middelalderligt Fæstningstaarn. — *Forh. M.*: To Gravhøje i Mølleskoven er fredede.

Revninge Sg. (647 Indb.). Revninge Komm. Anneks til Rynkeby. By: *Revninge* (K., Sk., Fors.-hus, Hospital, Tglv., Jbst., Posteksp., Tlgst.). En Del Skov m. Ø. Mod N. Ø. *Lundsgaards Klint*. Sognet begrænses m. N. V. af *Kerteminde Fjord* og m. Ø. af *Kerteminde Bugt*. — Gaard: *Lundsgaard* (Hg., der kendes fra d. 15. Aarh.; heraf oprettedes 1768 Stamhuset L. — Hovedbygn. fra 1765). — Voldstedet Lindshøj, Jomfru- eller Røverhøj er fredlyst. Et andet Voldsted ved Voldsgaard i Udkanten af Kirkebyen.

Rynkeby Sg. (1225 Indb.). Rynkeby Komm. Byer: *Rynkeby* (K., Pg., Skr., Fors.-hus, 2 Læger, Dyrslæge, Kbm., Hospital, Fattiggd. m. Alderdomshjem, 2 Maskinbyggerier, Elektv., Amaliehøj Ml., Jbst. n. ø. f. Byen, Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Skovhuse**, *Tvinge* (Haandv.), *Urup* (Haandv., And.-Mejeri). En Del Skov, Eng og Mose. Sognet er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaard: *Skovsbo* (Hg., der kendes fra o. 1400. — Hovedbygn. fra 1572—79, restaureret 1881). — Ved Vejen mellem Rynkeby og Skovsbo staar et Egetræskrucifiks, der skal være opstillet af Anna Rønnow (ca. 1600). Voldstedet Barholm. — *Forh. M.*: I „Illemose“ er fremdraget Vaaben, Skeletter m. m., fra Folkevandringstiden, antagelig ofret, som Minde om en Kamp. — Anneks: Revninge.

Birkende¹⁾ Sg. (876 Indb.). Marslev-Birkende Komm. Anneks til Marslev. Byer: *Birkende* (K., Skr., Fors.-hus, Kbm., Mindesmærke f. Hans Tausen), *Skallerød** (Sk., Ml.), *Langeskov Hse**, *Nonnebo**. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Selleberg* (Hg., der omtales all. i Kong Valdemars Jordebog. — Hovedbygn. fra 1845).

Marslev Sg. (889 Indb.). Marslev-Birkende Komm. Byer: *Marslev* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Dyr læge, Kbm., Haandv., Gæstg., Fls.-Mejeri, Frysemejeri, Ml. n. ø. f. Byen, Elektv., Jbst. s. f. Byen, Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Radstrup*, *Holev* (Sk., Fors.-hus, Kbm.). Mod S. Ml. (Vejrupgd.). Nogen Skov. — Gaarde: *Vejrupgaard* (Hg., der kendes fra o. 1300; blandt dens Ejere nævnes Slægten Ulfeld i 16. Aarh. og Slægten Brockenhuus v. Løwenhielm i 18. og 19. — Ældre Hovedbygn.), *Klarskovgaard*, *Radstrupgaard*, *Carolinelund*, *Holevgaard*. — Anneks: Birkende.

LUNDE HERRED

Lumby Sg. (2158 Indb.). Lumby Komm. Byer: *Lumby* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., And.-Mejeri, Eilschou's Hospital, Jørgensen og Hustrus Enkesæde, Elektv., Ml.), *Taarup* (Haandv., And.-Mejeri), *Anderup* (Kbm.), *Havge*, *Stige Havneby* (683 Indb., Filial-K., Skr., Fors.-hus, Kbm., Badeetablissement, Kro, Ml., Havn, Lodseri, Brsml.). Mod N. V. ved Sognegrænsen: *Beldringe Jbst.* Mod S. V. ved Sognegrænsen: *Søhus Jbst.* Mod S. Ø. Odense Aa og Odense Kanal, hvilken i den seneste Tid er bleven betydelig udvidet og reguleret. Megen Eng og Mose, især m. Ø., hvor Sognet støder til Odense Fjord. Sognet er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaard: *Anderupgaard*.

Allese²⁾ Sg. (469 Indb.). Allese-Næsbyhovedbroby Komm. By: *Allese* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Haandv., And.-Mejeri, Ml. n. ø. f. Byen, Tlfst.). Nogen Eng og Mose. Sognet er baade efter Indb. Antal og Areal (836 ha) det mindste i Herredet. — Anneks: Næsbyhovedbroby.

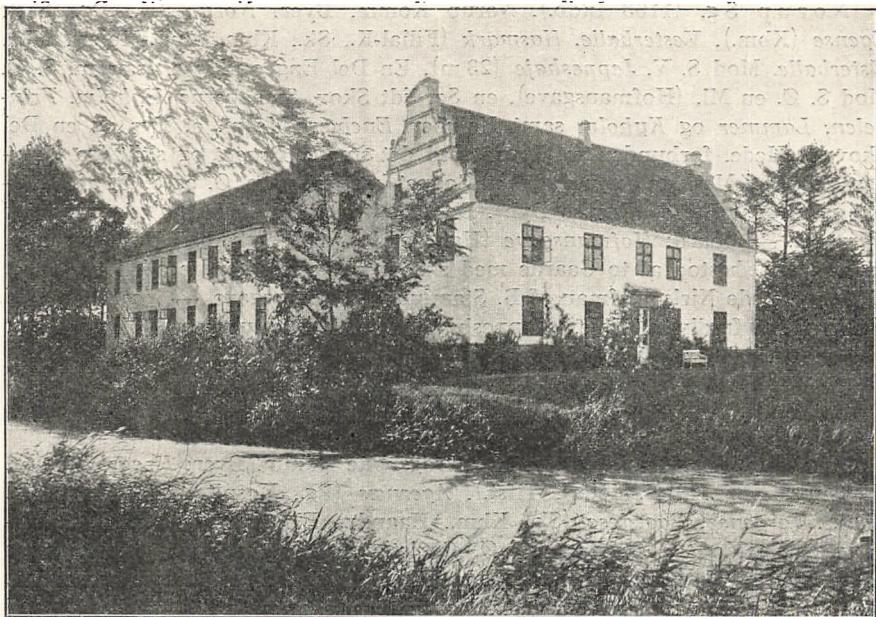
Lunde Sg. (754 Indb.). Lunde Komm. Byer: *V. Lunde* (K., Pg., Sk., Haandv., Vml.), *Ø. Lunde* (Haandv., And.-Mejeri, Lunde Jbst., Posteksp.), *Fremmelev* (Kbm.), *Tostrup*, *Beldringe* (Jbst., Posteksp., Tlgst.). Lunde Elektv. Lunde Tlfst. Nogen Eng og Mose. — Gaarde: *Ulkendrup*, *Rosendal*. — Paa en Banke v. V. Lunde en middelalderlig Gaardtomt.

Hjadstrup Sg. (936 Indb.). Hjadstrup Komm. Byer: *Hjadstrup* (K., Pg., Sk., Kbm.), *Brandsby*, *Emmelev* (Ml.), *Kappendrup* (242 Indb., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Elektv., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Gyrup*, *Bladstrup* (Kbm., Tglv.). Lidt Eng og Mose. — *Forh. M.*: Sognet har tilligemed Norup og Lunde Sogne været stærkt bebygget i Stenalderen; af Mindesmærkerne er bl. a. fredet Langdyssen „Kappendrup Kirke“ ved Stationen, Jættestuen „Pengesten“ og Kamret „Ærtesten“ ved Hjadstrup, Jættestuen „Gaasestenen“ m. fl. ved Emmelev, 2 Runddysser ved Hjadstrup. Paa en Mark nord for Hjadstrup saas endnu for en Menneskealder siden her samlet ca. 10 Mindesmærker. En Helligkilde ved Emmelev søgtes endnu ca. 1850.

Østrup Sg. (523 Indb.). Østrup Komm. Byer: *Østrup* (K., Pg., Sk., Kbm., Østrupgaards Hospital), *Daugstrup*, *Gudskov*. Nogen Skov, Eng og Mose. Mod

¹⁾ eller Birkinde.

²⁾ eller Allese.

Kjørup (Skam Herred).

S. Ø. Øerne *Viggelsø* m. en Ml. og en Del Eng og Mose samt *Hasselø*. Sognet begrænses m. S. af *Odense Fjord*. — Gaarde: *Østrupgaard* (Hg., der kendes i d. 15. Aarh. 1828 oprettedes heraf Stamhuset *Østrupgaard*. — Hovedbyggn. fra 1881), *Daugstrupgaard*, *Viggelsøgaard*.

Skeby Sg. (939 Indb.). Skeby Komm. Byer: *Skeby* (K., Pg.), *Ørridslev*, ogsaa i *Otterup Sg.*, se dette, *Hessum* (Sk., Kbm., Ml.), *Ølund*, *Ørridslev Skovhuse**, *Gjerskov* (Sk.), *Klingskov**, *Klintebjerg* (198 Indb., Ladeplads, Kbm., Kro, Cigarfab., Eddikebryggeri, Saltraffinaderi, Kalkbrænderi). Børnehjemmet *Klintebjerg*. En Ml. m. N. Ø. Flere Enklaver af *Otterup Sg.* Mod S. den lille Ø *Dørholm*. En Del Skov m. S. En Del Eng og Mose samt en Sø m. N. Sognet begrænses m. S. og Ø. af *Odense Fjord* (Egense Dyb). — Gaard: *Ølundgaard*. — Anneks: *Otterup*.

Otterup Sg. (1514 Indb.). *Otterup Komm.* Anneks til *Skeby*. Byer: *Otterup* (921 Indb., K., M. og Rsk., Sk., Fors.-hus, Kontorafdeling f. Politimesteren i *Bogense Købstad* m. m., 2 Læger, 2 Dyr læger, Ap., Banken f. *Otterup* og *Omegn*, Landbo Spk., Kbm., Haandv., Hoff., Gæstg. m. Theater, Frelserens Hospital, Stiftelsen *Frelserens Arbejdshus*, Elektiv., Fls.-Mejeri, Bøgetrykkeri, Bryggeri, Fab. f. Ammunition, Stokke, Møbler, Tagsten og Træsko, Jbst., Postk., Tlgsi., Tlfst.), *Hjorslev* (Sk.), *Ørridslev*, ogsaa i *Skeby Sg.* (Sk., Haandv., And.-Mejeri), *Jyby**. Mod S. V. *Nislev Ml.* Sognet har en Enklave m. S. ved *Odense Fjord* og flere Enklaver i *Skeby Sg.* Nogen Eng og Mose m. N. — Gaarde: *Nislevgaard* (Hg., der kendes fra Slutn. af 16. Aarh. 1752 oprettedes af N. og *Ravnholt Stamhuset R.* — Hovedbyggn. fra 1895), *Ørridslevgaard* (Hg., der nævnes i 15. Aarh.s Beg. — Hovedbyggn. fra 1789), *Hjorslevgaard*.

Norup Sg. (1163 Indb.). Norup Komm. Byer: *Norup* (K., Pg., Sk.), *Egense* (Kbm.), *Vesterballe*, *Hasmark* (Filial-K., Sk., Kbm., And.-Mejeri, Ml.), *Østerballe*. Mod S. V. *Jeppeshøje* (23 m). En Del Eng og Mose, især m. S. Ø. Mod S. Ø. en Ml. (Hofmangave), en Sø, lidt Skov, Smaaøerne *Ægholm*, *Trindelen*, *Lammer* og *Kyholm* samt *Halvøen Enebærøde* m. et Fyr og en Del Skov og Hede, forbunden m. Sognet ved det smalle *Draget* og skilt fra *Halvøen Skoven* i *Mesinge Sg.* ved *Gabet*. Sognet begrænses m. Ø. og S. Ø. af *Kattegat* og *Odense Fjord* (Egense Dyb). Det er efter Areal (2371 ha) det største i Herredet. — Gaard: *Hofmangave* (Hg., der i d. 18. Aarh. hed *Bøttingersholm*, og som opr. bestod af to Gaarde med skiftende Navne, kendte all. i 15. Aarh. 1784 oprettede Niels Hofman af B. Stamhuset *Hofmangave*. — *Forh. M.*: Ved *Norup* er 2 fredlyste Høje, „*Jeppeshøje*“, med Jættestuer; ved *Hasmark* er undersøgt en *Bronzealders Boplads*.

SKAM HERRED.

Krogshølle Sg. (1237 Indb.). Krogshølle Komm. Byer: *Krogshølle* (K., Miss.-hus, Kbm., And.-Mejeri, Tlfst.), *Agernæs* (Pg., Hospital), *Tørræsø* (Sk., Kbm.), *Jørgensø*, *Baardesø* (Sk., Kbm., Haandv., Elektiv.), *Gundstrup*, *Gjøgstrup* (Sk.). Mod N. 3 Mlr. Mod Ø. *Christiansminde Badested* f. kirtelsvage Børn. En Del Skov, især m. N. *Megen Eng* og *Mose*. Sognet begrænses m. Ø. og N. af *Kattegat* (*Næraa Strand*). Det er baade efter Indb. Antal og Areal (3645 ha) det største i Herredet. — Gaarde: *Einsidelsborg* (Hg., tidl. *Egebjerg*, der 1676 blev oprettet til et Friherreskab *Einsidelsborg*. Af E. og *Kjørup*, der var forenede fra Beg. af 18. Aarh., oprettedes 1810 *Grevskabet Roepstorff*, der nu er overgaaet til fri Ejendom. — *Hovedbyggn.* fra 1830—31), *Kjørup* (Hg., der 1676 oprettedes til et Friherreskab. Se iøvrigt foran. — *Renæssancehovedbyggn.*), *Agernæsgaard*, *Fælledgården*. — Fundamenter af *Kjørup K.* ved *Kjørup Gaard*. — *Forh. M.*: Ved en gammel Vej over en Mose mellem *Krogshølle* og *Gundstrup* er fundet en Del *Vaaben* fra *Folkevandringstiden*, sikkert *Minde om en Kamp*.

N. Næraa Sg. (643 Indb.). N. Næraa-Bedeslev Komm. Byer: *N. Næraa* (K., Pg., Skr., Hospital), *Roerslev* (Fors.-hus, Kbm., Haandv., Elektiv.), *Bredstrup** (And.-Mejeri, Ml.), *Ringø* (Mlr.). Mod V. *Holme Mlr.* Mod S. V. *Alhøj* (36 m). Nogen Skov, Eng og Mose. Sognet støder m. N. til *Næraa Strand* og *Klinte Strand*. — *Forh. M.*: I Kirken er indsat en *Runesten* fra ca. 850—75, med den korte Indskrift: *Tormund, nyd Højen*. — *Anneks*: *Bedeslev*.

*Bedeslev*¹⁾ Sg. (348 Indb.). N. Næraa-Bedeslev Komm. *Anneks* til N. *Næraa*. Byer: *Bedeslev* (K., Sk.), *Vellinge* (Kbm.). En Del Skov, Eng og Mose.

Uggerslev Sg. (524 Indb.). *Uggerslev-N. Højrup Komm.* Byer: *Uggerslev* (K., Pg., Sk., Læge, Dyr læge, Kbm., Ml., Jbst., Posteksp., Tlfst.), *Holemark Gde**, *Slevstrup**, *Jydemark*. Lidt Eng og Mose. — Gaard: *Uggerslevgaard* (Hg., der kendes fra Beg. af 15. Aarh., og som siden 1720 har hørt under *Grevskabet Gyldensteen*. — *Hovedbyggn.* fra 1783). — *Forh. M.*: *Uggerslev* og omliggende Sogne har haft usædvanlig mange *Stenmindesmærker*, deraf i *Uggerslev* mindst 10 *Jættestuer* (2 bevarede, 3 udgravede). — *Anneks*: N. *Højrup*.

N. Højrup Sg. (274 Indb.). *Uggerslev-N. Højrup Komm.* *Anneks* til *Ug-*

¹⁾ eller *Bederslev*.

gerslev. By: *N. Højrup* (K., Sk., Haandv., Afholdshot.). Mod V. Engeldrupværk m. Vml. Mod S. Ø. *Finshøj* (39 m). Lidt Eng og Mose. Sognet er baade efter Indb. Antal og Areal (419 ha) det mindste i Herredet. — *Forh. M.*: „Finshøj“, den eneste bevarede i Sognet, er fredet.

Skamby Sg. (1205 Indb.). Skamby Komm. Byer: *Skamby* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Afdeling af Nordfyns Handels- og Landbobank, Kbm., Haandv., Afholdshot., And.-Mejeri, Trævarefab., Elektv., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Rostrup* (Kbm.), *Bolmerod* (And.-Mejeri), *Bare Brøndstrup*, *Bastrup*, *Torup*, *Glavendrup*, *Stensby* (Kbm.), *Ullerup* (Kbm.). — Gaarde: *Mariendal*, *Brøndstrupgaard*. — *Forh. M.*: Ved Skamby er fredet en Jættestue og „Thorshøj“, ved Stensby et Dyssekammer. Glavendrup Runestenen, fremdraget 1806, opstilledes 1833 paa en mindre Jordhøj, der rejstes her vest for en delvis bevaret, restaureret Skibssætning, maaske i Lighed med den opr. Opstilling. Runestenen er fra 900—25, med den længste danske Indskrift; den rejstes af Ragnhild efter „Alle Saalve-Gode, Viets hæderværdige Thegn“. Dernæst paakaldes Thor, og Forbandelse over den, som borttager Stenen. Om det hele et Anlæg med Nytids Mindesten.

Grindløse Sg. (683 Indb.). Klinte-Grindløse Komm. Anneks til Klinte. Byer: *Grindløse* (K., Sk., Miss.-hus, Fors.-hus, Haandv., And.-Mejeri, Tlfst.), *Engeldrup*, *V. Egense* (And.-Mejeri), *Vesterby*. Kragelund Ml. Lidt Skov. En Del Eng og Mose. — Gaard: *Jerstrup* (Hg., der kendes fra d. 16. Aarh., og som 1805 blev indlemmet i Grevskabet Gyldensteen).

Klinte Sg. (743 Indb.). Klinte-Grindløse Komm. Byer: *Klinte* (K., Pg., Ml.), *Nørreby* (Sk., Fors.-hus, Kbm., And.-Mejeri), *Jersore* (Sk.). En Del Eng og Mose. Til Sognet hører Øerne *Æbelø* m. Fyr og stærkt skovbevokset, *Æbelholm*, *Dræet*, *Ejling* og *Lindø*. Sognet begrænses m. N. af *Kattegat*, m. Ø. af *Næraa Strand* og *Klinte Strand*. — *Forh. M.*: „St. Olufs Kilde“ ved Foden af Kirkebakken, har været Helligkilde. — Anneks: Grindløse.

SKOVBY HERRED

N. Sandager Sg. (544 Indb.). Guldbjerg-N. Sandager Komm. Anneks til Guldbjerg. *N. Sandager K.* Byer: *N. Esterbølle* (Sk.), *Tydentved Hse**, *Tolšvad Hse**. Mod N. Ø. en Ml. Mod S. V. en Ml. og en Vml. En Del Skov. Nogen Eng og Mose. Sognet begrænses m. N. af *Kattegat*. — Gaarde: *Gyldensteen* (Hg., der opr. hed Enggaard, og som kendes fra Beg. af 15. Aarh. Af Ejere nævnes Slægterne Skinkel, Daa og Rud, og Oluf Rosenkrantz, der 1682 blev dømt for sit Forsvarsskrift for den danske Adel. Af E., Oregd., Hugget, Uggerslevgd. oprettedes 1720 Grevskabet Gyldensteen og E. fik da sit nuv. Navn. — Hovedbygning fra 1640), *Sandagergaard* (Hg., der nævnes i Slutn. af 14. Aarh., og som i 16. og 17. Aarh. tilhørte Slægten Quitzow. Fra 1834 har den hørt under Grevskabet Gyldensteen). — *Forh. M.*: Ved St. Stegø og Langø Mølle har været ældre Stenalders Bosteder.

Guldbjerg Sg. (271 Indb.). Guldbjerg-N. Sandager Komm. *Guldbjerg K.* And.-Mejeri. Kbm. Jbst. og Posteksp. Byer: *Kaalshave* (Pg., Sk.), *Revelstrup**, *Nordskov*, *Smidstrup* (Sk.). En Del Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Lundsgaard*. — *Forh. M.*: „Snogskilden“ ved Harriidshøj har været søgt som Sundhedskilde endnu i 19. Aarh. — Anneks: N. Sandager.

Ejlby Sg. (260 Indb.). Ejlby-Melby Komm. Byer: *Ejlby* (K., Pg., Sk.,

Fors.-hus), *Ejlby Lunde, Kile**. Lidt Skov, Eng og Mose. Sognet er baade efter Indb. Antal og Areal (523 ha) det mindste i Herredet. — Gaard: *Birkholm*. — *Forh. M.*: Paa en Banke ved Lunde er fundet 3 Guldnaale fra Bronzealderen. — Anneks: Melby.

• *Melby*¹⁾ Sg. (382 Indb.). Ejlby-Melby Komm. Anneks til Ejlby. Byer: *Melby* (K., Sk., And.-Mejeri), *Langager**, Jullerup (Kbm., Haandv., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Lodne Brøndstrup**. Lidt Eng og Mose m. Ø.

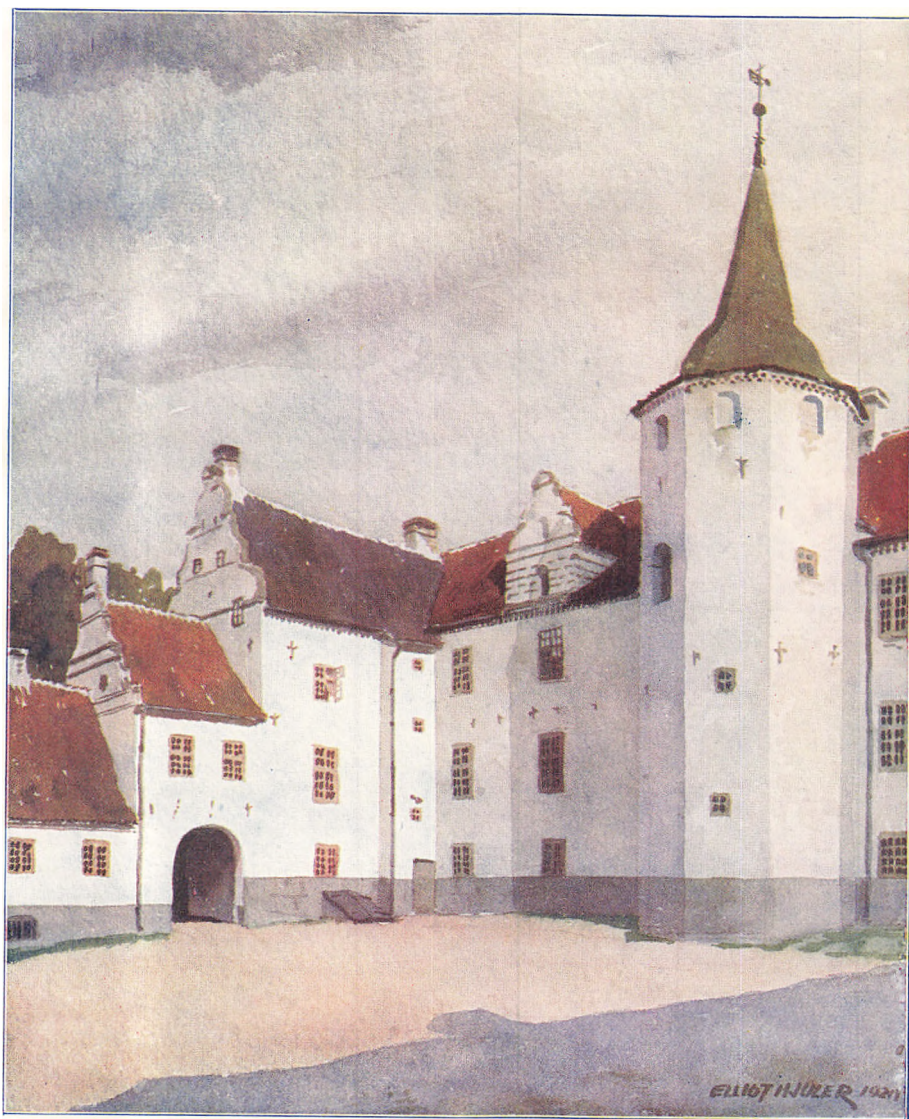
• *Særsløv Sg.* (1408 Indb.). Særsløv Komm. Byer: *Særsløv* (K., Pg., Sk., 2 Fors.-huse, Højsk., Dyrlæge, Afdeling af Nordfyns Handels- og Landbobank, Kbm., Haandv., Hot., And.-Mejeri, Ml., Brsml., Tlfst.), *Slagstrup, Toderup, Svendstrup, Askeby, Køsterslev* (Kbm., Tglv.), *Hemmerslev* (Haandv., Tglv., Fattighus), *S. Esterbølle, Møderup* (Skr., Miss.-hus, Ml.), *Møderup*. Mod N. V. *Harridshøj* (55 m). Lidt Eng og Mose. — Gaarde: *Sønder Esterbølle, Nørregaard*. — *Forh. M.*: „Møkilde“ ved Galgehøj ved Særsløv har været Helligkilde.

• *Sønderse*²⁾ Sg. (1285 Indb.). Sønderse Komm. Byer: *Sønderse* (488 Indb., K. m. Kalkmalerier, Pg., Sk., 2 Fors.-huse, Odense Privatbank, Læge, Dyrlæge, Ap., Kbm., Haandv., Hospital, Kro, And.-Mejeri, Elektv., Tglv., Ml., Brsml., Tlfst.), *Ørridslev* (Kbm., Ml.), *Serup* (Mlr.), *Sønderse Skovhse* (Kbm.), *Vedby* (Kbm.). Mod S. Ø. Ml. (Zastrow); Mod N. Ø. *Dallund Sø*; nogen Skov, Eng og Mose. Mod S. Sønderse Skov og nogen Eng og Mose. *Kirkehøj* ved Kirken (44 m). — Gaarde: *Dallund* (Hg., der nævnes i Beg. af 15. Aarh., og som i dette og følgende Aarh. tilhørte Slægten Bryske. 1792 oprettedes D. til et Stamhus, der ophævedes 1915. Af Ejere nævnes den bekendte Politiker Carl Blixen-Finecke. — Hovedbygn. opført til forskellige Tider, den ældste Del fra Beg. af 16. Aarh.), *Zastrow, Toftekær*. — *Forh. M.*: En Høj i Dallund Folehave er fredlyst; ligesaa „Kirkehøj“ ved Sønderse.

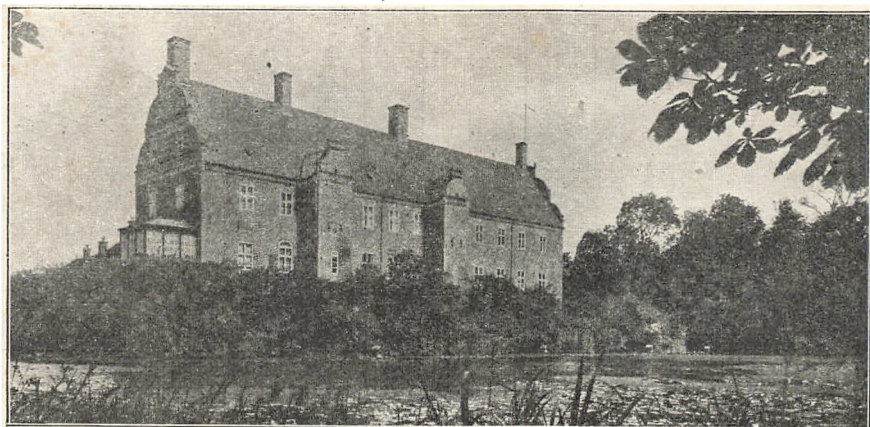
• *Vigerslev Sg.* (1707 Indb.). Vigerslev Komm. Byer: *Vigerslev* (K., Pg., Sk., Kbm.), *Kjeldeby, Farstrup* (Sk., Kbm., Haandv., Hospital, Savværk, Tglv., Mlr. s. ø. f. Byen, Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Rue* (Kbm., And.-Mejeri, Hospital), *Tverskov* (Mlr.), *Morud* (Fors.-hus, Læge, Dyrlæge, Kbm., Haandv., Mlr., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Bredbjerg* (Sk., Kbm., Vml. n. f. Byen, Tlfst.), *Taagerød* (Sk., Kbm.), *Nykøbing**. Havrehed Sk. Mod S. Langesø Skovkapel, *Søen Langesø*, *Rødeml.*, *Langesø Jbst.*, Posteksp. og Tlgst., *Konigen Kro*, *Vml.* (Elverød), *Rydsm.* (Mlr.). Megen Skov, Eng og Mose. Sognet er efter Areal (3845 ha) det største i Herredet. — Gaarde: *Langesø* (Hg., der kendes fra o. 1400, men som først i det 16. Aarh. blev oprettet til Hg. af Rigskansler Ant. Bryske. Af Ejere nævnes Slægten Bryske og siden 1684 Slægten v. Holsten. 1747 blev L. indlemmet i Stamhuset Holstenschus, som var oprettet 1723 og 1779 blev Baroni. — Hovedbygn. fra 1775), *Margaard* (Hg., der kendes fra det 14. Aarh., og som i 15. Aarh. sammen med Langesø ejedes af Slægten Bryske. — Hovedbygn. fra 1745), *Amagergaard*. Ved Himmelstrupgaardene det fredlyste Voldsted Himmelstruphus. — *Forh. M.*: Den anselige „Kjeldebyhøj“ er fredlyst. Jomfruernes Kilde (Taageraa Væld) er endnu i 19. Aarh. søgt St. Hans Aften som Sundhedskilde.

• *Vevlinge*³⁾ Sg. (1581 Indb.). Vevlinge Komm. Byer: *Vevlinge* (K., Pg., Skr., Fors.-hus, Kbm., Haandv., Afholdshot., And.-Mejeri, Trefoldighedshospital, Anna Maries Stiftelse, Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Hedebo**, *Hinde*.

¹⁾ eller Meelby. ²⁾ eller Sønderse. ³⁾ eller Vævlinge.

Elliot Hjuler: Harridslevgaard, Odense Amt.

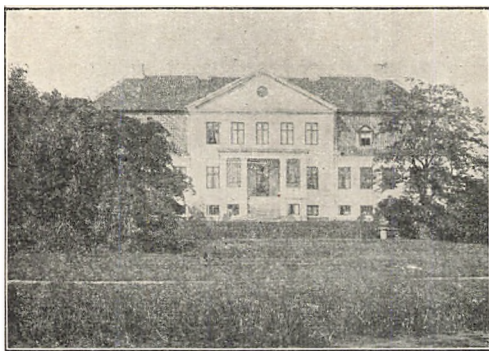
Gyldensteen (Skovby Herred).

vad, ogsaa i Haarslev Sg., se dette, *Stillebæk* (Sk., Kro), *Tevringe** (Ml.), *Sasserød**, *Væde* (Kbm.). Mod N. Ø. en Ml. (Stormarken). Mod S. en Vml. (Ruggd.) og Skovml. (Vml.). En Del Skov. Nogen Eng og Mose. — Gaarde: *Ruggaard* (Hg., der kendes fra o. 1400, og som indtil 1660 var et Len under Kronen. 1665 gik den over i privat Eje, men var paany 1718—64 under Kronen. — Hovedbyggn. fra 1873), *Elvedgaard* (Hg., der nævnes i det 15. Aarh. Af dens Ejere kan anføres Historikeren Vedel-Simonsen. — Hovedbyggn. fra 1721), *Lundegaard*, *Vevlingegaard*.

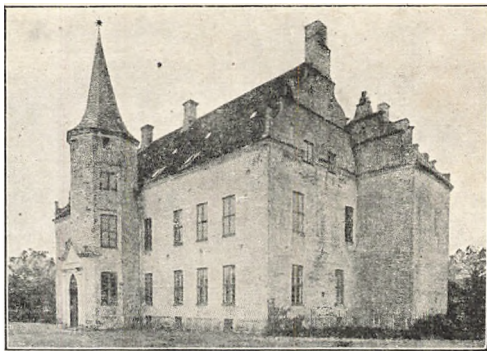
H a a r s l e v S g. (1936 Indb.). Haarslev Komm. Byer: *Haarslev* (K., Pg., Sk., Miss.-hus, Fors.-hus, Kro, Fattiggd. m. Alderdomshjem, Cementvarefab., Savværk, Brsml.), *Ejlskov* (Sk., Kbm., Mr. s. f. Byen), *Holse*, ogsaa i Brændrup Sg., se dette, *Nymark** (Haandv., Maskinfab., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Skovsgaarde* (Skr., Kro, And.-Mejeri), *Gamby* (Læge, Afholdshot., And.-Mejeri, Elektv., Fattiggd., Jbst. n. ø. f. Byen, Posteksp., Tlgst.), *Farsbøllø*, *Vierne*, *Hindevad*, ogsaa i Vevlinge Sg. (Sk., Kro, Tlfst.), *Paddesø Gde* (Filial-K., Savværk). Mod N. *Hjortebjerg* (43 m). Mod N. V. en Ml. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaarde: *Digetgaard*, *Aagaarde*.

S k o v b y S g. (1353 Indb.). Skovby Komm. Byer: *Skovby* (K., Pg., Sk., And.-Mejeri), *Eskildstrup*, *Nymark*, *Kjærby*, *Tofte* (Sk., Fors.-hus), *Kattebjerg**, *Skaarup**, *Harridslev* (Sk., Mr.). Mod S. V. *Kassemose Jbst.*, Posteksp. og Tlgst. Mod N. en Skovridergd. og en Pavillon (Fredskoven). En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Harridslevgaard* (Hg., der nævnes i Kong Valdemars Jordebog, og som 1327 tildømtes den svenske Prins Erik Valdemarsøn. I det 15. og 16. Aarh. (til 1560) var den et kgl. Len. Af senere Ejere nævnes Kai Lykke. 1829 blev den indlemmet i Grevskabet Gyldensteen. — Hovedbyggn. fra 1606, ombygget 1753), *Christianslund*. — Anneks: Ore.

O r e S g. (688 Indb.). Ore Komm. Anneks til Skovby. Byer: *Ore* (K., Sk., And.-Mejeri), *Ørbæk* (Kbm.), *Mejlskov* (Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Skaastrup* (Sk., Fors.-hus). Mod V. Ore Skovml. En Del Skov. Lidt Eng og Mose. Sognet begrænses m. N. af *Kattegat*. — Gaarde: *Oregaard* (Hg., der opr. var et kgl. Len, og som 1539 gik over til privat Eje. 1720 oprettedes af O. m. fl. Gde. Grev-

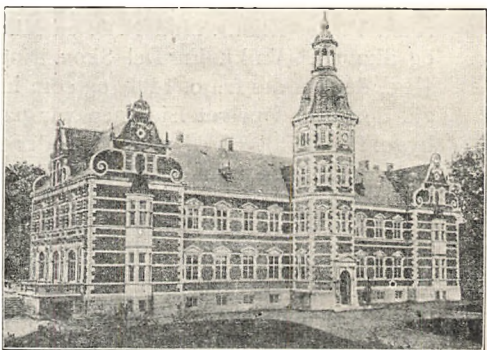
Lundsgaard (Bjerge Herred).

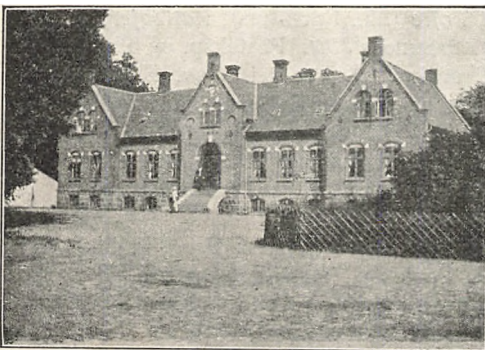
Skovsbo (Bjerge Herred).

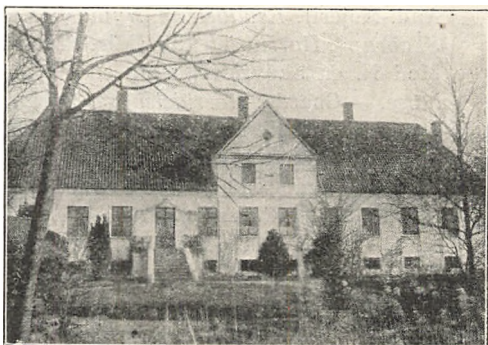
Selleberg (Bjerge Herred).

Østrupgaard (Lunde Herred).

Nislevgaard (Lunde Herred).

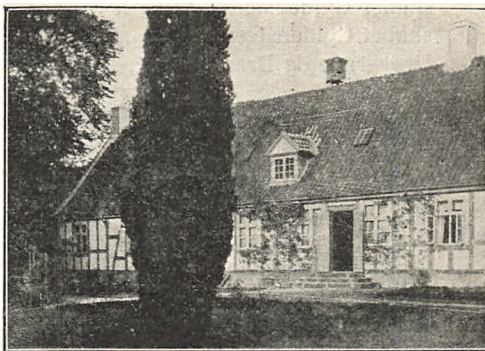

Ørridslevgaard (Lunde Herred).

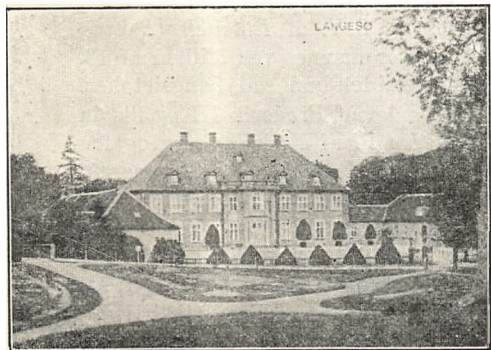
ODENSE AMT

Hofmanskøve (Lunde Herred).

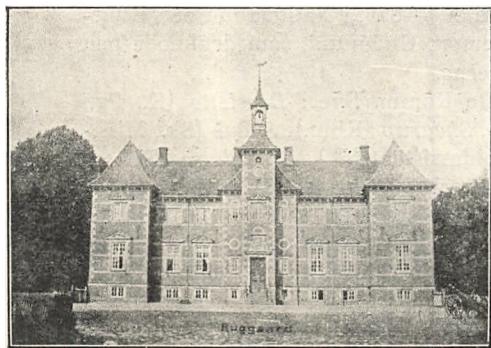
Uggerslevgaard (Skam Herred).

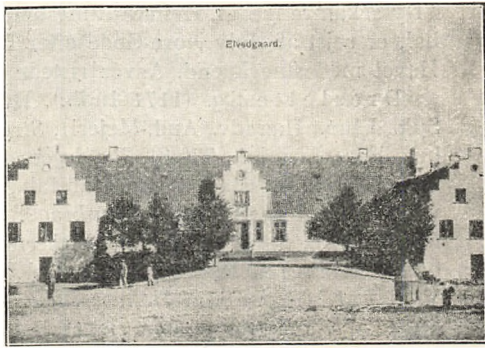
Langesø (Skovby Herred).

Margaard (Skovby Herred).

Ruggaard (Skovby Herred).

Elvedgaard (Skovby Herred).

skabet Gyldensteen), *Hugget* (Hg., der ligeledes siden 1720 har hørt til Grevskabet Gyldensteen). — *Forh. M.*: En Gravplads under aaben Mark med ca. 100 Urnegrave og Brandpletter, fra romersk Jernalder og Folkevandringstid.

BAAG HERRED

K æ r u m¹⁾ Sg. (1400 Indb.). Kærum Komm. Byer: *Kærum* (K., Pg., Fatiggd., Ml., Jbhpl.), *Saltofte* (Sk.), *Thorø Hse* (Fiskerleje, 328 Indb., Sk., Fors.-hus, Bageri, Baadebyggeri, Toldassistentstat.), *Melby, Nordby, Ebberup By og Stationsby* (Stationsbyen 384 Indb., heraf 178 i Sønderby Sg., Sk., Miss.-hus, Læge, Dyr læge, Haandv., Gæstg., Afholdshot., And.-Mejeri, Savværk, Fattiggd., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.). Lidt Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. af *Lillebelt* (Thorø Sund) m. Øen *Thorø*. — Gaarde: *Kærumgaard, Nordbygaard*.

S ø n d e r b y Sg. (787 Indb.). Sønderby Komm. Byer: *Sønderby ved Sønderby Sø* (K., Pg., Sk., Haandv., Fls.-Mejeri, Hospital, Fattiggd.), *Sønderby Bjerger, Aa* (Badehot.), *Ebberup*, ogsaa i Kærum Sg., se dette. Dyr læge (Frederiksgave). Mod S. V. *Sønderby Klint* (45 m). Mod S. Ø. Storeml. (Vml.). En Del Skov, Eng og Mose m. S. Ø. Sognet begrænses m. S. V. af *Lillebelt* (Aakrog Bugt). — Gaard: *Frederiksgave* (Hg. Hagenskov, der nævnes ved Midten af 13. Aarh., er bekendt fra Jakob Erlandsøns Historie, idet han sad fængslet her. Senere var H. et Len under Kronen. 1667 solgtes det af Frederik III og fik da Navnet Frederiksgave. I Slutn. af 18. Aarh. ejedes F. af Niels Ryberg og fra 1824—54 af Kronen. I 1840'erne opholdt Frederik VII sig her om Sommeren. Derefter kom F. under Wedellsborg, og 1882 oprettedes heraf „Lensgreve Carl Wedell-Wedellsborgs Familiestiftelse“. — Hovedbygn. fra 1775). — Ved Frederiksgave to Voldsteder af det gamle Hagenskov, det ældste n. f. den nuværende Hovedgaard, det yngre i Parken. — *Forh. M.*: „Porthøj“ ved Sønderby er fredlyst; Høje i Ulvemosemark ved Frederiksgave er undersøgt af Frederik VII.

H e l n æ s Sg. (560 Indb.). Helnæs Komm. En Halvø, kun forbunden m. Halvøen Agernæs m. N. ved en ganske smal Landstrimmel. By: *Helnæs By* (K., Pg., Sk., Haandv., Kro, And.-Mejeri, Ml., Toldkontrolsted, Tlfst.). Fyr m. V. Udskibningssted og *Trandkjær Bakke* (30 m) m. S. Landingssted og nogen Skov m. Ø. *Galgebakke* (30 m) m. N. *Lillebelt* m. V. og S. *Helnæs Bugt* m. Ø. Nogen Eng og Mose. — *Forh. M.*: Flint fra ældre Stenalder findes ved Stranden. 4 Dyssekamre fredes. Helnæs-Runestenen, fra 800—825, i Nationalmuseets Runehal, er rejst af Rolv Nore-Gode efter Brodersøn, Gudmund, som druknede paa Havet med sine Mænd. Aavér ristede Runerne.

D r e s l e t t e Sg. (1171 Indb.). Dreslette Komm. Byer: *Dreslette* (K., Pg., Spk., Kbm., Haandv., And.-Mejeri), *Strærup, Skaarup* (Kbm.), *Snave* (Sk., Miss.-hus, Fors.-hus, Ml., Tlfst.), *Brydegaard* (Toldassistentstat.), *Brunshuse* (Fiskerleje, Udskibningssted, Cementvarefab., Stenværk), *Mullerød* (Sk., Kbm., Kalkværk, Ml.), *Ungersbjerg**, *Skovkrog**. Mod S. V. Halvøen *Agernæs* m. Udskibningssted m. S. og den lille Ø *Fiskerholm*. Mod S. V. *Svendemosebakke* (60 m) og en Enklave af Haarby Sg. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. af *Lillebelt*, m. S. af *Helnæs Bugt*. — Gaarde: *Flenstofte* (Hg., der nævnes i Slutn. af 13. Aarh., og som ejedes o. 1500 af den bekendte Rigshofmester Poul

¹⁾ eller Kjærum.

Laxmand, i Slutn. af 16. Aarh. af Krist. Valkendorf og fra 1652—1800 havde Ejere fælles med Løgismose. — Hovedbyggn. fra 1746), *Brydegaard*. — *Forh. M.*: Af de opr. ca. 20 Oldtidsmindesmærker er fredlyst Dyssekamre ved Snavé og Dreslette, en Høj ved Snavé.

H a a r b y Sg. (2303 Indb.). Haarby Komm. Byer: *Haarby* (670 Indb., K., Sk., Miss.-hus, Fors.-hus, Filialer af Assens Bank og Sydfyns Diskontobank, Læge, flere Dyr læger, Ap., Kbm., Haandv., Kro, And.-Mejeri, Saftstation, Tglv., Ml. og Vml., Brsml., Tlfst.), *Akkerup* (Pg., Sk., Kbm.), *Skallebjerg*,* *Strandby* (Sk., Fors.-hus, Kbm.), *Sarup* (Sk., Kbm., 2 Mlr.), *Nellemose* (Ml.). Mod S. Filial-K. (Løgismose). Nogen Skov. En Del Eng og Mose. En Enklave i Dreslette Sg. Sognet begrænses m. S. af *Helnæs Bugt*. Det er efter Areal (3277 ha) det største i Herredet. — Gaard: *Løgismose* (Hg., der kendes fra Beg. af 14. Aarh., og som i det 16. Aarh. bl. a. ejedes af Peder Oxe. Han opførte 1575 de ældste Dele af Hovedbyggn.; denne er iøvrigt blevet ombygget i Beg. af 17. Aarh. og 1883).

F l e m l ø s e Sg. (1592 Indb.). Flemløse Komm. Byer: *Flemløse* (217 Indb., K., Pg., Sk., Kbm., Haandv., Gæstg. og Fors.-hus, And.-Mejeri, 2 Mlr., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Lundsbjerg**, *Dærup* (Sk., Ml.), *Voldtofte* (Sk., Spk., Kbm., Cementvarefab., Ml.), *Høed* (Sk., Ml. s. ø. f. Byen). Nogen Skov, Eng og Mose. — Ved Voldtofte Kapelruin. — *Forh. M.*: Sognet har været et centralt Sted for Oldtidsbebyggelse. Der kendes mange Mindesmærker, især ved Voldtofte, hvor ogsaa flere Bopladser fra yngre Bronzealder er undersøgte. „Drengenhøj“ ved Voldtofte, 7—8 m høj, er fredlyst, andre udgravede for Frederik VII (Fund i Nationalmuseet). Fra Kragehul Mose er i 18. Aarh. og senere fremdraget Vaabenfund fra Folkevandringstiden, Minde om en Kamp (ca. 500 efter Kr.). Flemløse-Runestenen, en af de ældste danske (800—825), rejst for „Rolv Nore-Gode, og Voldtofte-Stenen, fra samme Tid („Rolv satte Sten“), begge ufuldst., er nu, tilligemed en Sten fra Hagenskov, paa Jægerspris. Ved Voldtofte fandtes 1843 et Tinkar med ca. 1550 Sølvmonter, mest Korshvide.

K ø n g¹⁾ Sg. (2460 Indb.). Køng Komm. Byer: *Køng* (K., Pg., Fors.-hus, Højsk., Kbm., Haandv., Fattiggd., Vml.), *Glamsbjerg* (1100 Indb., Filial-K., Skr., Læge, Dyr læge, Glamsbjerg og Omegns Bank, Sagf., Kbm., Haandv., Hott., And.-Mejeri, Bogtrykkeri, Savværk, Ølbryggeri, Fabb. f. Fiskekasser, Maskiner, Margarine, Remskiver, Tagsten og Trævarer, Tglv., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Holte* (Sk., Ml. n. f. Byen), *Gummerup* (Skr., Kbm., And.-Mejeri), *Højrup* (Sk., Kbm.). Mod N. *Søholm Sø*. Mod N. V. Vml. (Alenbæk Hse). En Del Skov, Eng og Mose. Sognet er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaard: *Søholm* (Hg., der nævnes i Beg. af 16. Aarh., og som fra det 17. Aarh. s. 2. Halvdel næsten uafbrudt har haft Ejere fælles med Krengerup og Brahesholm. — Hovedbyggn. fra 1850'erne).

S ø b y²⁾ Sg. (407 Indb.). Søby-Turup Komm. Byer: *K. Søby* (K., Pg., Sk., Fors.-hus m. N., Plejehjemsforening, Hospital), *Sø Søby*, *Tylle** (Kro). Mod N. en *Sø* og *Uglehøj* (95 m). Mod V. *Ørnebjerg* (85 m), hvor Johan Rantzau besejrede Lybekkerne. Mod S. *Skovsbjerg* (97 m) og *Stighøj* (82 m). — Gaard: *Skovgaarde* (Hg., der nævnes i det 15. Aarh., og som 1828 blev forenet med det grevelige Rantzauske Forlods. — Hovedbyggn. fra 18. Aarh.). — Anneks: Turup.

T u r u p Sg. (705 Indb.). Søby-Turup Komm. Anneks til Søby. Byer: *Turup*

¹⁾ eller Kjøng. ²⁾ eller K. Søby.

(K., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Ml., Brsml., Tlfst.), *Blangstrup*, *Hesle*, ogsaa i Vedtofte Sg., *Mygindlund**, ogsaa i Holevad Sg. Mod V. Turup Mr. Lidt Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Blangstrupgaard*.

Søllested Sg. (472 Indb.). Søllested-Vedtofte Komm. Byer: *Søllested* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., And.-Mejeri, Ml.), *Bukkerup*, *Stængelris**. Mod Ø. en Skovridergd. og *Møllebjerg* (102 m). Megen Skov, især m. Ø. En Del Eng og Mose. — *Forh. M.*: I en Høj ved Søllested er fremdraget et sjældent Gravfund fra Vikingetiden, deraf 2 prægtige, med forgyldte Bronzebeslag forsynede Mankestole til Køreheste. — Anneks: Vedtofte.

Vedtofte Sg. (388 Indb.). Søllested-Vedtofte Komm. Anneks til Søllested. Byer: *Vedtofte* (K., Sk., Hospital, Ml.), *Melleballe* (Sk.), *Hesle*, ogsaa i Turup Sg., *Uglebjerg** (Kro, Mr.). Nogen Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Brahesholm* (Hg., der kendes fra 16. Aarh.s Beg., og som indtil 1673 hed Vedtoftegaard. Fra 17. Aarh.s Midte har den haft Ejere fælles med Krengerup. — Hovedbyggn. fra 1871).

Ørsted Sg. (769 Indb.). Ørsted Komm. Byer: *Ørsted* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Haandv., And.-Mejeri, Sftstationen Uglebjerg, Hospital, Tglv., Ml. s. ø. f. Byen, Tlfst.), *Nyrup*, *Højbjerg*. Sk. (Grimsbjerg). Mod V. Brsml. (Rørmose Hus). Mod N. Ø. *Brentebjerg* (110 m). Megen Skov. En Del Eng og Mose. — Gaarde: *Krengerup* (Hg., der blev oprettet i Slutn. af 16. Aarh., og som en kort Tid ejedes af den fra Christian VII.s Historie bekendte Grev Conrad Holck. Siden 1770 har den tilhørt Slægten Rantzau. I 19. Aarh. hed Gaarden Frederikslund. — Hovedbyggn. fra 1772), *Gaagerupgaard*.

Orte Sg. (1251 Indb.). Skydebjerg-Orte Komm. Anneks til Skydebjerg. Byer: *Orte* (K., Sk., Kbm., Haandv.), *Ladegaard* (Maskinsnedkeri), *Skovhuse**, *Frøbjerg* (Skr., Fors.-hus, Ml.). Sk. (Hestbjerg). Fattiggd. m. Alderdomshjem (Damgaarden). Mod N. Ø. 2 Mr. Mod S. Ø. en Ml. og *Bavnehøj* (131 m), Fyns højeste Punkt. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Peirupgaard*.

Skydebjerg Sg. (1554 Indb.). Skydebjerg-Orte Komm. Byer: *Skydebjerg* (K., Pg., Skr., Kro, And.-Mejeri, Maskinfab.), *Aarup* (956 Indb., Filial-K., Sk., Rsk., Tekn. Sk., Miss.-hus, Fors.-hus, Banken f. Aarup og Omegn, Filial af Vends m. fl. Herreders Spk., Aarup og Omegns Spare- og Laanekasse, Haandv.- og Industriforening, 2 Læger, Dyrslæge, Ap., Sagfr., Kbm., Haandv., Amtssygehus, Hot., Elektv., Vandv., Fls.-Mejeri, Bogtrykkeri, Maskinfab., Møbelfab., Mr., Jbst., Postk., Tlgst., Tlfst.). En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Taarupgaard*, *Gavnbygaard*. — Anneks: Orte.

Kerte¹⁾ Sg. (1148 Indb.). Kerte Komm. Byer: *Kerte* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Spk., Kbm.), *Ørsbjerg* (Kbm., Savværk, Ml. n. ø. f. Byen), *Hjerup*, *Favrskov* (Klædefab., Vml.). En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Billeskov* (Hg., oprettet i Slutn. af 16. Aarh. og opkaldt efter den første Ejer, der ligesom de følgende var af Slægten Bille. 1777 lagdes den under Grevskabet Wedellsborg. — Hovedbyggn. fra 1796), *Nyfæstegaard*. — Ved Billeskov ældre Gaardtomt, ved Nyfæstegd. Voldsted.

Barløse Sg. (878 Indb.). Barløse Komm. Byer: *Barløse* (K., Pg., Sk., Dyrslæge, And.-Mejeri, Ml.), *Barløse Taarup*, *Salbrovad Hse** (Haandv., Sftstation, Tlfst.), *Bæring*, *Kaslund* (Sk., Fls.-Mejeri), *Myllerup*. Mod S. V. Puge

¹⁾ eller Kjerte.

Vml. Nogen Skov, Eng og Mose. Til Sognet hører *Øen Bastholm* i Lillebelt. — Gaarde: *Barløsegaard, Skovlunde, Barløseborg*.

G a m t o f t e S g. (1158 Indb.). Gamtofte Komm. Byer: *Gamtofte* (K., Pg., Sk.), *Grimstrup*, *Lundager*, *Aborre* (Sk., Miss.-hus, And.-Mejeri, Tglv., Ml.), *Tvinsbjerg** (Fyr), *Voldbro*, *Egerup* (And.-Mejeri), *Hestholm**, *Vedstaarup** (Tglv.), *Øxnebjerg** (Ml.). Mod N. Ø. 2 Søer. Nogen Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. af *Lillebelt*. — Gaarde: *Brahesborg* (Hg., der kendes fra d. 16. Aarh. under Navnet Bisbo, og som ved 17. Aarh.s Midte fik sit nuv. Navn efter Ejeren Jørgen Brahe, hvem Hovedbyggn. skyldes), *Vilhelmsborg* (under Brahesborg), *Vedstaarupgaard*, *Mariendal*, *Øksenkjærgaard*, *Egerup Holme-gaard*. — *Forh. M.*: Af 11 Høje i „Tokelund“ er de 9 undersøgte for Frederik VII.

H o l e v a d S g. (292 Indb.). Sandager-Holevad Komm. Anneks til Sandager. *Holevad K.* og Sk. Byer: *Mygind*, *Mygindlund**, ogsaa i Turup Sg., *Karup**, *Smerup*, *Bækager** (Haandv.). Mod N. Puge Ml. Nogen Skov, Eng og Mose. Sognet er efter Areal (603 ha) det mindste i Herredet.

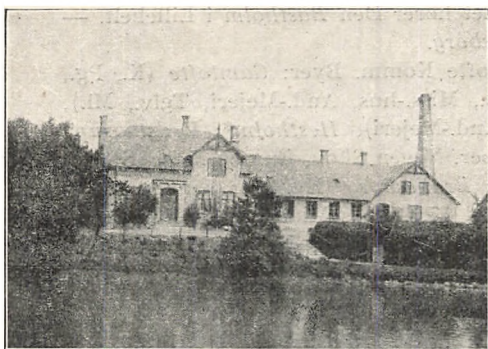
S a n d a g e r S g. (432 Indb.). Sandager-Holevad Komm. Byer: *Sandager* (K., Pg., Sk., Læge, Haandv., Brsml.), *Næs**, *Torup**, *Stubberup* (Kro). Nogen Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. af *Lillebelt* (Emtekjær Nor). — Gaard: *Orelund* (Hg., der kendes fra det 16. Aarh., og som siden 1835 har hørt under Grevskabet Wedellsborg). — Anneks: Holevad.

T a n d e r u p S g. (601 Indb.). Tanderup Komm. Byer: *Tanderup* (K., Pg., Sk., Præsteenkesæde, And.-Mejeri), *Bredning Hse**, *Emtekjær*, *Nakke*, *Hjorte*, *Haare*. Dyrslæge (Brendelykke). Mod N. Ø. Brendeml. (Elektiv., Vml.). En Del Skov, især m. N. Ø. (*Haare Bjerge* m. *Stavrbjerg* — 65 m). En Del Eng og Mose. Sognet begrænses m. S. V. af *Lillebelt* (Emtekjær Nor, Sønderaaby Vig). — Gaard: *Minendal* (Hg., der blev oprettet 1589 under Navnet Skjerbæk, og som 1733 kom under Grevskabet Wedellsborg; den fik da sit nuv. Navn efter Ejeren Hustru).

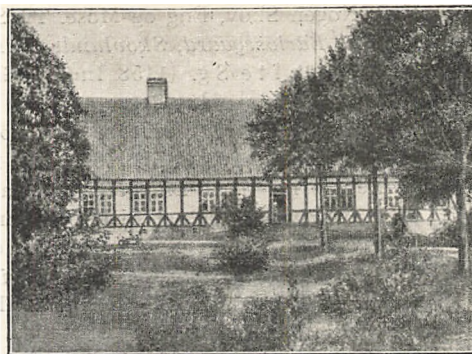
B a a g ø S g. (200 Indb.). Baagø Komm. En Ø i Lillebelt. By: *Baagø By* (K., Pg., Sk., And.-Mejeri, Statstlfst.). Mod S. Ø. en Ml. Mod S. V. Dampskibsbro og et Fyr. Mod N. Indskæringen *Noret*. En Del Eng og Mose. Mod N. V. *Øen Ægholm*. Sognet er efter Indb. Antal det mindste i Herredet. — *Forh. M.*: To Langdysser og en Høj viser, at Øen var bebygget i Oldtiden.

VENDS HERRED

H u s b y S g. (810 Indb.). Husby Komm. Byer: *Husby* (K., Sk., Kbm., Haandv., Stiftelse, Tlfst.), *S. Aaby* (Pg., Toldassistentstat.), *Hygind* (Vml.), *Eskjør*. Mod Ø. *Farshøj* (29 m). Mod S. V. Wedellsborg Kapel, Skovridergaarden Rørdam og And.-Mejeri (Wedellsborg). En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. og S. V. af *Lillebelt* (Tybrind Vig, Sønderaaby Vig). Til Sognet hører den ca. 4 km. m. V. i Lillebelt liggende Ø *Brandsø* m. Statstlfst., et Landingssted m. S. Ø. og en Del Skov, Eng og Mose. Øen hører i gejstlig Henseende under Bogø. — Gaard: *Wedellsborg* (Hg., der o. 1300 hed Husby, men som all. i Beg. af 14. Aarh. bar Navnet Iversnæs. Af Ejere nævnes fra Slutn. af 15. Aarh. til Beg. af 17. Aarh. Slægten Gyldenstjerne og ved Midten af 17.

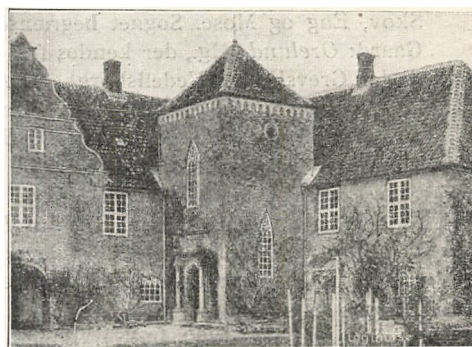
Søndergaard (Skovby Herred).

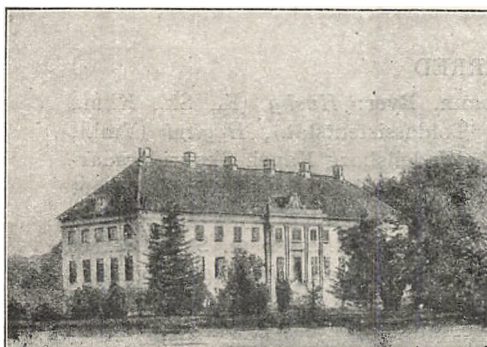
Oregård (Skovby Herred).

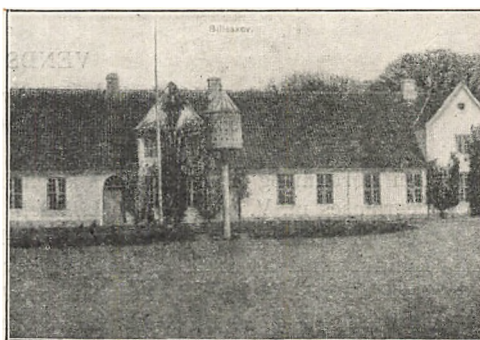
Frederiksgave (Baag Herred).

Løgmose (Baag Herred).

Krengerup (forh. Frederikslund) (Baag H.).

Billeskov (Baag Herred).

Brahesborg (Baag Herred).

Wedellsborg (Vends Herred).

Tybrind (Vends Herred).

Erholm (Vends Herred).

Kjærsgaard (Vends Herred).

Hindsgavl (Vends Herred).

Aarh. Christian IV.s Svigersønner Hans Lindenov og Hannibal Sehested. 1672 oprettedes af I. og Tybrind Grevskabet Wedellsborg, og samtidig fik I. sit nuv. Navn. — Hovedbyggn. er i sin nuv. Skikkelse fra 1706, men indeholder Dele af en sengotisk Bygn. fra c. 1550). — *Forh. M.*: I Mose ved Husby fandtes 1802 to Lurer. Paa Brandsø er der en smuk, fredlyst Runddyse.

Ørslev Sg. (454 Indb.). Føns-Ørslev Komm. Anneks til Føns. Byer: *Ørslev* (K., Sk., Kbm.), *Tellerup*, *Ellesø*. Mod S. *Kjærlingbjerg* m. Bitingsted f. Dommeren i Middelfart Købstad, Vends Herred og en Del af Wedellsborg Birk samt Kontorafdeling f. Politimesteren i samme Omraade. *Søbjerg* And.-Mejeri. Mod V. *Læge* (Liliendal). 3 Vmlr. m. S. *Megen Skov*. Nogen Eng og Mose. Sognet støder m. V. til *Lillebelt* (Tybrind Vig). — Gaard: *Tybrind* (Hg., der blev oprettet i Slutn. af 16. Aarh., og blandt hvis Ejere ved 17. Aarh.s Midte nævnes Hans Lindenov, Kirstine Munk og Hannibal Sehested. Siden 1672 har T. hørt under Grevskabet Wedellsborg. — Hovedbyggn. fra 1884).

Føns Sg. (475 Indb.). Føns-Ørslev Komm. Byer: *Føns* (K., Pg., Sk., Ml. n. v. f. Byen), *Rud*. Mod V. paa Halvøen *Fønsskov*: And.-Mejeri (Sparretorn), Sk. og Kbm. Nogen Skov, Eng og Mose. Sognet omgives af *Lillebelt* (Gamborg Fjord, Føns Vig). — Gaarde: *Sparretorn* (Hg., der kendes fra o. 1500, og som siden 1718, i Beg. under Navnet Bannerslund, har hørt under Wedellsborg Grevskab. — Hovedbyggn. fra 1888), *Torbenhøj*, *Risbro*, *Tønnæs*, *Gammelgaard*, *Ellegaard*, *Fønsvang* (alle under Wedellsborg). — Anneks: Ørslev.

Balslev Sg. (487 Indb.). Balslev-Ejby Komm. Byer: *Balslev* (K. m. N. Ø., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm.), *Mosegaard* (Ml.). Lidt Skov. En Del Eng og Mose. — Gaard: *Gelbjærg*. — Anneks: Ejby.

Ejby Sg. (1316 Indb.). Balslev-Ejby Komm. Anneks til Balslev. Byer: *Ejby* (1029 Indb., K., Skr., Fors.-hus, Ejby Bank, Spk., Læge, Dyr læge, Ap., Sagf., Kbm., Haandv., Hot., Gæstg., Elektiv., Fattiggd. m. Alderdomshjem, Bryggeri, Rebslageri, Savværk, Tglvr., Mlr., Fabb. f. Børster og Koste, Cementvarer og Skotøj, Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Smedsholm**. En Del Eng og Mose.

Gelsted¹⁾ Sg. (2259 Indb.). Gelsted-Rørup Komm. Byer: *Gelsted* (537 Indb., K., Pg., Skr., Miss.-hus, Fors.-hus, Gelsted og Omegns Bank, Læge, Dyr læge, Kbm., Haandv., Hot., Gæstg., Elektiv., And.-Mejeri, Mlr., Fabb. f. Cementvarer, Madrasser og Trævarer, Jbst., Posteksp., Tlgst. Tlfst.), *Lunge* (Kbm., Vml.), *Lunghøj* (Fors.-hus, Kbm., Piske- og Stokkefab.), *Kingstrup* (Kbm., Gelsted Skolehjem), *Hønnerup* (Haandv., Uldspinderi, Kehllistefab., Tglv.), *Gelsted Taarup*. Dyr læge (Tryden). Mod S. V. *Galgehøj* (68 m). Nogen Skov, især m. S. En Del Eng og Mose. Sognet er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaarde: *Holmegaard*, *Mellemballegaard*. — Anneks: Rørup.

Rørup Sg. (824 Indb.). Gelsted-Rørup Komm. Anneks til Gelsted. Byer: *Rørup* (K., Sk.), *Aalsbo* (Haandv.), *Hækkebølle*, *Etterup* (Sk.). Hegnetslund Skovriderbolig. Mod Ø. Kbm., Kro, Ml. (Gribsvad). Mod N. Ø. Tglv. (Dybmosé). Mod S. And.-Mejeri (Søndergaard) og Ml. (Erholm). *Megen Skov*. En Del Eng og Mose. — Gaarde: *Erholm* (Hg., der kendes fra d. 15. Aarh. 1759 tilkøbtes Søndergaard og 1761 oprettedes E. og S. til et Stamhus. — Hovedbyggn. fra 1850'erne), *Søndergaard* (Hg., der er kendt fra o. 1500, og som i d. 16. Aarh. tilhørte Slægten Brockenhus. Se iøvrigt foran), *Kielshøj*, *Hækkebøllegaard* (begge under Stamhuset).

¹⁾ eller Gjelsted.

Fjelsted Sg. (1023 Indb.). Fjelsted-Harndrup Komm. Byer: *Fjelsted* (K., Sk., Fors.-hus, Kbm., Elektv., And.-Mejeri, Ml.), *Fjellerup* (Pg., Sk., Kbm., Fls.-Mejeri, Tlfst.), *Sletterød* (Sk.), *Billesbølle* (Haandv.). En Del Skov, Eng og Mose. — Anneks: Harndrup.

Harndrup Sg. (856 Indb.). Fjelsted-Harndrup Komm. Anneks til Fjelsted. Byer: *Harndrup* (K., Sk., Kontor f. Banken f. Aarup og Omegn, Afholdshot., Kbm., Haandv., Vestfyns Humlemagasin, Mlr., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Graderup*, ogsaa i Brænderup Sg., *Harndrupskov*, *Stokholm**, *Berlin**. Nogen Skov. En Del Eng og Mose.

Brænderup¹⁾ Sg. (2071 Indb.). Brænderup Komm. Byer: *Brænderup By og Stationsby* (Stationsbyen 174 Indb., K., Pg., Sk., Rsk., Fors.-hus, Filial af Vends m. fl. Herreders Spk., Dyrslæge, Kbm., Haandv., Gæstg., Missionshot., Elektv., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Skovhøjrup* (Læge, Kbm., And.-Mejeri), *Aahøjrup* (Kbm.), *Varbjerg**, *Ullehse**, *Kjøstrup* (Ml.), *Skovhaver**, *Fyllested* (Vml.), *Graderup*, ogsaa i Harndrup Sg., *Aabjerg**, *Holse*, ogsaa i Haarslev Sg. (Ml., Jbst. n. v. f. Byen, Posteksp., Tlgst.), *Bro* (Miss.-hus). Megen Skov, især m. S. Ø. En Del Eng og Mose. Sognet begrænses m. N. af *Kattegat* (Baaring Vig). Det er efter Areal (2670 ha) det største i Herredet. — Gaarde: *Kjærsgaard* (Hg., der kendes fra o. 1500, og som i d. 16. og Størstedelen af 17. Aarh. var i Billeættens Eje. — Hovedbyggn. fra 1815), *Holsegaard* (Hg., kendt fra 15. Aarh.s Midte og paany oprettet til Hg. i Beg. af 17. Aarh. — Hovedbyggn. fra 1856), *Brogaard*.

Asperup Sg. (1540 Indb.). Asperup-Rorslev Komm. Byer: *Asperup* (K., Pg., Sk., Afholdshot., Haandv., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Kjærby* (Kbm.), *Baaring* (Sk., Dyrslæge, Kbm., And.-Mejeri, Elektv., Ml. ø. f. Byen), *Baaringmark**, *Vedelshave**. Mod N. et Badehot. Mod V. *Dyrhøj* (68 m). Mod N. Ø. *Skodshøj* (65 m). Nogen Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. N. af *Kattegat* (Baaring Vig). — Gaard: *Asperup Lindegaard*. — Anneks: Rorslev.

Rorslev Sg. (581 Indb.). Asperup-Rorslev Komm. Anneks til Asperup. Byer: *Rorslev* (K., Skr., And.-Mejeri, Rorslev Margaard Pianofab., Ml. s. f. Byen), *Blanke* (Jbst., Posteksp., Tlgst.). Sognet støder m. N. til *Baaring Vig*. — Gaard: *Rorslev Møllegaard*. — *Forh. M.*: Om den nu borttagne Rankelshøj v. Baaring fortælles Sagn: Den gemmer Kæmpen Ranke, var Offerhøj og siden i Krigstid Bavn.

Ingslev²⁾ Sg. (665 Indb.). N. Aaby-Ingslev Komm. Anneks til N. Aaby. Byer: *Ingslev* (K., Dyrslæge, Kbm., Kro, Elektv., Bryggeri), *Ingslev Taarup* (Sk.), *Bubel* (Kbm., And.-Mejeri, Elektv.), *Vejrup* (Kbm.), *Kjærbyholm*. Nogen Eng og Mose. — Gaard: *Bubelgaard*.

N. Aaby Sg. (1651 Indb.). N. Aaby-Ingslev Komm. Byer: *N. Aaby By og Stationsby* (Stationsbyen 973 Indb., K., Sk., Rsk., Miss.-hus, Banken f. N. Aaby og Omegn, Vends m. fl. Herreders Spk., Læge, Dyrslæge, Kbm., Haandv., Afholdshot., Gæstg., Børnehjem, Elektv., And.-Mejeri, Ml., Fabb. f. Automobileer, Cementvarer, Cykler, Margarine, Træsko og Værktøj, Jbst., Postk., Tlgst., Tlfst.), *Brangstrup* (Ml. n. v. f. Byen), *Byllerup* (Pg., Fors.-hus, Sk., Ml.), *Gadstrup*, *Aabylund**, *Aaby Margaarde* (Kbm.). Lidt Skov. — Gaarde: *Kongsgaard*, *Margaard*. — Anneks: Ingslev.

Udby Sg. (596 Indb.). Udby Komm. Byer: *Udby* (K., Pigejhem, Haandv.,

¹⁾ eller Brænderup. ²⁾ eller Indslev.

Kro, Tlfst.), *Ronæs* (Pg.), *Ronæsbro* (Lade- og Handelsplads), *Rolund* (Sk.), *Viby*. Mod N. Vesterdal Højsk. Nogen Skov, Eng og Mose. Sognet støder m. V. til *Gamborg Fjord*. — Tomt af *Viby K*.

Gamborg Sg. (479 Indb.). Gamborg Komm. Byer: *Gamborg* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Mølle- og Maskinbyggeri, Ml.). *Kavslunde Stationsby* (119 Indb., Fors.-hus, Gæstg., Jbst. Posteksp., Tlgst.). *Kavslunde Træuldsfab.* Nogen Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. af *Gamborg Fjord* (Ellebæk Vig). Det er efter Areal (727 ha) det mindste i Herredet. — *Gamborg Voldsted*.

Kavslunde Sg. (1372 Indb.). Kavslunde Komm. Byer: *Kavslunde* (K., Pg., Sk., Miss.-hus, Dyr læge, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Imprægneringsanstalt, Ml., Tlfst.), *Voldby*, *Svendstrup* (Ml. ø. f. Byen), *Skrillinge* (Sk., Haandv.). Mod V. Badehot. (Sølyst). Sognet begrænses m. V. af *Gamborg Fjord*. — Gaarde: *Skrillingegaard*, *Kavslundegaard*, *Kaalsbjerggaard*. — *Forh. M.*: Ved *Skrillinge* er fundet en større Plads med Urnegrave, Skeletgrave og Brandpletter fra ældre Jernalder.

Middelfart Købstads Landd. (235 Indb.). Middelfart Købstads Landd.s Komm. I gejstlig Hens. under Middelfart. Landd. ligger paa *Hindsgavl Odde*, der strækker sig m. N. V. ud i Lillebelt. Mod Ø. Godsforvalterboligen Adalershus. Mod S. Ø. Færge til Fænø. Megen Skov. Til Landd. hører *Øen Fænø m. Fænø Kalv* i Lillebelt. Paa Fænø, som er skilt fra Fyn ved *Fænø Sund*: Sk., Badehot., Fyr og en Del Skov. Landd. er efter Indb. Antal mindre end noget af Sognene i Herredet. — Gaarde: *Hindsgavl* (Hg., der nævnes som Kongeborg 1287, og som senere var et kgl. Len. 1695 gik den over til privat Eje, efter at Bygningen delvis var blevet ødelagt af Svenskerne 1659. 1815 blev H. oprettet til et Stamhus. — Hovedbyggn. fra 1784), *Fænøgaard* (Hg., under Stamhuset Hindsgavl). — *Hindsgavls Slotsbanke*. — *Forh. M.*: To Høje i Øxenrade Skov, 1 i Krybeskov er fredlyst.

Vejlby Sg. (1531 Indb.). Vejlby Komm. Byer: *Vejlby* (K., Pg., Miss.-hus), *Kustrup* (And.-Bageri, Fattiggd. m. Alderdomshjem, Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Aulby* (Mlr. s. ø. f. Byen), *Stavrby* (Sk., Haandv., Pige-hjem), *Røgle* (Sk., Fors.-hus, Haandv., And.-Mejeri, Elektv., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Røgle Taarup* (Sk.), *Vejlbyskov*¹⁾ (Sk.) Munkgaard Optagelseshjem. Mod V. Middelfart Sindssygeanstalts Vandværk. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. Ø. af *Baaring Vig* og støder m. V. til *Lillebelt*. — *Forh. M.*: To Høje ved *Stavrby* (Skovlodderne) er fredede.

Strib-Røjleskov¹⁾ Sg. (1667 Indb.). Strib-Røjleskov Komm. Byer: *Strib* (1098 Indb., K., Sk., Strib Bank, 2 Læger, Kbm., Haandv., Badehot., Afholdshjem, Fls.-Mejeri, Jbst., Dampfærge til Fredericia, Fyr, Posteksp., Tlgst., Tlfst.). *Brændeskov*^{*}, *Røjleskov* (Filial-K.), *Bøgelund*^{*} (Miss.-hus). Mod N. *Stavnshoved* og *Røjleklint*. Mod Ø. 2 Mlr. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. og N. af *Lillebelt*, m. Ø. af *Baaring Vig*. — Gaarde: *Billeshave* (Hg., der kendes fra d. 17. Aarh. — Hovedbyggn. fra o. 1860), *Cathrinebjerg*. — Nær *Strib*: *Søborg Voldsted*.

¹⁾ eller Røjleskov.

FORTEGNELSE

over

de Skyldkredse og Herreder, hvortil de enkelte
Sogne i Odense Amt hører.

	Sogn	Skyldkreds	Herred
1	Aasum	Aasum Herreds	Aasum
2	Agedrup	Kerteminde	Bjerge
3	Allerup	Aasum Herreds	Aasum
4	Allese	Lunde-Skam Herreders	Lunde
5	Asperup	Middelfart	Vends
6	Baagø	Vends-Baag Herreders	Baag
7	Balslev	Vends-Baag Herreders	Vends
8	Barløse	Vends-Baag Herreders	Baag
9	Bedeslev	Lunde-Skam Herreders	Skam
10	Bellinge	Odense Herreds	Odense
11	Birkende	Kerteminde	Bjerge
12	Brylle	Odense Herreds	Odense
13	Brændekilde	Odense Herreds	Odense
14	Brænderup	Middelfart	Vends
15	Dalby	Kerteminde	Bjerge
16	Dalum	Aasum Herreds	Odense
17	Davinde	Aasum Herreds	Aasum
18	Dreslette	Assens	Baag
19	Drigstrup	Kerteminde	Bjerge
20	Æjby	Vends-Baag Herreders	Vends
21	Ejlby	Bogense	Skovby
22	Fangel	Aasum Herreds	Odense
23	Fjelsted	Vends-Baag Herreders	Vends
24	Flemløse	Assens	Baag
25	Fravgde	Aasum Herreds	Aasum
26	Føns	Vends-Baag Herreders	Vends
27	Gamborg	Middelfart	Vends
28	Gamtofte	Assens	Baag
29	Gelsted	Vends-Baag Herreders	Vends

	Sogn	Skyldkreds	Herred
30	Grindløse	Lunde-Skam Herreders	Skam
31	Guldbjerg	Bogense	Skovby
32	Haarby	Assens	Baag
33	Haarslev	Bogense	Skovby
34	Harndrup	Vends-Baag Herreders	Vends
35	Helnæs	Assens	Baag
36	Hjadstrup	Lunde-Skam Herreders	Lunde
37	Holevad	Assens	Baag
38	Husby	Vends-Baag Herreders	Vends
39	Højby	Aasum Herreds	Aasum
40	Ingslev	Middelfart	Vends
41	Kavslunde	Middelfart	Vends
42	Kerte	Vends-Baag Herreders	Baag
43	Klinte	Lunde-Skam Herreders	Skam
44	Korup	Odense Herreds	Odense
45	Krogsbølle	Lunde-Skam Herreders	Skam
46	Kærum	Assens	Baag
47	Kølstrup	Kerteminde	Bjerge
48	Køng	Vends-Baag Herreders	Baag
49	Lumby	Lunde-Skam Herreders	Lunde
50	Lunde	Lunde-Skam Herreders	Lunde
51	Marslev	Kerteminde	Bjerge
52	Melby	Bogense	Skovby
53	Mesinge	Kerteminde	Bjerge
54	Middelfart Købst.s Ldd.	Middelfart	Vends
55	Munkebo	Kerteminde	Bjerge
56	Norup	Lunde-Skam Herreders	Lunde
57	Næsbyhovedbroby	Lunde-Skam Herreders	Odense
58	Nørre Aaby	Middelfart	Vends
59	Nørre Højrup	Lunde-Skam Herreders	Skam
60	Nørre Lyndelse	Aasum Herreds	Aasum
61	Nørre Næraa	Lunde-Skam Herreders	Skam
62	Nørre Sandager	Bogense	Skovby
63	Nørre Søby	Aasum Herreds	Aasum
64	Odense Frue Landsogn	Odense Herreds	Odense
65	Odense Skt. Hans Sogns Landdistrikt	Odense Herreds	Odense
66	Ore	Bogense	Skovby
67	Orte	Vends-Baag Herreders	Baag
68	Otterup	Lunde-Skam Herreders	Lunde

	Sogn	Skyldkreds	Herred
69	Paarup	Odense Herreds	Odense
70	Revninge	Kerteminde	Bjerge
71	Rolsted	Aasum Herreds	Aasum
72	Rorslev	Middelfart	Vends
73	Rynkeby	Kerteminde	Bjerge
74	Rønninge	Aasum Herreds	Aasum
75	Rørup	Vends-Baag Herreders	Vends
76	Sandager	Assens	Baag
77	Sanderum	Aasum Herreds	Odense
78	Seden	Aasum Herreds	Aasum
79	Skamby	Lunde-Skam Herreders	Skam
80	Skeby	Lunde-Skam Herreders	Lunde
81	Skovby	Bogense	Skovby
82	Skydebjerg	Vends-Baag Herreders	Baag
83	Stenløse	Aasum Herreds	Odense
84	Strib-Røjleskov	Middelfart	Vends
85	Stubberup	Kerteminde	Bjerge
86	Sørslev	Bogense	Skovby
87	Søby	Assens	Baag
88	Søllested	Vends-Baag Herreders	Baag
89	Sønderby	Assens	Baag
90	Sønder Næraa	Aasum Herreds	Aasum
91	Sønderse	Bogense	Skovby
92	Tanderup	Assens	Baag
93	Tommerup	Odense Herreds	Odense
94	Turup	Assens	Baag
95	Ubberup	Odense Herreds	Odense
96	Udby	Middelfart	Vends
97	Uggerslev	Lunde-Skam Herreders	Skam
98	Vedtofte	Vends-Baag Herreders	Baag
99	Vejlby	Middelfart	Vends
100	Verninge	Odense Herreds	Odense
101	Vevlinge	Bogense	Skovby
102	Viby	Kerteminde	Bjerge
103	Vigerslev	Bogense	Skovby
104	Vissenbjerg	Odense Herreds	Odense
105	Ørslev	Vends-Baag Herreders	Vends
106	Ørsted	Vends-Baag Herreders	Baag
107	Østrup	Lunde-Skam Herreders	Lunde

SOGNEKOM-
STATI-

Kommune	Areal	Ejendomme	Folkemængde 1/2 1921	Skatteydere til Staten 19 ⁸⁰ / ₂₁				
				Antal	Indkomst	Indkomstskat	Formue	Formueskat
	ha				Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Odense Frue Landsogn	1207	185	1461	378	1 280184	28948	4 093900	13952
Odense St. Hans Landd.	836	950	6905	2149	6 389123	107352	6 391300	14935
Allese-Næsbyhovedbroby	2278	310	1477	424	1 200550	24822	6 062300	14254
Paarup	1512	229	1134	334	874475	17369	4 449600	10806
Korup	1118	136	607	132	342106	7510	1 713800	4659
Ubberud	2132	269	1271	278	643678	10648	3 322800	8496
Vissenbjerg	4729	785	3639	860	2 090697	31107	8 686300	18751
Tommerup	2398	474	2311	525	1 355343	20564	5 748700	11248
Brylle	2034	245	1156	245	618654	10219	3 466500	7075
Verninge	2897	365	1665	464	1 062899	16027	4 966200	12277
Brændekilde-Bellinge	1984	263	1144	322	814808	14343	3 811700	6460
Sanderum	2889	322	1679	462	1 179887	18618	6 090500	16121
Dalum	1167	690	4570	1256	4 329802	114617	15 624800	52262
Stenløse-Fangel	2664	292	1507	377	1 044596	20117	4 351200	8860
Nørre Søby	1335	124	690	173	374465	4303	1 559400	2437
Nørre Lyndelse	2325	289	1473	381	899000	16709	4 164300	7386
Højby	874	110	564	176	524772	11014	2 820100	8358
Sønder Næraa	1506	216	1027	234	670808	15315	3 793200	9740
Rønninge-Rolsted	2941	388	1934	492	1 310346	25787	6 060100	13042
Allerup-Davinde	1883	175	835	216	564808	10969	3 068200	7868
Fragde	2809	379	1800	480	1 288593	27526	6 103900	18263
Seden-Aasum	1591	161	924	249	829401	24328	3 890500	13640
Kjølstrup-Agedrup	3060	362	1863	515	1 482095	36636	6 678500	21596
Munkebo	1893	261	1099	378	805402	12081	2 990100	4858
Drigstrup	1065	117	588	202	605900	15661	2 040900	4067
Mesinge	1960	251	1210	337	886095	15261	4 176200	8716
Dalby-Stubberup	3686	304	1441	378	1 114747	21679	3 904800	6867
Viby	2218	152	706	158	754533	60648	10 279900	142005
Rynkeby-Revninge	2959	371	1872	447	1 241018	25154	5 770900	14360
Marslev-Birkende	2920	341	1765	443	1 219446	22556	5 101100	12928
Lumby	2337	446	2158	505	1 621057	37209	5 520500	12492
Lunde	1728	137	754	184	730174	25104	4 227300	11927
Hjadstrup	1267	213	936	209	572984	10521	3 880600	9424
Østrup	1134	116	523	147	449591	11882	3 384300	21247
Skeby-Otterup	2991	485	2453	579	1 837838	46591	7 064200	16166
Norup	2371	266	1163	212	527128	10625	3 284200	16090
Krogsbølle	3645	266	1237	272	823970	26707	10 137400	97248
Nørre Næraa-Bedeslev	2085	230	991	288	651419	9390	3 293400	5644
Uggerslev-Nørre Højrup	1269	183	798	191	529256	11895	2 475700	5924
Skamby	2060	215	1205	318	988667	27847	4 873000	13033
Klinte-Grindløse	3278	312	1426	354	1 033987	22820	5 270900	11867
Guldbjerg-Nørre Sandager	2065	167	815	251	740687	25665	7 481500	77279
Ejlby-Melby	1084	140	642	190	475499	7707	2 651500	4975
Sørslev	2526	295	1408	396	1 096026	23874	6 510700	17538
Sønderse	2185	294	1285	379	901791	19016	4 212100	7041
Vigerslev	3845	324	1707	425	1 274434	27233	5 729500	15074

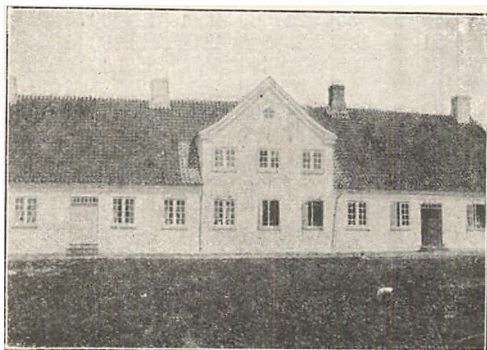
MUNERNE

STIK

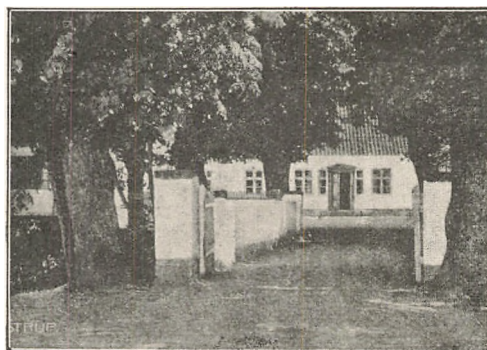
Gaarde 1916								Huse 1916								
med 1-2 Tdr. Hk.	med 2-4 Tdr. Hk.	med 4-12 Tdr. Hk.	med 12 Tdr. Hk. og derover	I alt	Samlet Vurderingssum	Vurderings-sum pr. ha	Samlet Jordværdi	Jordværdi pr. ha	med 0,55-3,3 ha	med 3,3-10 ha	med 10 ha og derover	I alt	Samlet Vurderingssum	Vurderings-sum pr. ha	Samlet Jordværdi	Jordværdi pr. ha
					Kr.	Kr.	Kr.	Kr.					Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
6	7	21	2	36	1 936000	1945	1 306000	1247	11	5	»	16	137000	2978	59000	1283
5	4	2	2	13	959000	2686	726000	2034	13	1	»	14	154000	5704	82000	3037
21	28	40	5	94	3 117000	1612	2 116000	1094	57	25	»	82	546000	2471	248000	1122
19	16	25	2	62	2 075000	1709	1 515000	1248	47	19	»	66	502000	3197	223000	1420
16	12	12	1	41	1 141000	1243	790000	861	18	20	»	38	239000	1784	106000	791
35	26	16	3	80	2 726000	1334	1 767000	865	58	23	»	81	478000	2298	197000	947
85	58	36	4	183	4 892000	1341	3 169000	869	175	105	2	282	1 570000	1657	699000	845
26	26	18	2	72	2 185000	1332	1 534000	935	64	49	5	118	834000	1895	406000	923
27	41	18	1	87	2 437000	1407	1 604000	926	54	30	»	84	568000	2254	231000	917
29	35	40	1	105	3 164000	1283	2 058000	834	54	42	1	97	639000	1925	265000	798
32	30	26	3	91	2 635000	1537	1 767000	1030	48	19	»	67	401000	2291	199000	1137
27	32	41	2	102	3 780000	1690	2 490000	1113	54	22	»	76	533000	2379	235000	1049
8	10	13	3	34	1 838000	1992	1 149000	1245	34	9	»	43	353000	3239	140000	1284
24	27	35	4	90	3 378000	1497	2 372000	1051	53	29	1	83	545000	2171	248000	988
10	10	11	1	32	1 459000	1349	860000	795	22	30	»	52	367000	1937	174000	916
24	33	20	4	81	2 836000	1522	1 859000	998	56	47	»	103	621000	1953	287000	903
3	5	17	1	26	1 234000	1691	897000	1229	11	16	»	27	226000	2511	108000	1200
16	14	23	2	55	2 000000	1650	1 332000	1099	49	33	»	82	559000	2452	247000	1083
36	41	33	3	113	3 729000	1562	2 435000	1020	63	28	»	91	585000	2448	261000	1092
10	8	30	2	50	2 462000	1488	1 677000	1013	28	14	»	42	252000	2136	114000	966
22	32	35	5	94	4 013000	1704	2 711000	1151	69	43	»	112	749000	2256	380000	1145
6	14	33	1	54	2 173000	1538	1 452000	1028	11	11	»	22	152000	2027	73000	973
25	37	36	4	102	4 000000	1546	2 910000	1125	77	40	»	117	751000	2332	353000	1096
22	24	20	1	67	2 099000	1415	1 539000	1038	29	14	1	44	303000	2212	148000	1080
2	6	31	»	39	1 429000	1506	1 084000	1142	22	2	»	24	120000	2449	59000	1204
15	20	36	»	71	2 342000	1473	1 871000	1177	35	22	2	59	384000	1864	225000	1092
15	20	56	2	93	3 471000	1099	2 713000	859	50	16	»	66	311000	1862	160000	958
12	16	12	3	43	2 309000	1365	1 508000	891	28	4	»	32	111000	1521	63000	863
33	26	35	3	97	4 115000	1667	3 118000	1263	72	55	»	127	895000	2254	494000	1244
22	15	28	6	71	3 088000	1390	2 441000	1099	55	52	1	108	710000	1802	400000	1015
38	33	33	1	105	2 879000	1620	1 989000	1119	51	45	»	96	708000	2321	339000	1111
9	3	39	2	53	2 854000	1836	2 147000	1382	16	6	»	22	154000	2655	73000	1259
18	15	24	»	57	1 801000	1769	1 266000	1236	48	21	»	69	459000	2429	230000	1217
7	13	8	4	32	1 711000	1752	1 157000	1185	23	12	»	35	257000	2596	128000	1295
22	20	30	5	77	3 494000	1596	2 662000	1216	86	51	7	144	1 200000	2007	636000	1064
20	26	18	1	65	2 031000	1169	1 412000	812	57	51	1	109	726000	1852	362000	923
16	22	32	5	75	3 844000	1414	2 466000	907	61	34	»	95	673000	2521	270000	1011
13	21	39	»	73	2 220000	1477	1 565000	1041	53	22	»	75	447000	2269	218000	1107
8	19	20	2	49	1 956000	1772	1 480000	1341	46	11	»	57	344000	2493	166000	1203
6	9	57	2	74	3 401000	1726	2 358000	1196	33	14	»	47	313000	2630	135000	1134
21	22	63	1	107	3 555000	1315	2 313000	855	48	36	»	84	511000	1696	230000	898
7	7	21	3	38	1 922000	1395	1 272000	923	43	6	»	49	218000	2037	102000	953
10	18	23	1	52	1 642000	1702	1 110000	1150	24	6	»	30	188000	2575	85000	1164
19	23	54	2	98	3 730000	1627	2 672000	1165	51	19	»	70	434000	2480	207000	1183
17	31	29	3	80	2 999000	1685	1 948000	1094	69	18	»	87	572000	2487	268000	1165
25	35	30	3	93	4 525000	1419	2 949000	925	51	48	2	101	692000	2029	337000	988

Kommune	Areal	Ejendomme	Folkemængde 1/2 1921	Skatteydere til Staten 19 ³⁰ / ₃₁				
				Antal	Indkomst	Indkomstskat	Formue	Formueskat
	ha				Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Vevlinge	2886	324	1581	354	877785	16178	5 156100	11541
Haarslev	3600	406	1936	424	1 029818	23153	5 954600	16599
Skovby	2587	293	1353	260	679269	13820	4 293200	8847
Ore	1434	145	688	142	352312	5777	2 141800	3917
Kærum	1744	333	1400	379	974150	18249	3 980500	8401
Sønderby	1543	162	787	233	784736	32632	3 336800	9102
Helnæs	1312	102	560	145	383067	7474	1 459300	2592
Dreslette	2364	291	1171	331	943332	21210	5 371200	17282
Haarby	3277	477	2303	653	1 423965	18714	5 724100	8779
Flemløse	2509	335	1592	470	1 535558	19757	5 015300	11657
Køng	2529	518	2460	631	1 657685	2957	6 138700	10878
Søby-Turup	1990	242	1112	293	716113	12531	3 506200	8397
Søllested-Vedtofte	2089	169	860	258	528861	7927	2 579100	6104
Ørsted	1910	151	769	200	550221	18876	4 975700	47001
Skydebjerg-Orte	3391	602	2805	900	2 075240	31419	7 348200	17779
Kerte	2494	223	1148	164	451437	11140	2 265500	4712
Barløse	1674	171	878	220	577497	10792	2 694600	5802
Gamtofte	2863	234	1158	377	1 059622	38289	7 707300	60662
Sandager-Holevad	1673	146	724	152	509952	11824	2 788600	7082
Tanderup	1564	116	601	132	429980	8568	2 335300	5640
Baagø	619	42	200	68	172350	2790	926700	1502
Husby	2238	141	810	191	1 244241	128464	15 451800	228146
Føns-Ørslev	3352	144	929	243	794019	25454	3 063400	9063
Balslev-Ejby	1675	408	1803	457	1 462156	34062	5 728800	13555
Gelsted-Rørup	4497	678	3083	752	2 358133	78865	13 548100	104259
Fjelsted-Harndrup	2804	437	1879	441	1 198730	19142	5 036300	8707
Brænderup	2670	459	2071	505	1 363337	27246	6 029600	17119
Asperup-Rørslev	2517	478	2121	503	1 685034	35481	7 143500	14390
Nørre Aaby-Ingslev	2197	473	2316	657	2 324340	59299	9 653400	29284
Udby	1308	104	596	180	648862	18571	2 413500	5528
Gamborg	727	99	479	116	407392	8013	1 383400	2493
Kavslunde	1760	254	1372	425	1 381979	34234	5 717400	16575
Middelfart Købstads Landdistrikt	887	19	235	62	353734	19201	2 981700	36464
Vejlby-Strib-Røjleskov ¹⁾	3514	586	3198	841	2 905358	70463	10 002000	22829

¹⁾ Fra 1/4 1918 er Strib-Røjleskov udskilt som et nyt Sogn fra Vejlbj Sogn.

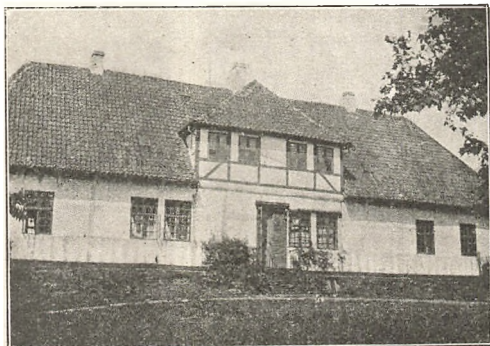
Orelund (Baag Herred).

Jerstrup (Skam Herred).

Gaarde 1916										Huse 1916							
med 1-2 Tdr. Hk.	med 2-4 Tdr. Hk.	med 4-12 Tdr. Hk.	med 12 Tdr. Hk. og derover	I alt	Samlet Vurderingssum	Vurderings-sum pr. ha	Samlet Jordværdi	Jordværdi pr. ha		med 0,55-3,3 ha	med 3,3-10 ha	med 10 ha og derover	I alt	Samlet Vurderingssum	Vurderings-sum pr. ha	Samlet Jordværdi	Jordværdi pr. ha
					Kr.	Kr.	Kr.	Kr.						Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
30	27	31	4	92	3 333000	1421	1 999000	852		82	41	1	124	789000	2192	354000	983
40	33	38	5	116	3 807000	1274	2 328000	779		54	59	1	114	734000	1735	298000	704
24	31	30	2	87	2 617000	1380	1 936000	1021		45	55	1	41	714000	1812	381000	967
18	24	7	2	51	1 479000	1337	882000	797		29	19	»	48	331000	2221	142000	953
12	18	34	2	66	2 499000	1640	1 787000	1173		34	10	»	44	270000	2621	127000	1233
6	6	26	1	39	2 133000	1731	1 649000	1339		25	4	»	29	188000	2806	89000	1328
11	7	16	1	35	1 074000	1144	650000	692		6	7	»	13	75000	1563	28000	583
22	28	36	2	88	2 806000	1439	2 124000	1089		38	24	»	62	412000	2192	208000	1106
47	33	41	1	122	3 355000	1260	2 488000	934		74	56	1	131	816000	1952	394000	943
19	11	50	»	80	3 133000	1560	2 085000	1038		40	40	»	80	526000	1963	285000	1063
32	33	24	2	91	2 851000	1539	1 828000	987		60	49	1	110	776000	2289	360000	1062
10	24	28	4	66	2 455000	1481	1 775000	1071		51	27	»	78	505000	2306	230000	1050
10	19	22	2	53	2 015000	1369	1 360000	925		29	11	»	40	236000	2458	97000	1010
17	9	20	2	48	1 859000	1412	1 224000	929		22	17	»	39	234000	1983	118000	1000
36	21	25	3	85	2 905000	1299	1 889000	842		82	85	3	170	1 099000	1742	534000	846
11	12	30	2	55	1 831000	1021	1 253000	699		40	38	1	79	425000	1563	220000	809
11	13	24	3	51	1 756000	1271	1 081000	783		32	14	»	46	282000	2238	105000	833
10	14	40	5	69	4 396000	1686	3 133000	1202		34	18	»	52	318000	2193	182000	1255
6	7	31	1	45	1 827000	1281	1 362000	954		25	6	»	31	161000	2205	76000	1041
1	5	36	»	42	1 579000	1292	1 166000	954		29	10	»	39	245000	2426	108000	1069
1	1	15	»	17	449000	854	293000	557		9	4	»	13	89000	2225	23000	508
2	2	47	1	52	2 702000	1508	1 684000	940		39	4	»	43	194000	2456	88000	1114
3	7	32	8	50	3 100000	1254	2 095000	848		40	4	»	44	214000	2301	82000	882
15	23	29	1	68	2 120000	1579	1 334000	993		47	15	»	62	403000	2457	156000	951
41	22	53	6	122	4 926000	1498	3 167000	963		107	59	»	166	899000	1809	419000	843
38	37	41	»	116	3 004000	1290	2 052000	881		86	44	»	130	687000	1803	322000	845
40	31	22	3	96	3 200000	1625	2 116000	1075		94	39	1	134	834000	2310	417000	1155
36	39	41	1	117	3 638000	1805	2 362000	1172		102	41	»	143	936000	2470	427000	1127
25	26	42	3	96	3 635000	1840	2 381000	1205		37	20	»	57	421000	2665	186000	1177
4	3	35	»	42	2 018000	1689	1 416000	1185		17	6	»	23	156000	2476	78000	1238
3	10	18	»	31	1 028000	1650	753000	1209		6	2	»	8	59000	3105	24000	1263
20	30	33	3	86	2 970000	1886	2 114000	1342		52	11	»	63	427000	2847	215000	1433
»	»	1	2	3	851000	1243	549000	718		»	1	»	1	11000	1833	5000	833
43	29	60	2	134	4 483000	1718	2 993000	1147		104	55	»	159	951000	2166	493000	1123

Svend Rode.

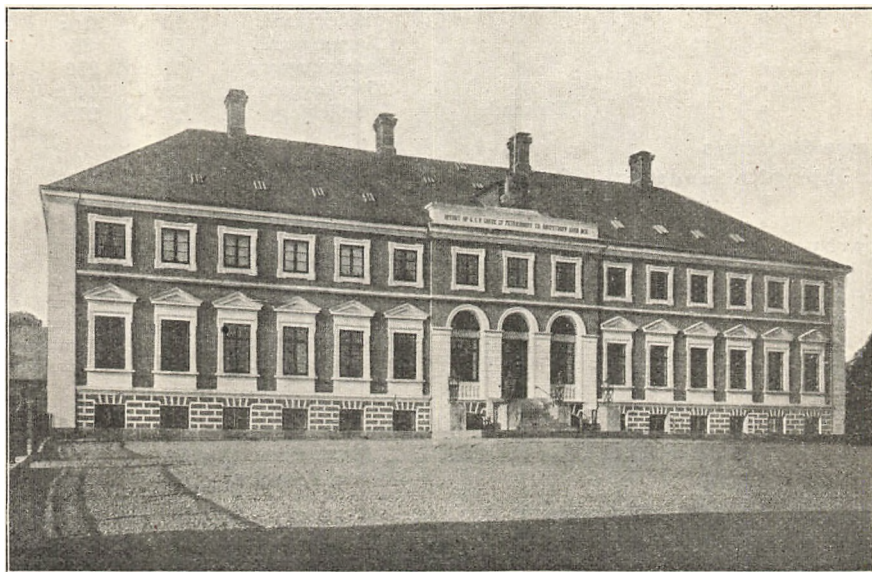
Skovgaard (Baag Herred).

Østergaard (Bjerge Herred).

**FORTEGNELSE OVER
GAARDE M. M. I ODENSE AMT
VURDERET I 1920 TIL MINDST 120000 Kr. EJENDOMSSKYLD**

**UDARBEJDET PAA GRUNDLAG AF MATERIALE I
OVERSKYLDRAADET**

Einsiedelsborg.

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr.-Nr.	Hartkorn Tdr.	Areal	
					Ager	Eng og vedvarende Græsningjord
Odense Skyldkreds						
1	Odense Købstad	Vor Frue	OdenseKbst.Mkj.1a m.fl.	51	212 ¹ / ₂	14
2	»	Skt. Knuds	Odense 2 a m. fl.	12	100	»
3	»	»	Hinderupgaard	8 ¹ / ₄	51	»
4	»	»	Hunderupgaard	11 ³ / ₄	79	6 ¹ / ₂
5	»	»	Hunderup Mk. 5 d m. fl.	11	78	»
6	»	Vor Frue	St.JørgensForst.21 m.fl.	11	98	»
Kerteminde Skyldkreds						
7	Kerteminde Købstad ..	Kerteminde	Kerteminde 26 a m. fl.	21 ³ / ₄	—	—
8	Viby	Viby	Hverringe	80	569	83 ¹ / ₂
9	»	»	Brolykke	55 ¹ / ₂	470	50
10	»	»	Bøgebjerg	36 ³ / ₄	474	»
11	Mesingc	Mesinge	Stenagergaard	10 ¹ / ₄	153 ³ / ₄	19
12	Dalby-Stubberup	Dalby-Stubber.	Schelenborg	77 ¹ / ₄	418	480
13	»	Stubberup	Brockdorff	65 ¹ / ₄	856	»
14	Rynkeby-Revninge	Rynkeby	Skovsbo	25 ³ / ₄	171	35
15	»	Revninge	Lundsgaard	77 ¹ / ₄	417	70
16	Munkebo	Munkebo	Østergaard	51 ¹ / ₄	399	»
17	Kølstrup-Agedrup	Kølstrup	Ulriksholm	57 ¹ / ₂	430	45
18	»	»	Roslund	16 ¹ / ₂	149	»
19	»	»	Hundslev Skovgd.	15 ¹ / ₂	130	»
20	Marslev-Birkende	Marslev	Vejrupgaard	37	350	12
21	»	»	Holevgaard	13 ¹ / ₄	91 ¹ / ₂	12 ¹ / ₂
22	»	»	Sarumgaard	11 ¹ / ₂	88	»
23	»	»	Radstrupgaard	21 ¹ / ₂	200	»
24	»	»	Klarskovgaard	29 ¹ / ₄	244 ¹ / ₂	»
25	»	Birkende	Sellebjerg	29 ³ / ₄	270	»
Bogense Skyldkreds						
26	Guldbjerg-Nr. Sandager	Guldbjerg	Lundsgaard	15 ³ / ₄	159 ¹ / ₂	»
27	»	Nr. Sandager	Gyldensten	74	495	28
28	»	»	Sandagergaard	23 ¹ / ₄	200	12
29	Skovby	Skovby	Harritslevgaard	51 ¹ / ₄	318	32
30	»	»	Christianslund	19 ³ / ₄	207	19
31	Ore	Ore	Hugget	20 ³ / ₄	178	16
32	»	»	Oregaard	43 ¹ / ₄	260	11
33	»	»	Ore Skovmølle	9	88	15
34	Haarslev	Haarslev	Haarslev 15 a m. fl.	15 ¹ / ₂	173	7
35	»	»	Farsbøllegaard	11 ¹ / ₂	86	10
36	»	»	Lykkesborg	13 ¹ / ₄	110	6
37	»	»	Nymarksgaarden	10 ³ / ₄	125	25
38	»	»	Digetgaard	22 ¹ / ₄	280	»
39	»	»	Brønnemosegaard	12 ¹ / ₄	118	»

¹) Stamhuset Hverringe, herunder hører Hovedgaardene Hverringe med Romsø og Brolykke, ca. Besidder: H. R. Juel. ²) Baroniet Schelenborg, herunder hører Godserne Schelenborg og Brockdorff Besidder: Lensbaron C. F. S. V. Juel-Brockdorff. ³) Stamhuset Lundsgaard, herunder hører Hovedgaarden ca. 330 Tdr. Ld. Besidder: Lensgreve F. L. V. Ahlefeldt-Laurvig. ⁴) Grevskabet Gyldensten, her- og Jerstrup samt Avlsgaarden Eriksholm af Hartkorn ca. 380 Tdr. af alle Slags. Jordtilliggendet ud-

Tdr. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskyldværdi		1920		Ejer	Lebe-Nr.
Skov	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hek-tar	1916 Kr.	1920 Kr.	Jordværdi Kr.	Bygnings-assurance Kr.		
»	»	»	233 ^{1/2}	460	256	—	500000	426000	—	Odense Kommune.....	1
1	3 ^{1/2}	»	1 ^{1/2}	106	58	150000	410700	357500	62265	Enkefru M. K. Knudsens Dødsbo.....	2
»	»	»	3	54	30	100000	200000	108000	159000	A/S Dæhnfeldt.....	3
1	1	»	2 ^{1/4}	89 ^{3/4}	50	140000	230000	196500	86809	T. Küster.....	4
»	»	»	2	80	44	120000	140000	96000	81000	A/S Dæhnfeldt.....	5
»	»	»	»	98	54	120000	190000	136600	86700	N. Møllegaard.....	6
—	—	—	—	81	45	140000	150700	150700	—	Kommunen.....	7
459	8	»	46 ^{1/2}	1166	644	700000	1425000	708500	1106380	Stamh. Hverringe ¹⁾	8
»	»	»	15	535	295	390000	560000	398100	390000	»	9
»	8 ^{1/4}	20 ^{1/2}	17 ^{3/4}	520 ^{1/2}	287	229400	496000	316700	424375	H. R. Juel til Hverringe	10
»	5	5	2	184 ^{3/4}	102	150000	200600	104100	212000	A. C. Nielsen.....	11
»	12	12	8	930	513	520000	785000	523200	725600	Baroniet Schelenborg ²⁾ ..	12
»	3	20	65	944	521	335000	610000	371000	523600	»	13
105	8	12	»	331	183	285000	345000	185200	500000	K. Brandt.....	14
359 ^{1/2}	»	»	56 ^{1/2}	903	498	800000	1025000	625200	1224050	Stamh. Lundsgaard ³⁾ ..	15
118	»	»	26	543	300	429000	538500	408500	193550	O. Suhr.....	16
120	»	»	15	610	336	609000	780000	429800	1025500	Enkegrevinde Danne-skjold-Samsø.....	17
10	5	»	7	171	94	125000	160000	128600	75450	T. R. Jeppesen.....	18
7	»	»	6	143	79	120000	150000	106300	127600	M. C. Madsen.....	19
»	»	»	13	375	207	272000	435700	225600	322275	P. Christiansen.....	20
10	»	»	2	116	64	105000	151900	97900	240000	J. V. Jensen.....	21
5	»	»	2	95	52	85000	123000	80600	144725	V. Køsters Enke.....	22
15	»	»	3	218	120	125000	229500	149500	135000	N. Helms.....	23
18 ^{1/2}	»	»	3 ^{1/2}	266 ^{2/3}	147	185000	265000	187800	258000	V. Friis.....	24
81 ^{1/2}	»	»	14	365 ^{1/2}	202	254000	358900	220900	522600	J. C. Hvenegaard Lassen	25
7	2	15	6	189 ^{1/2}	104	95000	160000	93400	76000	H. C. Andersen.....	26
419	»	5	»	947	522	615100	730000	405500	456900	Grevsk. Gyldensten ⁴⁾ ..	27
»	6	5	2	225	124	144000	188000	116600	107800	»	28
»	»	10	»	360	199	320000	420000	242500	240500	»	29
»	»	»	8	234	129	160000	200000	147700	92400	Bernstorff Gyldensteen.	30
»	»	»	4 ^{1/2}	198 ^{1/2}	110	140000	175000	130600	82400	Grevsk. Gyldensten....	31
292	»	»	35	598	330	332600	403000	235700	137930	»	32
14	»	»	3	120	66	96000	124000	77400	95120	S. Christensen.....	33
12	»	»	5	197	109	100000	146100	86100	128400	H. P. Hansen.....	34
»	»	»	5 ^{1/2}	101 ^{1/2}	56	107000	132500	82000	77000	J. N. Johansen.....	35
1	4	»	9	130	72	95000	121000	71000	122900	H. P. Nielsen.....	36
20	4 ^{1/4}	»	10	184 ^{1/4}	102	95000	128000	98000	49000	H. Hansen.....	37
20	»	»	5	305	168	250000	324100	184100	300000	J. J. From.....	38
20	»	»	3	141	78	120000	155900	83900	156000	A. Simonsen.....	39

204 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendet udgør ca. 1200 Tdr. Ld., Skovarealet ca. 500 Tdr. Ld. ca. 150 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendet udgør 1923 Tdr. Ld., Skovarealet 120 Tdr. Ld. Lundsgaard af Hartkorn 126 Tdr. af alle Slags. Jordtilliggendet udgør ca. 550 Tdr. Ld., Skovarealet under hører Godserne Gyldensten, Sandagergaard, Oregaard, Hugget, Harritslevgaard, Uggerslevgaard gør 3632 Tdr. Ld., Skovarealet ca. 1000 Tdr. Ld. Besidder: Lensgreve E. A. E. Bernstorff-Gyldensteen.

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr.-Nr.	Hartkorn Tdr.	Areal	
					Ager	Eng og vedvarende Græsningjord
Bogense Skyldkr. (fortsat)						
40	Sørslev	Sørslev	Sdr. Esterbølle	12 ³ / ₄	89	7
41	»	»	Kosterlev 8 m. fl.	17 ³ / ₄	145 ¹ / ₂	2
42	Sønderse	Sønderse	Dallund Hvdgd.	24	150	20
43	»	»	Zastrow	27 ³ / ₄	250	»
44	»	»	Sønderse Skov	2	»	5
45	»	»	Ørritslevgaard	18	130	1
46	Vevlinge.....	Vevlinge	Elvedgaard	25	173	10
47	»	»	Vevlingegaard	12 ³ / ₄	130	»
48	»	»	Rugaard	41	315	10
49	»	»	Skovmøllen	10 ¹ / ₄	104	5
50	Vigerslev	Vigerslev	Langensø	93	283 ¹ / ₂	37 ¹ / ₂
51	»	»	Margaard	72 ¹ / ₄	454	40
52	»	»	Amagergaard	20 ¹ / ₄	176	8
Lunde-Skam Herreds:						
53	Lumby.....	Lumby	Strandholt	11 ¹ / ₂	50	10
54	»	»	Anderupgaard	20 ¹ / ₄	120	80
55	Allese-Næsbyhoved-broby.....	Næsbyhoved-broby	Kirkendrup 1 a m. fl.	13 ¹ / ₄	104	4
56	»	»	Kirkendrup 3 a m. fl.	14 ³ / ₄	110	4
57	Lunde	Lunde	Ulkendrup	24	—	—
58	»	»	Rosendal	20 ¹ / ₄	166	»
59	Østrup.....	Østrup	Østrupgaard	28 ¹ / ₄	177 ¹ / ₂	34 ¹ / ₂
60	»	»	Østrup 2 a m. fl.	15 ¹ / ₄	141 ¹ / ₄	15
61	»	»	Daugstrupgaard	21 ³ / ₄	201	14
62	»	»	Vikkelsø	18 ³ / ₄	122	120
63	Skeby.....	Skeby	Ølundgaard	21 ¹ / ₂	194	»
64	»	»	Ørritslev 7 a m. fl.	15 ¹ / ₄	118	»
65	Otterup.....	Otterup	Nislevgaard	66 ¹ / ₂	503	20
66	»	»	Hjørlevgaard	12 ¹ / ₄	96	2 ¹ / ₂
67	»	»	Ørritslevgaard	36 ¹ / ₂	—	—
68	Norup	Norup	Hofmangave	56	461	237
69	Krogsbølle.....	Krogsbølle	Einsiedelsborg	64 ¹ / ₂	553	6
70	»	»	Einsiedelsborg Avlsgd.	15 ¹ / ₄	540	»
71	»	»	Einsiedelsborg Skov	7	—	—
72	»	»	Kjørup Hvdgd.	60 ¹ / ₄	470 ¹ / ₂	24
73	»	»	Agernæsgaard	44 ³ / ₄	340	»
74	»	»	Fælledgården	18 ¹ / ₂	240	40
75	Nr. Næraa-Bedeslev ...	Nr. Næraa	Skov	8 ¹ / ₂	—	—
76	Uggerslev-Nr. Højrup ..	Uggerslev	Uggerslevgaard	46 ¹ / ₄	338	8
77	»	»	Petersminde	21 ¹ / ₄	178 ¹ / ₂	»
78	Skamby.....	Skamby	Brøndstrupgaard	10 ³ / ₄	91	»
79	»	»	Mariendal	30 ¹ / ₄	300	»
80	Klinte-Grindløse.....	Klinte	Æbelø Skov	2 ¹ / ₂	—	—
81	»	Grindløse	Jerstrup Hvdgd.	52	—	—

¹) Baroniet Holstenshus, se Svendborg Amt. ²) Under det den ⁸⁰/₁₀₀ 1921 nedlagte Stamhus Østrup-1400 Tdr. Ld., Skovarealet ca. 150 Tdr. Ld. Besidder: Thorolf Elias Møller. ³) Stamhuset Nislevgaard, Hofmangave, af Hartkorn 67 Tdr. af alle Slags. Jordtilliggendet udgør 943 Tdr. Ld., Skovarealet 91 hørte Godserne Einsiedelsborg og Kørup samt Agernæsgaard og Æbelø, af Hartkorn ca. 278 Tdr. Ld. greve T. S. Wedel-Heinen.

Fdr. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskyldværdi		1920		Ejer	Løbe-Nr.
Skov	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hektar	1916	1920	Jordværdi	Bygnings-assurance		
						Kr.	Kr.				
3	2	»	4	105	58	113000	145500	89500	52130	H. P. Hansen	40
2½	»	»	3	153	84	140000	175000	118100	97700	N. J. Jespersen	41
105	20	»	8	303	167	275000	540000	203900	334800	C. v. Blixen Finecke . . .	42
»	»	»	15	265	146	386000	260000	160500	170000	F. Christensen	43
130	1½	»	2½	139	77	—	120000	50000	5000	L. Ploug Held	44
»	»	»	2	133	73	—	161000	108600	89272	A. Jensen	45
101	5	»	9	298	164	227300	308000	156700	228280	Frkn. Wedel-Heinen . . .	46
5	»	»	2	137	76	96000	134000	93200	99500	A. P. Rasmussen	47
145	8	»	16	494	272	412000	534000	285900	244580	H. E. Stenbjørn	48
58	»	»	4	171	94	118000	155000	97000	131440	C. Pedersen	49
199½	7½	»	72	1600	883	1035000	1407000	523000	290400	Baroniet Holstenshus ¹⁾ .	50
130	3	»	12	639	352	663200	742000	574700	209620	C. E. A. Schøller	51
10	2	»	4	200	110	150000	195000	140000	103000	F. Søberg	52
5	»	»	205	270	149	—	200000	151000	69800	R. J. Hesseldahl	53
10	2	»	33	245	135	212000	315000	193000	152850	»	54
4	5	»	3	120	66	96000	120000	84600	77100	H. H. Hansen	55
1	7½	»	1½	124	68	102000	128000	87500	80000	J. Rasmussen	56
—	—	—	—	198	109	275000	250000	176200	95950	A. J. Andersen	57
2	»	»	2	170	94	171000	196000	142500	79000	A. Jørgensen	58
»	»	»	21½	233½	129	310000	425500	167000	1054600	T. E. Møller ²⁾	59
»	»	»	3	159¼	88	135000	169000	109000	128000	Stamh. Nislevgaard ³⁾ . .	60
1½	»	»	3½	220	121	196000	258000	178000	147000	P. W. Svendsen	61
»	»	»	3	245	135	160000	200000	147600	88650	A. Knudsen	62
10	»	»	109	313	173	210000	288000	183300	205100	K. Lerche	63
3½	»	»	1½	123	68	110000	150000	95600	137300	R. Jensen Rasmussen . .	64
»	»	»	20¼	543¼	300	470000	666000	477300	405800	Stamh. Nislevgaard . . .	65
1¼	»	»	1¼	101	55	105000	140000	90000	91850	N. C. Davidsen	66
—	—	—	—	353	195	312000	414000	282000	245500	C. Nielsen	67
91	12	120	22	943	520	350000	370000	278000	125972	Stamh. Hofmangave ⁴⁾ .	68
»	»	»	12	575	317	650000	870000	372900	221350	T. S. Wedel-Heinen . . .	69
»	»	»	15	555	306	186000	220000	192000	47690	»	70
—	—	—	—	499	275	250500	325000	137500	—	»	71
»	»	»	8	18½	287	445000	625000	389400	442545	»	72
»	»	»	2	342	189	305000	396000	246900	212950	»	73
»	»	»	6	286	158	102000	125000	89300	49990	»	74
—	—	—	—	298¼	164	146000	194000	105000	—	»	75
»	11	»	6	363	200	358000	484500	314500	150230	Grevsk. Gyldensten . . .	76
1	1	»	2	182½	101	185000	249800	166400	39960	H. P. Hansen	77
»	»	»	1	92	51	107000	120000	77800	67230	J. P. M. Olsen	78
»	»	»	4	304	168	225000	390000	249000	279670	H. M. Poulsen	79
—	—	—	—	259	143	271000	182000	91000	7150	T. S. Wedel-Heinen ⁵⁾ . .	80
—	—	—	—	425	234	275000	510000	303000	134740	Grevsk. Gyldensten . . .	81

aard hørte Hovedgaarden Østrupgaard, af Hartkorn 44 Tdr. af alle Slags. Jordtilliggendet udgør ca. 2 Stamhuset Hverringe i Svendborg Amt. ⁴⁾ Stamhuset Hofmangave, herunder hører Hovedgaarden dr. Ld. Besidder: N. E. Hofman-Bang. ⁵⁾ Under det den 22½ 1921 nedlagte Grevskab Roepstorff, f alle Slags. Jordtilliggendet udgjorde 2174 Tdr. Ld., Skovarealet 1080 Tdr. Ld. Besidder: Lehns-

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr.-Nr.	Hart-korn Tdr.	Area	
					Ager	Eng og vedvarende Græsningssjor
Aasum Herreds Skyldkr.						
82	Nr. Søby	Nr. Søby	Søbysøgaard	73	478	53
83	Nr. Lyndelse	Nr. Lyndelse	Bramstrup	61 ⁸ / ₄	356	98
84	»	»	Bramstrup Mølle	5 ¹ / ₄	82	19
85	»	»	Nr. Lyndelse 10 m. fl.	18	157 ¹ / ₂	4
86	»	»	Lumbygaard	14 ¹ / ₄	117	»
87	Højby	Højby	Lindeskovgaard	17 ⁸ / ₄	125	15 ¹ / ₂
88	Sdr. Næraa	Sdr. Næraa	Torpegaard	22 ¹ / ₄	164	14
89	«	»	Ringstedgaard	11 ¹ / ₂	100	1 ¹ / ₂
90	»	»	Næraagaard	14 ⁸ / ₄	108	»
91	Rønninge-Rolsted	Rønninge	Rønningesøgaard	44 ⁸ / ₄	350 ¹ / ₄	21
92	»	»	Lavindsgaard	12 ¹ / ₄	81 ¹ / ₄	68 ¹ / ₂
93	»	»	Rønninge 9 a m. fl.	9 ¹ / ₂	—	—
94	»	Rolsted	Ferritslevgaard	19 ¹ / ₂	150 ¹ / ₂	»
95	»	»	Skov	6 ¹ / ₂	—	—
96	Allerup-Davinde	Allerup	Skovgaarden	13 ¹ / ₄	115	12
97	»	Davinde	Sanderumgaard	64 ¹ / ₂	535	66
98	Fravgde	Fravgde	Fravgdegaard	37	260	40
99	»	»	Hollufgaard	48 ⁸ / ₄	386	33
100	»	»	Landkilde	20 ¹ / ₄	174	1
101	»	»	Kjærbygaard	14 ⁸ / ₄	94	»
102	»	»	Kærby 9 a m. fl.	12 ⁸ / ₄	90	»
103	Seden-Aasum	Aasum	Aasum 13 m. fl.	12 ⁸ / ₄	98	8 ¹ / ₄
104	Stenløse-Fangel	Stenløse	Stenløse 5 a m. fl.	11 ¹ / ₂	85	2
105	»	»	Stenløse 1 b m. fl.	11 ³ / ₄	81	10
106	»	»	Stenløse 12 a m. fl.	14 ³ / ₄	108	4
107	»	»	Voldgaard	17 ³ / ₄	115	20
108	»	»	Lindvedgaard	19 ¹ / ₄	160	24
109	»	Fangel	Fangel 6 a m. fl.	14	100	2
110	»	»	Fangel 8 a m. fl.	20 ¹ / ₂	158	30
111	Dalum	Dalum	Dalumgaard	41	243	22
112	»	»	Rikkeminde	31 ⁸ / ₄	216	20
113	»	»	Dalum Landbrugsskole	7 ¹ / ₄	70	»
114	»	»	Hjallese Torpgaard	13 ⁸ / ₄	110	2 ¹ / ₂
115	Sanderum	Sanderum	Elsesminde	29 ¹ / ₂	187	36
116	»	»	Sanderum 15 a m. fl.	12 ¹ / ₂	87 ¹ / ₂	»
117	»	»	Vosemosegaard	12 ¹ / ₄	90	14
Odense Herreds Skyldkr.						
118	Odense Frue Ldsogn	Odense Frue Ldsogn	Gillestedgaard	17 ⁸ / ₄	124	»
119	»	»	Biskorup 4 m. fl.	12	84 ¹ / ₂	10
120	»	»	Blangstedgaard	11 ⁸ / ₄	94 ⁸ / ₄	3 ¹ / ₂
121	Odense St. Hans Ldd.	St. Hans Ldd.	Marienlund	31 ¹ / ₄	206 ¹ / ₄	»
122	»	»	Mosegaard	9	61	»
123	»	»	Hedevigslund	15 ¹ / ₂	110	6
124	Paarup	Paarup	Ensomhed	18 ¹ / ₂	86	14
125	»	»	Tarupgaard	11 ¹ / ₂	73	30

¹) Stamhuset Hellerup se Stamhuset Hverringe i Svendborg Amt.

Ddr. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskylværdi		1920		Ejer	Løbe-Nr.
Skov	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hektar	1916	1920	Jordværdi	Bygningsassurance		
						Kr.	Kr.			Kr.	Kr.
304	85	14	66	1000	552	650000	900000	394300	1414000	Miller Hansen	82
13	»	»	20	487	269	380000	490000	308500	3239000	H. Langkilde	83
»	19 ^{1/2}	»	7	127 ^{1/2}	70	105000	135000	68000	144400	»	84
»	16	»	3	180 ^{1/2}	100	135000	160000	113000	88375	S. Lund	85
11	»	»	»	128	71	105000	135000	93000	93600	K. Park	86
3	5	»	1 ^{1/2}	150	83	134000	180000	130400	160000	V. Andersen	87
39	»	»	5	222	122	180000	240000	146500	301200	H. Jespersen	88
13	»	»	2	116 ^{1/2}	64	95000	124000	74800	99325	N. Jakobsen	89
7	1 ^{1/3}	»	2 ^{1/4}	117 ^{3/4}	65	104000	140000	93400	139700	N. C. Sørensen	90
134	»	15	43	563 ^{1/4}	311	440000	650000	310800	843050	Bille Brahe-Selby	91
4 ^{1/2}	2 ^{3/4}	6	8 ^{1/4}	163 ^{3/4}	90	110000	130000	69000	87000	K. Fenger	92
»	»	»	—	150	83	100000	135000	65000	171000	A. Andersen	93
»	»	»	3 ^{3/4}	154 ^{1/4}	85	135000	190000	127000	104475	Stamhuset Hellerup ¹⁾	94
—	—	—	—	348	192	217500	290000	113700	16300	»	95
20	»	»	3	150	83	116000	160000	98500	106000	J. S. Andersen	96
255	30	17	1	904	499	716000	935000	531200	833400	O. Vind	97
30	»	9	8	347	191	330000	430000	236500	638000	O. Bille Brahe	98
39	1	8	»	467	258	450000	610000	400000	351550	Chr. Dæhnfeldt	99
10	»	»	5	190	105	170000	230000	155500	94150	P. C. L. Heltzen	100
2	43	»	2	141	78	133000	166000	100000	225000	A. J. L. Andersen	101
3	20	»	2	115	63	102000	130000	83800	133900	N. J. Andersens Enke	102
7	1 ^{1/4}	»	1	108	60	87000	125000	86000	112700	N. P. Nielsen	103
4	»	»	1	92	51	85000	120000	70900	79000	A. Knudsen Andersen	104
3	»	»	2	96	53	—	120000	86000	40000	C. Andersen	105
2	1	»	2	117	65	104000	146000	88900	57000	L. Jensen	106
2	10	»	3	150	83	120000	162000	110000	90650	Enkefru C. Rasmussen	107
19	1	9	5	218	120	182000	230000	150000	200875	H. J. Andersen	108
5	5	»	2	114	63	97000	132000	91000	69800	N. C. Hansen	109
12 ^{1/2}	1 ^{1/2}	»	6	208	115	—	230000	135000	136400	H. Bay	110
24	2	»	12	303	167	288000	388000	212400	160000	Enkefru L. Andersen	111
1	3	»	23	263	145	230000	310000	230000	284200	H. P. Chr. Simonsen	112
»	»	»	6	76	42	220000	290000	66600	562300	Dalum Landbrugsskoles Legat	113
6	10	»	1 ^{1/2}	130	72	100000	135900	84000	109000	H. C. Larsen	114
1	3	»	9	236	130	225000	320000	200000	265600	Odense Kommune	115
»	1 ^{1/2}	»	2	90	50	103000	125000	80000	104000	H. Pedersen	116
30	3	»	3	140	77	108000	140800	83000	253000	H. C. Jakobsen	117
4	4	»	1 ^{1/2}	133 ^{1/2}	74	150000	184000	103400	186600	H. Wilckens	118
3	2	»	2	101 ^{1/2}	56	87000	124000	80900	70100	P. C. Poulsen	119
5	»	»	7 ^{1/2}	110 ^{3/4}	61	136500	191000	108000	400000	Statens Havebr. Forsøgs	120
40	»	»	»	246 ^{1/4}	136	350000	508000	468000	92375	A. P. Møller	121
»	1	»	3	65	36	85000	120000	95000	49400	F. Kruse	122
15	»	»	5	136	75	208000	255000	225000	77675	Odense Havne- og Kanalvæsen	123
2	»	»	1	103	57	91000	123000	85400	47000	F. P. Dreyer	124
4	»	»	3 ^{1/2}	110 ^{1/2}	61	175000	170000	120000	80000	C. Christensen	125

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr.-Nr.	Hartkorn Tdr.	Areal	
					Ager	Eng og vedvarende Græsningsjord
	Odense Herreds Sk. (fortsat)					
126	Korup	Korup	Korupgaard	18 ¹ / ₂	173	5
127	Ubberud	Ubberud	St. Ubberud	11 ³ / ₄	85	18
128	»	»	Tanggaard	14	124	7
129	»	»	Dyregravvæde	10 ¹ / ₂	95	4
130	»	»	Husemose	15	127	18
131	»	»	Krogshøj	10 ¹ / ₂	102	5
132	»	»	Hesbjerg	24	216	20
133	Vissenbjerg	Vissenbjerg	Grøftbjerg	13 ³ / ₄	135	»
134	»	»	GadbølleRoldhuse1a mfl.	13 ¹ / ₄	142	»
135	»	»	Skalbjerg 5a m.fl.	15 ¹ / ₂	120	10
136	Tommerup	Tommerup	Kamgaard	17	162	10
137	»	»	Store Appegaard	15	124	8
138	Brylle	Brylle	Maadgaard	14	122	6
139	»	»	Thobogaard	11	98	10
140	»	»	Broholmgaard	10 ³ / ₄	113	3
141	Verninge	Verninge	Naarup 13a m. fl.	7 ¹ / ₂	80	3
142	Brændekilde-Bellinge.	Brændekilde	Brændekilde 17a m. fl.	17 ³ / ₄	147	20 ¹ / ₂
	Middelfart Skyldkreds					
143	Middelfart Købstad ...	Middelfart	Sindsygehospital	10 ¹ / ₄	10	2
144	Middelfart Kb.st.Lddstr.	Middelf. Ldsg.	Hindsgavl	60 ¹ / ₄	340	27
145	»	»	Fænøgaard	45 ¹ / ₄	420	10
146	Vejlby-Strib	Vejlby	Billeshave	23 ¹ / ₄	173	»
147	»	»	Staurby 1a m. fl.	14 ³ / ₄	135	»
148	»	Strib	Stribgaard	7 ¹ / ₂	100	»
149	»	»	Kathrinebjerg	26 ¹ / ₂	205	»
150	»	»	Stutterigaarden	9 ¹ / ₄	73	16
151	Kavslunde	Kavslunde	Kavslundegaard	13 ¹ / ₄	96	»
152	»	»	Skrillingegaard	25 ¹ / ₂	—	—
153	»	»	Kaalsbjerggaard	13 ¹ / ₄	88	4 ³ / ₄
154	»	»	Møllegaard	11 ¹ / ₄	79	¹ / ₂
155	»	»	Lundbjerggaard	11 ¹ / ₂	80	15
156	»	»	Mariesminde	11 ³ / ₄	85	»
157	Asperup-Rorslev	Asperup	Stadagergaard	10 ³ / ₄	74	»
158	»	»	Baaring 14b m. fl.	11	76	5
159	»	»	Præstegaard	11	66	»
160	»	»	Lykkegaard	10 ¹ / ₄	63	4
161	»	»	Asperup Lindegaard	12	80	9
162	»	»	Ringstedgaard	11 ¹ / ₄	80	7
163	»	Rorslev	Rorslev Møllegaard	15 ¹ / ₂	116	2
164	Udby	Udby	Ronæs 3a m. fl.	11 ³ / ₄	83	2
165	»	»	Udby 17a m. fl.	12 ¹ / ₄	100	6
166	»	»	Viby 2a m. fl.	12 ¹ / ₄	77 ¹ / ₂	10
167	Nr. Aaby	Nr. Aaby	Kongsgaard	12 ¹ / ₄	89 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂
168	»	»	Margaard	12	92	5
169	Ingslev	Ingslev	Bubbelgaard	22 ¹ / ₂	165	20
170	Brænderup	Brænderup	Brogaard	13	102	14 ¹ / ₂
171	»	»	Holsegaard	18 ¹ / ₂	135	12
172	»	»	Holse 2g m. fl.	10	90	1
173	»	»	Kjærsgaard	71	470	30

¹⁾ Under det den 10/6 1921 afløste Stamhus Hindsgavl hørte Hovedgaarden Hindsgavl og Fænøgaard Besidder var F. N. B. Fønss.

Tdr. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskyldværdi		1920		Ejer	Løbe-Nr.
Skov	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hektar	1916	1920	Jordværdi Kr.	Bygningsassurance Kr.		
						Kr.	Kr.				
1	2	»	8	189	104	135000	165000	116000	90000	L. Plougheld	126
12	2	»	2	119	66	97000	123500	73700	86025	O. Esbjerg	127
7	»	»	4	142	78	109000	140000	88000	110000	C. Clausen	128
40	1	»	5	145	80	90000	135000	75800	67200	I. Lollesgaard	129
62	2	»	5	214	118	140000	178000	110600	133200	N. Jørgensen	130
12	1	»	4	124	68	85000	120000	77000	91850	P. Nielsen	131
286	4	6	19	551	304	450000	600000	264000	754500	Steen Giebelhausen	132
16	3	»	5 1/2	159 1/2	88	120000	180000	87700	168200	E. Steensen	133
8	11	»	4	165	91	125000	128000	80000	57000	I. Iskov	134
13	10	»	6	159	88	126000	155000	100000	61000	J. Greve	135
27 1/2	1	»	4 1/2	205	113	122000	165000	125000	62400	K. Chr. Rasmussen	136
62	20	»	6	220	121	115000	155000	97000	115000	Enkefru K. Jensen	137
»	»	»	1	129	71	160000	165000	90000	100000	E. Kruse	138
34	7	»	4	153	84	95000	137000	91000	140000	L. Thobo	139
60	2	»	2	180	99	108000	150000	96000	136000	I. C. Broholm	140
28	2	»	2	115	63	—	120000	65000	108000	C. Christensen Danke	141
1 1/2	»	»	4	173	95	—	190000	120000	220000	V. B. Højer Kruse	142
»	»	»	53	65	36	2550000	3550000	92000	6150910	Staten	143
470	»	26	5	868	479	645000	885000	356500	350392	F. N. B. Fønss ¹⁾	144
»	»	»	15	445	245	270000	350000	260200	79525	»	145
16	1	»	»	190	105	189000	300000	154700	177430	F. L. Hey	146
»	»	»	1	136	75	—	175000	103400	95280	J. Boesen	147
1	»	»	1	102	56	105000	120000	66000	121400	M. Larsen	148
23	»	»	5 1/2	233 1/2	129	220000	300000	163000	139000	J. P. Jensen Saltø	149
36 1/2	»	»	4 1/2	130	72	115000	165000	79700	135125	Cederfeld de Simonsen	150
»	2	»	2	100	55	93000	125000	87500	—	G. Larsen	151
»	»	»	—	185	102	210000	275000	185000	240340	G. Møller	152
»	»	»	2 1/4	95	52	105000	148000	92500	133900	J. Hansen	153
»	»	»	2	81 1/2	45	88000	125000	79800	98400	A. K. Larsen	154
»	»	»	2	97	54	100000	125000	74400	39930	J. V. Jørgensen	155
»	1	»	2	88	49	95000	127000	79200	78570	K. Rejnert	156
5 1/2	1/2	»	2 1/2	82 1/2	46	85000	123000	74300	80000	A. O. Andersen	157
15	2	»	1	99	55	88000	128000	81100	90000	A. Simonsen	158
15	»	»	6	87	48	85000	123000	71500	77600	Præsteembedet	159
5	1/4	»	3/4	73	40	78000	120000	68000	90000	A. Rasmussen	160
6	2	»	3	100	55	92000	138000	86300	80000	C. Wisbech Olsen	161
5	1	»	2	95	52	89000	127000	82100	101300	H. B. Simonsen	162
3	1 1/2	»	2 1/2	125	69	120000	175000	110000	112000	N. G. Munk	163
6 1/2	3 1/2	»	4	99	55	—	135000	80400	111530	A. Hansen	164
»	»	»	4	110	61	—	140000	93700	90000	C. Rasmussen	165
3	3	»	1 1/2	95	52	86000	130000	83800	60000	A. J. Jespersen	166
5	»	»	2	100	55	112000	150000	85500	89760	J. N. Jensen	167
1 1/4	1	»	3/4	100	55	100000	125000	77600	75970	I. M. P. Lunde	168
10	3	»	8	206	114	155000	230000	137000	125000	V. Lorenzen	169
28	»	»	4 3/4	149 1/4	83	125000	175000	90700	161840	A. Olsen	170
38	»	»	5	190	105	160000	225000	129000	96750	C. E. Simonsen	171
4	1	»	1	97	54	83000	120000	76800	100000	C. Andresen	172
176	»	»	»	676	373	615000	825000	473100	497130	Ahlefeld-Laurvig	173

af Hartkorn c. 118 Tdr. af alle Slags. Jordtilligendet udgjorde 880 Tdr. Ld., Skovarealet 892 Tdr. Ld.

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr.-Nr.	Hartkorn Tdr.	Are	
					Ager	Eng (ved- varen Græs ningsj)
Assens Skyldkreds						
174	Assens Købstad.....	Assens	Assens 9 a m. fl.	11 ¹ / ₄	69	2
175	»	»	Stejlbjerggaard	11 ⁹ / ₄	—	—
176	Gamtofte	Gamtofte	Brahesborg	83 ⁸ / ₄	502	98
177	»	»	St. Vistorp	21 ¹ / ₄	173 ¹ / ₂	»
178	»	»	Eggerup Holmegaard	12	84 ¹ / ₂	4
179	»	»	Vilhelmborg	50 ¹ / ₄	420	»
180	»	»	Mariendal	19 ¹ / ₄	157	»
181	»	»	Øksenkjærgaard	14 ⁹ / ₄	122	17
182	Sandager-Holevad	Sandager	Orelund	14 ⁸ / ₄	120	30
183	Tanderup	Tanderup	Brendemølle	5 ⁸ / ₄	49	2
184	Søby-Turup	Søby	Skovgaarde	30	263	5
185	»	»	Øxnebjerg	22 ¹ / ₂	184	8 ¹ / ₂
186	»	Turup	Blangstrup 1 m. fl.	11 ¹ / ₄	86	6
187	»	»	Blangstrup 2 m. fl.	15 ⁹ / ₄	128	9
188	»	»	Blangstrup 9 m. fl.	12 ¹ / ₂	100	7
189	Kærum	Kærum	Kærumgaard	14 ¹ / ₄	128	10
190	»	»	Norbygaard	14	80	20
191	Sønderby	Sønderby	Frederiksgave	85 ¹ / ₂	615	22
192	Dreslette	Dreslette	Brydegaard	16 ⁹ / ₄	125	9
193	»	»	Agernæsgaard	15 ¹ / ₄	150	20
194	»	»	Flenstoft	19 ¹ / ₄	140	10
195	Haarby	Haarby	Langedilsgaard	19 ¹ / ₄	—	—
196	»	»	Løgismose	28	246 ¹ / ₂	33
197	Flemløse	Flemløse	Hesselbjerg	13 ¹ / ₄	127	5
198	Helnæs	Helnæs	Helnæs 27 a m. fl.	16 ¹ / ₄	151	3
Vends-Baags Hrd.s Skyldkr.						
199	Skydebjerg-Orte	Skydebjerg	Taarupgaard	23	310	11
200	»	»	Gavnbygaard	13 ¹ / ₂	125	»
201	»	Orte	Orte 1 a m. fl.	11	65	30
202	»	»	Pejrupgaard	14 ⁴ / ₄	168	19
203	Køng	Køng	Søholm Hovedgd.	31 ¹ / ₄	318	15
204	»	»	Køng 20 a m. fl.	12	95	10 ⁸ / ₄
205	Søllested-Vedtofte	Søllested	Søllested Mark	12 ¹ / ₄	108	2
206	»	»	Bukkerup	11 ¹ / ₄	86 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂
207	»	Vedtofte	Brahesholm	52 ⁴ / ₄	483	26 ¹ / ₂
208	Ørsted	Ørsted	Gaagerupgaard	19 ⁹ / ₄	138	3
209	»	»	Krengerup Hovedgd.	40 ⁸ / ₄	287	10
210	Kerte	Kerte	Billeskov	24 ¹ / ₂	202	»
211	Barløse	Barløse	Barløsegaard	15 ¹ / ₂	152	»
212	»	»	Barløseborg	12	107	18
213	»	»	Skovlunde	14 ¹ / ₄	132	13
214	Husby	Husby	Wedellsborg	113 ¹ / ₂	560 ⁷ / ₈	52
215	Føns-Ørslev	Føns	Sparretorn	48 ¹ / ₄	314	12
216	»	»	Ellegaard	15 ⁸ / ₄	100 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂
217	»	»	Gammelgaard	16 ¹ / ₄	120	¹ / ₄
218	»	»	Risbro	18 ⁸ / ₄	120	11

¹) Det tidligere grevelige Rantzauiske Forlods se Vejle Amt. ²) Grevskaftet Wedellsborg, herunder gaard, Risbro, Torbenhøj, Mosegaard, Tønnæs og Fønsvang og Øerne Ægholm og Brandsø, af Hartk

Tdr. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskyldværdi		1920		Ejer	Løbe-Nr.
Skov	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hektar	1916	1920	Jordværdi Kr.	Bygningsassurance Kr.		
						Kr.	Kr.				
5 1/2	2	»	24	102 1/2	56	95000	125000	93000	63500	C. Storm	174
—	—	—	—	85	47	80000	120000	81600	67200	J. P. Tommerup	175
125	»	»	27	752	415	850000	1000000	556300	692900	F. V. Treschow	176
5	1	»	4	183 1/2	101	184000	212000	135000	100000	R. Boe	177
3/4	3/4	»	2	92	51	95000	120000	77300	103000	L. R. Larsen	178
»	»	»	15	435	240	425000	520000	339000	363000	F. V. Treschow	179
6	5	»	6	174	96	168000	195000	130000	179400	M. C. Brandt	180
7	5	»	1	152	84	115000	135000	98400	40000	P. Ellemann	181
60	»	»	5	215	119	115000	158000	110500	100000	H. Buck	182
1 1/2	1	»	»	52 1/2	29	—	130000	32000	71487	J. C. Jørgensen	183
1	24	»	12 3/4	305 3/4	169	250000	300000	177300	202100	C. F. Rantzau ¹⁾	184
3/4	2 1/4	»	5 1/2	201	111	122000	225000	150100	106470	»	185
8 1/2	»	»	2 1/2	103	57	100000	120000	78600	64910	H. P. Hansen	186
6	1/2	»	3 1/2	147	81	87000	154000	117600	108520	E. Straarup	187
8	»	»	1	116	64	100000	126000	89800	57000	M. C. Jensen	188
5	»	»	2	145	80	120000	156000	101400	142830	A. L. Clausen	189
2	2	»	10	114	63	98000	142200	91400	75000	L. Findsen	190
316	»	»	38	991	547	950400	965300	573000	789310	K. Wedels Stiftelse	191
7	4 1/2	»	3	148 1/2	82	140000	170000	105300	94000	N. B. A. S. Ulrick	192
2	3/4	10	38	220 3/4	122	165000	210000	135000	359000	Brünings Hansen	193
16	»	»	6 1/2	172 1/2	95	160000	200000	128200	213000	H. Beck	194
—	—	—	—	177	98	90000	210000	133400	98400	L. C. Mikkelsen	195
55	»	»	65 1/2	400	221	240000	285000	199000	634150	H. Stensens Enke	196
2	2	»	4	140	77	—	133000	93100	95000	J. P. Nielsen	197
5	»	»	8	167	92	—	140000	95500	50000	C. Basse Føns	198
3	»	»	1	325	179	200000	250000	175000	211500	Cederfeld de Simonsen	199
8	1	»	2	136	75	99000	125000	75000	98800	Nielsen Gavnby	200
35	10	»	1	141	78	90000	120000	75000	80000	K. M. Knudsen	201
15	4	»	2	208	115	115000	150000	100000	97873	N. C. Rasmussen	202
»	»	»	»	333	184	300000	387000	226900	204000	C. Rantzau	203
4 1/2	1 3/4	»	2	114	63	120000	165000	77900	143800	V. Janssen	204
4	1	»	3	118	65	89000	123000	77800	85750	C. P. Nybo	205
21	9 1/4	»	1 3/4	120	66	88000	120000	75600	83100	H. M. Esbjerg	206
17 1/2	»	»	19	546	301	385000	520000	320000	295800	C. Rantzau	207
»	2	»	3	146	81	110000	138000	94000	79850	J. P. Jannesen	208
1534	»	»	32	1863	1028	1268000	1582000	614900	773543	C. Rantzau	209
»	»	»	45	247	136	150000	195000	132200	214860	Grevsk. Wedellsborg	210
6	1	»	1	160	88	96000	149000	92100	90000	M. Larsen	211
4	»	»	8	137	76	85000	135000	82700	85000	A. Melchior Hansen	212
4	2	»	3	154	85	91000	142000	79500	80000	H. Raahauge	213
430	»	»	141 3/8	1184 1/2	653	1111500	1188500	493500	1015000	Grevsk. Wedellsborg ²⁾	214
»	14	»	81	421	232	417400	391500	263500	248294	»	215
14 1/2	2 1/2	»	29 1/2	149 1/2	87	108000	136000	87000	64790	»	216
2	»	»	4 3/4	127	70	109000	140000	101500	135500	»	217
3/4	1	»	11	143 3/4	79	120000	152000	109500	109920	»	218

hører Godserne Wedellsborg, Tybrind, Sparretorn og Billeskov samt Avlsgaardene Ellegaard, Gammelca. 604 Tdr. af alle Slags. Skovarealet ca. 2400 Tdr. Land. Besidder: Lehnsgreve J. C. H. Wedell.

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Mtr.-Nr.	Hartkorn Tdr.	Areal	
					Ager	Eng og vedvarende Græsningjord
	Vends-Baag Hrd. Sk. (fortsat)					
219	Føns-Ørslev	Føns	Torpenhøj	22 ¹ / ₂	148 ³ / ₄	29 ¹ / ₂
220	»	»	Tønnæs	16 ¹ / ₄	97 ¹ / ₂	»
221	»	»	Fønsvang	14 ¹ / ₄	60	60
222	»	Ørslev	Tybrind	76 ³ / ₄	705	41
223	Balslev-Ejby	Balslev	Gelbjerg	17 ¹ / ₂	118	22
224	Gelsted	Gelsted	Melleballgaard	12 ¹ / ₂	95	3
225	Rørup	Rørup	Søndergaarde	46 ³ / ₄	415	10
226	»	»	Erholm	82 ¹ / ₂	310	121
227	»	»	Etterupgaard	10 ³ / ₄	85	5
228	»	»	Kielshøj	23 ³ / ₄	207 ¹ / ₂	6 ¹ / ₄
229	»	»	Hækkebølgaard	21	155	6

¹⁾ Stamhuset Erholm og Søndergaarde, herunder hører Hovedgaardene Erholm og Søndergaarde, 1400 Tdr. Land, Skovarealet 900 Tdr. Land. Besidder: H. C. F. V. Cederfeld de Simonsen.

Alfabetisk Register

Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.
Aasum 13 m. fl.	103	Bramstrup	84	eggerup Holmegaard ..	178
Agernæsgaard	73	Bramstrup Mølle	183	Einsiedelsborg	69
Agernæsgaard	193	Brendemølle	13	Einsiedelsborg Avlsgd. .	70
Amagergaard	52	Brockdorff	170	Einsiedelsborg Skov ...	71
Anderupgaard	54	Brogaard	140	Ellegaard	216
Appgaard St.	137	Broholmgaard	9	Elsesminde	115
Asperup Præstegaard .	161	Brolykke	192	Elvedgaard	46
Asperup Lindegaard .	174	Brydegaard	142	Ensomhed	124
Assens 9 a m. fl.		Brændekilde 17 a m. fl. .	78	Erholm	226
	158	Brøndstrupgaard	39	Esterbølle Sdr.	40
Baaring 14 b m. fl.	212	Brønnemosegaard	169	Etterupgaard	227
Barløseborg	211	Bubbelgaard	206		
Barløsegaard	120	Bukkerup	10	Fangel 6 a m. fl.	109
Blangstedgaard	186	Bøgebjerg		Fangel 8 a m. fl.	110
Blangstrup 1 m. fl.	187	Christianslund	30	Farsbøllegaard	35
Blangstrup 2 m. fl.	188			Ferritslevgaard	94
Blangstrup 9 m. fl.	146	Dalumgaard	111	Flenstofte	194
Billeshave	210	Dalum Landbrugsskole .	113	Fravgdegaard	98
Billeskov	119	Dalum Hovedgaard	42	Frederiksgave	191
Biskorup 4 m. fl.	176	Daugstrupgaard	61	Fælledgården	74
Brahesborg	207	Digegaard	38	Fænøgaard	145
Brahesholm	83	Dyregravvæde	129	Fønsvang	221

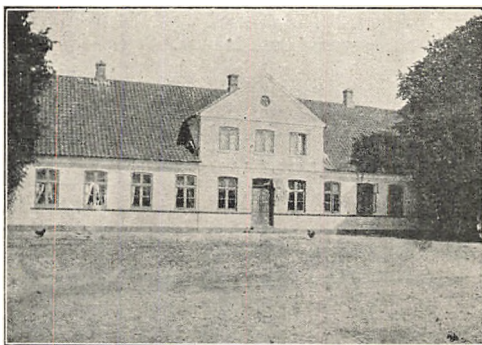
Tdr. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskyldværdi		1920		Ejer	Løbe-Nr.
Skov	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hektar	1916	1920	Jordværdi	Bygningsassurance		
						Kr.	Kr.			Kr.	Kr.
3 ¹ / ₄	»	»	5 ¹ / ₂	187	103	136000	180000	133000	55544	Grevsk. Wedellsborg..	219
»	»	»	22	119 ¹ / ₂	67	100000	127000	85000	35960	»	220
»	»	»	116 ¹ / ₂	236 ¹ / ₂	130	100000	120000	76400	78500	»	221
50	93	»	10	899	496	—	660000	435400	529180	»	222
»	»	»	2	142	78	115000	162000	111600	106020	J. J. Hansen	223
»	10	»	2	110	61	95000	120000	84000	56000	J. Lange	224
»	3	»	8	436	241	390000	501400	239800	325770	Stamhuset Erholm og Søndergaard ¹)	225
941	»	22	»	1394	769	937000	1259200	858600	887710	»	226
6	2	»	2	100	55	83000	124000	64200	74900	J. Nielsen	227
1 ¹ / ₄	»	»	7 ¹ / ₄	222 ¹ / ₄	123	215000	280000	118700	205470	Stamhuset Erholm og Søndergaard	228
»	»	»	19 ¹ / ₄	180 ¹ / ₂	100	180000	250000	114900	216000	»	229

samt Gaardene Kielsøj og Hækkebølle, af Hartkorn ca. 223 Tdr. af alle Slags. Jordtilligendet udgør

til Fortegnelsen.

Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.
Gaagerupgaard	208	Holse 2 g m. fl.	172	Kjærsgaard	173
Gadbølle Roldhu. 1 a m. fl.	134	Holsegaard	171	Kjørup Hovedgaard ...	72
Gammelgaard	217	Hugget	31	Klarskovgaard	24
Gavnbygaard	200	Hunderupgaard	4	Kongsgaard	167
Gelbjerg	223	Hunderup Mk. 5 d m. fl.	5	Korupgaard	126
Gillestedgaard	118	Hundslev Skovgaard ...	19	Kostelev 8 m. fl.	41
Gyldensten	27	Husemose	130	Krengerup Hovedgaard.	209
Grøftebjerg	133	Hværringe	8	Krogshøj	131
		Hækkebøllegaard	229	Kærby 9 a m. fl.	102
Haarslev 15 a m. fl.	34			Kærumbaard	189
Harritslevgaard	29	Jerstrup Hovedgaard ..	81	Køng 20 a m. fl.	204
Hedevigslund	123	St. Jørgens Forst. 21 m. fl.	6		
Helnæs 27 a m. fl.	198			Landkilde	100
Hesbjerg	132	Kaalsbjerggaard	153	Langedilsgaard	195
Hesselbjerg	197	Kamgaard	136	Langensø	50
Hinderupgaard	3	Kathrinebjerg	149	Lavindsgaard	92
Hindsgavl	144	Kavslundegaard	151	Lindeskovgaard	87
Hjallese Torpgaard ...	114	Kertemiude 26 a m. fl. .	7	Lindvedgaard	108
Hjørlevgaard	66	Kielsøj	228	Lumbygaard	86
Hofmangave	68	Kirkendrup 1 a m. fl. .	55	Lundbjerggaard	155
Holevgaard	21	Kirkendrup 3 a m. fl. .	56	Lundsgaard	15
Hollufgaard	99	Kjærbygaard	101	Lundsgaard	26

Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.
Lykkegaard	160	Ronæs 3 a m. fl.	164	Taarupgaard	199
Lykkesborg	36	Rorslev Møllegaard	163	Tanggaard	128
Lyndelse Nr. 10 m. fl.	85	Rosendal	58	Tarupgaard	125
Løgismose	196	Rosenlund	18	Thobogaard	139
		Rugaard	48	Torpegaard	88
Maadgaard	138	Rønninge 9 a m. fl.	93	Torpenhøj	219
Margaard	51	Rønningesøgaard	91	Tybrind	222
Margaard	168			Tønnæs	220
Mariendal	79	Sandagergaard	28	Ubberud St.	127
Mariendal	180	Sanderum 15 a m. fl.	116	Udby 17 a m. fl.	165
Marienlund	121	Sanderumgaard	97	Uggerslevgaard	76
Mariesminde	156	Sarumgaard	22	Ulkendrup	57
Mellemballegaard	224	Schelenborg	12	Ulriksholm	17
Mosegaard	122	Sellebjerg	25		
Møllegaard	154	Sindsygehospitalet	143	Vevlingegaard	47
		Skalbberg 5 a m. fl.	135	Vejrupgaard	20
Naarup 13 a m. fl.	141	Skovgaarde	184	Viby 2 a m. fl.	166
Nislevgaard	65	Skovgaarden	96	Vikkelse	62
Norbygaard	190	Skovlunde	213	Vilhelmsborg	179
Nymarksgaarden	37	Skovmøllen	49	Vistorp St.	177
Næraagaard	90	Skovsbo	14	Voldgaard	107
		Skrillingegaard	152	Vosemosegaard	117
Odense 2 a m. fl.	2	Sparretorn	215		
Odense Kbst. Mk. 1 a m. fl.	1	Stadagergaard	157	Wedellsborg	214
Oregaard	32	Staurby 1 a m. fl.	147		
Orelund	182	Stenagergaard	11	Zastrow	43
Ore Skovmølle	33	Stejlbjerggaard	175		
Orte 1 a m. fl.	201	Stenløse 1 b m. fl.	105	Æbelø Skov	80
		Stenløse 5 a m. fl.	104		
Pejrupgaard	202	Stenløse 12 a m. fl.	106	Øksenkjærgaard	181
Petersminde	77	Stutterigaarden	150	Ølundgaard	63
		Strandholt	53	Ørritslevgaard	45
Radstrupgaard	23	Stribgaard	148	Ørritslevgaard	67
Rikkeminde	112	Søbysøgaard	82	Ørritslev 7 a m. fl.	64
Ringstedgaard	89	Søholm Hovedgaard	203	Østergaard	16
Ringstedgaard	162	Søllested Mark	205	Østrup 2 a m. fl.	60
Risbro	218	Søndergaarde	225	Østrupgaard	59
		Sønderse Skov	44	Øxnebjerg	185

Hølsegaard (Vends Herred).

Elliot Hjuler: Nyborg.

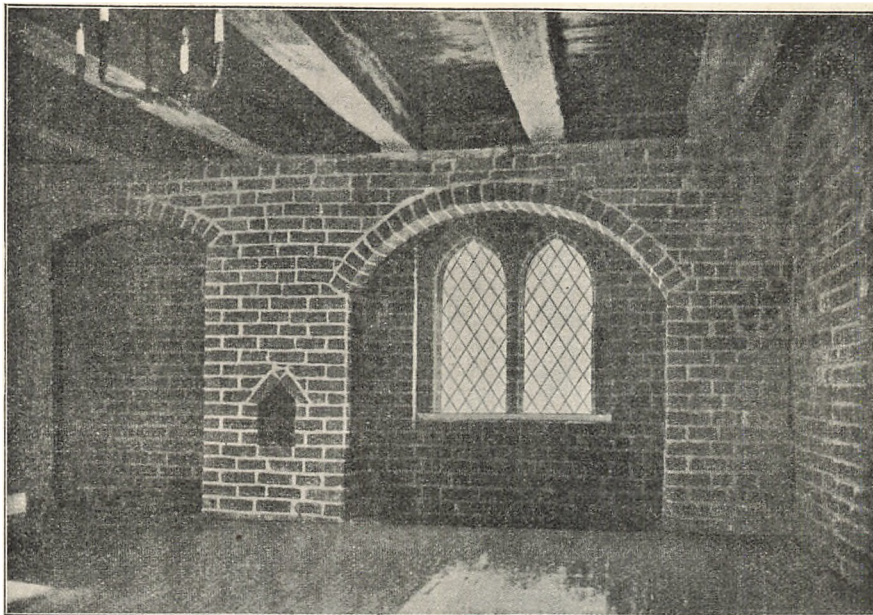
SVENDBORG AMT KØBSTÆDER

NYBORG

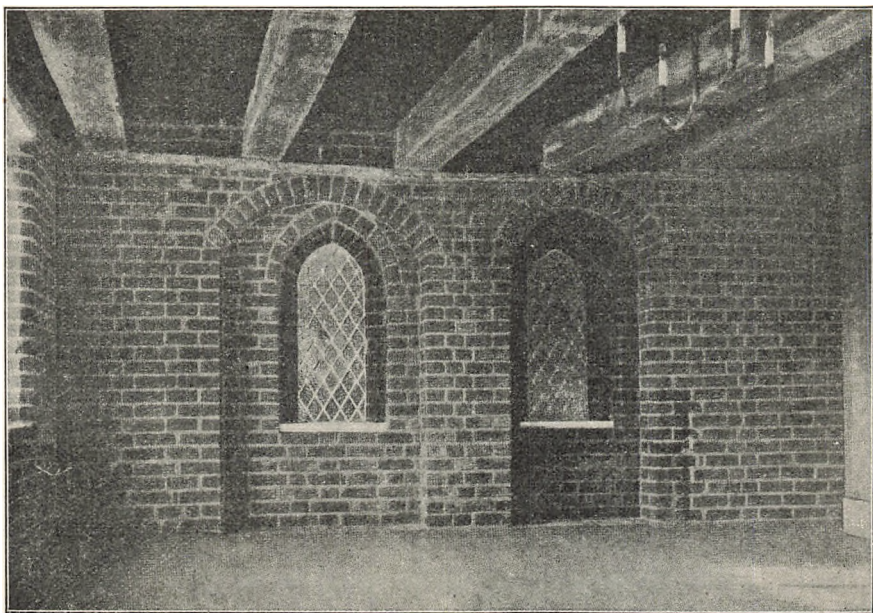
En Maane, en Stjerne og et skægget Hoved ses ovenover den af Taarne flankerede Bymur med Port og Murtinder, som tung og malerisk breder sig i Nyborgs Signet, manende Mindet frem om Stadens mærkelige Fortid som en af Rigets stærkeste Fæstninger fra Middelalderen til langt op i nyere Tider. Byen er født ved Borgen, det faste *Nyborg Slot*, som ifølge Traditionen o. 1170 skal være grundlagt af Knud Prizlavson, en Søstersøn af Valdemar den Store, men den ældste Bebyggelse synes at have lejet sig lidt fjernere fra Fjorden omtrent paa den nuværende Forstads Plads udenfor Landporten, hvor *Gammel* eller *Helgekirke* laa. I Løbet af den følgende Periode anlagdes dog et Stykke sydligere paa en aflang, vandomflydt Holm Kærnen i den nuværende Købstad, strækkende sig fra Slotssøen i Vest til den i Aaret 1388 paabegyndte *Vor Frue Kirke*, øst for hvilken Terrænet falder mod Skippergade, hvis Sænkning dannede en Del af den middelalderlige Bygrav, som omsluttede Staden. Vigtig som Færgeby, liggende i Hjærtet af Riget ved en af Kongerne hyppig besøgt Borg, var Nyborg selvskreven som Samlings-

plads for Møder, Gang paa Gang afholdtes her *Danehoffen*, der fra 1282—84 blev en fast, til Byen knyttet Institution i Rigets Forfatning, og Stadens Navn er derved paa mange Maader uløseligt forbunden med Danmarks Historie i Middelalderen. Denne Glans straaede tilbage paa Byen, hvor flere *Gilder* fandtes, viede til St. Knud, St. Gertrud og Vor Frue, og adskillige Stormænd byggede Gaarde indenfor Gravene. 1441 skænkede Niels Basse sin Ejendom syd for Vor Frue Kirke til Johannerne paa Antvorskov, der her oprettede en Slags Filial, *Korsbrødre-gaarden* ved Korsbrødregade, en grundmuret Gaard, som med Gavlvæg mod Adelgade, røde Munkestensmure og hvælvede Kældere endnu er i Behold, sammenbygget paa begge Sider med statelige, grundmurede Renæssancehuse med svungne Gavle. Længere inde i Strædet ligger et i sit underste Stokværk gotisk Stenhus, der i 500 Aar har tjent og den Dag i Dag bruges som Præstebolig for Vor Frue Kirke, og hvor „Præstens Stue“ efter en Istandsættelse i nyere Tid udgør et mærkeligt, middelalderligt Interiør.

Voldsomt greb Grevens Fejde ind i Byens Historie. Christian II, der var født paa Nyborg Slot, havde Tilhold hos Borgerne, og forholdsvis let lykkedes det derfor Christoffer af Oldenburg 1534 at blive Herre over Fæstningen, som han sad inde med, indtil Joh. Rantzau efter Slaget ved Øksnebjerg det følgende Aar besatte den. Under Kampene i disse Aar gik Resterne af den ældste By med Gammel Kirke op i Luer. I dens Nærhed byggedes 1604 paa Assistenskirkegaarden et *Kapel*, der ødelagt i Krigen 1659 fuldstændigt jævnedes med Jorden under Fæstningens Udvidelse 1665. Christian III strakte det befæstede Byomraade videre mod Øst, saaledes at *Nyenstad*, omfattende Skippergade og Østergade, inddroges bag Voldenes Ring, store Byggearbejder iværksattes paa Slottet, og en rig, lykkelig Tid oprandt for Byen, som ved sit store, nye Torv 1585 opførte et stateligt *Raadhus*, af hvilket der endnu i den oftere omformede Bygning i Bagsiden findes Murværk med Spor af udvendig Dekoration. Søfart og Handel blomstrede, Staden var 1560—1857 Strømtoldstation for Store Bælt, en Række Renæssancegaarde rejste sig i Gaderne, og omringet af Skov og Haver lignede Byen efter en samtidigs Udtalelse et Lysthus, fuldstændig begravet i det Grønne. Dette Billede fuldstændiggjordes af Voldenes Krans; thi vedblivende tilskrev man Nyborg Betydning som Fæstning, og under Christian IV og Frederik III omformedes og udbyggedes Værkerne yderligere med Bastioner og fremskudte Jordanlæg. Svenskekrigen bragte en Afbrydelse i disse Arbejder, idet Byen 1658—59 var i Fjendens Haand, indtil Slaget ved Nyborg ^{14/11} 1659 atter befriede den, men efter Freden fortsattes

Nyborg Præstebolig. Den gamle Stues østre Væg.

Nyborg Præstebolig. Den gamle Stues vestre Væg.
(Fotografier af Nørmark.)

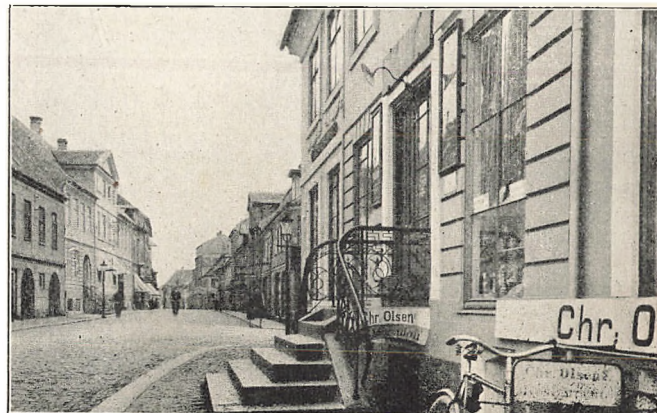
Baggergade.

Algade.

Slotsgade ned mod Torvet.

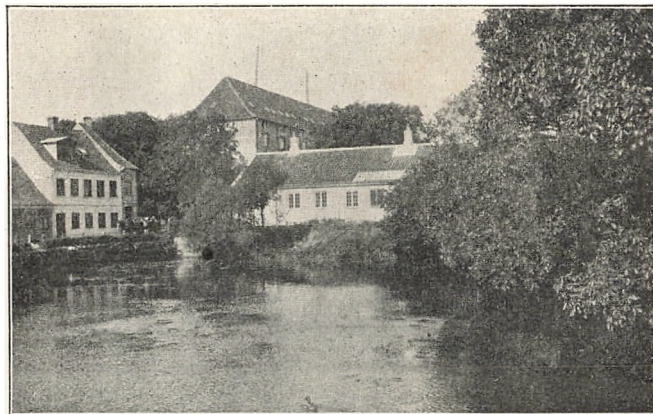

Nørregade, set fra Torvet.

Nyborg.

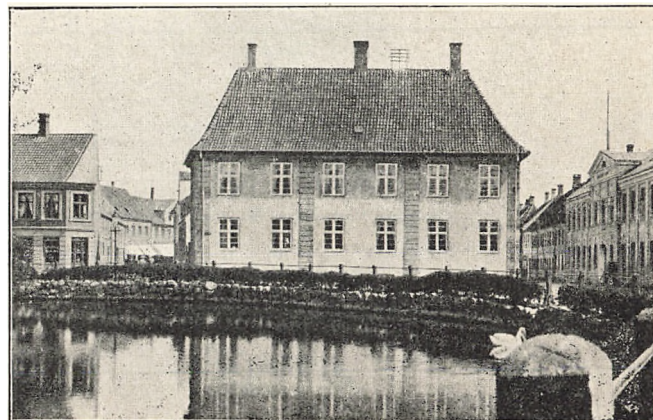
Badehotellet paa Nyborg Strand.
(H. A. Ebbesen fot.)

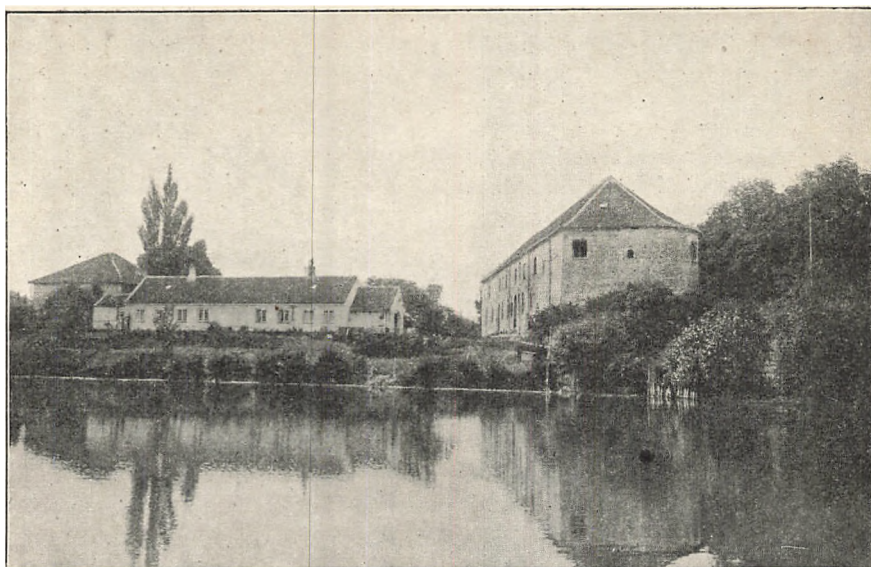
Nyborg Slot.
(H. A. Ebbesen fot.)

Voldgraven ved Nyborg.
(H. A. Ebbesen fot.)

Nyborg gamle Kaserne, Slotsgade Hj. af Kongegade.
(H. M. fot.)

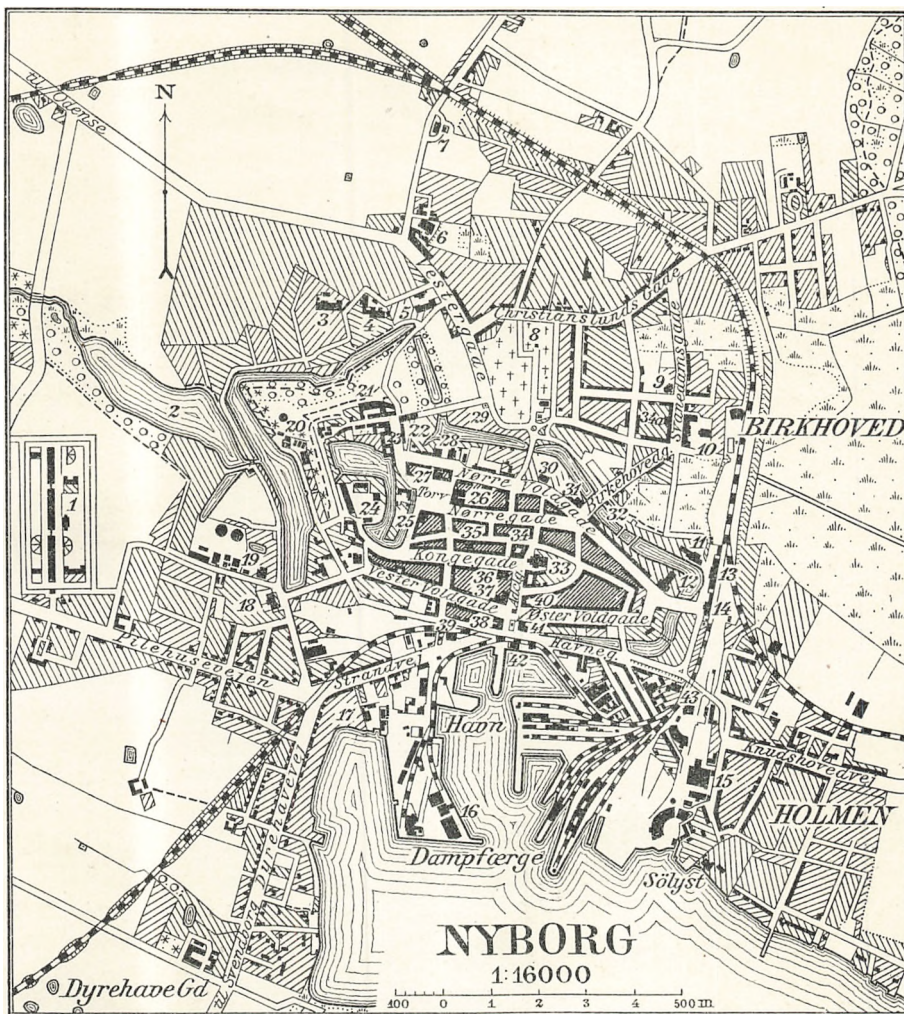
Nyborg. Det gamle Slot.
(M. Lundbo fot.)

Nyborg. Kirken.
(Fot.)

Nyborg. Ved Landporten.
(H. M. fot.)

Sagnet og reproduceret ved Senerolabens topografiske Afdeling 1921

1 Straffeanstalt	15 Værksteder	30 Borger- og Håndværkerforen. ² Stiftelse
2 Ladegaard SØ	16 Siloparkuse	31 Menighedshus
3 Epidemisygehus	17 Skibsværft	32 Tekn. Skole
4 Sygehus	18 Tattigaard	33 Kirke
5 Kgl. Døvstummeinstitut	19 Gas- og Elektricitetsværk	34 Kgl. Postgaarden ²
6 Nyborg Jernstøberi	20 Vandværk og Vandtaarn	34a Baggerens Stiftelse
7 Børnehjem	21 Bryggeri „Carlsminde“	35 Jespersens Stiftelse
8 Mindesten over faldne Krigere (1848-49-50 og 64)	22 Landporten	36 Kjølek
9 Alderdomshjem	23 Ting- og Arresthus og Politikontr	37 Nyborg Hotel
10 Borgerskole	24 Nyborg Slot	38 Hotel „Royal“
11 Turisthotellet	25 Svendborg Arnts Landbasparekasse	39 Station (Svendborg)
12 Industrihotellet	26 Raadhus	40 Mindesten (Admiral Peder Bredal)
13 Bønegaaard	27 Nyborg og Omegns Sparekasse	41 Telegrafstation
14 Posthus	28 Kommuneskole	42 Soldkammer
	29 Mindesten (Slaget v Nyborg 1659)	43 Dømmerbolig

Byggeriet paa Voldene, og Land-, Strand- og Svendborgportene opførtes. Haardt og skæbnesvangert havde Krigen dog ramt Borgerskabet, Husene i Byen ruineredes i stor Stil, og det gamle Slot forvandt ingensinde den Medfart, det havde lidt. For at Nyborg igen „kunde komme i forrige Velstand“, fik den 1661 Stabelret, men 1672 husede den kun 1160 Sjæle, og langsomt gik den fremad, idet Indbyggertallet 1769 kun var vokset til 1451. Ogsaa Frederik IV viste Voldene sin Interesse og lod dem udbedre paa forskellig Vis, hvorimod Slottet blev opgivet og 1722 for Størstedelen afbrudt. Bevaret er nu kun den vestlige Fløj, der længe tjente som Tøjhus for Garnisonen, men nu som fredlyst Fortidsminde underkastet en kyndig Istandsættelse afslører sig som et af de mærkeligste, middelalderlige Monumenter, Landet ejer.

I den Kæmpebrand, som 1797 lagde 143 Gaarde i Aske, fortærede Flammerne Middelalderens og Renæssancens maleriske By med de snævre Gader og ejendommelige Bygninger, og af Bindingsværksgaarde fra 16.—17. Aarhundrede er nu kun nogle Stykker i Slotsgade bevaret, især Nr. 11, den af Mads Lercke 1601 opførte, smukke Bygning, som nylig istandsat i sin gamle Glans afgiver Lokaler for Nyborg Museum. Efter den store Brand rejste Byen sig atter, Gaderne reguleredes, og Husene genopstod i Nyklassicismens sikre og fine Smag i en Skikkelse, Samtiden omtaler med en Beundring, man i vore Dage fuldtud vil kunne dele, saavist som Façader som Kongegade 12 og 24, Korsgade 4, Nørregade 1 og Torvet 3 giver Byen et Præg af fin, gammel Kultur.

1869 nedlagdes Fæstningen, hvorefter Størstedelen af de vidtstrakte Volde efterhaanden forsvandt, saaledes at de kun paa Strækningen udenom Slot og Slotssø til den anselige *Landport* endnu er bevarede i gammel Form og giver et Indtryk af Værkernes Ejendommelighed og Skønhed. Byen følte Voldenes Fald som en Befrielse, Byggeriet fik Luft til alle Sider netop paa en Tid, da Staden, der 1865 havde faaet Jærnbane, med sin voksende Betydning i indenrigsk Trafik var i stærk Fremvækst. Denne er med Banerne til Ringe og Svendborg fortsat yderligere, den gamle Soldaterby viste sig stærk nok til at kunne undvære sin Garnison, og som et ydre Udtryk for dens Trivsel har store Villakvarterer nu lagt sig i et bredt Bælte udenom Byen.

Hugo Matthiessen.

I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Dommeren i Nyborg Købstad og Vinding Herred, Hovedtingsted Nyborg, Bitingsted Ringe, Politimesteren i samme Omraade, Borgmesteren, Sognepræsten til Nyborg m. Hjulby Sogns Filial-K., den res

Kapellan, Præsten ved Nyborg Straffeanstalt, den præsteviede Medhjælper, Kredslægen i Nyborg Lægekreds, andre Læger, Statsbanernes 3. Maskinsektion og Filialværksted, Branddirektørerne f. Nyborg og f. Vinding Herred, Vicekonsuler f. England, Nederlandene, Rusland, Sverrig, Konsularagent f. Frankrig, Brandinspektøren, Stads-, Havne- og Bygningsingeniøren, Handelsforeningen, Kgl. oktr. Søassurance-Komp., Sagfr., 2 Dyrlæger.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: En komm. og en privat M. og Rsk., flere priv. Skr., en teknisk Sk., et Menighedshjem, Den Kgl. Døvstummesk., Diskontobanken i Nyborg, Den danske Landmandsbank, Den danske biologiske Station, Kbhvns Kommunes Lærerforenings Feriekoloni, Danske Gasværkers Tjærekomp., Det baltiske og oversøiske Komp., Det danske Petroleumsselskab, Nationalforeningens Kystsatorium, Rekreations- og Plejehjemmet Sølyst, Missionskurstedet Nyborg Strand, Christianslund Badehotel, Epileptikerhjemmet, Kruuses Friboliger, et Rekonvalescenthjem, Kristelig Forening f. unge Mænd og unge Kvinder, en Borger- og Haandværkerforening, et Teater.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. Et Baadebyggeri, flere Bogtrykkerier, et Cikorietørreri, en Dampbadeanstalt, Danske Gasværkers Tjærekompagnis Fab., flere Farverier, Fiskerøgerier, Garverier, et Kalkbrænderi, flere Mejerier, et Savskæreri, Slotsmøllen samt Fabb. f. Ammoniak, Eddike, Foderstoffer, Honning, Konserves, Maskiner, Mineralvand, Møbler, Oste, Sennep, Tagsten, Tobak og Cigarer m. m.

Byen har Dampskibsstation, Statstlfst. og Tlfst. Paa Markjorderne, der m. Ø. begrænses af Store Belt og m. S. V. af Nyborg Fjord, ligger Christianslund Skov, Teglværksskoven og en Del af Skovene ved Juelsberg. Mod S. en Del Eng og Mose.

Forh. M.: Paa Nyborg Købstadjorder, ved Stranden udfor Eksercerpladsen, er fundet 2 større Guldringe.

M. J. Darre.

NYBORG: STATISTIK

Areal (1916): 820 ha.

Faste Ejendomme (1911):

Antal:	882
heraf Beboelseshuse:	825
Antal Lejligheder:	2206

Befolkning:

1801: 1866	1901: 7790
1855: 3565	1916: 8646
1880: 5402	1921: 9509

Indkomstskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 3056	
disses samlede Indkomst: Kr. 9.902570	
heraf betaltes i Skat: - 222395	

Formueskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 927	
disses samlede Formue: Kr. 12.015900	
heraf betaltes i Skat: - 37682	

Folketingsvælgere (1920): 4589

Landstingsvælgere (1920): 3296

Kommunale Vælgere (1921):

Mænd:	1722
Kvinder:	1890
	<hr/>
	3612

Haandværk og Fabrikdrift:

Antal Bedrifter:	230
heraf:	
med mekanisk Kraft:	63

Samlet Personel:	1170
heraf:	
egentlige Arbejdere:	824
<i>Udskækningssteder</i> (1914):	
med stærke Drikke:	34
uden — —	3
<i>Handelsflaade</i> (1918):	Antal Reg. Tons
Dampskibe:	» »
Motorskibe:	12 109
Sejlskibe:	17 1292
	I alt 29 1401
<i>Toldindtægt</i> (1920—21):	Kr. 162459
<i>Statsbanestationen</i> (1919—20):	
Antal Rejsende:	115749
Indtægt af Billetsalg:	Kr. 431809
— - Godsbefordring:	- 331149
<i>Postkontoret</i> (1919—20):	
Afsendte Breve o. l.:	1.081120
Ankomne — —	1.287338
Postanvisninger og Postopkrævninger:	
Udbetalte:	Kr. 3.936574
Indbetalte:	- 4.098417
<i>Telegrafkontoret</i> (1919—20):	
Ankomne Telegrammer:	13117

Eksamensskoler (1916):

Antal:	2
Elever:	259

Kommunens Indtægt (1918—19):

af Erhvervsvirksomheder:	Kr. 149746
- Ejendomsskatter:	- 37780
- personlige Skatter:	- 442889

Kommunens Udgift (1918—19):

til Skolevæsen:	Kr. 140724
- Hjælpekassen og forsk.	
Bidrag:	- 75288
- Fattigvæsen:	- 81003
- Alderdomsunderstøttelse:	- 65646
- Forrentning af Gæld:	- 84397
- Afdrag af Gæld:	- 1.107925

Kommunens Formue (1918—19):

Faste Ejendomme:	Kr. 3.106200
Andre Aktiver:	- 803078

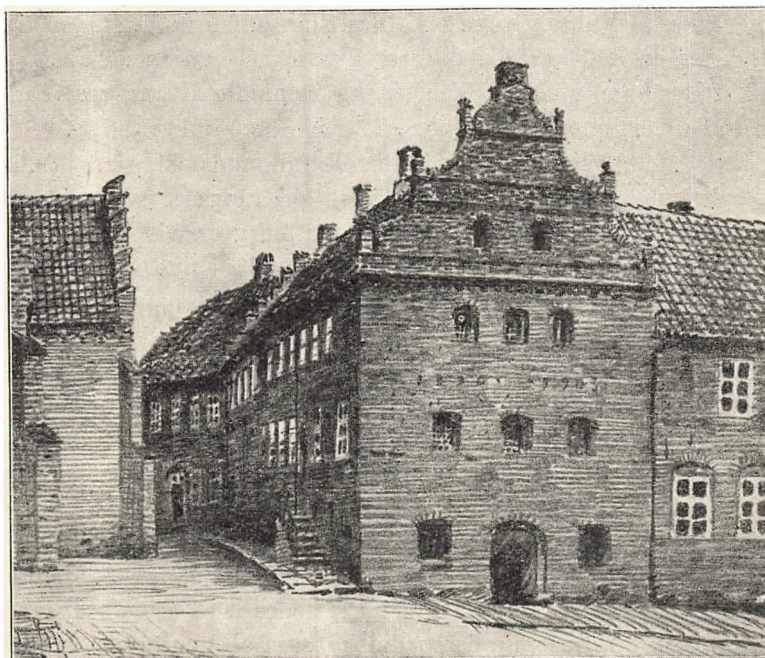
I alt Kr. 3.909278

Kommunens Gæld (1918—19):

Kr. 2.658022

Skatteprocenten (1920—21): 5,7*Ligningsprocenten* (1920—21): 7,0

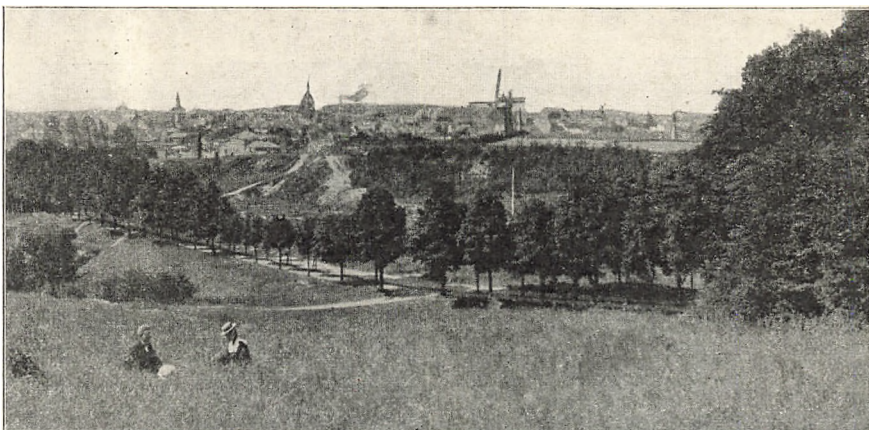
Svend Rode.

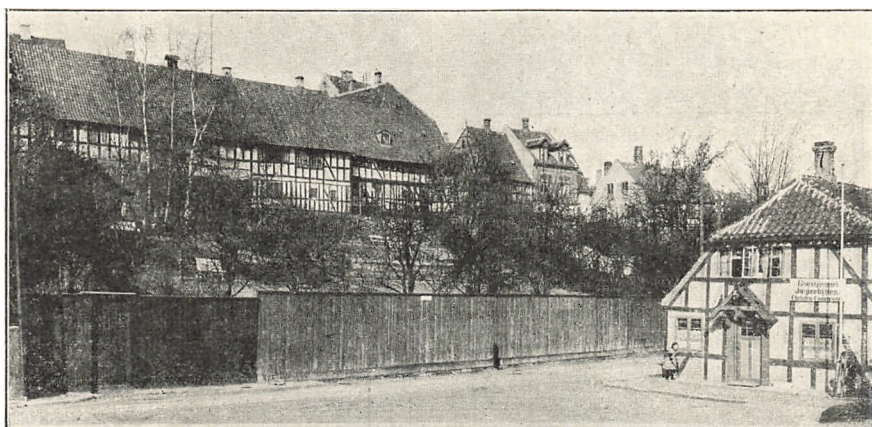
Elliot Hjuler: Nyborg. Korsbrødregaarden.

SVENDBORG

Øst for den bugtede Møllegade, der i Fortsættelse af en af Fyens ældgamle Hovedveje klattrer op over Bybakkens Top, udpeger Traditionen Pladsen for den Borg, som døbte Byen Svendborg, et Navn hvis Forled man har søgt forklaret som afledt af Svin eller af Sund, det Farvand Sønden Staden, som øst for denne skærer sig ind i en Bugt og forhen uden Tvivl oversvømmede store Dele af de senere Engdrag. Borgen Swineburgh nævnes første Gang 1229, da den som Morgengave overlodes Prinsesse Eleonora, Valdemar Sejr har muligvis givet Byen dens første, 1253 bekræftede Privilegier, og som Abels Arvelod led den meget i Broderkrigene, da den 1247 indtoges af Erik Plovpenning, 1253 af Christoffer I, som skal have ødelagt Borgen. *Frue Kirke* siges at være bygget paa dens Tomt, medens den ærværdige *St. Nicolaj Kirke* alt tidligere havde lejret sig lavere ved Bybakkens søndre Side. Et Stykke nord for Staden voksede nu *Ørkel Slot* frem, medens der yderst mod Syd ved Sundets Bred rejste sig et isoleret svært Fæstningstaarn, *Skattertaarnet*, hvorom Gadenavnet Skattergade nu minder, og hvoraf der endnu i 17. Aarh. fandtes betydelige Rester. I hvert Tilfælde fra første Færd synes dette Taarn at have ligget udenfor det Bælte af Volde, Grave og Mure, som omsluttede Staden. Dennes *Signet* viser en af Taarne flankeret Bymur, Gravninger har nu og da afdækket Rester af murede Taarne, og i enkelte Haver vest for Byen ses endnu i Terrænet svage Spor af Grave og Volde, Led af det Fæstningsbælte, der, følgende Bybakkens Rand mod Øst, skar Møller- og Bagergade mod Nord og mod Sydvest løb langs Kyseborgstræde. — Som Fyens næststørste By hævdede Svendborg en vis Betydning, Borgerlivet udfoldede sig frodigt, *Gilder*, viede St. Knud, St. Hjælper, St. Gertrud og St. Anna, bærer Vidne herom, Handelen med Hanseaterne blomstrede og mod Slutningen af 13. Aarh. virkede her *Mester Jacob Rød*, fra hvis Værksted en Række Røgelsekar udgik, forsynede med Indskrifter i Runer. 1236 havde *Astrad Frakke* paa Stranden øst for Bybakken — ved den nuværende Banegaardsplads — grundlagt et *Graabrødrekloster*, hvis mærkelige Kirke stod til 1828, og hvis Bygninger efter Reformationen dels gav Latinskolen Husly, dels benyttedes af det af Helvig Hardenberg 1586 indstiftede Hospital, indtil Klosterkompleksets sidste Stenhuse sløjfedes før 1875. Sydøst for Staden paa en lav Brink ved det smilende Sund indrettedes *St. Jørgensgaarden* med Kirke og Hospital, husende de spedalske, som ej maatte bo i selve Byen. Denne blev 1290 angrebet af Nordmændene, 1302 var den Skueplads

Udsigt over Svendborg fra Ørkiilshushøjen.
(Chr. Bertelsen fot.)

Svendborg: Ved Banegaardspladsen.
(H. M. fot.)

Svendborg, set fra Havnen.
(H. M. fot.)

Gaasestræde.

Fruegade.

Møllegade.

Gaasestræde.

**Fra Svendborg.
(Fotografier af H. M.)**

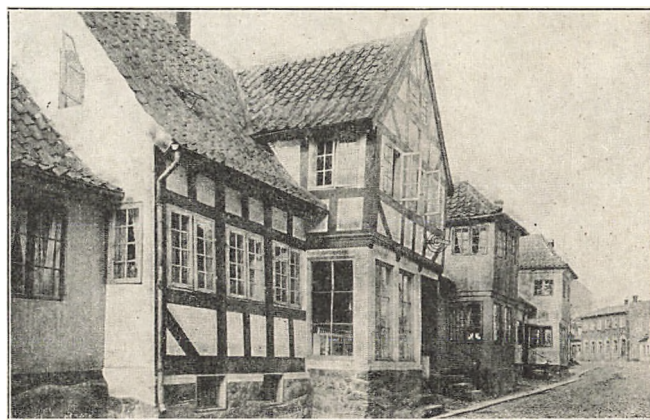
Fra Svendborg Havn.
(M. Lundbo fot.)

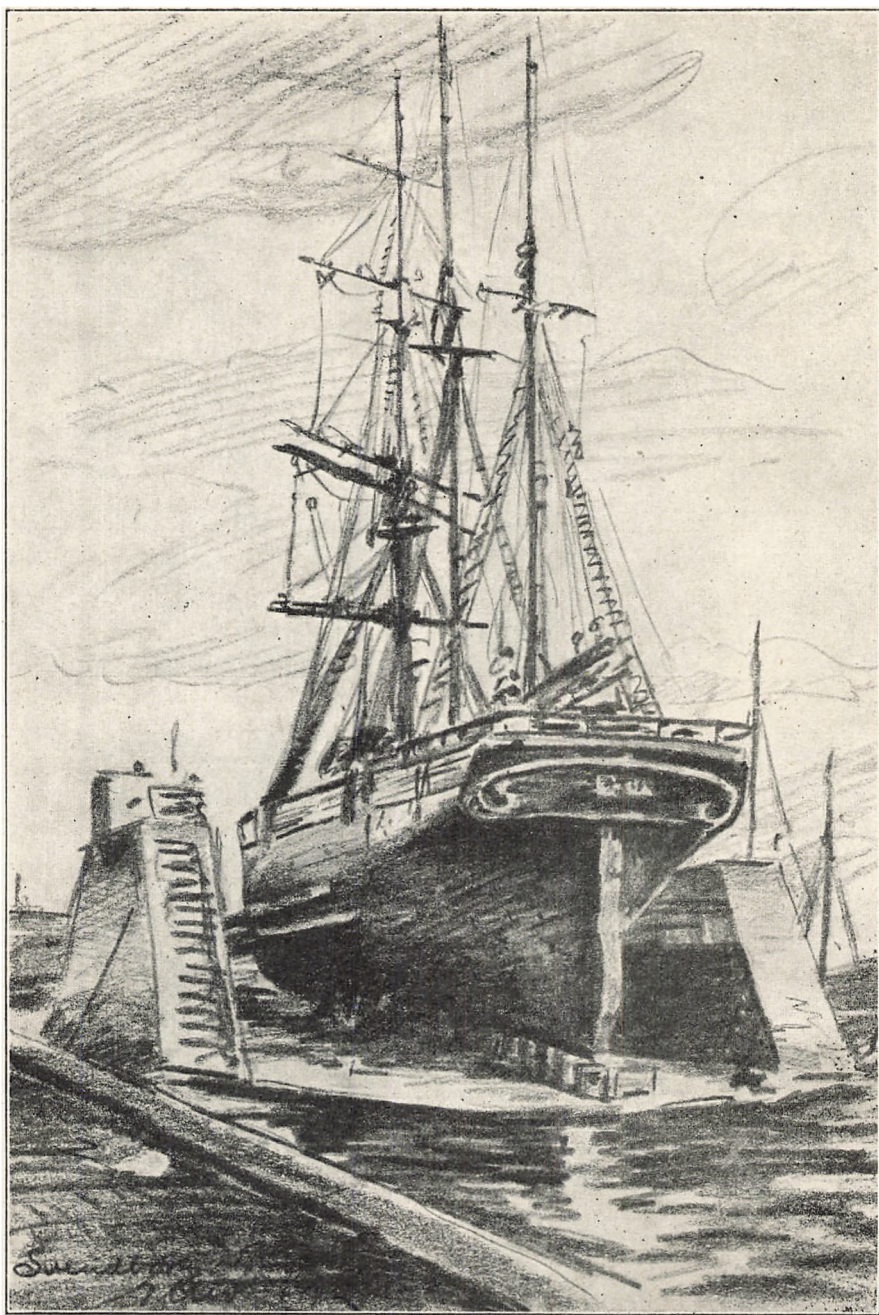
Fra Svendborg Havn.
(M. Lundbo fot.)

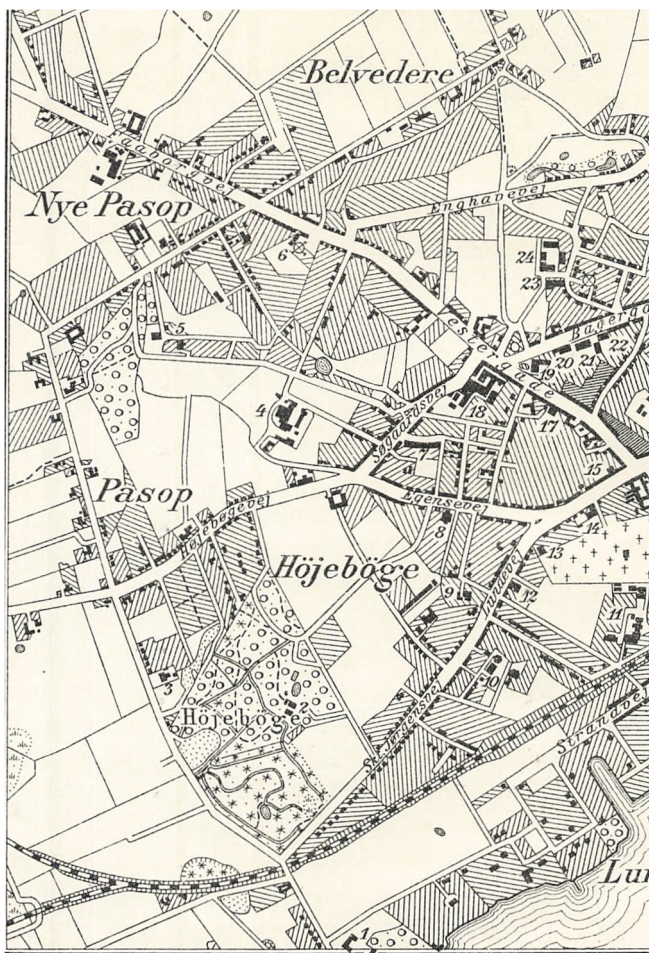
Svendborg. Ved Banegaardspladsen.
(H. M. fot.)

Svendborg. Bagergade.
(H. M. fot.)

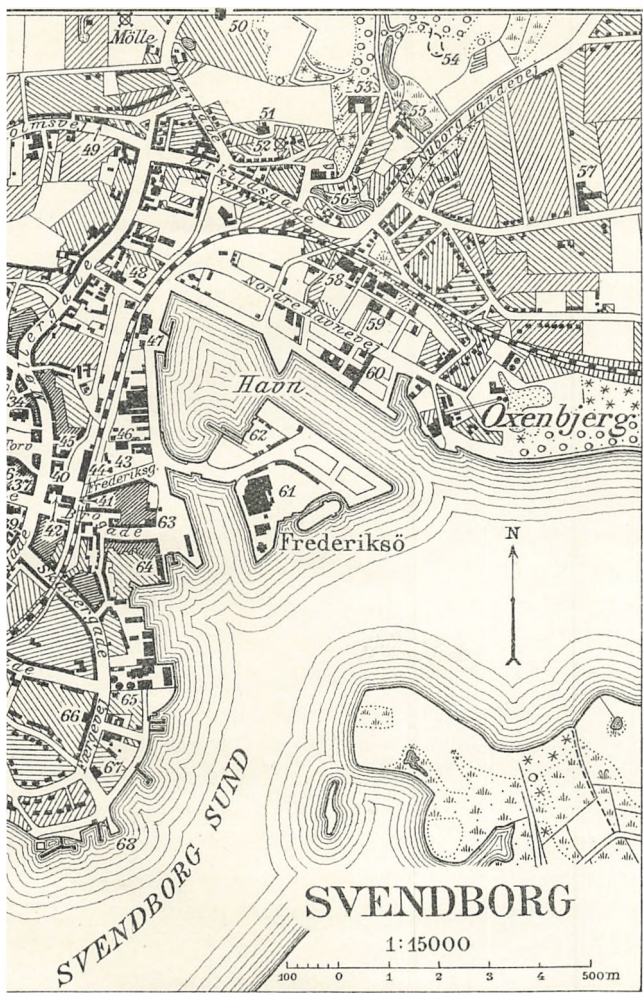

Elliot Hjuler: Paa Bedding, Svendborg.

Jegnet og reproducet ved S.

1 Skt. Jørgens Præstegaard	18 Jernsløberi
2 Savillon	19 Raad-, Ting- og Arresthu
3 Skole	20 Missionshus „Bethel“
4 Svendborg Bryghus	21 Borgerstiftelse
5 Vandværk	22 Statsskole
6 Mølle	23 Teknisk Skole
7 Arbejderboliger	24 fattiggaard
8 Dommerbolig	25 „Concordia“
9 Vilhelmskilde	26 Odd-Fellow Lodge
10 Gasværk	27 Hsyl „Börnely“
11 Sygehus	28 Baptiskirke
12 „Kvindely“ Stiftelse	29 Kommuneskole
13 „Klosteret“	30 Teater
14 Metodistkirke	31 Borgerforeningen
15 „Frelsens Hær“	32 Museum
16 Wandalls Hotel	33 Elektricitetsværk
17 Amtstue	34 Vor Frue Kirke

topografiske Afteiling 1821

<i>Politistation</i>	52 <i>Mølle</i>
<i>Løveapoteket</i>	53 <i>Allderdomsasyll</i>
<i>Sparek. f. Svendborg og Omegn</i>	54 <i>Ruin af Ørkild Slot</i>
<i>Skt. Nikolai Apotek</i>	55 <i>Øverste Ørkildsmølle</i>
<i>Skt. Nikolai Kirke</i>	56 <i>Nederste Ørkildsmølle</i>
<i>Handels- og Landbrugsbanken</i>	57 <i>Skole</i>
<i>Svendborg Bank</i>	58 <i>Svineslagteri</i>
<i>Højskolehjemmet</i>	59 <i>Kalk- og Seglværk</i>
<i>Kvægtorv</i>	60 <i>Takhus</i>
<i>Banegaard, Posthus og Telegrnst.</i>	61 <i>Jernskibsbyggeri</i>
<i>Landbosparekassen</i>	62 <i>Skibsværft</i>
<i>Off. Kvægstalde</i>	63 <i>Høtel „Svendborg“</i>
<i>Soldkammer</i>	64 <i>Svendborg Dampmølle</i>
<i>Katolsk Kirke</i>	65 <i>Savværk</i>
<i>Missionshus „Siloam“</i>	66 <i>Navigationsskole</i>
<i>Amtmandsbolig „Ørkildshus“</i>	67 <i>Særeggaard</i>
<i>Sømandshjem</i>	68 <i>Dampfærge</i>

for et Danchof, og 1316 plyndredes den af Christoffer II, 1389 af Hansseaterne. Under Grevens Fejde, da Borgerne ivrigt tog Christian II's Parti og bl. a. ødelagde Ørkel Slot, blev den 1536 besat og plyndret af Johan Rantzaus Landsknægte, men Præsten *M. Hans Gaas* lykkedes det dog at opnaa et varigt Forlig med Christian III. Den store Nedgang i 17. Aarh. ramte ogsaa Svendborg, der 1672 kun talte ca. 1000 Indbyggere, men 1769 var vokset til 1714. Først i de sidste Menneskealdre er Byen dog gaaet en ny Blomstring i Møde, driftig og foretagsom har den tilkæmpet sig en anselig Plads, og *Jærnbannerne*, til Odense 1876, til Nyborg 1897, til Faaborg 1916, samt Skibsfarten paa alle de omliggende Øer har skabt den et rigt Opland.

Efter en stor Ildebrand 1749 fik Byen det ydre Præg, den over 100 Aar bibeholdt. Kronet af Vor Frue og St. Nicolaj Kirketaarne laa den med sine krogede, stejle Gader, sine Møller og Bække, sine tætbyggede Bindingsværkskaarde med teglrøde Tage, hvor Storkene byggede, sine blomstrende Haver over Bakkehældene fast indfattet som en Perle i den festlige Natur. I „Kun en Spillemand“ har H. C. Andersen givet et be-
daarende Billede af denne By, om hvilken en Rejsende ca. 1800 skrev, at de fleste Huse var „gamle og agtværdige, fordi Ildsvaade saa længe har sparet dem“, de nye smukke, „udspækkede med Glas, der glimrer og gnistrer i Solen“. Stadens stærke Opsving i nyere Tid har ikke alene næsten fordoblet, men ogsaa i mange Maader omstøbt Byen, der livlig og pulserende, fyldt af moderne Bygninger, er kraftigt præget af Forretningslivet og forlængst har søndersprængt Fortidsbilledets romantiske Idyl. Sporene af dette sidder dog endnu bevaret hist og her, gamle Pakhuse knejser langs Bybakkens Østrand, rundt om i Gaderne med de malende Navne fra svundne Dage vil man møde typiske Svendborgkaarde af Bindingsværk fra 18. Aarh., og noget af den fordums Poesi hviler endnu over Fruegade, Bagergade, hvor en Række Karnaphuse vaager over hinanden, Kullinggade, Kyseborgstræde, Hulgade og Pistolstræde, ej at forglemme det morsomme, trange Gaasestræde, som bugter sig bort mellem Gaarde af Bindingsværk. Dette viser en Del Slægtskab med Husene i Faaborg, og fra Renæssancetiden findes kun en enkelt Bygning bevaret, Adelsdamen *Anne Hvides Hus* i Fruegade, en nu istandsat, knægtbygget, 2 Stokværk høj Gaard, hvori „*Svendborg Amts Museum*“ har til Huse.

Hugo Matthiessen.

I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Amtmanden, Dommeren i Svendborg Købstad og Thorseng Birk, Tingsted Svendborg, Dommeren i Sunds-Gudme Herreder, tillige Borg-

mester, Hovedtingsted Svendborg, Bitingsted Ringe, Politimesteren i Svendborg Købstad og Thorseng Birk samt Sunds-Gudme Herreder, Sognepræsterne til Vor Frue og Sct. Nikolaj Kirker, Præsterne ved den katolske og ved den metodistiske Menighed, Amtslægen, tillige Kredslæge i Svendborg Lægekreds, Chefen for 3. Udskrivningskreds, tillige Mønstringsbestyrer, Amtsvevinspektøren, Stads- og Havneinspektøren, Branddirektørerne f. Svendborg By og Sunds og Gudme Herreder, Vicekonsuler f. England, Norge, Sverrig, Konsularagent f. Tyskland, Driftsinspektøren f. Sydfyns Jernbaner, Brandinspektøren.

Fabriksstilsynets 10. Kreds, Amtstuen, Borgerforeningen, Handelsstandsforeningen, Haandv.- og Industriforeningen, Kgl. oktr. Søassurance-Komp., Turistforeningen, Sydfynske Dampskibsselskab, Dampskibsselskaberne Svendborg og Thor, Det forenede Dampskibsselskab, en Smørekспорт-Forening, Fyns Andels-Foderstofforretning.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: Svendborg Statssk., Frounings Sk., Haahrs Sk., Frk. Ida Holsts Pigesk., Svendborg komm. Drengesk., Pigesk. og østre Sk., en Navigations- og Radiotelegrafsk., en Sømændshøjsk., Den danske Landmandsbank (Svendborg Handels- og Landbrugsbank), et Tuberkulosehospital, Bureau Veritas f. Jylland, Fyn, Langeland og Ærø, Julemærkehjemmet, Kristelig Forening f. unge Mænd og f. unge Kvinder, et By- og Amtsbibliotek, Frelsens Hærs Bygning, Slagtehusene.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. En Dampbadeanstalt, en Lysbadeanstalt, en Strømbadeanstalt, flere Bogtrykkerier, et Brændevinsbrænderi, et Drejeri, et Eddikebryggeri, et Eksportrøgeri, flere Farverier, en Flydedok, flere Garverier, Jernstøberier, et Kalkbrænderi, flere Mejerier, Mlr., et Petroleumssoplag, flere Savværker, Skibs- og Baadebyggerier samt Fabb. f. Asfalt og Tagpap, Automobiler, Biscuit, Børster og Koste, Cementvarer, Cykler, Drivremme, Emballage, Hatte, Kalksandsten, Klæde, Konfektion, Konserves, Lervarer, Margarine, Maskiner, Metalvarer, Mineralvand, Ost, Senge og Madrasser, Skibsklokker, Skind, Skærver, Sukkervarer og Chocolate, Tekstil, Tobak og Cigarer, Træsko og Træskostøvler, Trævarer, Vogne m. m.

Byen har Lodseri, Fyr, Færge til Vindeby paa Taasinge, Statstlfst. og Tlfst. Paa Markjorderne, der m. S. støder til Svendborg Sund: Græsholmene* (Kbm.), Hømarken*, Hallingskov* (Kbm.). Traktørstedet Caroline Amalielund m. Sommerteater, Christiansminde Badehot., Traktørsted og Jbhpl., Færge til Turø. Megen Skov.

M. J. Darre.

Elliot Hjuler: Bagergade i Svendborg.

Elliot Hjuler: Fra Svendborg. Kyseborgstræde.

SVENDBORG: STATISTIK.

Areal: 1025 ha.

Faste Ejendomme:

Antal:	1518
heraf Beboelseshuse:	
med 1 Etage:	657
- 2 Etager:	642
- 3 eller flere Etager:	103
	I alt 1402

Antal Lejligheder: 3157

Befolkning:

1801: 1942	1901: 11543
1855: 5280	1916: 12991
1880: 7184	1921: 14346

Indkomstskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 4365	
disses samlede Indkomst:	Kr. 18.016184
heraf betales i Skat:	- 777657

Formueskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 1935	
disses samlede Formue:	Kr. 41.303700
heraf betales i Skat:	- 197310

Folketingsvælgere (1920): 7409**Landstingsvælgere (1920):** 5295**Kommunale Vælgere (1921):**

Mænd:	2327
Kvinder:	2495
	4822

Haandværk og Fabrikdrift:

Antal Bedrifter:	
med 0—5 Arbejdere	504
- 6—20 —	51
- over 20 —	21
	I alt 576

heraf:	
med mekanisk Kraft:	118
Samlet Personel:	3253
heraf:	
egentlige Arbejdere:	2280

Udskænkingssteder:

med stærke Drikke:	44
uden — —	4

Udsalgssteder:

med stærke Drikke:	104
--------------------	-----

Handelsstaade (1918):

	Antal	Reg. Tons
Dampskibe:	17	4469
Motorskibe:	33	568
Sejlskibe:	144	14353
I alt	194	19390

Skibsfart (1920):

	Antal	Bestuvning Reg. Tons
Indgaaede Dampskibe:		
fra danske Havne:	1815	23282
- fremmede -	41	13893
I alt	1856	37175

heraf fra:

København:	88	9548
Andre danske Byer:	1727	13734
Norge	5	591
Storbritannien:	16	5507
Tyskland:	10	543

Indgaaede Sejlskibe:

fra danske Havne:	731	14245
- fremmede -	158	8813
I alt	889	23058

heraf fra:

København:	84	3539
Andre danske Byer:	647	10706
Norge:	40	314
Sverige:	20	919
Storbritannien:	11	1315
Tyskland:	69	1623

Toldindtægt (1920—21): Kr. 424772**Postkontoret (1919—20):**

Afsendte Breve o. l.:	2.221388
Ankomne —	2.623803
Postanvisninger og Postoprævninger:	
Udbetalte:	Kr. 10.214201
Indbetalte:	- 10.899196

Telegrafkontoret (1919—20):

Ankomne Telegrammer: 32150

Banker (1919—20):

Antal: 2	
Aktiekapital:	Kr. 5.000000
Reservefond:	- 3.237592
Indlaan:	- 49.889724
Balance:	- 65.938306

Eksamensskoler (1916):

Antal:	3
Elever:	552

Kommunens Indtægt (1918—19):

af Erhvervsvirksomheder:	Kr.	210932
- Ejendomsskatter:	-	66757
- personlige Skatter:	-	845792

Kommunens Udgift (1918—19):

til Skolevæsen:	Kr.	177340
- Hjælpekassen og forsk.		
Bidrag:	-	57062
- Fattigvæsen:	-	85487
- Alderdomsunderstøttelse:	-	135761
- Forrentning af Gæld:	-	148421
- Afdrag af Gæld:	-	84246

Kommunens Formue (1918—19):

Faste Ejendomme:	Kr.	3.876908
■ Andre Aktiver:	-	484374
		I alt 4.361282

Kommunens Gæld (1918—19):

Kr. 2.747439

Skatteprocenten (1920—21): 6,6

Ligningsprocenten (1920—21): 7,5

Svend Rode.

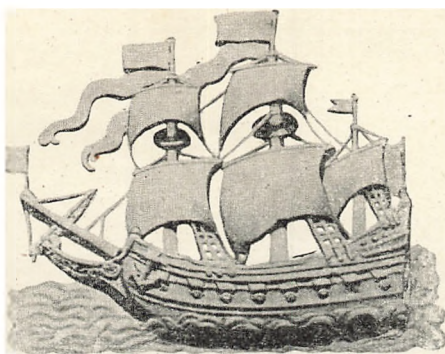

Fra Svendborg.
(M. Lundbo fot.)

FAABORG

Med store Bakker som Baggrund ligger Faaborg lavt ved en Bugt af Lillebælt paa en forudm næsten helt vandomflydt Holm, idet de nuværende Engdrag, „Sundet“, Norden Byen dannede en Sø med Forbindelse med Bugten. 1229, samt i Kong Valdemars Jordebog nævnes *Fo-burgh*, hvis Privilegier stadfæstedes 1251, og hvor et ret aneligt *Helligaandskloster* 1477 indstiftedes. Omdannet paa Reformationstiden til Hospital, nedlagdes det dog allerede 1540 til Fordel for det i Odense, og i den følgende Tid forsvandt Bygningerne med Undtagelse af den skønne Klosterkirke, som 1539 overlodes Borgerskabet til Brug. Liggende malerisk i Byens nordlige Udkant ved Bredden af det nu tørlagte „Sund“ tjener den som Sognekirke for Byen den Dag i Dag; thi Stadens gamle Bykirke, *St. Nicolaj*, omdannedes 1540 som Kornhus og blev 10 Aar senere skænket Byen til Nedbrydelse. Kun det svære *St. Nicolaj Taarn*, der som Stadens Vagt- og Klokketaarn fik Lov til at blive

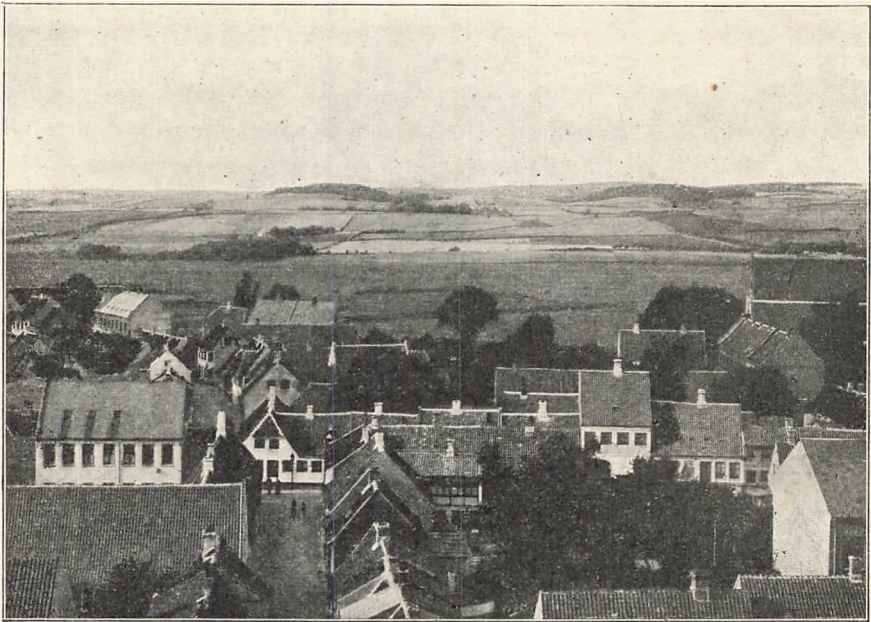
staaende, løfter nu midt i Byen som et Minde sine hvide Mure, hvis af-skaarne Gavle krones af et malerisk Hættespir. I Middelalderen synes Faaborg ikke at have været helt uanselig, et til *Vor Frue* indviet *Gilde* nævnes, og øst for Byen mellem Stranden og Svendborgvejen laa et *Helligkorskapel* med *Kilde*, hvoraf Rester menes at være fremdragne i Ejendommen Carolinelund, ligesom der paa samme Side af Staden er undersøgt en midlertidig *Tegløvn*, hvori Klosterkirkens Mursten synes at være brændt. Som Mærke fører Byen en tindet Bymur, bag hvilken Kirkens Tag rager op, et Billede som er anbragt i det ældste Signet, der skriver sig fra 1535, da Staden var omsluttet af middelalderlige Værker, om hvilke endnu den af Munkesten murede, nylig istandsatte *Vesterport* med sin Portbue og sine Trappegavle er et karakteristisk Minde. Under Grevens Fejde blev Staden indtaget og brændt, og under Svenskekrigene led den haardt, 1660 var 40 Gaarde og Huse nedbrudte og Borgerskabet forarmet. Gang paa Gang slikkede Flammerne over Byen, 1612, o. 1620, 1672, 1715 og 1728, Epidemier tyndede ud i Borgerskabet, og 1672 beløb det samlede Indbyggertal sig til 841. I 18. Aarh. rejste Faaborg sig atter i Kraft af sin Sø- og Landhandel, 1769 var den vokset til 1136, og de Bygninger, som endnu i vore Dage til Trods for al Modernisering først og fremmest giver Bybilledet dets Særpræg, turde være fuldgode Vidner om denne Periodes Borgerliv. Ejendommeligt for Byen er de 1 Stokværk høje langstrakte Bindingsværksgaarde med store Tegltag og Karnapkvist med fremskudt, afvalmet Tag, en hyggelig, udpræget borgerlig Hustype, som giver visse Strøg af Byen stor malerisk Ynde. Gaarde af denne Art danner sammen med en fornem, grundmuret Empiregaard en stemningsfuld Ramme om den gamle Vesterport, og særdeles nydeligt virker et Gadebillede som Holkegade, hvor flere Bindingsværks- og Karnaphuse danner en sluttet Helhed. Et stateligt grundmuret Lysthus fra Slutningen af 18. Aarh. knejser ved en af de mange, smukke Haver, som løber ned mod Havnen, og flere fine, grundmurede Empiregaarde giver sammen med de ovennævnte Bindingsværkshuse Byen et Præg af god, gammel Kultur, som det ret hurtige Opsving i moderne Tid heldigvis ikke har udslettet. 1884 fik Faaborg Jærnbaneforbindelse med Nyborg, 1916 med Svendborg, og 1920 er en meget benyttet Dampskibsforbindelse etableret med Sønderborg. Baade mod Øst og Vest er Bylegemet forlænget meget stærkt, medens den gamle Kærne mellem Bugten og „Sundet“ ligger nogenlunde uændret, hovedsagelig bestaaende af 2 Parallelstrøg, Vester- og Grønnegade mod Nord, Torvet og Østergade mod Syd. Holkestræde fører vinkelbøjet ned til Havnen, og nogle mindre Stræder lister sig med hyggelige

Tavle paa Østergade Nr. 27, Faaborg.
(M. Mackeprang fot.)

Elliot Hjuler: Østergade Nr. 25, Faaborg.

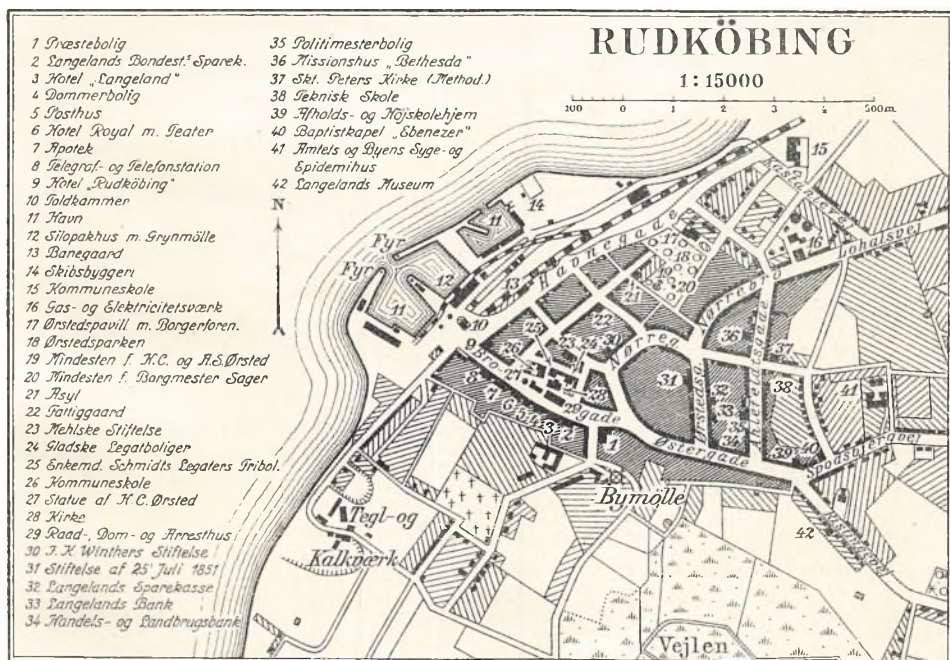
Udsigt fra Faaborg Klokketaarn mod de fynske Alper.
(Victor Madsen fot.)

Faaborg: Parti ved den gamle Byport.
(M. Lundbo fot.)

Tegnet og reproducert ved Generalstabens topografiske Afdeling 1921

Tegnet og reproducert ved Generalstabens topografiske Afdeling 1921

Udsigt fra Faaborg Klokketaarn over „Sundet“ mod de fynske Alper.
(Victor Madsen fot.)

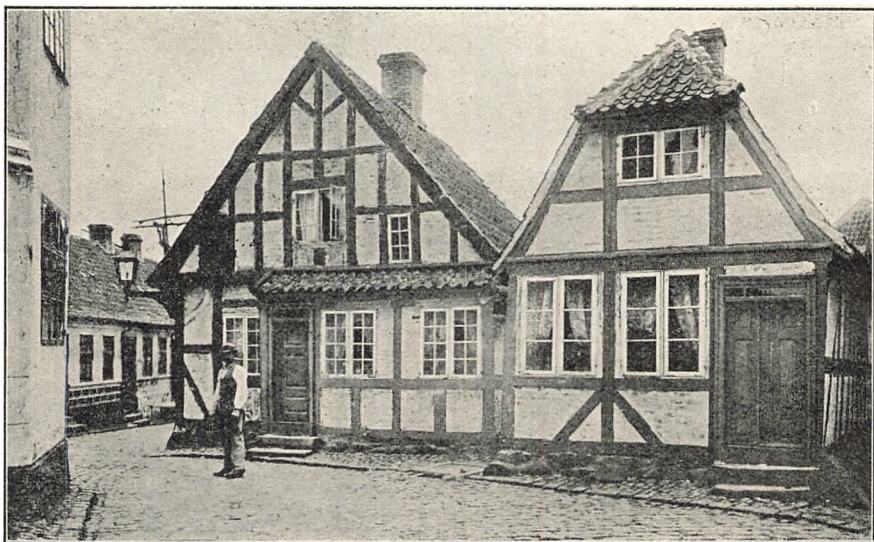
Faaborg. Nikolaj-Taarn.
(Hude fot.)

Faaborg: Pakhus i Strandgade.
(M. Mackeprang fot.)

Faaborg. Holkegade.
(Hude fot.)

Faaborg. Ved Enden af Holkegade.
(Hude fot.)

Smaahuse omkring St. Nicolaj Kirketaarn. Det ved Torvet liggende Raadhus er opført 1839—40.

Hugo Matthiessen.

I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Borgmesteren i Faaborg Købstad og Salling Herred samt Muckadell, Holstenshus og Brahetrolleborg Birker, Hovedtingsted Faaborg, Bitingsted Ringe, Politimesteren i samme Omraade, Borgmesteren, Sognepræsten til Faaborg By og Diernisse Sg., Kaldskapellanen, Kredslægen i Faaborg Lægekreds, andre Læger, Bygningsinspektøren, Branddirektørerne i Faaborg og i Salling Herred, Vicekonsulen for Finland, Faaborg Handelsforening, Kgl. oktr. Søassurance-Komp., Sagfr., Dyr læger.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: Flere priv. Skr., en Handelsk., Banken f. Faaborg og Omegn (sammensluttet m. Den danske Landmandsbanks Faaborg Afdeling), Spare- og Præmiebank f. Industri og Landbrug, Faaborg Spare- og Laanekasse, Landbosparekassen f. Fyn, en Good Templar Loge, en Synagoge, et Epidemisygehus, et Alderdomshjem samt det udmærkede Museum for fynsk Kunst.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. Flere Bogtrykkerier, en Fiske-salgs-Eksportforening, et Fløde Eksport Komp., et Jernstøberi, et Kalkværk, flere Mejerier, et Skibsværft, et Skibs- og Baadebyggeri, et Uldspinderi samt Fabb. f. Cementtagsten, Cigarkassetræ, Lervarer, Likør, Margarine, Maskiner, Mineralvand, Pap, Rørvæv, Tapeter, Tobak, Transportkasser, Træuld m. m.

Byen har Dampskibsfart, Statstlfst. og Tlfst. En Dampfærge Faaborg—Mommark paa Als er projekteret. Paa Markjorderne: Østerhede* og en Del Eng og Mose.

M. J. Darre.

FAABORG: STATISTIK

Areal (1916): 234 ha.

Faste Ejendomme (1911):

Antal:	768
heraf Beboelseshuse:	731
Antal Lejligheder:	1197

Befolkning:

1801: 1061	1901: 4218
1855: 2777	1916: 4577
1880: 3476	1921: 4684

Indkomstskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 1451	
disses samlede Indkomst:	Kr. 4.815764
heraf betales i Skat:	- 123255

Formueskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 751	
disses samlede Formue:	Kr. 10.598600
heraf betales i Skat:	- 32168
Folketingsvælgere (1920):	2404
Landstingsvælgere (1920):	1798
Kommunale Vælgere (1921):	
Mænd:	939
Kvinder:	1009
	1948

Udskænkingssteder (1914):

med stærke Drikke:	17
uden — — —	1

Toldindtægt (1920—21): Kr. 60296

<i>Eksamensskoler</i> (1916):		til Forrentning af Gæld:	Kr. 67460
Antal:	1	- Afdrag af Gæld:	- 41005
Elever:	196	<i>Kommunens Formue</i> (1918—19):	
<i>Kommunens Indtægt</i> (1918—19):		Faste Ejendomme:	Kr. 1.560700
af Erhvervsvirksomheder:	Kr. 83468	Andre Aktiver:	- 209439
- Ejendomsskatter:	- 17868		I alt Kr. 1.770139
- personlige Skatter:	- 233427	<i>Kommunens Gæld</i> (1918—19):	
<i>Kommunens Udgift</i> (1918—19):			Kr. 1.543441
til Skolevæsen:	Kr. 44910	<i>Skatteprocenten</i> (1920—21):	8,5
- Hjælpekassen og forsk.		<i>Ligningsprocenten</i> (1920—21):	9,2
Bidrag:	- 7209		
- Fattigvæsen:	- 34283		
- Alderdomsunderstøttelse:	- 47162		

Svend Rode.

RUDKØBING

Muligvis som Afløser af en ældre By er Rudkøbing vokset op i 13. Aarhundrede paa Langelands Vestside, lejret med sine Hærstræder om Torv og Kirke, fjernet forsigtigt et lille Stykke fra Stranden, hvortil oprindelig kun Brogade førte som en snæver Gyde; thi Ramsherredsgade synes først efter Middelalderen at have kilet sig ind mellem Kysten og den gamle Bykærne. De første Privilegier er fra 1287, og Staden, hvis *Signet* viser Billedet af 3 Sild, har utvivlsomt tidligt været omsluttet af de Volde, der under Svenskekrigen 1658 udformedes med 6 Fronter og 5 Bastioner og forsvandt i det 18. Aarh. Kun Sønden Byen, hvor denne forud yderligere dækkedes af den nu tørlagte *Vejde*, findes paa det høje Terræn ved „*Ruemarken*“ Rester af en Bastion, paa hvilken Bymøllen malerisk knejser. — Stærkt mishandlet gik den lille By ud af Svenskekrigen, 1672 kun husende 478 Sjæle, men efterhaanden rettede den sig atter, 1769 var Indbyggertallet 814, og den Dag i Dag bærer den i sine Bygninger stærkt Præg af det 18. Aarh. Naar Rudkøbing-Gaardene fra denne Periode har Krav paa en vis Interesse, er det fordi de i deres Bindingsværk har laant Motiver fra de grundmurede Barokhuse, særlig Façademidstens Markering af Dør med Trappe, Gavlkvist eller Risalit, medens Smaakvistene med de i Enderne pynteligt udskaarne Vindskeder skyldes ældre Tradition og de skraat afskaarne Bindingsværksflader paa Hjørneejendommene hører Nyklassicismen til. Den mest typiske Barokgaard er *Præstegaarden*, Hjørnet af Torvet og Ruestræde, opført 1760, yngre i Form den *Bay'ske Gaard* fra 1782, Østergade (Matr. Nr. 130 a), og mest malerisk af alle Bygninger i Byen den hyggelige *Hjørnejendom mellem Sidsel Baggers- og Nørregade* (Matr. 177), som — med sit skraat afskaarne Hjørne og kvistprydede Tag, de morsomme Knop-

Rudkøbing.
(M. Lundbo fot.)

glas i Vinduerne og Louis-seize Døren med det spinkle Jærngitter om Trappen — sammen med Søstergaarden mod Nord skaber et Gadebillede af meget stor Skønhed.

Medens Resterne af det gammeldags-smaastadsagtige maa søges bag Kirken og det 1845 ombyggede *Raadhus* i Stræder som Ramsherred, Grønne- og Smedegade, hvor det pudsige, lille Empire-Sprøjtehus ligger, har den nye Tid kraftigst præget Østergade. Mod Nord og Øst har Byen udvidet sig en Del, og ved Havn og Havnegade, hvor Banegaarden 1911 fik Plads, er nye Kvarterer blevne til. — Paa Apoteket i Brogade minder en Marmortavle om, at det er Brødrene Ørsteds Fødested, og 1920 afsløredes umiddelbart derved paa det lille Gaasetorv en Statue af H. C. Ørsted.

Hugo Matthiessen.

I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Dommeren i Rudkøbing Købstad og Langelands Herreder, Tingsted Rudkøbing, Politimesteren i samme Omraade samt Ærøskøbing Købstad og Ærø Herred m. Kontorafdeling i Ærøskøbing, Borgmesteren, Sognepræsten til Rudkøbing, Andenpræsten, Kredslægen i Ølandenes Lægekreds, andre Læger, Branddirektøren f. Langeland, Vicekonsul f.

Sverrig, Borgerforeningen, Turistforeningen f. Langeland, Langelandsbanens Kontor, 2.Sagfr., 2 Dyr læger.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: Fl. private Skr., en Handelsk., Enkemadam Schmidts Legatstiftelse, et Vandværk, Langelands Korn-, Foderstof- og Gødningsforretning, Fyns And.-Foderstofforretning, Ølandenes Frøkontor, Langelands Frøavls-Komp., Sydfynske Dampskibsselskab, Dampskibsselskabet Langeland, Motorsejlskibs-Selskaberne Agathe og Anna Kirstine, Rudkøbing-Lohals Automobilrute, Langelands Kulkomp., Dansk Andels-Ægekspor, Nordisk Sækkekomp.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. Fl. Bogtrykkerier, fl. Garverier, et Jernstøberi, et Skibsbyggeri samt Fabb. f. Bindegarn, Cementvarer, Eksportfløde, Konserver, Maskiner, Motorer, Tobak, Træsko m. m.

Byen har Dampskibsfart, Færge til Vemmenæs, Lodseri, Postk., Stats-tlfst. og Tlfst. Paa Markjorderne: Kohave* (Kbm.), Langelands Folkehøjsk., Traktørstedet Fredskoven, Hineml. samt en Del Eng og Mose.

M. J. Darre.

RUDKØBING: STATISTIK

Areal (1916): 294 ha.

Faste Ejendomme (1911):

Antal:	742
heraf Beboelseshuse:	697
Antal Lejligheder:	923

Befolkning:

1801: 1141	1901: 3462
1855: 2540	1916: 3823
1880: 3179	1921: 4138

Indkomstskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 1142	
disses samlede Indkomst:	Kr. 4.469796
heraf betaltes i Skat:	- 132733

Formueskatteydere til Staten (1920—21):

Antal: 761	
disses samlede Formue:	Kr. 10.662100
heraf betaltes i Skat:	- 32785

Folketingsvælgere (1920): 2135

Landstingsvælgere (1920): 1493

Kommunale Vælgere (1921):

Mænd	765	
Kvinder:	848	
		1613

Udskækningssteder (1914):

med stærke Drikke:	17
uden — —	2

Toldindtægt (1920—21): Kr. 27127

Eksamensskoler (1916):

Antal:	1
Elever:	72

Kommunens Indtægt (1918—19):

af Erhvervsvirksomheder:	Kr. ÷48873
- Ejendomsskatter:	- 15437
- personlige Skatter:	- 266769

Kommunens Udgift (1918—19):

til Skolevæsen:	Kr. 52693
✓ Hjelpekassen og forsk.	
Bidrag:	- 12488
- Fattigvæsen:	- 23503
- Alderdomsunderstøttelse:	- 84110
- Forrentning af Gæld:	- 41512
- Afdrag af Gæld:	- 25807

Kommunens Formue (1918—19):

Faste Ejendomme:	Kr. 694100
Andre Aktiver:	- 357171
	I alt Kr. 1.051271

Kommunens Gæld (1818—19):

Kr. 1.026129

Skatteprocenten (1920—21): 6,9

Ligningsprocenten (1920—21): 7,7

Svend Rode.

Præstegaarden.

Hjørnet af Nørregade og Sidselborgersgade.

Rudkøbing.

(Fotografier af H. M.)

J. E. Rasmussen: Ærøskøbing.

ÆRØSKØBING

Ærøs gamle „Kjøbing“ ligger paa Bakkernes Fod yndefuldt lejret ved en bred Bugt, dækket mod Nordøst af den langstrakte *Dejrø*, der lavtrygget og bevokset med stormkrogede Træer giver Læ for Ankerpladsen foran Byen. Skønt Privilegier først kendes fra Kong Hans' Dage, er Staden en Del ældre, i sit *Signet* fører den et Træ, og lille og uanselig fik den fælles Skæbne med Øen, der 1564 gik over til det sønderborgske Hertughus og i den følgende Tid deltes mellem dettes Linjer. Ildsvaade lagde 1629 den halve By i Ruiner, og under Svenskekrigen led den under Fjendernes Regimente. Paa Torvet laa en af Hertugerne ejet Herregaard „*Kjøbingshof*“, hvis „Herremark“ 1682 udlejedes til Borgerne og efter Gaardens Nedlæggelse 1721 helt gik over i disses Eje sammen med de øvrige Jorder, men ved Siden af Dyrkningen af disse spillede Skibsfarten i 18. Aarh. en betydelig Rolle for Indbyggerne; thi 1781 hørte 54 Fartøjer hjemme i Staden, sejlende paa Østersøen og Norge, og ingen Mand gav sig af med Handel uden enten selv at fare til Søs eller eje Skib og Skibspart. Byen, som 1749 kom under Kronen, mistede 1773 Magistrat og lagdes ind under Øens Landfoged, en Ordning som først ophævedes efter 1864, da Ærø forblev ved Danmark og Byen atter fik fuld Købstadværdighed. I 19. Aarh. sygnede Skibsfarten stille hen, Marstal svang sig i Vejret som en farlig Konkurrent, og Øens gamle Købstad tabte mere og mere Terræn, en Stilstand som paa mange Maader har præget Byen, der omsluttet af Alléer af slanke Popler og blomsterbugnende Haver uberørt og gammeldags lod Udviklingen glide sig forbi og i sin smaaborgerlige Idyl bibeholdt Minderne om den aarhundredgamle Samhørighed med Sønderjylland. Fremskudte Karnap-

Tegnet og reproducet ved Generalstabens topografiske afdeling 1921

Tegnet og reproducet ved Generalstabens topografiske afdeling 1921

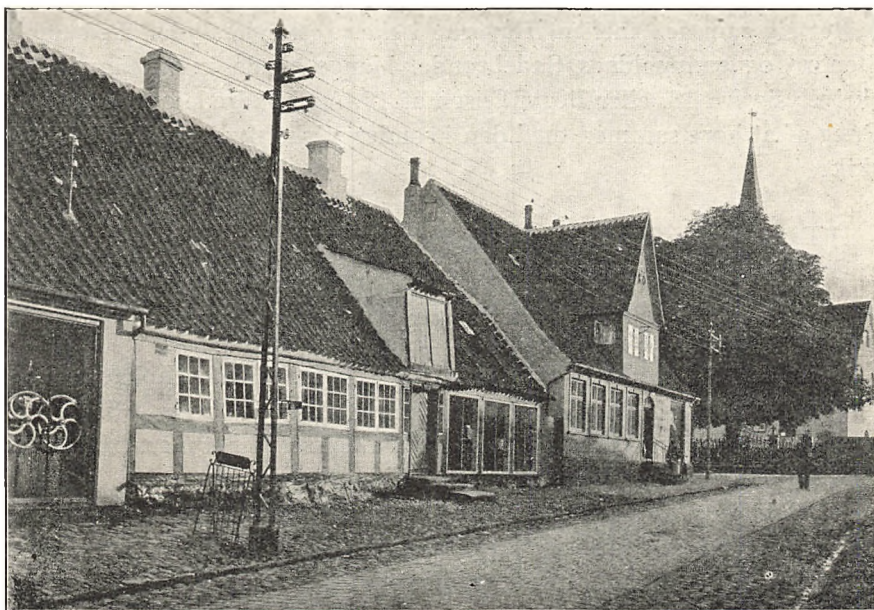

Elliot Hjuler: Fra Ærøskøbing.

per, forsynede med rigelige Vinduer og forlængede Gavlkviste, kigger nysgerrigt ud over Fortovene, og med deres pyntelige Gadedøre, Dørhamre og smukke Beslag, rummelig Forstue eller aaben Forhal røber de mange smaa Borgerhuse fra 18. og Begyndelsen af 19. Aarh. umiskendeligt Slægtskabet med slesvigske Byggeskik. Ældst er *to maleriske Gavlhuse* af Bindingsværk paa Søndergade, det ene med Aarstal 1645, det andet med 1690 i det udskaarne Dørtræ, og særlig i Vestergade holder en Række Karnaphuse Øje med hinanden med det statelige *Apotek* i Spidsen. Dette er bygget med grundmuret Façade i 2 Stokværk, bærer i Jærntal 1784 paa Murfladen og prydes af to gennemløbende Karnap-Kviste, medens det skraas overfor liggende *Posthus*, paa hvis Karnap 1749 læses, paa sin gamle Dør har en kunstfærdig *Messing-Dørhammer*, der i sin Art er et Pragtstykke. Stadens Grundplan

Marstal. Dronningsstræde.
(H. M. fot.)

Marstal. Kongegade 31—33.
(H. M. fot.)

MARSTAL HANDELSPLADS

Trængt tæt sammen i et Næt af smalle Stræder paa det mod Ærø Dyb skraanende Terræn ligger Marstal med Ansigtet mod Øst ud mod Søen, der her bag den lange, krummede Tange Erikshale danner en tryk Ankerplads for Skibene. Søen har bragt Liv i den lille By, hvis Navn skyldes en fyrstelig Hestestald, der i Middelalderen laa paa denne Plet, og 1514 da „Maerstall“ nævnes for første Gang, levede der kun 7 Mennesker paa Stedet. I den følgende Tid gav det energisk drevne Fiskeri Brød til mange Munde, men Opblomstringen tog først for Alvor Fart i 18. Aarhundrede, da Byens stræbsomme Folk, vante til smaa Kaar og nøje fortrolige med Søen, med stor Kraft kastede sig over Søfarten. 1736—38 kunde Marstal bygge sin egen Kirke, 1780 husede den 761, 1803 1449, 1835 2107 Indbyggere o. s. fr., talende Vidnesbyrd om Søfartens Trivsel, og rundt om i Verden viste de Marstal-Skuder Flaget. I Perioden 1790—1807, gyldne Aar, fyldte af Fremdrift, lagdes den første Grund til den siden saa stærkt udviklede Havn, og 1861 opnaaede Marstal Værdighed som *Handelsplads* med Ret til at drive Købstadnæring. Hjemstavnsfølelse, Flid og Nøjsomhed har fostret den venlige, lille Sømandsby, et hyggeligt Vinterhi for mangan vejrbidt Ulk; hver Familie bebor helst et lille Hus for sig selv, saa at sige den hele By er derfor en Vrimmel af venlige, velholdte Smaahuse, som selskabeligt putter sig sammen mellem Haverne i skæve, trange Gyder med toppet Stenbro og gammeldags Gadebrønde. Mange af de jævne Borgerhuse skriver sig fra 18. eller Begyndelsen af 19. Aarhundrede og bærer i Stil Præg af at høre sammen med den i sønderjydske Byer raadende Byggeskik.

Hugo Matthiessen.

I Byen findes følgende Myndigheder m. m.

Bitingsted f. Dommeren i Ærøskøbing Købstad og Ærø Herred, Borgmesteren, Sognepræsten til Marstal m. Filial-K. i Ommel, Kaldskapellannen, Kgl. oktr. Søassurance-Komp., 2 Læger, 1 Sagf.

Foruden at henvise til Byplanen nævnes: Fl. private Skoler, en Handelssk., en teknisk Sk., Sydfynske Dampskibsselsk., mange Skibsredier, Marstal Søforsikring, Fiskeri- og Handelsselskabet Marstal, Marstal Trælast- og Foderstofforretning, en Fiskesalgforening.

Endvidere af industrielle Anlæg m. m. Et Baadværft, fl. Bogtrykkerier, et Garveri, et Træskæreri, et Ølbryggeri samt Fabb. f. Cementvarer, Maskiner, Mineralvand, Rullegardiner m. m.

Byen har Dampskibsstation, megen Sejl- og Motorskibsfart, Stats-tlfst. og Tlfst.

M. J. Darre.

MARSTAL HANDELSPLADS: STATISTIK

Areal (1916): 31 ha.	
Faste Ejendomme (1911):	
Antal:	772
heraf Beboelseshuse:	762
Antal Lejligheder:	817
Befolkning:	
1801: 1449	1901: 3174
1855: 2473	1916: 2407
1880: 2745	1921: 2519
Indkomstskatteydere til Staten (1920—21):	
Antal: 660	
disses samlede Indkomst:	Kr. 2.871039
heraf betaltes i Skat:	130109
Formueskatteydere til Staten (1920—21):	
Antal: 501	
disses samlede Formue:	Kr. 13.088500
heraf betaltes i Skat:	88422
Folketingsvælgere (1920):	1461
Landstingsvælgere (1920):	1095
Kommunale Vælgere (1921):	
Mænd:	468
Kvinder:	522
	990
Udkænningssteder (1914):	
med stærke Drikke:	7
uden — —	2
Toldindtægt (1920—21):	Kr. 6191

Handelsflaade (1918):	Antal	Reg. Tons
Dampskibe:	3	2239
Motorskibe:	20	500
Sejlskibe:	122	12390
	I alt 145	15129
Eksamenskoler (1916):		
Antal:	1	
Elever:	74	
Kommunens Indtægt (1918—19):		
af Erhvervsvirksomheder:	Kr.	647
- Ejendomsskatter:	-	4779
- personlige Skatter:	-	120655
Kommunens Udgift (1918—19):		
til Skolevæsen:	Kr.	29464
- Hjælpekassen og forsk.		
Bidrag:	-	20760
- Fattigvæsen:	-	17180
- Alderdomsunderstøttelse:	-	15766
- Forrentning af Gæld:	-	6507
- Afdrag af Gæld:	-	13420
Kommunens Formue (1918—19):		
Faste Ejendomme:	Kr.	109300
Andre Aktiver:	-	69477
	I alt Kr.	178777
Kommunens Gæld (1918—19):		Kr. 139571
Skatteprocenten (1920—21):		5,4
Ligningsprocenten (1920—21):		5,0

Svend Rode.

SVENDBORG AMTS LANDDISTRIKTER

STATISTIK

Areal:	
km ²	1639
ha	163904
Veje:	
Landeveje (1920)..... km	463
Biveje (1918)	— 1829
Befolkning:	
1801	54026
1855	83242
1880	94013
1901	96569
1916	104310
1921	106522

Befolkningstæthed:	
1801	pr. km ² 33,3
1855	— 50,8
1916	— 63,6
1921	— 65,0
Indkomstskatteydere til Staten:	
(1920—21)	Kr. 30744
Disses saml. Indkomst -	84 950111
Heraf betaltes i Skat -	2 335905
Formueskatteydere til Staten:	
(1920—21)	22844
Disses saml. Formue Kr.	458 422000
Heraf betaltes i Skat	2 545955

<i>Folketingsvælgere</i> (1920)	53926	<i>Erhvervsfordeling</i> (1911):	
<i>Landstingsvælgere</i> (1920)	40660	Landbrug o. l.	59758
<i>Kommunale Vælgere</i> (1921).....	47116	Haandværk og Fabrikdrift.	20592
heraf Mænd	23541	Handel	3664
— Kvinder	23575	Transport	4683
		Andre Erhverv	14684
		I alt...	103381
		1916	1904
<i>Faste Ejendomme</i>		22501	20123
Vurderingssum	296 821000	223 291000	
Jordværdi	152 586000	—	
heraf:			
Gaarde	5148	4820	
Hektar	123452	123278	
Tdr. Hartkorn	22536,8	22535,9	
Vurderingssum	Kr. 188 783000	145 806000	
Jordværdi	118 955000	—	
Huse	6215	6252	
Hektar	17861	16739	
Tdr. Hartkorn	2911,1	2737,4	
Vurderingssum	Kr. 41 045000	31 673000	
Jordværdi	17 402000	—	
Statshusmandsbrug	270	40	
	1919	1912	1901
<i>Arealets Benyttelse:</i>	ha	ha	ha
Hvede	4321	4920	1709
Rug	9206	8767	11685
Byg	17885	18576	20569
Havre	14624	15347	16272
Blandsæd	13509	12531	11408
Kornarealer i alt	59545	60141	61643
	1919	1912	1901
	ha	ha	ha
Kartofler	2568	1604	1471
Foderroer	15311	13307	6963
Sukkerroer	994	770	478
Andre Rodfrugter	299	501	200
Rodfrugter i alt	19172	16182	9112
Andre Høstarealer	3942	1717	1310
Brakarealer o. l.	6906	11518	11586
Grønfoder- og Græsningsarealer	42966	43174	53135 ¹⁾
Haver	2713	2570	2409
Moser	1862	2398	—
Skove	16302	15979	16625

¹⁾ herunder Moser.

<i>Høstudbyttet:</i>	1920		1912		1901	
	hkg	hkg pr. ha	hkg	hkg pr. ha	hkg	hkg pr. ha
Hvede	156774	28,1	101053	27,7	34922	20,4
Rug	168887	21,6	198104	22,3	218781	18,7
Byg	425111	23,5	466788	24,0	390899	19,0
Havre	324085	21,8	347864	22,2	279323	17,2
Blandsæd	289719	22,1	288139	22,5	205442	18,0
<i>Kapitelstakst:</i>			1920	1912 ¹⁾	1901 ¹⁾	
Hvede	Kr.	pr. hkg	42,84	—	—	
Rug	-	—	40,33	11,36	9,75	
Byg	-	—	34,08	13,91	10,55	
Havre	-	—	29,37	11,65	10,19	
<i>Kreaturholdet:</i>			1921	1914	1903	
Heste			29774	30289	27163	
Hornkvæg			127984	132868	104624	
Svin			71584	139666	73019	
Faar			19708	21817	37630	
Høns			1200262	1 243150	888470	
<i>Mejeridrift:</i>					1914	
Mejerier					104	
Mælkeleverandører					11194	
Køer					77004	
Indvejet Mælkemængde				1000 kg	229481	
Produceret Smør				-	7684	
— Ost				-	3754	
— Fløde				-	1906	
— Sødmælk				-	3237	
<i>Salg af Landejendomme:</i>						
Gaarde:			1913—17	1905—09	1900—04	
Antal			608	506	390	
Tdr. Hartkorn			2493,6	1856,7	1398,7	
Pris pr. Td. Htk.:						
Jord og Bygninger	Kr.		9301	6206	5643	
Besætning og Inventar	-		2602	1546	1278	
Huse:						
Antal			751	1091	857	
Tdr. Hartkorn			393,8	558,0	417,2	
Pris pr. Td. Htk.:						
Jord og Bygninger	Kr.		16023	9588	9238	
Besætning og Inventar	-		3752	2699	1950	
<i>Haandværk og Fabrikdrift:</i>				1914	1906	
Virksomheder med 0—5 Arbejdere				3867	4134	
— — 6—20 —				81	95	
— — over 20 —				14	12	
			I alt...	3962	4241	

1) for Fyns Stift.

Samlet Personel	7954	8182	
heraf:			
Egentlige Arbejdere	3630	3624	
<i>De vigtigste industrielle Brancher (1914):</i>			
	Bedrifter ¹⁾	Personel ¹⁾	
Møller	143	468	
Bagerier m. m.	199	589	
Slagterier m. m.	226	482	
Mejerier	102	526	
Tobaks- og Cigarfabrikker	22	294	
Skrædderforretninger	708	1372	
Skomagerforretninger	414	560	
Murerforretninger	432	1179	
Tømmerforretninger	284	649	
Snedkerforretninger m. m.	337	738	
Malerforretninger m. m.	217	449	
Teglværker m. m.	35	531	
Grovsmedeforretninger	310	682	
Maskin- og Skibsbyggerier og -værksteder	71	1048	
<i>Udskænkingssteder (1914):</i>			
med stærke Drikke		55	
uden — —		30	
<i>Udsalgsteder med stærke Drikke (1914)</i>		424	
	1918—19	1908—09	1898—99
<i>Amtsrepartitionsfonden:</i>	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Indtægt	1586	741	493
Fonden ejede	2073	1602	1265
— skyldte	1871	964	758
<i>Amtsfattigkassen:</i>			
Indtægt	12	9	8
Kassen ejede	19	19	19
— skyldte	2	2	2
<i>Amtsskolefonden:</i>			
Indtægt	1202	401	—
Fonden ejede	70	60	—
— skyldte	—	—	—
<i>Sognekommunerne:</i>			
Indtægt	4127	1441	978
Kommunerne ejede	6233	4005	2845
— skyldte	3620	1623	998

¹⁾ Tallene omfatter ogsaa Amtets Byer.

Svend Rode.

Tom Petersen: Fra Ærøskøbing.

Den fynske Kyst, set fra Tangen til „Knolden“, s. v. for Faaborg.
(Victor Madsen fot.)

SOGNEBESKRIVELSER*)

AF OBERSTLØJTNANT M. J. DARRE

MED BISTAND AF MAG. V. HERMANSEN, MAG. CHR. AXEL JENSEN OG
MUSEUMSINSPEKTØR HANS KJÆR

VINDINGE HERRED

Hjulby Sg. eller Nyborg Lds. (419 Indb.). Hjulby Komm. Anneks til Nyborg. Byer: *Hjulby By* og *Stationsby* (Stationsbyen 51 Indb., Filial-K. til Nyborg, Sk., Jbst., Posteksp., Tlgst.), en Del af *Dyrehavekvarteret* (Forstad til Nyborg, 155 Indb., Resten, 561 Indb., i Avnslev Sg., Elektiv.). Mod V. *Hjulby Sø*. Mod S. Nyborg Straffeanstalt og en Ml. En Del Eng og Mose m. N. V. Sognet støder m. S. Ø. til *Nyborg Fjord*. Det har en Enklave paa den yderste Ende af den fra Nyborg m. S. Ø. udskydende Halvø, *Østerø*. I Enklaven, der har en Del Skov, Eng og Mose: Mod S. Ø. *Knudshoved* m. Isbaadestat., Fyr og Jbst., m. S. V. *Slipshavn* m. Lodseri og Havn. Sognet er efter Indb. Antal det mindste i Herredet.

Avnslev Sg. (2145 Indb.). Avnslev-Bovense Komm. Byer: *Avnslev Overby* og *Nederby* (K. m. V., romansk Murstensbygning, Sk., Fors.-hus, Hospital, Haandv., Elektiv., And.-Mejeri, Tglv.), *Korkendrup*, *Skalkendrup* (Pg., Tlfst.), *Nordenhse* (Fiskerleje), *Skabo Hse* (Fiskerleje), *Rejstrup* (Sk.), en Del af *Dyrehavekvarteret*, Resten i Hjulby Sg., se dette. Mod N. *Skalkenbjerg* (44 m). Mod N. V. *Majlebjerg* (30 m). Mod S. Ø. Juelsberg Skovriderbolig. Nogen Skov, mest m. S. Ø. (Skovene omkring Juelsberg). Nogen Eng og Mose. Sognet begrænses m. Ø. af *Storebelt*. Det er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaarde: *Juelsberg* (Hg., der blev oprettet o. 1675 under Navnet Raskenberg, og som

*) Fortegnelse over benyttede Forkortelser findes bagest i nærværende Bind. — Indb.-Antallet er efter Tællinger 1921.

siden 1771 har været i Slægten Juels Eje. 1797 blev den oprettet til et Stamhus Juelsberg. — Hovedbyggn. fra 1777), *Rabenlyst*. — *Forh. M.*: „Alfhøj“ ved Skalkendrup er fredet. — Anneks: Bovense.

Bovense Sg. (448 Indb.). Avnslev-Bovense Komm. Anneks til Avnslev. By: *Bovense* (K., Sk., Kro, Ml.). Nogen Skov, mest m. S. Ø. Sognet begrænses m. Ø. af *Storebelt*. Det er efter Areal (719 ha) det mindste i Herredet. — Gaard: *Lysemose*.

Fløstrup¹⁾ Sg. (1071 Indb.). Fløstrup-Ullerslev Komm. Byer: *Fløstrup* (K., Pg.), *Mullerup* (Haandv.), *Langtved* (Skr., Fors.-hus), *Kissendrup* (Haandv., Elektv.). Rosvang And.-Mejeri. Pilevad Ml. Mod N. V. en Ml. (Rørbæk). Mod S. V. *Fløstrup Sø*. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. N. Ø. af *Storebelt*. — Gaarde: *Rørbæk* (Hg., der kendes fra Beg. af 15. Aarh. — Ældre Hovedbyggn.), *Risinge* (Hg., der blev oprettet 1730. — Hovedbyggn. fra 18. Aarh.). — Anneks: Ullerslev.

Ullerslev Sg. (1074 Indb.). Fløstrup-Ullerslev Komm. Anneks til Fløstrup. Byer: *Ullerslev* By og Stationsby (Stationsbyen 229 Indb., K., Sk., M. og Rsk., Fors.-hus, Læge, Dyrlæge, Afdeling af Diskontobanken i Nyborg, Haandv., Kro, And.-Mejeri, Elektv., Savværk, Tglv., Jbst., Postk., Tlgst., Tlfst.), *Tange**, *Bøgeskov**. Mullerup Plovfab. Megen Eng og Mose. — Gaard: *Dalgaard*.

Skellerup²⁾ Sg. (654 Indb.). Skellerup-Ellinge Komm. Byer: *Skellerup* (K., Pg., Sk., Kbm.), *Biskopstaarup*, *Skovballe* (Sk., Fors.-hus, Fattiggd.), *Saaderup*, ogsaa i Kullerup Sg., se dette. Mod N. Hindemae Ml. Mod N.Ø. Grønne ml. (Ml. og Vml.). Ved Vestgrænsen *Vomme Sø*. Nogen Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Hindemae* (Hg., der kendes fra det 15. Aarh. Bøndergodset bortsolgtes i Beg. af 19. Aarh. Fra 1839 tilhører Gd. Familien Juel-Brockdorff. — Hovedbyggn. fra 18. Aarh.s Slutn.), *Biskopstorp*. — Anneks: Ellinge.

Ellinge Sg. (584 Indb.). Skellerup-Ellinge Komm. Anneks til Skellerup. Byer: *Ellinge* (K., Sk., Fors.-hus, Kro, And.-Mejeri, Motorfab., Ml.), *Bækstrup*, *Paarup*. Mod S. Kildeml. (Vml.). Nogen Skov, Eng og Mose. En Enklave i Kullerup Sg.

Kullerup Sg. (498 Indb.). Kullerup-Refsvindinge Komm. Byer: *Kullerup* (K., Pg., Sk., Hospital), *Saaderup*, ogsaa i Skellerup Sg. (Kbm.). Lidt Skov, Eng og Mose. En Enklave i Refsvindinge Sg. — Gaard: *Juelskov* (Hg., der kendes fra Slutn. af 14. Aarh. Bøndergodset bortsolgtes o. 1800. — Hovedbyggn. fra 17. Aarh.s Beg.). — „Juelsskovstøtten“, et fra Gulland hidbragt Stenkovs m. Aars-tallet 1445, er ødelagt Aar 1800 og sporløst forsvundet. — Anneks: Refsvindinge.

Refsvindinge Sg. (888 Indb.). Kullerup-Refsvindinge Komm. Anneks til Kullerup. Byer: *Refsvindinge* By og Stationsby (Stationsbyen 90 Indb., K., Sk., Kbm., Haandv., Hospital, Bryggeri, Cementvarefab., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Stenhave**. Mod S. Ø. Lilleml. og Aasml. (Vmlr.). Lidt Skov Eng og Mose.

Vindinge Sg. (1364 Indb.). Vindinge Komm. Byer: *Vindinge* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Hospital), *Rosilde*, *Lamdrup* (Kbm., Jbst. n. ø. f. Byen, Posteksp., Tlgst.), *Sulkendrup* (Garnfab., Vml.), *Kogsbølle* (Sk., Kbm., And.-Mejeri, Vml.), *Dyrehave Hse**. Mod N. *Hjulby Sø*. Mod V. *Bynkel* Jbhpl. Mod Ø. *Holckenhavn* Fjord og Holckenhavn Kapel m. meget rigt Barokinventar fra Fru Ellen Marsvins Tid (1634). Mod S. Ø. *Kogsbøllebakker* (65 m). En Del Skov, deriblandt Koskov og Kajberg Skov m. S. Ø. En Del Eng

¹⁾ eller Flødstrup. ²⁾ eller Skjellerup.

og Mose. Sognet begrænses m. Ø. af *Storebelt* (Nyborg Fjord). Det er efter Areal (3053 ha) det største i Herredet. — Gaarde: *Holckenhavn* (Hg., der under Navnet Kogsbølle kendes fra Slutn. af 14. Aarh., og som indtil 1616, fra 1580'erne dog under Navnet Ulfeldsholm, tilhørte Slægten Ulfeld. Derefter ejedes Gd. af Fru Ellen Marsvin, der kaldte den Ellensborg, Fru Kirstine Munk og Eleonore Christine Ulfeld og fra 1671 af Slægten Holck. 1672 oprettedes heraf Baroniet Holckenhavn. — Hovedbyggn. fra 1580'erne af Jakob Ulfeld med Tilbygninger fra 1630'erne af Ellen Marsvin), *Kogsbøllegaard* (under Baroniet Holckenhavn). — *Forh. M.*: Under Sulkendrup Mølle er undersøgt og derefter fredet en Høj med Jættestue, tilligemed 2 andre fredede Høje: Trillinghøje; smst. endnu en fredet Høj. „St. Madses Kilde“ ved Kogsbølle, med Kildemarked, var i ældre Tid stærkt søgt, især St. Hans Aften.

Frørup Sg. (1604 Indb.). Frørup Komm. Byer: *Frørup* (K., Pg., Sk., Miss.-hus, Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Bagerier, Handelsgartneri, Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Slude* (Jbhpl., Posteksp.), *Langæble**, *Taarup* (Filiak., Sk., Fors.-hus, Haandv., Dansk Ler- og Teglintudstri), *Sentved*, ogsaa i Ørbæk Sg. Frederikshøj Sk. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. Ø. af *Storebelt*. — Gaarde: *Frederikshøj* (under Holckenhavn Baroni), *Sludegaard*. — Paa Frørup Mark Regisses Kilde, i Middelalderen og senere en søgt Lægedomskilde. — *Forh. M.*: I Toruplund Skov er en fredet Langdysse. Ved Regisses Kilde ved Frørup har været et Kapel; søgt endnu til ca. 1800.

Ørbæk Sg. (835 Indb.). Ørbæk Komm. Byer: *Ørbæk* (406 Indb., K., Pg., Sk., Miss.-hus, Diskontobanken i Nyborg, Den danske Landmandsbank, Læge, 2 Dyr-læger, Kbm., And.-Mejeri, Kro, Dampbageri, Maskinsnedkeri, Maskinfab., Cyclefab., Jbst., Postk., Tlgst., Tlfst.), *Kastel**, ogsaa i Herrested Sg., *Æble* (Vml.), *Sentved*, ogsaa i Frørup Sg. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Ørbæklunde* (Hg., der kendes fra Beg. af 16. Aarh., da den af Kong Hans solgtes til Biskop Jens Andersen Beldenak. Efter Reform. ejedes den af Slægten Friis indtil Slutn. af 17. Aarh. og fra Slutn. af 18. Aarh. af Slægten Lange. — Hovedbyggn. fra Slutn. af 16. Aarh.), *Æblegaarden*. — *Forh. M.*: Et Dyssekammer ved Sentved og 3 Høje ved Ørbæk er fredede.

Ellested Sg. (483 Indb.). Gislev-Ellested Komm. Anneks til Gislev. Byer: *Ellested* (K., Skr., Kbm., Haandv., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Magelund**, *Kullerup*, en Del af Fjellerup Stationsby, Resten i Ryslinge Sg., se dette, *Lindeskov*. Mod Ø. 2 Vmlr. og nogle Smaasøer. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Lykkesholm* (Hg., der under Navnet Magelund kendes fra Beg. af 14. Aarh., men som all. fra Slutn. af samme Aarh. kaldes L. Fra 1769 ejes den af Slægten Lindegaard. — Hovedbyggn. fra 16. Aarh. og Slutn. af 18. Aarh.). — Ved Lykkesholm Voldsted af Magelund Slot. — *Forh. M.*: Adskillige, fredede Stenmindesmærker, deraf i Lindeskov Hestehave 2 Langdysser, 47 og 41 m lange, den førstn. med 2 Kamre, en Runddysse og et udgr. Kammer, i Lykkesholm Nyhave en Langdysse, en Høj i Højløkken og ved Lindeskov en aaben Jættestue, samt et Dyssekammer og 2 Langdysser, den ene den længste kendte, ca. 160 m lang, med 126 Randsten, den anden med 4 Kamre.

Herrested Sg. (1191 Indb.). Herrested Komm. Byer: *Herrested* (K., Pg., Sk., And.-Mejeri, Sehestedts Hospital), *Kragelund* (Sk., Kbm.), *Villumstrup* (Kbm.), *Kastel**, ogsaa i Ørbæk Sg., *Maare* (Fors.-hus, Kbm., Haandv., Ml., Brsml.), *Maarskov** (Sk.), *Dalshuse**. Kapel (Ravnholt). Herregaardsmejeri

Lykkesholm (Vindinge Herred).

Hindemæ (Vindinge Herred).

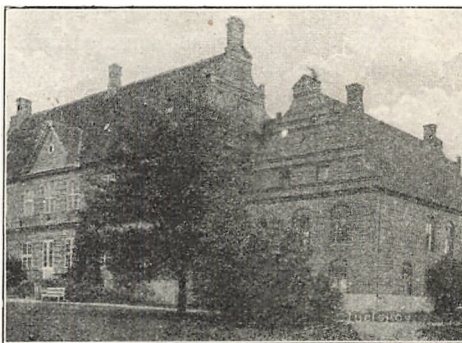
Rørbæk (Vindinge Herred).

Juelsberg (Vindinge Herred).

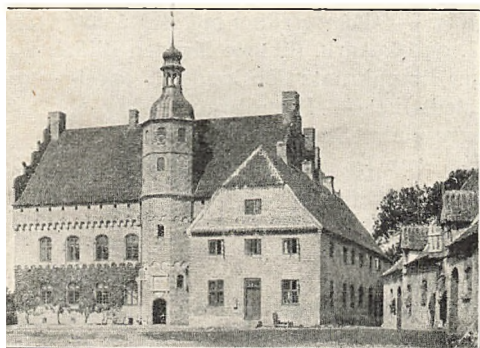

Risinge (Vindinge Herred).

Juelskov (Vindinge Herred).

SVENDBORG AMT

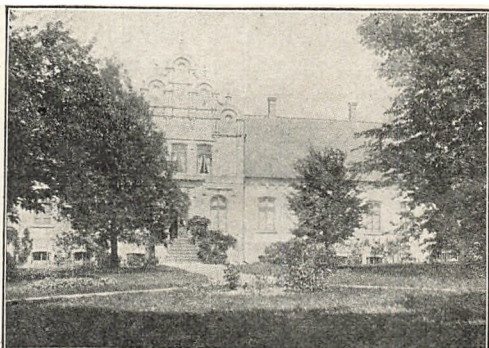
Ørbækklunde (Vindinge Herred).

Hellerup (Vindinge Herred).

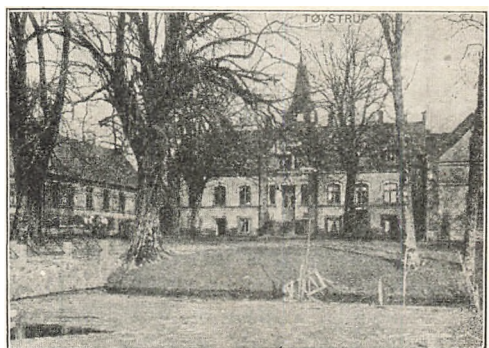
Ravnholt (Vindinge Herred).

Rynkebygaard (Gudme Herred).

Tidselholt (Gudme Herred).

Tøjstrup (Gudme Herred).

(Ravnholt). Megen Skov. En Del Eng og Mose. — Gaarde: *Ravnholt* (Hg., der kendes fra Midten af 14. Aarh., og som i 15. og 16. Aarh. tilhørte Slægten Bild. Senere ejedes den i 17. Aarh. bl. a. af Holger Rosenkrantz den lærde og oprettedes 1752 til et Stamhus for Slægten Sehestedt-Juel. — Hovedbyggn. ombygget i 1860'erne), *Holmegaard*, *Sophientund*, begge under Stamhuset Ravnholt.

Hellerup Sg. (420 Indb.). Søllinge-Hellerup Komm. Anneks til Søllinge. *Hellerup K.* ved Herregaarden Hellerup. Byer: *Havndrup* (Sk., 2 Fors.-huse, Kbm., Haandv., Asyl), *Nørremark**. En Skovridergd. m. S.V. En Del Skov. Nogen Eng og Mose. — Gaard: *Hellerup* (Hg., der kendes fra Beg. af 15. Aarh., og som i 17. Aarh. ejedes af Slægten Lykke, deribl. den bekendte Kaj Lykke. 1838 indlemmedes den i Stamhuset Ravnholt. — Hovedbyggn. fra 17. Aarh. og c. 1800). — Ved Hellerup et Voldsted.

Søllinge Sg. (619 Indb.). Søllinge-Hellerup Komm. Byer: *Søllinge* (K., Pg., Skr., Fors.-hus, Kbm., Elektv., Ml.), *Eskildstrup* (Kbm.). En Del Skov. — Gaard: *Stubbendrupgaard*. — I Tolshave Skov et fredlyst Voldsted. — *Forh. M.*: Paa Eskildstrup Mark er i en Banke fremdraget et rigt Gravfund fra Folkevandringstid, med Bronzekar, Guldring m. m. — Anneks: Hellerup.

S. Højrup Sg. (582 Indb.). S. Højrup Komm. Byer: *S. Højrup* (K., Pg., Sk., Kbm.), *Pederstrup* (Kbm., And.-Mejeri, Elektv., Savværk, Jbst., Posteksp., Tlgtst.). Nogen Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Højrupgaard*. — Ved Pederstrup et Voldsted. — Anneks: Aarslev.

Aarslev Sg. (765 Indb.). Aarslev Komm. Anneks til S. Højrup. By: *Aarslev* (K., Sk., Fors.-hus, Dyr læge, Kbm., Haandv., Gæstg., Havebrugssk., Maskinsnedkeri, Kalkbrænderi, Jbst., Posteksp., Tlgtst., Tlfst.). Mod N. Statens Forsøgsstat. f. Planteavl og 2 Mlr. Lidt Eng og Mose. — Gaard: *Aarslevgaard*. — *Forh. M.*: Nær Kirken fandtes 1820 2 rigt udstyrede Grave fra Folkevandringstid, med Bronzekar, rige Guld- og Sølvsmykker, en Kugle af Bjergkrystal med magisk Indskrift m. m.

GUDME HERRED

Ringe Sg. (3679 Indb.). Ringe Komm. Byer: *Ringe* (1680 Indb., Bitingsted f. Dommerne i Nyborg Købstad m. m., i Sunds-Gudme Herreder og i Faaborg Købstad m. m., K. m. flere adelige Gravmæler og det Eichstedske Gravkapel, indrettet 1776, Pg., Skr., M. og Rsk., Tekn. Sk., Miss.-hus, 3 Læger, Dyr læge, Ap., Banken f. Ringe og Omegn, Filial af Vends m. fl. Herreders Landbospk., 2 Sagfr., Kbm., Haandv., Amtssygehus, Industri- og Haandv. Forening, Hott., Hospital, Fattiggd. og Arbejdsanstalt, Elektv., Gas- og Vandv., And.-Mejeri, Kalkbrænderi, mekanisk Værksted, Savværk samt Fabb. f. Cementtagsten, Cykler, Korkvarer, Lervarer, Maskiner, Skotøj, Stormvoks m. m., Jbst., Postk., Tlgtst., Statstlfst., Tlfst.), *Rynkeby* (Sk., Kbm., Ml. s. ø. f. Byen), *Rynkebyhede** (Kbm.), *Sødinge* (Sk., Haandv., Bryggeri og Malteri), *Sødingehede**, *Brangstrup* (Sk., Kbm., Værktojsfab.), *Lambjerg**, *Kjellerup*, *Boltinge* (Savværk og Stølefab., Ml. og Vml. s. v. f. Byen), *Bolteskov*, *Volstrup*. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaarde: *Rynkebygaard* (Hg., der kendes fra 14. Aarh.s Mitte. — Hovedbyggn. fra 1858), *Boltinggaard* (Hg., der er kendt fra 16. Aarh. — Hovedbyggn. fra 1854), *Lammehave* (Hg., der nævnes i Beg. af 15. Aarh., og som i 15. og 16. Aarh. ejedes af Slægten Skinkel. Bøndergodset bortsolgtes i Beg. af 19. Aarh. — Hovedbyggn. fra o. 1750). — *Forh. M.*:

Grave fra Folkevandringstid er fundne ved Ringe. Ved Brangstrup opløjedes 1865 en rig Guldskat fra ca. 400 efter. Kr. (Metalværdi 2692 Kr.), Hængesmykker, svære Ringe og 46 romerske Kejser-Guldmønter (fra 250—350), vist af et Halsmykke.

Ryslinge Sg. (1562 Indb.). Ryslinge Komm. Byer: *Ryslinge* (593 Indb., K., Pg., Valgmenighedspræsten v. Nazareth Kirken s. f. Byen, ved denne K. Mindestøtte f. Vilhelm Birkedal, Skr.; Folkehøjsk., Dyrslæge, Kbm., Haandv., Højskolehjem, And.-Mejeri, Rullegardinsfab., Ryslinge Savværk, Ryslinge Tglv., Elektv., Jbst., Postesp., Tlgt., Tlfst.), *Fjellerup Stationsby* (157 Indb., deraf i Ellested Sg. 48, Kbm., Haandv., Bryggeri, Jbst., Postesp.), *Lørup* (Sk., Kbm., animalsk Fodermelsfab.), *Løruphede**. Krumstrup Ml. Lørup Ml. I Ryslinge en Høj m. Mindesmærke f. Fr. VII og Krigsmindestene. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Tøjstrup* (Hg., der kendes fra Beg. af 14. Aarh. — Hovedbyg. fra 1893), *Krumstrup* (Hg., der nævnes i Beg. af 16. Aarh. — Ældre Hovedbyg.).

Gislev Sg. (1955 Indb.). Gislev-Ellested Komm. Byer: *Gislev m. Holme* (475 Indb., K. m. sentkatolske Kalkmalerier, Pg., Skr., 2 Fors.-huse, Læge, Ap., Kbm., Haandv., Kro, Gislev Sogns And.-Mejeri, Ml., Brsml., Tlfst.), *Fjellerup* (Stationsbyen i Ryslinge Sg.), *Sandager* (Sk., Kbm., Ml. s. f. Byen), *Strarup**, *Ravndrup*, *Sølt** (Sk.), *Dong*, *Lamdrup* (ogsaa i Svindinge Sg., Vml.). *Herbæk Hse**. Mod S. *Grønbanke* (120 m). Mod N. V. *Fjellerup Sø*. En Del Skov. Nogen Eng og Mose. — Gaarde: *Raarstrup*, *Gislev Præstegaard*. — Anneks: Ellested.

Svindinge¹⁾ Sg. (819 Indb.). Svindinge Komm. Byer: *Svindinge* (K., anselig, ombygget af Rigshofmester Christoffer Walkendorf 1577—78, interessant Inventar og Gravminder fra Bygherrens Tid, Pg., Skr., Fors.-hus, Læge, Kbm., Haandv., Stiftelse, Brsml.), *Lamdrup*, ogsaa i Gislev Sg., se dette. Mod N. Lundeml. og Rødeml. (Vmlr.). Mod S. Ø. Fls.-Mejeri (Glorup). Mod S. en Skovridergd. En Del Skov m. S. og N. V. En Del Eng og Mose. — Gaarde: *Glorup* (Hg., der kendes fra Slutn. af 14. Aarh., og som til 17. Aarh.s Midte ejedes af Slægten Walkendorf, deribl. Rigshofmester Christoffer W. 1762 købtes G. af A. G. Moltke og har siden været i Slægtens Eje. Af G., Anhof og Rygaard oprettedes 1793 Stamhuset Moltkenborg, der 1916 substitueredes med en Fideikommisskapital. — Hovedbyg. fra o. 1760 med Rester af Christ. Walkendorfs Bygn. fra Slutn. af 16. Aarh.), *Anhof* (Hg., der indtil o. 1700 hed Overskov; blev udskilt fra Glorup i Beg. af 18. Aarh. — Hovedbyg. fra 1885). — Ved Glorup et middelald. Voldsted. Ved Kongshøj Aa to fredlyste Voldsteder. — *Forh. M.*: Et Dyssekammer ved Svindinge og Mose. Ved Elsehoved fundet 2 smukke Guldarmringe fra Folkevandringstid. Den nu forsvundne Risekilde ved Rødemølle var endnu ca. 1800 besøgt som Sundhedskilde.

Langaa Sg. (493 Indb.). Langaa-Øksendrup Komm. By: *Langaa* (K., i Korbuken Kalkmalerier fra ca. 1525, Pg., Sk., Kbm., And.-Mejeri, Uldspinderi og Væveri, Savværk, Rygaard Jbst., Postesp.). Mod S. *Skovbakker* (74 m). En Del Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Rygaard* (Hg., der kendes fra 14. Aarh.s Midte, og som 1765 købtes af A. G. Moltke. Fra 1793—1916 hørte R. under Stamhuset Moltkenborg. — Hovedbyg. fra 16. Aarh.s Beg.). — *Forh. M.*: I en Grav paa en Plads ved Brandpletter fra førrom. Jernalder fremdroges Dele af en Vogn, i en anden et stort (fragm.) Bronzekar, klassisk Arbejde, med Silenhoved. — Anneks: Øksendrup.

¹⁾ eller Svinninge.

Øksendrup¹⁾ Sg. (467 Indb.). Langaa-Øksendrup Komm. Anneks til Langaa. By: *Øksendrup* (237 Indb., K., Sk., Kbm., Kro, Jbst., Posteksp., Tlgst.). Mod N. Tangaa Ml. (Vml.) og Kongshøj Ml. m. Bageri. Lidt Skov m. N. Sognet er baade efter Indb.-Antal og Areal (744 ha) det mindste i Herredet. — I Tangaa Ruin af Hovedgaarden Tange.

Hesselager Sg. (1828 Indb.). Hesselager Komm. Byer: *Hesselager* By og Stationsby (Byen 271, Stationsbyen 380 Indb., K., udvidet af Kansler Johan Friis og hans Slægt, ejendommelige Gravmæler, Pg., Skr., Læge, Dyrlæge, Politiasistent, Ap., Østfyns Landbrugsbank, Kbm., Haandv., Hot., Hesselager store og lille Hospital, Hesselager Drengeshjem, Fls.-Mejeri, Bryggerier, Margarinefab., Vml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Vormark* (Skr., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Vml.), *Boholt*, *Fiskeholt*, *Askebæk Hse**, *Revsøre* (Kbm.), *Bøsøre*, *Klintholm*, *Trappedal Hse**, *Stokkebæk Hse**. Mod S. Skovml. (Hesselagergd.). Mod V. Damestenen. Nogen Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. Ø. af *Storebelt*. Øen *Vresen* m. Holmen *Langesand* i Beltet hører til Sognet. — Gaarde: *Hesselagergaard* (Hg., der nævnes i Kong Valdemars Jordebog, og som fra Slutn. af 14. til Midten af 17. Aarh. tilhørte Slægten Friis, deribl. Kansleren Johan Friis. — Hovedbyggn. fra 1538, opført af Johan Friis), *Strandgaard*. — *Forh. M.*: I Tvedskoven fandtes 1843 en Guld-Halsring (Metalværdi 500 Kr.). Ved Vormark en fredet Langdysse.

Ovre²⁾ Sg. (1149 Indb.). Ovre-Vejstrup Komm. Byer: *Ovre* (325 Indb., K., Pg., Sk., Kbm., Kro, And.-Mejeri, Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Albjerg* (Sk.), *Bolsmose Hse**, *Grønneskov Gde**, *Lundeborg* (Fiskerleje, Ladeplads, 250 Indb., Filhal-K., Sk., Gæstg., Invalidestiftelse, Havn, Toldassistentstat., Anløbssted f. Dampskibe, Fyr, Brsm.). Mod Ø. Knarreborg Vml. Mod S. Ø. Elsehoved Fyr. En Del Skov. Sognet begrænses m. Ø. af *Storebelt*. — Gaard: *Tangegaard*. — *Forh. M.*: Paa Marken Enemærket er fremdraget den største kendte Guldskat (1833, Metalværdi godt 7000 Kr.): 3 Halsringe, 4 Armringe, Brakteater, et Spænde, Barrer, afhugne Fragmenter, fra efterrom. Tid (ca. 600 efter Kr.). Desuden flere mindre Guldfund. — Anneks: Vejstrup.

Vejstrup Sg. (739 Indb.). Ovre-Vejstrup Komm. Anneks til Ovre. By: *Vejstrup* (423 Indb., K., Valgmenigheds K., Valgmenighedspræst, Sk., Højskole ø. f. Byen, Vejstrup Pigeheim n. ø. f. Byen, Haandv., And.-Mejeri, Bryggeri, Cementtagstensfabriken Granhøj, Tglv., Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.). Nogen Skov. Sognet begrænses m. S. Ø. af *Storebelt*. — Gaarde: *Tidselholt* (Hg., der kendes fra Beg. af 16. Aarh. — Hovedbyggn. fra 1875), *Vejstrupgaard* (Hg., der nævnes i Slutn. af 14. Aarh. — Hovedbyggn. fra 1754). — Ved Tidselholt Voldsted. Ved Vejstrup Aa Voldsted.

Gudme Sg. (1132 Indb.). Gudme-Brudager Komm. Byer: *Gudme* (K. m. Kalkmalerier fra 1488 og rigt Inventar, Pg., Sk., Fors.-hus, Dyrlæge, Kbm., Haandv., Hot., Stubbeshoved And.-Mejeri, Hospital, Elektiv., Savværk, Stubbeshoved Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Gjaldbjerg* (Kbm.), *Kohave Hse**. Mod Ø. Broholm og Tange Vmlr. Mod V. *Gudme Sø*. Nogen Skov. En Del Eng og Mose. — Gaard: *Broholm* (Hg., der kendes fra Beg. af 14. Aarh., og som i 17. Aarh. var i Slægten Skæls og fra Beg. af 18. Aarh. har været i Slægten Sehesteds Eje, deribl. i 19. Aarh. den som Arkæolog bekendte N. F. B. Sehested og Ministeren Hannibal S. 1750 oprettedes B. til et Stamhus, — Hovedbyggn. fra 1642). —

¹⁾ eller Øksendrup. ²⁾ eller Oure.

Forh. M.: Egnen har været en vigtig Oldtidsbebyggelse, nøje studeret og omhyggelig oplyst ved N. F. B. Sehested, der tillige foretog omfattende Forsøg til Oplysning om Stenalderen; med Stenredskaber byggedes et Hus, der endnu staar ved Broholm, hvor ogsaa de betydelige Samlinger opbevares. Talrige Mindesmærker fra Sten- og Bronzealder, mange Aabenmarksgrave og Guldfund fra Jernalder (paa Møllegaardsmarken 381 Urnegrave og Brandpletter). — Anneks: Brudager.

B r u d a g e r Sg. (541 Indb.). Gudme-Brudager Komm. Anneks til Gudme. Byer: *Brudager* (K., Skr., Fors.-hus, Kbm., Ml. s. v. f. Byen), *Gravvænge**, *Kilen**, ogsaa i Gudbjerg Sg. Nogen Skov, Eng og Mose. — *Forh. M.*: Ved Brudager er fredlyst en Langdyssse, henimod 60 m lang, med dobbelte Randsten.

G u d b j e r g Sg. (1787 Indb.). Gudbjerg Komm. Byer: *Gudbjerg* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Tglv., Ml., Vml., Brsml.), *Ellerup* (Sk., Kbm., Brsml.), *Brenderup*, *Sejet**, *Brændeskov** (Sk., Kbm., Savværk, Fls.-Mejeri, Brændeskov Vml.), *Lakkendrup* (Sk., Kbm.), *Kilen**, ogsaa i Brudager Sg. Mod S. Ø. Sortebro Kro og Brsml. Mod V. *Højbjerg* (113 m). Tglv. og Savskæreri (Mullerup). Megen Skov. Nogen Eng og Mose. Sognet er efter Areal (4385 ha) det største i Herredet. — Gaard: *Mullerup* (Hg., der kendes fra 15. Aarh., og som i 16. Aarh. bl. a. ejedes af Kansleren Johan Friis. — Hovedbygning fra 1880'erne). — I Øghave Skov fredlyst Ruin af en lille, middelald. Bygning. — *Forh. M.*: Af 5 fredede Langdysser ved Gudbjerg-Lakkendrup er én ca. 100 m lang, med 93 Randsten.

SUNDS HERRED

K v æ r n d r u p¹⁾ Sg. (1781 Indb.). Kværndrup Komm. Byer: *Kværndrup* (569 Indb., K., anelig Bygning m. Gravkapel f. Slægten Ulfeld, Gravsten bl. a. over Rigsmarsken Frans Brokkenhus, † 1569, Pg., Sk., Fors.-hus, Dyrslæge, Kbm., Haandv., Kro, Krag Hospital, And.-Mejeri, Bryggeri og Malteri, Cementstøberi, Savværk, Elektv., Falle Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Trunderup* (Sk., Haandv., Savværk, And.-Mejeri), *Trunderup Dong**, *Gultved* (Kbm.), *Kværndrupvænge** (Sk., Kbm., Bageri), *Vanmose Hse**, *Egeskov** (Skovriderbolig, Dyrslæge, Kbm., And.-Mejeri, Bageri, Ml.). En Del Skov. Nogen Eng og Mose. Sognet er efter Areal (3117 ha) det største i Herredet. — Gaard: *Egeskov* (Hg., der kendes fra o. 1400, og som ejedes i 15. Aarh. af Slægten Skinkel, i 16. af Slægten Brokkenhus, deribl. den bekendte Rigsmarsk Frans B., i 17. og 18. af Slægten Krag og i 19. Aarh. af Slægten Bille-Brahe. 1811 oprettedes E. til et Stamhus. — Hovedbygning opført 1554 af Frans Brokkenhus; restaureret 1884).

S t e n s t r u p Sg. (1887 Indb.). Stenstrup Komm. Byer: *Stenstrup* (555 Indb.), K., Pg., Skr., Fors.-hus, Læge, Dyrslæge, Kbm., Haandv., Kro, And.-Mejeri, And.-Bageri, Maskinfabriken Fyn, Tglvr., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *L. Løjtved**, *Hundtofte* (Sk., Kbm., Fattiggd., Ml. s. ø. f. Byen), *Løgeskov** (Sk., Miss.-hus), *Snevrens Hse**, *Rødme* (Ml.), *Staagerup*, ogsaa i Ollerup Sg. Mod S. V. Højerup Ml. (Ml. og Vml.) og en Ml. m. S. Stenstrup Frugtplantage. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Skjoldemose* (Hg., der kendes fra det 16. Aarh. — Hovedbygning fra 1662, restaureret 1868), *Løjtved* (Hg., der nævnes i Slutn. af 14. Aarh. — Hovedbygning fra 1842), *Kroghehlund* (Hg., der blev op-

¹⁾ eller Kverndrup.

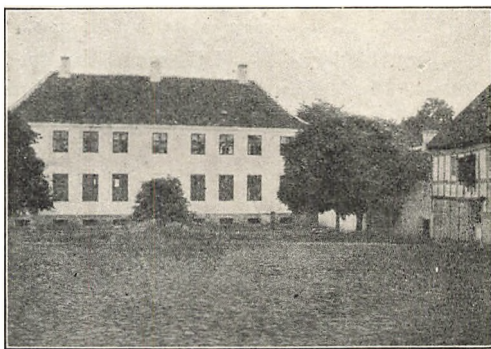
Broholm (Gudme Herred).

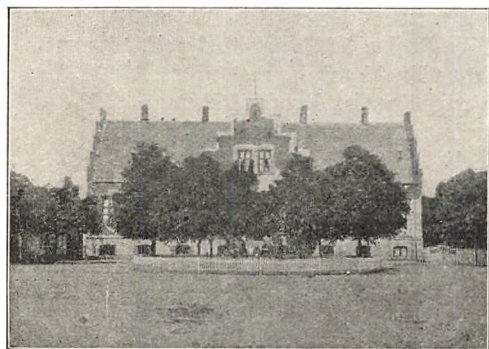
Mullerup (Gudme Herred).

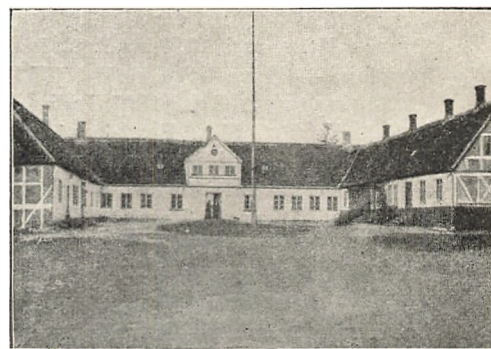
Glorup (Gudme Herred).

Vejstrupgaard (Gudme Herred).

Boltinggaard (Gudme Herred).

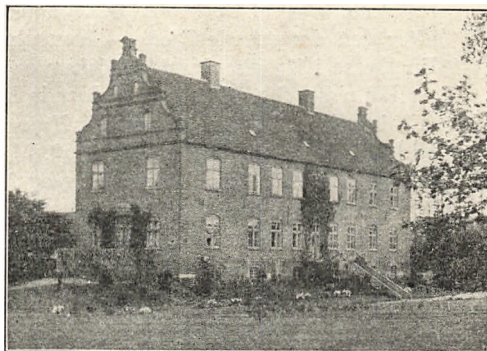

Lammehave (Gudme Herred).

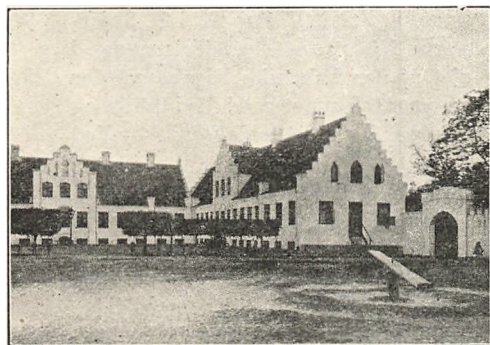
SVENDBORG AMT

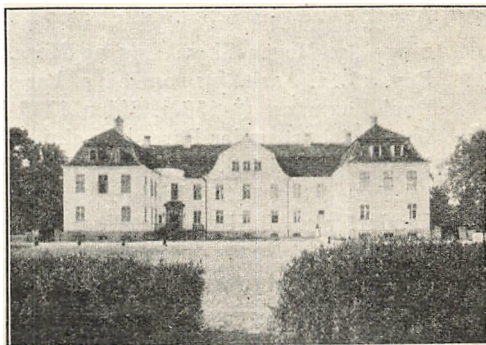
Løjtved (Sunds Herred).

Skjoldmose (Sunds Herred).

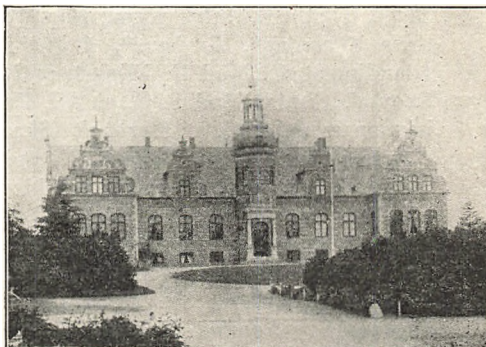
Bjørnemose (Sunds Herred).

Hvidkilde (Sunds Herred).

Valdemars Slot (Sunds Herred).

Faarevejle (Langeland).

rettet ca. 1800 af Gods, der tidl. havde hørt under Løjtved, og som fik sit Navn efter den daværende Ejer. — Hovedbyggn. fra Beg. af 19. Aarh.). — *Forh. M.*: En Dysse i Kroghenlund Fredskov er fredet. — Anneks: Lunde.

L u n d e Sg. (841 Indb.). Lunde Komm. Anneks til Stenstrup. Byer: *Lunde* (K., bygget 1852, Sk., Haandv.), *Høje* (Sk., Kbm., And.-Mejeri), *Bobjerg* (Kbm., Ml.), *Høsehøve**, *Bøllemose Hse**, *Højes Dong**. Sundshøj Børnehjem. Sundshøj Ml. En Del Skov. Nogen Eng og Mose. — Gaard: *Langkildegård*.

K i r k e b y Sg. (1454 Indb.). Ollerup-Kirkeby Komm. Anneks til Ollerup. Byer: *Kirkeby* (K., Skr., Fors.-hus, Kbm., And.-Mejeri, Bageri, Savværk, Tglvr. n. v. f. Byen, Jbhpl. s. ø. f. Byen, Posteksp., Tlgst.), *Dongshøjrup* (Kbm., Haandv., Måskinfab.), *Raarud*, *Slæbæk**, *Kirkebysand**, *Egebjerg* (Sk., Fors.-hus, Kbm., Tglv., Ml. s. v. f. Byen). Mod N.Ø. *Højbjerg* (112 m). Megen Skov. Nogen Eng og Mose.

O l l e r u p Sg. (1211 Indb.). Ollerup-Kirkeby Komm. Byer: *Ollerup* (K., Pg., Skr., Fors.-hus, Gymnastik Højsk., Folkehøjsk. ø. f. Byen, Haandv., Børnehjem, Aakilde And.-Mejeri, Bageri, Jbst., Posteksp.), *Skovmark**, *Lysebjerg**, *Staaagerup*, ogsaa i Stenstrup Sg., *Knarrebjerg Hse**. Mod S.Ø. *Nielstrup Sø* og en Vml. Mod N.Ø. *Skovbakke* (109 m). Mod S.V. *Aakilde Jbhpl.* Mod S.Ø. støder Sognet til *Hvidkilde Sø* i Egense Sg. og m. S. V. til *Ollerup Sø* i Ø. Skjærninge Sg. Megen Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Nielstrup* (Hg., der nævnes i Beg. af 14. Aarh., og som bl. a. har været ejet af den bekendte Rigshovmester Poul Laxmand († 1502). Siden 1749 har den været forenet med Hvidkilde og fra 1781 hørt under Baroniet Lehn. — Hovedbyggn. fra 19. Aarh.s Beg.). — Ved *Nielstrup Voldsted*. — Anneks: Kirkeby.

T v e d Sg. (1178 Indb.). Tved Komm. Byer: *Tved* (K., Gravkapel f. Walkendorfer m. fl., Pg., Sk., Kbm., Haandv., Hospital, Ml.), *Heldager*, *Byhaver**, *Skovhaver**. Nogen Skov. Lidt Eng og Mose. Sognet har nogle Enklaver m. S. Ø., nemlig to paa Svendborg Markjorder og én s. ø. f. disse ved *Svendborg Sund*. I den sidste: Bjørnemose Vml. og lidt Skov. — Gaarde: *Bjørnemose* (Hg., der 1618 bortmageskiftedes fra Kronen. — Hovedbyggn. fra 1745—56), *Heldagergaard*. — Tæt n. ø. f. Svendborg det anselige Voldsted Ørkil m. enkelte Bygningsrester. Ved *Heldagergaard* et mindre Voldsted.

S k a a r u p Sg. (2024 Indb.). Skaarup Komm. Byer: *Skaarup* (620 Indb., K., Pg., Skr., Statsseminarium, Landbrugssk., Læge, Kbm., Haandv., Gæstg., Hospital, Fattiggd. m. Alderdomshjem, And.-Mejeri, Bageri, Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Ø. Aaby* (Kbm., Haandv.), *Holmdrup* (Kbm., Børnehjem), *Holmdrup Stævning**, *Brohave**, *Aabyskov** (Sk., Fors.-hus, Kbm.), *Skaarupøre* (Landingssted). Mod N. Klingstrup Ml. og Vml. Mod S. *Holmdrup Jbhpl.* og Skovml. (Vml.). Mod S. Ø. en Ml. En Del Skov. Nogen Eng og Mose. Sognet begrænses m. S. Ø. af *Storebelt* (Skaarup Sund). Det er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaarde: *Klingstrup* (Hg., der kendes fra Midten af 14. Aarh., og som ved Reformationen blev et kgl. Len. 1577 kom den i privat Eje; af Ejere nævnes Slægten Walkendorf i 17. og 18. Aarh. — Hovedbyggn. fra Beg. af 19. Aarh.), *Ny Klingstrup* (udskilt fra Klingstrup 1853. — Hovedbyggn. fra 1852), *Juliegaard*, *Bøgeskovgaard*, *Vindmøllegaard*, *Maegaard*, *Nøjsomhed*.

S c t. J ø r g e n s Sg. (1837 Indb.). Sørup-Sct. Jørgens Komm. Byer: *Sct. Jørgensbjerg Forstad* (Forstad til Svendborg, 1416 Indb., K., Pg., Sk., Hospital, Gasværk), *Kogtved*, *Kogtved Strandhuse** (Fiskerleje, Fiskerikontrol, Lodseri, Kogtvedstrands Badepensionat og Rekreationshjem, Baadebyggeri), *Pasop*

(Forstad til Svendborg, 271 Indb.). En Del Skov. Sognet støder m. S. til *Svendborg Sund*. Det er efter Areal (346 ha) det mindste i Herredet. — Anneks: Sørup.

Sørup Sg. (1970 Indb.). Sørup-Sct. Jørgens Komm. Anneks til Sct. Jørgens Sg. Byer: *Sørup* (K., Skr., Fors.-hus, Kbm., And.-Mejeri, Jbhpl., Posteksp.), *Rødskebølle*, *Tordengde**, *Pasop-Belvedere* (Forstad til Svendborg, 1346 Indb.). Hannelund Arbejdsanstalt, Maskinfabriken Pasop. Mod V. *Sørup Sø*. Nogen Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Lehnhøj*.

Egense Sg. (1080 Indb.). Egense Komm. Byer: *Egense* (K., Pg., Sk., Kbm., And.-Mejeri, Ml., Jbst., Posteksp.), *Skovsbo* (Fors.-hus, Jbhpl. s. ø. f. Byen), *Fiskophuse*, *Rantzausminde* (Sk., Baadebyggeri, Ml., Udskibningssted), *Lehnskov Hse**. Mod N. en Skovriderbolig. Mod V. Rødeml. (Vml.) og *Hvidkilde Sø* m. tre skovbevoksede Øer. Mod S. Ø. en Vml. Megen Skov. Nogen Eng og Mose. — Gaarde: *Hvidkilde* (Hg., der kendes fra Slutn. af 14. Aarh., og som i 15. og 16. Aarh. ejedes af Slægten Rønno, i 17. af Slægten Bille. H. er Hovedsædet i det i 1781 oprettede Baroni Lehn. — Hovedbyg. fra 1742), *Lehnskov* (Hg., hed opr. Lindskov og nævnes i Beg. af 15. Aarh. Siden 1727 har den hørt sammen med Hvidkilde og fik sit nuværende Navn ved Baroniet Lehns Oprettelse. — Hovedbyg. fra 1885). — Søbo Voldsted. — *Forh. M.*: En anselig Høj i en Korsvej ved Egense er fredlyst.

Ø. Skerninge¹⁾ Sg. (545 Indb.). Ø. Skerninge Komm. Byer: *Ø. Skerninge* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Maltgøteri, Ml.), *Aamark**, *Ballen*. Mod N. *Olle-rup Sø*. Mod S. V. et Landingssted. Lidt Skov. Sognet begrænses m. S. Ø. af *Lillebelt*. — Gaard: *Ullemose*. — Anneks: Hunstrup.

Drejø Sg. (535 Indb.). Drejø Komm. Bestaar af 4 større Øer *Drejø*, *Skaarø*, *Hjortø* og *Birkholm* samt de ubeboede Holme *Flæskholm*, *Grydholm*, *Græsholm*, *Vibeholm*, *Hjelmshoved*, *Mejlholm* og *Odden*. Øerne er ved Højvande udsatte for Oversvømmelse. *Drejø*, ca. 6 km lang fra Ø. til V. og højest ca. 2 km bred, bestaar af en mindre vestlig Del m. *Skoven** og højeste Punkt 17 m, forbunden ved den smalle Tange, *Drejet*, m. den større østl. Del. Paa denne ligger *Drejø By* (K., bygget i 16.—17. Aarh., Pg., Sk., Fors.-hus, And.-Mejeri, Ml. n. f. Byen, Dampskibsbro ø. f. Byen, Brsml., Statstlfst.). En Del Eng og Mose paa Øen. *Skaarø*, ca. 2¹/₂ km lang fra Ø. til V. og ca. 2 km bred, højeste Punkt 9 m. *Skaarø By* (Kapel og Ml. s. v. f. Byen, Sk., And.-Mejeri, Dampskibsbro n. f. Byen, Landingssted v. f. Byen, Statstlfst.). *Hjortø* m. *Hjortø By* (Sk., And.-Mejeri, Ml. v. f. Byen, Statstlfst.), *Birkholm* m. *Birkholm By* (Sk., Statstlfst.) og et Landingssted m. S. V. Sognet er efter Indb. Antal det mindste i Herredet.

Strynø Sg. (694 Indb.). Strynø Komm. Bestaar af *Strynø* og *Strynø Kalv* samt de mindre, ubeboede Øer og Holme *Vogterholm*, *Bondeholm*, *Græsholm*, *Bodiken*, *Bredholm* og *Grensholm*. Paa *Strynø* ligger *Strynø By* (K., ombygget 1867. Pg., Sk., Læge, Kbm., And.-Mejeri, Ml. v. f. og Dampskibsbro ø. f. Byen, Toldkontrolsted, Brsml., Statstlfst.). Mod V. og N. V. Landingssteder. Højeste Punkt 10 m.

Bjerreby Sg. (1420 Indb.). Bjerreby Komm. Det sydligste Sg. paa Taa-singe. Byer: *Bjerreby* (K., ombygget 1903, Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeriet Damkilde, Bageri, Ml., Brsml., Statstlfst.), *Vemmenæs* (Sk., Kbm., Kro, Færge til Rudkøbing s. ø. f. Byen, Statstlfst.), *Nye Vemmenæs*, *Stavolt**,

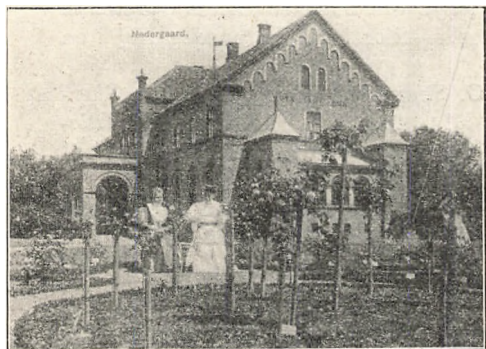
¹⁾ eller Ø. Skjerninge.

Tranekjær (Langeland).

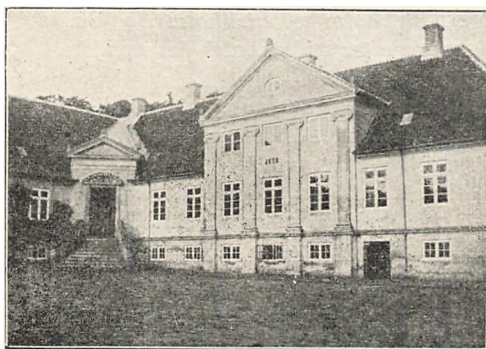
Stensgaard (Langeland).

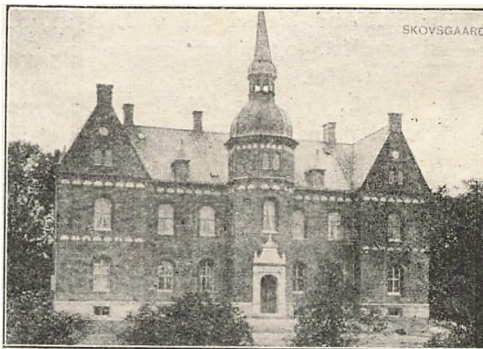
Nedergaard (Langeland).

Hjortholm (Langeland).

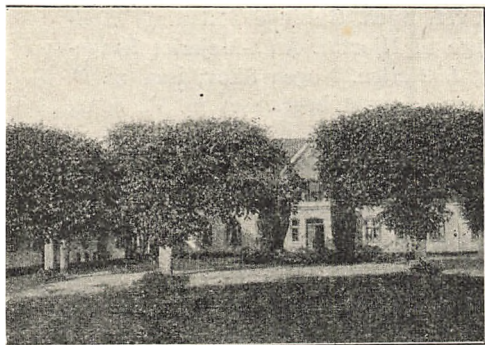

Brolykke (Langeland).

Skovsgaard (Langeland).

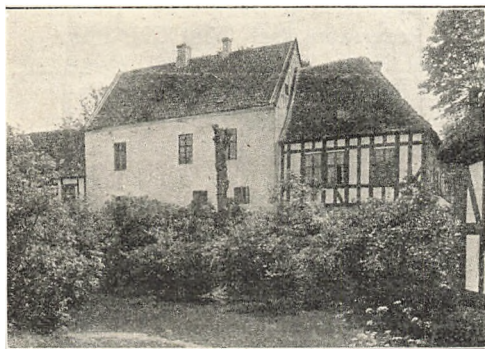
SVENDBORG AMT

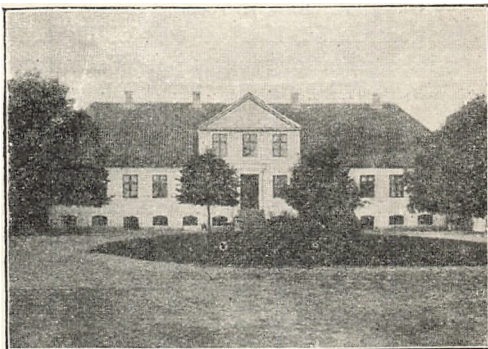
Skovsbo (Langeland).

Egelykke (Langeland).

Østrupgaard (Salling Herred).

Ølstedgaard (Salling Herred).

Nordskov (Salling Herred).

Langeskov (Salling Herred).

Stjovl (Haandv.), *Vaarø, Søby* (Sk., Ml. n. v. f. Byen, Gjesinge Statslfst.), *Hellev, Gjesinge* (Kbm.), *Skovballe* (Kro, Færge til Hjortø). And.-Mejeriet Kragekær. Mod S. Ø. de ubeboede *Holme St.* og *L. Rallen*. Nogen Skov, især m. Ø. Nogen Eng og Mose, især m. S. V. (Maanen). Sognet begrænses m. V., S. og Ø. af *Lillebelt* og *Storebelt* (Lunke Bugt).

Landet Sg. (978 Indb.). Landet Komm. Det midterste Sg. paa *Taasinge*. Byer: *Landet* (K., Sk., Fors.-hus, Læge, Dyrlæge, Bageri, Ml., Brsml., Statslfst.), *Lundby* (Pg., Sk., And.-Mejeriet Thorskilde), *Nørreskov Hse**, *Holstensgde**, *Melby, Strammelse* (Ml.), *N. Vornæs* (Sk., Statslfst.), *S. Vornæs, Bækkehøve Gde* (Ml., Udskibningssted). Mod N. V. Bukkehøve Ml. En Del Skov. Nogen Eng og Mose, især m. V. Sognet begrænses m. V. af *Lillebelt* (Svendborg Sund), m. Ø. af *Storebelt* (Lunke Bugt).

Bregninge Sg. (1602 Indb.). Bregninge Komm. Det nordligste Sg. paa *Taasinge*. *Bregninge* (K., ombygget 1883, Gravsten m. Runer, Pg., Sk., Kbm., Gæstg., Ml.), *Knudsbølle, Bjernemark, Nyby* (Arbejdsanstalt, Fattiggd. m. Alderdomshjem), *Ny Nyby, Vindeby* (Kbm., Kro, Savskæreri, Færge til Svendborg, Statslfst.), *Troense* (614 Indb., Ladeplads, Skr., Læge, Kbm., Haandv., Troense Badehot., Kro, Bageri, Skibsbyggerier, Havn, Anlæbssted f. Dampskibe, Toldkontrolsted, Lodseri, Postk., Tlgst., Statslfst.), *Pederskov Hse** (Vml.). Mod Ø. Skovriderbolig og Kapel (Valdemars Slot). Mod N. Ø. Ventepose Vml. *Bregninge Kirkebakke* (74 m). Megen Skov. En Del Eng og Mose. Sognet begrænses m. N. af *Svendborg Sund*, m. Ø. af *Turø Sund* og *Storebelt*. Til Sognet hører de ubeboede *Øer Iholm* og *Marholm* i Svendborg Sund og *Kidholm* i *Turø Bund*. — Gaard: *Valdemars Slot* (Hg. — Borgen Kjørstrup, der kendes fra Beg. af 14. Aarh., og som fra Slutn. af 14. Aarh. hørte under Odensebispen, blev ved reformationen et kgl. Len, der 1573 kom i privat Eje, og som i det 17. Aarh. ejedes af Ellen Marsvin, Kirstine Munk og Prins Valdemar Christian. 1636—39 lod Christian IV K. nedrive og opførte i Stedet derfor V., opkaldt efter den førnævnte Søn. 1678 købte Sølhelten Niels Juel V., der blev Hovedsædet i det 1711 oprettede Stamhus Thorseng. — Hovedbyggn. fra 1639—43, ombygget af Niels Juel, restaureret i Slutn. af 19. Aarh. — Kjørstrup Voldsted overpløjet. I Troense flere maleriske Bygninger fra Tiden ca. 1800. — *Forh. M.*: Den anselige Ingershøj, 7 m h., ved Ny Nyby, er fredlyst. — Ialt kendes fra Taasinge ca. 40 Mindesmærker, nu mest forstyrrede. Paa Iholm et Sølvfund fra ca. 1000, bl. a. med ca. 450 Mønter, 4 Armringe, m. m.

Turø Sg. (1672 Indb.). Turø Komm. En Ø. Byer: *Turø* (K., bygget 1639—40, Altertavle og Prædikestol fra Svendborg Graabrødre K., Pg., Skr., Læge, Kbm., Haandv., Turø Kro og Badehot., And.-Mejeri, Bagerier, Elektv., Skibsbyggeri, Fiskerøgeri, Ml., Færge over Skaarup Sund, Dampskibsforb. m. Svendborg, Toldopsyn, Brsml., Tlgst., Tlfst.), *Grasten** (Sk., Kbm., Grasten Badehot.). En Del Skov, Eng og Mose. Mod V. skyder *Turøbund* sig dybt ind i Øen. Sognet begrænses i øvrigt m. N. af *Skaarup Sund*, m. V. af *Turø Sund* og m. S. og Ø. af *Storebelt*.

LANGELANDS N. HERRED

Stoense Sg. (546 Indb.). Snøde-Stoense-Hov Komm. Anneks til Snøde. Byer: *Stoense* (K., i Murene flere romanske Granitrelicieffer, rigt udskaaet Inventar fra 1644, Sk., Kbm., Haandv.), *Skattebølle*. Mod N. Ø. Stensgaards Ml. Sognet begrænses m. V. af *Storebelt*. Det er baade efter Indb. Antal og Areal (778 ha) det mindste i Herredet.

S n ø d e S g. (973 Indb.). Snøde-Stoense-Hov Komm. Byer: *St.* og *L. Snøde* (360 Indb., K., ejendommelig romansk Granitkvaderbygning, Pg., Sk., Miss.-hus, Læge, 2 Dyr læger, Kbm., Haandv., Kro, And.-Mejeri, Bageri, Ml., Brsml., Tlfst.), *Ennebølle* (Kbm., Ml.), *Hesselbjerg Hse** (Kbm.), *Tressebølle* (Kbm.). Mod S. V. *Høgebjerg* (32 m). Lidt Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. af *Storebelt*, m. Ø. af *Langetands Belt*. — Gaard: *Stensgaard* (Hg., der opr. hed Krogagergaard, og som kendes fra Slutn. af 15. Aarh. I 16. Aarh. var K. et kgl. Len, der ved Mageskifte 1577 kom i Slægten Steensens Eje, og som o. 1580 fik sit nuværende Navn. — Hovedbyggn. fra 1835). — *Forh. M.*: En lille Langdysse er fredlyst ved Tressebølle. — Anneks: Stoense.

H o v S g. (1212 Indb.). Snøde-Stoense-Hov Komm. Byer: *Hov* og *Skiften* (K., bygget 1872—73, Pg., Skr., Kbm., And.-Mejeri, Ml.), *Lohals* (Fiskerleje, Ladeplads, 609 Indb., Miss.-hus, Kbm., Haandv., Badehot., Badepensionater, Kro, Elektv., Fiskeeksport, Bagerier, Savværk, Trævarefab., Bryggeri, Sydfynske Dampskibsselskab, Havn, Fyr, Toldassistentstat., Postk., Tlgst., Statstlfst., Tlfst.), *Vestrehse**, *Østrehse** (Badehot.), *Hov**. Mod S. V. Badepensionat (Nygaard). Mod N. Ø. Hov Fyr. Mod N. Frankeklint Fyr. Megen Skov. Nogen Eng og Mose m. N. Til Sognet hører den lille Holm *Smørstakken* m. V. Det er det nordligste Sogn paa *Langeland* og omgives paa 3 Sider af *Storebelt*. — Gaard: *Nygaard* (fra 1712 under Grevskabet Langeland). — *Forh. M.*: En Boplads fra Bronzealderen er undersøgt ved Ø. Stigehave.

B ø s t r u p S g. (1298 Indb.). Bøstrup Komm. Byer: *Bøstrup* (K., i Murene flere romanske Granitrelieffer, Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., And.-Mejeri, Asyl, Brsml.), *Svalebølle* (Hospital, Ml.), *Dagelykke* (Udskibningssted, Kbm., Gæstg., Tglv., Toldkontrolsted, Sydfynske Dampskibsselskab, Havn), *Fæbæk* (Sk., Savskæveri), *Hovgde**, *Milleskov Hse**, *Næstebølle**, *Sønderskov Hse**, *Emmerbølle*, *Helletoft* (Sk., Ml.), *Lejbølle* (Kbm., Haandv., Bageri, And.-Mejeri), *Sletø**. En Del Skov. Megen Eng og Mose. Til Sognet hører Øen *Siø* m. *Skovø* og *St.* og *L. Fugleø*. Paa *Siø* en Ml. Sognet begrænses m. V. af *Storebelt*, m. Ø. af *Langetands Belt*. Det er efter Areal (2509 ha) det største i Herredet. — Gaarde: *Nedergaard* (Hg., der kendes fra Beg. af 15. Aarh., og som fra o. 1700 har været i Slægten Kaas' Eje. 1775 blev den oprettet til et Stamhus. — Hovedbyggn. fra 1867), *Egelykke* (Hg., der kendes fra Beg. af 15. Aarh., og som fra Slutn. af 17. Aarh. har været i Slægten Steensens Eje. — Hovedbyggn. fra 1845), *Svalebøllegaard*. — Ved *Hovgde* et Voldsted. — *Forh. M.*: Af 30—35 kendte Stenmindesmærker er fredet en Langdysse med 2 à 3 Kamre ved *Egelykke*, samt en noget forstyrret Langdysse med 1 velbevaret Kammer, Dele af mindst endnu et.

T r a n e k æ r¹ S g. (1076 Indb.). Tranekær-Tullebølle Komm. Byer: *Tranekær* (407 Indb., K. m. Gravkapel f. Slægten Ahlefeldt, Pg., Sk., Rsk., Skovriderbolig, Læge, Dyr læge, Kbm., Haandv., Gæstg., Bageri, Børneasyl, Tranekær And.-Mejeri, Elektv., Postk., Tlgst., Statstlfst., Tlfst.), *Strandby*, *Aasø* (Udskibningssted, Anløbssted f. Dampskibe), *Tevlesø Hse**, *Botofte* (Sk., Kbm.), *Bammeskov**. Tranekær Fodermestersk. Mod Ø. Fyr m. Sirene. Mod N. *Borre Sø* ved Tranekær Slot og en Ml. Megen Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. af *Storebelt*, m. Ø. af *Langetands Belt*. — Gaarde: *Tranekær Slot* (Hg. T., der all. nævnes som Krongods i Kong Valdemars Jordebog, hørte i Beg. af

¹) eller Tranekjær.

16. Aarh. til Dronning Kristines Livgeding og blev 1534 i Grevefejden erobret af Lybækkerne, men 1535 tilbageerobret af Peder Skram. Senere i 16. og 17. Aarh. var T. et Len under Kronen, fra 1645 dog pantsat til Lensmanden Chr. Rantzau, der 1659 overdrog det til sin Svigersøn, den senere Storkansler Fr. Ahlefeldt. 1672 ophøjedes T. Amt til Grevskab Langeland for Slægten Ahlefeldt. — Hovedbygn. indeholder Rester af en romansk Bygning, men skylder Restaureringer i 18. Aarh. og i 1862—63 sit nuv. Udseende), *Korsebøllegaard*, *Pæregaard* (begge under Grevskabet).

Tullebølle Sg. (1315 Indb.). Tranekær-Tullebølle Komm. Byer: *Tullebølle* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., Kro, And.-Mejeri, Bageri, Fattiggd., 2 Mr., Brsml., Tlfst.), *Lidsmose**, *Klavsebølle*, *Frellesvig*, *Stengade* (Haandv.), *Lykkeby*, *Skebjerg**. Mod S. Ø. *Oldenbjerg* (39 m). En Del Skov, Egn og Mose. Sognet begrænses m. V. af *Storebelt*, m. Ø. af *Langelands Belt*. Det er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaarde: *Blegholm*, *Bjerrebysgaard*, *Oldenbjerggaard*, *Skebjerggaard*. — Paa Klavsebølle Mark Voldstedet „Kong Holms Slot“. — *Forh. M.*: Ved Skebjerg er fredet en Langdysse med 2 Kamre, ved Klavsebølle 2 anselige Dyssekamre, ved Lykkeby en anselig Langdysse. Der kendes ca. 25 Stenmindesmærker.

Simmerbølle Sg. (620 Indb.). Simmerbølle Komm. Byer: *Simmerbølle* (K., Pg., Sk., Kbm., And.-Mejeri, Brsml.), *Kulepile** (Ml.), *Pigelykke**, *Strandhse*, *Rifbjerg*, *Kassebølle* (Sk.). Lidt Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. Vest af *Storebelt*. — Gaard: *Biskopstorp* (Hg., der blev oprettet i Slutn. af 17. Aarh. — Hovedbygn. fra 1795).

Skrøbelev Sg. (1012 Indb.). Skrøbelev Komm. Byer: *Nye og Gl. Skrøbelev* (K., i Murene flere romanske Granitrelieffer, Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., Fattiggd., Jbst., Posteksp.), *Møllemose Hse**, *Pudselykke**, *Torpe*, *Vindeltorp** (Haandv.), *Henninge* (Bageri, Ml.), *Kragholm* (Sk., And.-Mejeri), *Blangshave**. And.-Mejeriet Midtlangeland. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. V. af *Storebelt* (Rudkøbing Løb, Lindelse Nor). — Gaarde: *Faarevejle* (Hg., der kendes fra Slutn. af 14. Aarh. — Hovedbygn. fra 1868), *Søvertorp*, *Pedersgaard*, *Svendstrupgaard*.

LANGELANDS S. HERRED

Longelse Sg. (1094 Indb.). Longelse-Fuglsbølle Komm. *Longelse K.* nordlig i Sognet. Sk. Byer: *N. og S. Longelse* (Pg., Sk., Kro, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Bageri, 2 Mr., Jbst., Posteksp., Tlfst.), *Assemose**, *Pederstrup* (Kbm., Krogsbjerg Jbst.), *Spodsbjerg* (224 Indb., Kbm., Badehot., Gæstg., Optagelseshjem f. Plejebørn, Sydfynske Dampskibsselskab, Færge til Taars paa Lolland, Toldkontrolsted, Jbst., Posteksp.), *Barager**, *Nebbehuse**, *Sønderskov**. Assemose Savværk. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. Ø. af *Langelands Belt*. — Gaarde: *Møllegaard* (Hg., der kendes fra Slutn. af 16. Aarh. — Hovedbygn. fra 1880), *Havgaard*. — Anneks: Fuglsbølle.

Fuglsbølle Sg. (450 Indb.). Longelse-Fuglsbølle Komm. Anneks til Longelse. Byer: *Fuglsbølle* (K., Sk., Kbm., Hospital), *Vesterby*, *Statene Hse** (Kbm.), *Østerby**. Mod Ø. *Snaremose Jbhpl.* og *Grebjerg* (41 m). Nogen Eng og Mose, mest m. V. Sognet berører m. Ø. paa et lille Stykke *Langelands Belt*. Det er efter Areal (818 ha) det mindste i Herredet. — Gaarde: *Skovsbo* (Hg., der kendes fra Midten af 15. Aarh. — Hovedbygn. fra Beg. af 19. Aarh.), *Snare-mosegaard*.

Langeland. Ved Nakskovdamperens Ankomst til Spodsbjerg.
(M. Lundbo fot.)

Lindelse Sg. (1399 Indb.). Lindelse Komm. Byer: *Lindelse* (K., Pg., Sk., Kbm., Haandv., Kro, And.-Mejeri, Bageri, Ml., Jbst., Posteksp.), *Herslev*, *Klæse Gde**, *Kumløhøj**, *Illebølle* (Sk., Kbm., Haandv., Bageri, Ml., Jbst., Posteksp.), *Polleskov Hse**, *Vindeby* (Kbm., Jbhpl. n. f. Byen), *Hennetved* (Sk., Kbm., Tlfst.), *Paagø Hse**. Mod Ø. *Gillebjerg* (25 m). Nogen Skov. En Del Eng og Mose. Sog- net begrænses m. Ø. af *Langelands Belt*, m. N. V. af *Lindelse Nor*, hvori ligger nogle til Sognet hørende Smaaøer, hvoriblandt *Lindø*, *Eskildsø* og *Kværnen*. — Gaarde: *Mariendal*, *Polleholm*, *Olesminde*. — Paa Klæse ved Lindelse Nor er der Spor af Bebyggelse, maaske af en forsvunden, middelalderlig Handels- plads Lavindskøbing. — *Forh. M.*: En ikke helt bevaret Jættestue er fredet ved Vindeby. Paa Lindø er fundet mange Vidnesbyrd om Stenalderens Befolkning.

Humle¹⁾ Sg. (2297 Indb.). Humle Komm. Byer: *Humle By* og Stationsby (Stationsbyen 363 Indb., K. n. ø. f. Byen, Pg., Kapellanbolig, Skr., Fors.-hus, Læge, Dyrlæge, Ap., Humle Bank, Afdeling af Langelands Bank, Kbm., Haandv., Kro, Afholdshjem, And.-Mejeri, Bagerier, Elektv., Maskinsnedkeri, Motor- og Maskinfabrikken Langeland, Jbst., Postk., Tlgst., Statstlfst., Tlfst.), *Humle Kohave**, *Hesselbjerg* (Sk., Kbm., Bageri, Ml.), *Ristinge* (Kapel, Sk., Kbm., Korn- magasin, Færgestedet Ramshøj m. Overfart til Ærø), *Ristinge Hale**, *Helsned* (Kbm.), *Helsned Mølløvænge**, *Aalemose Hse**, *Kjædeby* (Skr., Kbm., Elektv., Bryggeri, Maskinfab., Jbst., Posteksp.), *Kjædebyhas**, *Kjædebyhaver** (Kapel, Sk.), *Harbølle* (Kbm., Ml.), *Brandsby* m. *Hverkenby* (Kbm.). Løvenholm Mejeri. Lidt Skov. Megen Eng og Mose. Sognet, der har to Enklaver m. S., begrænses m. V. og N. af *Storebelt* (Marstal Bugt, Lindelse Nor). Til Sognet hører *Store- holm*, skilt fra det ved *Rislinge Løb*, samt *Langø* og *Bukø* i Lindelse Nor. Sog- net er efter Areal (3727 ha) det største i Herredet. — Gaarde: *Skovsgaard* (Hg., der kendes fra Midten af 15. Aarh. — Hovedbyggn. fra 1889), *Vestergaard* (Hg., der kendes fra Midten af 16. Aarh., og som siden 1765 har hørt under Stam- huset Ahlefeldt. — Hovedbyggn. fra 1894), *Frederiksberg*, *Bogøgaard*. — I Heste- have ved Skovsgaard et Voldsted. — *Forh. M.*: Ved Humle er fredet „Kong Humbles Grav“, anselig og smuk, ca. 100 m lang, med 77 bevarede Randsten (afb. Bd. I, S. 239), samt en Langdysse med 4 Kamre, 2 og 2 Dyssekamre ved

¹⁾ eller Humble.

Hesselbjerg, et Dyssekammer ved Ristinge og en delvis bev. Jættestue ved Hanbølle. Der kendes ca. 40 Mindesmærker. Paa Harnebjerg er undersøgt en stor Gravplads med Brandpletter fra førromersk og romersk Jernalder.

Fodsllette Sg. (370 Indb.). Tryggelev-Fodsllette Komm. Anneks til Tryggelev. Byer *Fodsllette* (K., Sk., Kbm.), *Ore*. Mod Ø. Hjortholm Fls.-Mejeri. En Del Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. Ø. af *Langelands Belt*. Det er efter Indb. Antal det mindste i Herredet. — Gaarde: *Hjortholm* (Hg., der kendes fra Slutn. af 16. Aarh. — Hovedbygn. fra 1789), *Rødbjerghavn*.

Tryggelev Sg. (743 Indb.). Tryggelev-Fodsllette Komm. Byer: *Tryggelev* (K., Pg., Sk., Læge, Dyrlæge, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Bageri, Fattiggd, Savværk, Ml., Jbst., Posteksp., Tlfst.), *Østerskov* (Sk., Fors.-hus, Kbm.), *Nørballer*, *Kinderballer* (Ml.). En Del Skov, Eng og Mose. Sognet støder m. V. til *Storebelt*, m. Ø. til *Langelands Belt*. — Gaarde: *Lykkesholm* (Hg., der kendes fra Slutn. af 15. Aarh., og som fra 1765 har hørt under Stamhuset Ahlefeldt. — Hovedbygn. fra Slutn. af 19. Aarh.), *Tryggelevgaard* (under Grevskabet Langeland), *Nørreballegaard*. — Paa Skovtofte Mark ved Lykkesholm et Voldsted. — *Forh. M.*: 1886 fandtes i Rørlykkemose 2 Lurer. — Anneks: Fodsllette.

Magleby Sg. (2351 Indb.). Magleby Komm. Sognet er det sydligste paa Langeland. Byer: *Magleby* (K., Pg., Sk., Kbm., Brolykke And.-Mejeri, Brolykke Jbhpl.), *Bøsselykke**, *Nordenbro* (Skr., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Elektv., Bryggeri, Ml., Jbst., Posteksp.), *Sædballe*, *Vesteregn**, *Munkegede**, *Østeregn**, *Vognsbjerg Hse* (Kbm.), *Søndenbro* (Sk., Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Ml. s. f. Byen, Jbst., Posteksp.), *Bagenkop* (894 Indb., Filial-K., Sk., Kbm., Haandv., Gæstg., Bageri, Fiskeeksport, Cementvarefab., Toldkontrolsted, Jbst., Havn, Fyr, Dampskibseksksp., Posteksp., Tlgst., Statstlfst., Tlfst.), *Gulstav** (Kbm.). Mod S. *Fakkebjerg* (37 m), *Kjeldsnor*, 2 Fyr, *Downsklint* og *Gulstav Klint*. En Del Skov. Megen Eng og Mose. Sognet er m. V., S. og Ø. omgivet af *Østersøen*. Det er efter Indb. Antal det største i Herredet. — Gaarde: *Brolykke* (Hg., der kendes fra det 17. Aarh., og som er Hovedsæde i det 1765 oprettede Stamhus Ahlefeldt. — Hovedbygn. fra 1758 og 1873), *Holmegaard* (Hg., der kendes fra Slutn. af 16. Aarh., og som ligeledes hører under Ahlefeldt Stamhus), *Søgaard*, *Nordenbrogaard*, begge under Grevskabet Langeland, *Magleby Præstegaard*. — Paa Nordenbro Mark ved Stranden Kalveborg Voldsted. — *Forh. M.*: Sognet har været rigt paa Stenmindesmærker, ialt 55—60. Fredet er en Langdyse og en afgang Høj med udgravet Jættestue ved Nordenbro og en Dysse ved Søndenbro.

ÆRØ HERRED

Marstal Landsg. (2920 Indb.). Marstal Landsg.s Komm. Byer: *Ommel m. Strandby* (Filial-K. til Marstal s. f. Byen, Sk., Miss.-hus, Kro, Toldkontrollørrstat., Havn, Statstlfst.), *Vesterskov**, *Bondeby* (Forstad til Marstal Handelsplads, 974 Indb., Sk., Sygehus, Skibsværft), *Kragnæs* (Ml., Statstlfst.), *Ronæs**, *Græsvænge* (Sk.), *Rolpested** (Mlr.), *Trogslykke**, *Midtmark**, *Knastebjerg**, *Trappeskov*, *Nørremark** (Sk.). Ærø Sommerlyst. Marstal Sølyst. Kapellanbolig (Gudsgave Præstegaard). Børnehjemmet Guds Gave. En Del Eng og Mose, især m. V. Mod N.Ø. Halvøen *Skovland*, der ender i *Ommels Hoved* og m. V. begrænses af Indskæringen *Kløven*. Mod S.Ø. *Erikshale*. Til Sognet hører Øerne *St. Egholm*, *L. Egholm*, *Halmø*, *Langholm* og *Langholm Hoved* i Lillebelt samt *Nørreholm* i Bugten ved Ærøskøbing. Sognet er m. N. og Ø. omgivet af *Lillebelt* (Bugten v. Ærøskøbing, Kløven, Halmø Sund), m. S. af *Østersøen* (Marstal Bugt).

Det er efter Indb. Antal det største i Herredet. — *Forh. M.*: Af de ikke faa Oldtidsminder er fredet 2, en Jættestue i Høj ved Kragnæs, en Dysse ved Bondeby.

Rise Sg. (1878 Indb.). Rise Komm. Byer: *St. Rise* (K., Pg., Sk., Spk., Elektv., Tlfst.), *Olde* (Ml., Brsml.), *Stokkeby*, *Lameshse**, *L. Rise*, *Torup*, *Dunkjær* (Sk., Dyrslæge, Kro, 2 Mr.), *Lindsbjerg**, *Bro* (And.-Mejeri), *Helle**, *Æske*, *Vejsnæs**, *Skovbrink**, *Dunkjærmark**, *Risemark**. Mod Ø. *Galgehøj* (53 m). En Del Eng og Mose, især m. S. Ø. Sognet begrænses m. S. af *Østersøen* og støder m. N. paa 2 Steder til *Lillebelt* (Revkrog, Bugten ved *Ærøskøbing*). Det er efter Areal (2981 ha) det største i Herredet. — Den saakaldte Sct. Albans Kirkegaard er vistnok en tidligt middelalderlig Ringvold. Andre Voldsteder ved Drejet og paa Stokkeby Mark. — *Forh. M.*: Af de talrige Oldtidsminder er paa Risemark fredet 2 Langdysser, ved Stokkeby Dyssen „Brynkehøj“, paa Rise Præstegaardsjord en Langdysse, henimod 60 m lang, med 54 Randsten, ved Hellegaard en Langdysse og 2 Jættestuer i én Høj.

Tranderup Sg. (807 Indb.). Tranderup Komm. Byer: *Tranderup* m. *Ornum* og *Vindeballe* (K., Pg., Sk., Spk., Dyrslæge, Haandv., Kro, And.-Mejeri, Elektv., Strandkontrollørsted, Statstlfst.), *Vodrup*, *Bornæs**, *Strandhse**. Mod N. V. en Vml. Mod S. *Lykkeshøj* (35 m). En Del Eng og Mose, især m. N. Ø. Sognet begrænses m. S. og N. af *Lillebelt* (Revkrog). Det er efter Indb. Antal det mindste i Herredet.

Bregninge Sg. (1324 Indb.). Bregninge Komm. Byer: Ø. og V. *Bregninge* m. *Tværby* (K. m. Kalkmalerier fra 1513, Pg., Sk., Læge, Kro, And.-Mejeri, Ml., Brsml., Statstlfst.), *Skovby* (Sk., Kbm., Bageri, And.-Mejeri), *Leby* (Dyrslæge, Tglv., Brsml.), *Vorbjerg**. Et Fors.-hus. Mod Ø. *Synnehøj* (68 m). Nogen Eng og Mose. Sognet begrænses m. N. Ø. og S. V. af *Lillebelt*.

Søby Sg. (1257 Indb.). Søby Komm. Byer: *Søby* (K., Pg., Sk., Kbm., Haandv., Badehot. og Kro, Bageri, And.-Mejeri, Toldassistentstat., 2 Mr., Havn, Overfart til Mommark paa Als, Brsml., Statstlfst.), *Haven* (Tglv.), *Havrekobbel* (2 Mr. s. f. Byen), *Skjelhave**, *Snorlykke*, *Albertslykke** (Spk., Margarinefab., Skjoldnæs Stenkomp., Statstlfst.). En Ml. m. S. V. Mod N. V. Skjoldnæs Fyr. En Del Eng og Mose, især m. S. Mod S. i Bregninge Sg. en Enklave m. *Lebykobbel**. Sognet er m. V., N. og Ø. omgivet af *Lillebelt*. Det er efter Areal (1211 ha) det mindste i Herredet. — Ved Søbygaard to Voldsteder, det ældste højtliggende og meget anseligt. — *Forh. M.*: Af Oldtidsminderne er fredet en Dysse ved Søby.

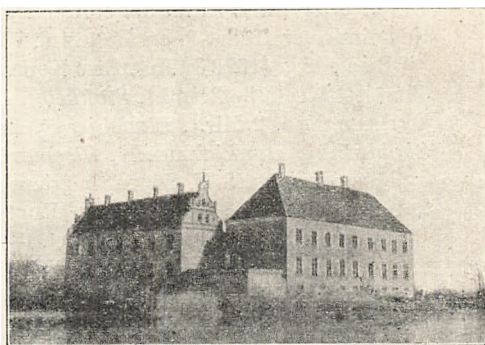
SALLING HERRED

Avernakø Sg. (308 Indb.). Avernakø Komm. Sognet bestaar af en større vestlig Del, *Avernakø*, og en mindre østlig Del, *Korshavn*, forbundne ved en lang, meget smal Landtange, *Drejet*, og tilsammen med en Længde af ca. $7\frac{1}{2}$ km. Ved Højvande staar Drejet under Vand. *Avernakø*: Byer: *Avernakø By* (K., grundlagt paa Reformationstiden, Pg., Sk., And.-Mejeri, Brsml., Statstlfst.), *Munkeby*. Mod N. V. en Dmpskibsbro. En Del Eng og Mose. *Korshavn*: By: *Korshavn* (Sk., Kbm., And.-Mejeri, Landingssted, Statstlfst.). Mod Ø. *Ravnbjerg* (33 m). En Del Eng og Mose. Sognet er efter Areal (599 ha) det mindste i Herredet. — *Forh. M.*: „Høje Stene“ paa Korshavn er antageligt Oldtids-Bautastene. Flere Stenaldersgrave er forstyrrede. I 1685 fandtes ved Munkeby 6 Guldskaalet fra yngre Bronzealder.

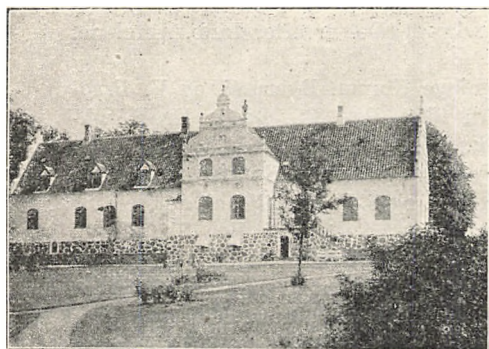
Lyø Sg. (395 Indb.). Lyø Komm. En Ø, ca. $3\frac{1}{2}$ km lang fra Ø. til V. og ca. 2 km bred. By: *Lyø By* (K., Pg., Sk., Gæstg., And.-Mejeri, Ml., Toldopsyn, Brsml., Statstlfst.). Mod N. en Dampskibsbro. Mod S. *Askovs Banke* (21 m).

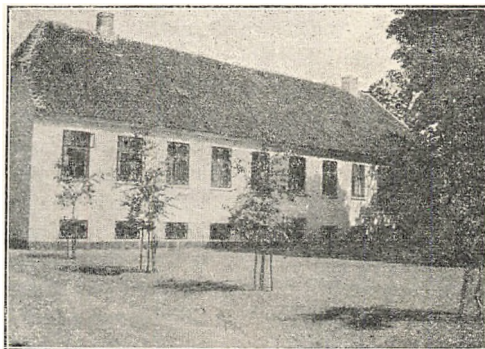
Rødkilde (Salling Herred).

Fjellebro (Salling Herred).

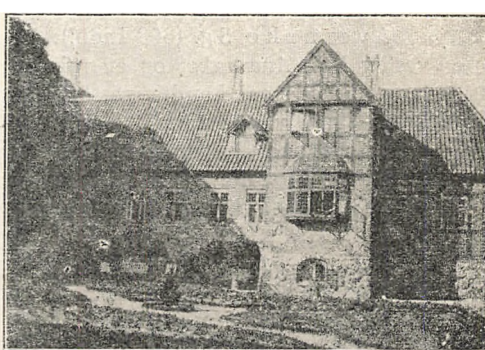
Damsbo (Salling Herred).

Vejlegaard (Salling Herred).

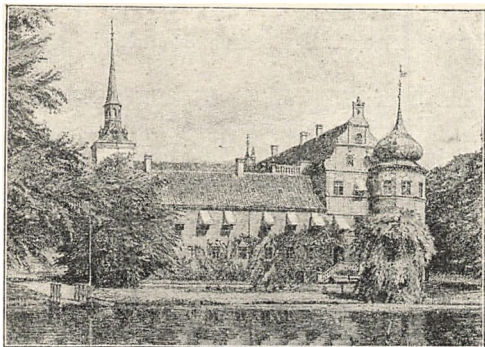

Arreskov (Salling Herred).

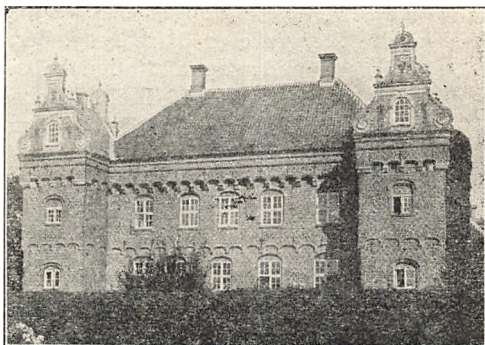

Stensgaard (Salling Herred).

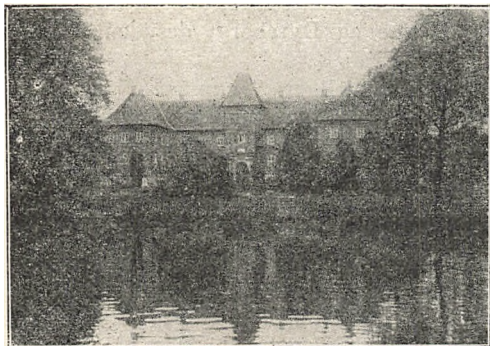
SVENDBORG AMT

Brahetrolleborg (Salling Herred).

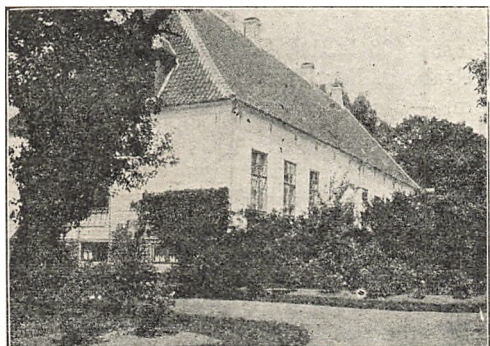
Nakkebølle (Salling Herred).

Holstenshus (Salling Herred).

Hvedholm (Salling Herred).

Brobygaard (Salling Herred).

Sollerup (Salling Herred).

Mod N. V. *Vestersjø* og m. Ø. *Østersjø*. En Del Eng og Mose. — *Forh. M.*: Af 16 kendte Stengrave er 3 fredlyste, deraf „Klokkestenen“. En større Stenaldersboplads er undersøgt af Nationalmuseet.

Horne Sg. (2526 Indb.). Horne Komm. Byer: *Horne* (K., Kirkebygnings ældste Del er en Rundkirke, den eneste bevarede paa Fyn, Pg., Sk., Miss.-hus, Kbm., Haandv., Hospital, And.-Mejeri, Tglv., 2 Mr., Brsml., Tlfst.), *Bøjden* (341 Indb., Ladeplads, Kapel, Sk., Kbm., Bageri, And.-Mejeri, Fiskeeksport, Toldassistentstat, Landingssted, Statstlfst.), *Bjerne* (Sk., Statstlfst.), *Dyreborg* (231 Indb., Fiskerleje, Kapel, Badehot., Lodseri, Fiskeeksport, Dampskibsbro, Ml. n. v. f. Byen, Statstlfst.). *Tostebjerg* (62 m). Mod V. *Noret*. Mod S. Halvøen *Knolden*. Nogen Skov. Lidt Eng og Mose. Sognet omgives af *Lillebelt* (Helnæs Bugt, *Lyø Krog*, *Faaborg Fjord*). — Gaarde: *Hvedholm* (Hg., der nævnes i Slutn. af 15. Aarh., og som siden har været i Slægterne Hardenbergs, Billes og Brahes Eje. 1751 oprettedes af H., *Stensgaard* og *Østrupgaard* Stamhuset *Hvedholm*, der 1798 blev ophøjet til Grevskabet Brahesminde. — Hovedbygn. fra Slutn. af 17. Aarh., retstaureret o. 1880), *Hornemøllegaard*. — I *Bøjden* Voldsted. — *Forh. M.*: Af ca. 60 kendte Stenmindesmærker er 4 Langdysser, 2 Runddysser, 21 Dyssekamre og 2 større Kamre, samt ca. 4 Jættestuer, de 3 usikre, højdækkede, fredlyste ved Horne, *Bøjden*, *Bjerne* og *Dyreborg*; desuden 3 Høje ved *Bjerne*.

Svaninge Sg. (2202 Indb.). Svanninge Komm. Byer: *Svanninge* (K. m. Bronzerelief af Thorvaldsen til Minde om Sognepræsten Hans Madsen, bekendt fra *Grevens Fejde*, Pg., Sk., And.-Mejeri, Hospital, Vml.), *Østerby*, *Nørremark* (Sk.), *Millinge* (Sk., Haandv., Bageri, Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Stensgaard** (Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Falsled* (Sk., Kro, And.-Mejeri, Maskinsnedkeri, Vml. s. ø. f. Byen, Baadehavn, Statstlfst.), *Sandegyde* (Forstad til *Faaborg*, 240 Indb.). Mod N. *Hanneslund* Skovridergd. Mod S. Ø. *Lerbjerg* (126 m). Mod V. *Grubbenlr.* (Vml., Ml.). En Del Skov, Eng og Mose. *Øerne Ilumø*, *Horsehoved* og *Vigø* i *Helnæs Bugt* hører til Sognet. Dette støder m. N. V. til *Lillebelt* (*Helnæs Bugt*), m. S. til *Faaborg Fjord*. — Gaard: *Stensgaard* (Hg., der kendes fra Beg. af 14. Aarh., og som 1751 blev en Del af Stamhuset *Hvedholm*, nu Grevskabet Brahesminde. — Hovedbygn. fra 16. Aarh.s Midte). — Ved *Grubbenlr.* *Voldstedet* *Grubbesholm*. — *Forh. M.*: Sager fra ældre Stenalder er fundne paa *Ilumø*. Af opr. mindst 12 Stengrave er ved *Svanninge* fredet „*Skjeringehøj*“ med Jættestue, en Dysse paa *Ilumø*; desuden 3 Høje. St. *Olufs Kilde* ved S. har været Helligkilde.

Faaborg Købstads Ldd., *Øen Bjørnø* (63 Indb.). *Faaborg Købstads Ldd.*s Komm. I gejstlig Henseende under *Faaborg*. By: *Bjørnø By* (Sk., Ml., Landingssted, Statstlfst.). Højeste Punkt 24 m. — *Forh. M.*: Paa *Bjørnø* er fundet Sager fra ældre Stenalder.

Djernisse Sg. (1015 Indb.). *Djernisse* Komm. Anneks til *Faaborg*. Byer: *Djernisse* (K., Sk., 2 Hospitaler, And.-Mejeri, Tglv.), *Svanninge Hse**, *Kalleko* (Vml., *Faaborg Vandværk*), *Katterød* (Sk., Hospital, Sævværk, Jbst., Posteksp., Tlgst.). *Finstrup* Traktørsted. Mod N. *Kongehøj* (116 m). Mod S. *Heleneml.* og en *Skovridergd.* *Megen Skov*. Nogen Eng og Mose. Sognet støder m. S. til *Faaborg Fjord*. — Gaard: *Holstenshus* (Hg., der opr. hed *Finstrup*, og som kendes fra Beg. af 14. Aarh. Siden 1707 har den været i Slægten *Holstens Eje*. 1723 oprettedes F. med tilhørende Gods til Stamhuset *Holstenshus*, der 1779 blev ophøjet til *Baroni*. — Hovedbygn. fra 1643, stærkt ombygget i 1860'erne). —

Finstrup Kirkeruin. — *Forh. M.*: Der kendes ca. 20 Stenmindesmærker. Fredlyst; 3 Langdysser og et Kammer i Gl. Kohave, 1 Runddyse og 2 Kamre i Ene-mærket, en trekamret Langdyse og 3 sammenbyggede Langdysser (6 Kamre) tilligemed 13 Høje i Pipstorn. Desuden et Kammer i en stor Høj ved Djernisse.

V. A a b y Sg. (1205 Indb.). V. Aaby Komm. Byer: V. Aaby (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Hospital, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Bageri, Maskinfab. [brændt i 1921], 2 Mr., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Pejrurp* (Sk., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Fjællebro* (ogsaa i Ulbølle Sg., Udskeibningssted, Kbm., Kro, Bageri, Skibsbyggeri, Motorfab., Toldassistentstat., Havn, Brsmll.). Skovriderboligen Ditlevslust. Mod S. V. *Nakkebølle Jbhpl.* Mod N. *Brendegaard Sø*. Mod S. Lindevadsmll. (Vml.). Megen Skov, især m N. Nogen Eng og Mose. Sognet berører *Lillebelt m. S.* (Nakkebølle Fjord). — Gaarde: *Brendegaard* (Hg., der blev oprettet 1588 af den bekendte Statholder Henrik Rantzau, og som siden har været forenet med Rantzausholm; fra 1672 har den hørt under Brahetrolleborg. — Hovedbyggn. fra o. 1880), *Pilegaard, Lindevadsmølle*. — *Forh. M.*: Et Dyssekammer ved V. Aaby er fredet; desuden, paa Præstegaardsjorden, en Høj og en Runddyse — Anneks: Aastrup.

A a s t r u p Sg. (833 Indb.). Aastrup Komm. Anneks til V. Aaby. Byer: *Aastrup* (K., Sk., Fors.-hus, Haandv., And.-Mejeri, Ml. n. og Ml. s. v. f. Byen), *Nab, Dybskrog Hse**. Mod S. Ø. Nakkebølle Sanatorium f. Kvinder. *Balksbjerg* (48 m) og sydligere *Storebjerg* (36 m). Lidt Skov, Eng og Mose. Sognet begrænses m. S. af *Lillebelt* (Nakkebølle Fjord). Til Sognet hører *St.* og *L. Svelmø, Kidholm* og *Skoldholm*. — Gaard: *Nakkebølle* (Hg., der kendes fra Midten af 15. Aarh., og som i 1828 blev indlemmet i Baroniet Holstenshus. — Hovedbyggn. opført af Jak. Brokkenhus 1559). — Ved Skoven Enemærket det fredlyste Voldsted „Herregaardsholmen“, hvor Nakkebølle før har ligget.

U l b ø l l e Sg. (954 Indb.). V. Skerninge-Ulbølle Komm. Anneks til V. Skerninge. Byer: *Ulbølle* (K., Skr., Fors.-hus, Læge, Dyrlæge, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Ml. m. Bageri, Jbst., Posteksp.), *Højtved**, *Fjællebro* (ogsaa i V. Aaby Sg., se dette), *Strandhse, Lillemark** (Sk.), *Langemark** (Ml.). Ellehøj Savværk. Mod N. *Stempelbjerg* (52 m). Mod V. Rødkilde Vml. Sognet begrænses m. S. af *Lillebelt*. — Gaarde: *Rødkilde* (Hg., der nævnes i Beg. af 14. Aarh., og som i 16. Aarh. ejedes af Slægten Hvide, i 17. bl. a. af Kaj Lykke, i 18. af den dygtige Landmand Jens Lange. — Hovedbyggn. fra 1850'erne), *Margrethesminde*.

V. S k e r n i n g e¹⁾ Sg. (951 Indb.). V. Skerninge-Ulbølle Komm. Byer: V. *Skerninge* (477 Indb., K., Pg., Skr., Fors.-hus, Læge, Dyrlæge, Ap., Kbm., Haandv., Kro, Bageri, Gasværk, Hospital, Elektv., Vesterml., Jbst., Postk., Tlgst., Statstfsl., Tlfst.), *Søndermark** (Sk.). Nogen Skov m. S. Sognet begrænses m. S. af *Lillebelt*. — *Forh. M.*: Et Stenkammer ved V. Skerninge er fredet. — Anneks: Ulbølle.

H u n s t r u p²⁾ Sg. (841 Indb.). Hunstrup Komm. Anneks til Ø. Skerninge. Byer: *Hunstrup* (K., Skr., Kbm., Haandv., Fattiggd.), *Mynderup* (Kbm., Savml.), *Stæreby**, *Gundestrup* (And.-Mejeri, Vml.), *Pilshse**, *Galtelykkerne**, *Siberien**. Mod S. V. Elleskov Vml. Megen Skov. — Gaarde: *Flintholm* (Hg., der kendes fra 16. Aarh.s Beg., og som i 17. Aarh. ejedes bl. a. af Kaj Lykke, i Slutn. af 18. Aarh. af den driftige Jens Lange til Rødkilde og i 19. Aarh. af Slægten Lange. — Hovedbyggn. fra 1843), *Langeskov* (Hg., der blev oprettet i 1770'erne af og opkaldt efter Jens Lange). — Voldstederne Bøhoved og Fløjstrup.

¹⁾ eller V. Skjerninge. ²⁾ eller Hundstrup.

Brahetrolleborg Sg. (2608 Indb.). Brahetrolleborg Komm. *Brahetrolleborg K.* (en Fløj af Herregaarden af samme Navn) var i Middelalderen Klosterkirke f. Cistercienserabbediet Holme Kloster. Brahetrolleborg Familiehus og Vml. Byer: *Korinth* (367 Indb., Landbrugssk., 2 Læger, Klinik, Dyrslæge, Politiasistent, Haandv., Kro, And.-Mejeri, Plantesk., Cementvarefab., Garveri, Maskinsnedkeri og Stolefab., Savværk, Ml., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Fleininge*, *Haagerup* (Pg., Sk., Kbm., Haandv., Cementtagstensfab., Ml. n. v. f. Byen, Jbst., Posteksp.), *Brende Lydinge* (And.-Mejeri), *Mellemhave**, *Bernstorffsminde* (Dyrslæge, Kbm., Fattiggd.), *Nybo Hse**, *Fagsted**, *Spanget** (Barkml., Garveri), *Grønderup* (Sk., Ml., Jbhpl.), *Sølvbjerg**, *Nybyggaard**, *Gjerup* (Sk., Tglv.). Mod Ø. *Nørresø*. Mod S. V. *St. Øresø*. Mod V. *Arreskov Sø*. Megen Skov. En Del Eng og Mose. Sognet er baade efter Indb. Antal og Areal (4639 ha) det største i Herredet. — Gaarde: *Brahetrolleborg* (Det gamle Holmekloster (Insula Dei), grundlagt o. 1172, kom ved Reformationen under Kronen og solgtes 1568 til Statholderen Henrik Rantzau den lærde, der heraf oprettede Stamhuset Rantzauholm, blandt hvis Besiddere i 17. Aarh. kan nævnes Kaj Lykke. 1661 kom det igen under Kronen, der 1668 mageskiftede det til Fru Birgitte Trolle, Enke efter Manderup Brahe, som 1672 af det og flere Godser oprettede Baroniet Brahetrolleborg. Efter at Slægten Trolle 1722 var uddød, blev B. forlenet til Grev Chr. Dittl. Reventlow og har siden været i denne Slægts Eje. — Hovedbyggn. indeholder Rester af Holmekloster og er om- og tilbygget 1585, 1620, 1768, 1870), *Egneborg*, *Høbbetgaard*, begge under Baroniet Brahetrolleborg. — Ved Nørresø Voldstedet „Sorteslot“. — Anneks: *Krarup*.

Krarup Sg. (828 Indb.). Krarup Komm. Anneks til Brahetrolleborg. Byer: *Krarup* (K., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri), *Lydinge* (Kbm., Lydinge Ml. og Vml. n. f. Byen), *Snarup* (Sk., Kbm.), *Søfælde** (Ml. og Savværk), *Tange**. En Del Skov, Eng og Mose, især m. S.

Herringe Sg. (489 Indb.). Herringe Komm. Byer: *Herringe* (K., Pg., Sk., Hospital, Kbm., Haandv., Tagstensfab., 2 Mlr.), *Rudme* (Sk., Fors.-hus, Kbm., And.-Mejeri, Bageri, Elektv., Ml. s. v. f. Byen, Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Pensylvanien**, ogsaa i Espe Sg. En Del Skov. Lidt Eng og Mose m. S. — Gaard: *Fjellebro* (Hg., der kendes fra Slutn. af 15. Aarh., og som 1818 blev oprettet til et Stamhus for Familien Holck-Winterfeldt. — Hovedbyggn., dels fra Slutn. af 16. Aarh., dels fra 1622, ombygget i 1720'erne, restaureret i 1860'erne). — Anneks: *Gestelev*.

Espe Sg. (888 Indb.). Espe Komm. Byer: *Espe* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Møbelfab., Savværk, Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Finninge*, *Espe Højlodder**, *Pensylvanien**, ogsaa i Herringe Sg. En Del Skov. Lidt Eng og Mose. — *Forh. M.*: Ved Espe er fundet en Grav fra rom. Jernalder, rigt udstyret, bl. a. med 2 romerske Glasskaale. — Anneks: *Vantinge*.

Vantinge Sg. (302 Indb.). Vantinge Komm. Anneks til Espe. By: *Vantinge* (K., Sk., Kbm., Haandv., Tlfst.). Mod S. V. *Dalsml*. Sognet er efter Indb. Antal det mindste i Herredet. — Ved Torbygaard fredlyst Voldsted.

Hillerslev Sg. (1409 Indb.). Hillerslev Komm. Byer: *Hillerslev* (øvre og nedre, K., Pg., Sk., Hospital, Haandv.), *Sallinge* (Kbm., Kro, And.-Mejeri), *Sallingelunde* (Ml. og Vml.), *Nybølle* (Sk., Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Cementvarefab., Bageri), *Højrup* (259 Indb., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., Gæstg., Vegetabilmargarinefab., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.). Mod Ø. *Fls.-Mejeri* (Nybøllegd.) og *Galgebakke* (87 m). Lidt Skov m. V. En Del Eng og Mose. —

Gaarde: *Gjelskov* (Hg., der nævnes i det 16. Aarh., og som i 17. Aarh. ejedes bl. a. af Kirstine Munk og Kai Lykke. Siden 1784 har den hørt under Muckadell Grevskab. — Ældre Hovedbyggn.), *Nybøllegaard*, *Lykkenssæde*. — *Forh. M.*: I en Høj ved Mølleosegaard er fremdraget et sjældent Gravfund fra Vikingetid, bl. a. med forgyldte Bronzebeslag til Mankestole til 2 Køreheste.

Ø. Hæsing e Sg. (530 Indb.). Ø. Hæsing e Komm. Byer: Ø. *Hæsing e* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., Hospital), *Kistrup Skovhse* (Sk.). Mod S. Ø. Ml. og Vml. (Arreskov) Mod S. *Arreskov Sø*, hvorfra *Odense Aa* udspringer. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Arreskov* (Hg., der kendes fra Midten af 13. Aarh., da den tilhørte Kong Abel; 1264 blev den nedbrudt. Senere nævnes den paany fra det 16. Aarh. og blev 1784 Hovedsæde i det da oprettede Grevskab Muckadell. — Hovedbyggn. fra 16. Aarh.s 2. Halvdel), *Sollerup* (under Stamhuset Sandholt). — Ved Arreskov findes to ældre Voldsteder, det ældste vistnok lagt øde 1264. Desuden er der Voldsteder ved Sollerup og i Kistrup Skov. — *Forh. M.*: Et stort Møntfund fra ca. 1258, med ca. 5650 Mønter, fremdroges 1840 ved Ø. Hæsing e.

Sandholts Lyndelse¹⁾ Sg. (404 Indb.). V. Hæsing e-Sandholts Lyndelse Komm. Anneks til V. Hæsing e. By: *Sandholts Lyndelse* (K., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Ml.). Mod S. V. en Vml. (Sandholt). Mod V. *Galgebakke* (58 m). En Del Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Sandholt* (Hg., der kendes fra Beg. af 15. Aarh., og som ejedes bl. a. af Poul Laxmand o. 1500. 1726 oprettedes S. til et Stamhus. — Hovedbyggn. er dels fra Beg. af 16. Aarh., dels fra o. 1600; i sin nuværende Skikkelse fra o. 1790). — Ved Sandholt Voldstedet Løvborg.

V. Hæsing e Sg. (1160 Indb.). V. Hæsing e-Sandholts Lyndelse Komm. Byer: V. *Hæsing e* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Bageri, Elektv., Savværk, Ml. n. v. f. Byen, Brsm.), *Gl.* og *Nye Stenderup* (Sk., Kbm., Ml.). Nogen Skov, Eng og Mose. Mod N. V. støder Sognet til *Søbo Sø*. — Anneks: Sandholts Lyndelse.

Haastrup Sg. (721 Indb.). Jorløse-Haastrup Komm. Anneks til Jorløse. Byer: *Haastrup* (K., Skr., Fors.-hus, Hospital, Bagerier, And.-Mejeri, Savværk, Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Tappenøje**, ogsaa i Jorløse Sg., *Radby**, *Østrup**, *Kaloun**. Mod V. Hattebæks Vml. Mod Ø. Trenteml. Vml. m. Savskæreri, *Trebjerg* (128 m). Megen Skov. En Del Eng og Mose. — Gaard: *Østrupgaard* (Hg., der nævnes i Beg. af 15. Aarh., og som i 17. og 18. Aarh. tilhørte Slægten Brahe, deribl. den bekendte Karen Brahe. 1751 blev Ø. en Del af Stamhuset Hvedholm, der 1798 ophøjedes til Grevskabet Brahesminde. — Hovedbyggn. dels fra 1572, dels fra 17. og 18. Aarh.).

Jorløse²⁾ Sg. (1130 Indb.). Jorløse-Haastrup Komm. Byer: *Jorløse* (K., Pg., Sk., Fors.-hus, Hospital, Kbm., Haandv., Afholdshot., Gæstg., Bageri, And.-Mejeri, Ml. n. ø. f. og s. f. Byen, Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Trunderup* (Sk., Kbm., And.-Mejeri, Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Søboløkker**. Mod N. Ø. *Søbo Sø*. En Del Skov, især m. S. V. Lidt Eng og Mose, mest m. S. Sognet begrænses m. S. V. af *Lillebelt* (Helnæs Bugt). — Gaarde: *Damsbo* (Hg., der blev oprettet i 1550'erne af Jakob Brokkenhus, og som i 17. Aarh. bl. a. ejedes af Rigsmarsken Anders Bille. 1758 blev D. indlemmet i Stamhuset Hvedholm, der 1798 ophøjedes til Grevskabet Brahesminde. — Hovedbyggn. fra 1656), *Søbo* (Hg.

¹⁾ eller Lyndelse. ²⁾ eller Jordløse.

der kendes fra Slutn. af 15. Aarh., og som i 17. Aarh. ligeledes ejedes af Anders Bille. — Hovedbyggn. fra 17. Aarh.s Midte), *Dorthealund*. — *Forh. M.*: En Runddyse er fredlyst ved Jorløse, 3 Mindesmærker i Fuglehaven. — Anneks: Haastrup.

S. Broby Sg. (1121 Indb.). S. Broby Komm. Byer: *S. Broby* (259 Indb., K., Pg., Sk., Kbm, Elektv., Vml.), *Brobyværk* (306 Indb., Læge, Dyrslæge, Kbm., Haandv., Kro, And.-Mejeri, Jbst. n. f. Byen, Postk., Tlgst., Tlfst.), *Tørringe* (Sk., Miss.-hus, Læge, Kbm.), *Brobykov**, *Allerup* (Sk., Kbm.), *Ølsted* (Sk., Kbm.). Mod V. *Grenbjerg Jbhpl.* og Købmandshandel. En Del Skov, Eng og Mose. — Gaarde: *Brobygaard* (Hg., der kendes fra Midten af 14. Aarh., og som siden 1784 har hørt under Grevskabet Muckadell. — Hovedbyggn. fra Slutn. af 17. Aarh.), *Ølstedgaard* (Hg., der kendes fra Slutn. af 16. Aarh., og som ligeledes fra 1784 har hørt under Muckadell Grevskab. — Hovedbyggn. fra 1850).

N. Broby Sg. (1848 Indb.). N. Broby Komm. Byer: *N. Broby* (613 Indb., K., Pg., Sk., Fors.-hus, Filial af Den danske Landmandsbank, Kontorer f. Banken f. Faaborg og Omegn og Sydneys Diskontobank, Kbm., Haandv., Gæstg., And.-Mejeri, Bageri, Elektv., Cementvarefab., Plov- og Maskinfab., Vogn- og Trævarefab., Savskæreri, Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Vøjstrup* (Sk., Kbm., Ml.), *Holbraad**, *Abelskov**, *Staaby* (Kbm., Haandv., Jbst., Posteksp., Tlgst.), *Vittinge* (Sk., Kbm.). Mod N. Ø. Lundegaards Stiftelse, Ml. og Vml. Mod V. *Synebjerg* (82 m). Nogen Skov. Megen Eng og Mose. — Gaard: *Lundegaard* (Hg., der kendes fra Slutn. af 16. Aarh., og som i 17. Aarh. bl. a. ejedes af Ellen Marsvin, Kirstine Munk, som blev gift her 1615 med Chr. IV, og Hannibal Sehested. I Følge testamentarisk Bestemmelse oprettedes af L. 1754 Lundegaards Stiftelse, af hvis Kapital der aarlig udbetales Pensioner. — Hovedbyggn. fra 18. Aarh.). — Ved *Vøjstrup Voldstedet* Ranildsholm. — *Forh. M.*: Et smukt Gravfund fra rom. Jernalder, bl. a. med romerske Bronzekar, Spejl m. m. er fremdraget ved N. Broby.

Vejlev¹⁾ Sg. (712 Indb.). Allested-Vejlev Komm. Anneks til Allested. By: *Vejlev* (K., Sk., Dyrslæge, Kbm., Haandv., And.-Mejeri, Tglv., Ml. og Vml. n. v. f. Byen). Et Fors.-hus. Nogen Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Vejlegaard* (Hg., der kendes fra Slutn. af 15. Aarh., og som i 17. Aarh. ejedes bl. a. af Caspar Markdanner, Ellen Marsvin, Kirstine Munk og Hannibal Sehested; i Slutn. af 18. Aarh. bortsolgtes Bøndergodset. — Hovedbyggn. fra 1854). — Ved *Vejlegaard Tomten* af C. Markdanners Bygning samt et ældre Voldsted.

Allested Sg. (585 Indb.). Allested-Vejlev Komm. Byer: *Allested* By og Stationsby (Stationsbyen 152 Indb., K., Pg., Sk., Læge, Haandkøbsapotek, Kbm., Haandv., Politiassistent, Hospital, And.-Mejeri, Bageri, Elektv., Savværk, Mlr., Jbst., Posteksp., Tlgst., Tlfst.), *Radby* (Sk.). Et Fors.-hus. Lidt Skov. En Del Eng og Mose. — Anneks: *Vejlev*.

Heden Sg. (404 Indb.). Heden Komm. Anneks til N. Søby. By: *Heden* (K., Sk., Dyrslæge, Kbm., Hospital, And.-Mejeri, Elektv.). En Del Eng og Mose. — Gaard: *Hedegaard*. — I Vollehave et Voldsted.

Gestelev²⁾ Sg. 644 Indb.). Gestelev Komm. Anneks til Herringe. Byer: *Gestelev* (K., Sk., Kbm., Haandv., And.-Mejeri), *Gestelevlund**, *Havrevænge** (Ml.), *Palleshavehede**. Palleshave Sk. Palleshave Børnehjem. Nogen Skov, Eng og Mose. — Gaard: *Nordskov* (Hg., der kendes fra o. 1500. — Hovedbyggn. fra 16. Aarh., stærkt restaureret 1900).

¹⁾ eller Vejle. ²⁾ eller Gjestelelev.

FORTEGNELSE

over

de Skyldkredse og Herreder, hvortil de enkelte
Sogne i Svendborg Amt hører.

	Sogn	Skyldkreds	Herred
1	Aarslev	Salling Herreds	Vindinge
2	Aastrup	Faaborg	Salling
3	Allested	Salling Herreds	Salling
4	Avernakø	Faaborg	Salling
5	Avnslev	Nyborg	Vindinge
6	Bjerreby	Svendborg	Sunds
7	Bovense	Nyborg	Vindinge
8	Brahetrolleborg	Faaborg	Salling
9	Bregninge (Taasinge)	Svendborg	Sunds
10	Bregninge (Ærø)	Ærø	Ærø
11	Brudager	Gudme Herreds	Gudme
12	Bøstrup	Langelands nordre	Langelands nordre
13	Djernisse	Faaborg	Salling
14	Drejø	Svendborg	Sunds
15	Egense	Sunds Herreds	Sunds
16	Ellested	Gudme Herreds	Vindinge
17	Ellinge	Nyborg	Vindinge
18	Espe	Salling Herreds	Salling
19	Faaborg Kbst.s Landd. (Bjørnø)	Faaborg	Salling
20	Fløstrup	Nyborg	Vindinge
21	Fodslette	Langelands søndre	Langelands søndre
22	Frørup	Nyborg	Vindinge
23	Fuglsbølle	Langelands søndre	Langelands søndre
24	Gislev	Gudme Herreds	Gudme
25	Gestelev	Salling Herreds	Salling
26	Gudbjerg	Gudme Herreds	Gudme
27	Gudme	Gudme Herreds	Gudme

	Sogn	Skyldkreds	Herred
28	Haastrup	Salling Herreds	Salling
29	Heden	Salling Herreds	Salling
30	Hellerup	Salling Herreds	Vindinge
31	Herrested	Salling Herreds	Vindinge
32	Herringe	Salling Herreds	Salling
33	Hesselager	Gudme Herreds	Gudme
34	Hillerslev	Salling Herreds	Salling
35	Hjulby (Nyborg Lands.)	Nyborg	Vindinge
36	Horne	Faaborg	Salling
37	Hov	Langelands nordre	Langelands nordre
38	Humle	Langelands søndre	Langelands søndre
39	Hunstrup	Sunds Herreds	Salling
40	Jorløse	Salling Herreds	Salling
41	Kirkeby	Sunds Herreds	Sunds
42	Krarup	Salling Herreds	Salling
43	Kullerup	Nyborg	Vindinge
44	Kværndrup	Sunds Herreds	Sunds
45	Landet	Svendborg	Sunds
46	Langaa	Gudme Herreds	Gudme
47	Lindelse	Langelands søndre	Langelands søndre
48	Longelse	Langelands søndre	Langelands søndre
49	Lunde	Sunds Herreds	Sunds
50	Lyø	Faaborg	Salling
51	Magleby	Langelands søndre	Langelands søndre
52	Marstal Landsogn	Ærø	Ærø
53	Nørre Broby	Salling Herreds	Salling
54	Ollerup	Sunds Herreds	Sunds
55	Ovre	Gudme Herreds	Gudme
56	Refsvindinge	Nyborg	Vindinge
57	Ringe	Gudme Herreds	Gudme
58	Rise	Ærø	Ærø
59	Ryslinge	Gudme Herreds	Gudme
60	Sandhols-Lyndelse	Salling Herreds	Salling
61	Skt. Jørgens	Sunds Herreds	Sunds
62	Simmerbølle	Langelands søndre	Langelands nordre
63	Skaarup	Sunds Herreds	Sunds
64	Skellerup	Nyborg	Vindinge

	Sogn	Skyldkreds	Herred
65	Skrøvelev	Langelands søndre	Langelands nordre
66	Snøde	Langelands nordre	Langelands nordre
67	Stenstrup	Sunds Herreds	Sunds
68	Stoense	Langelands nordre	Langelands nordre
69	Strynø	Svendborg	Sunds
70	Svanninge	Faaborg	Salling
71	Svindinge	Gudme Herreds	Gudme
72	Søby	Ærø	Ærø
73	Søllinge	Salling Herreds	Vindinge
74	Sønder Broby	Salling Herreds	Salling
75	Sønder Højrup	Salling Herreds	Vindinge
76	Sørup	Sunds Herreds	Sunds
77	Tranderup	Ærø	Ærø
78	Tranekær	Langelands nordre	Langelands nordre
79	Tryggelev	Langelands søndre	Langelands søndre
80	Tullebølle	Langelands nordre	Langelands nordre
81	Turø	Sunds Herreds	Sunds
82	Tved	Sunds Herreds	Sunds
83	Ulbølle	Faaborg	Salling
84	Ullerslev	Nyborg	Vindinge
85	Vantinge	Salling Herreds	Salling
86	Vejlev	Salling Herreds	Salling
87	Vejstrup	Gudme Herreds	Gudme
88	Vester Aaby	Faaborg	Salling
89	Vester Hæsinge	Salling Herreds	Salling
90	Vester Skerninge	Faaborg	Salling
91	Vindinge	Nyborg	Vindinge
92	Øksendrup	Gudme Herreds	Gudme
93	Ørbæk	Nyborg	Vindinge
94	Øster Hæsinge	Salling Herreds	Salling
95	Øster Skerninge	Sunds Herreds	Sunds

SOGNEKOM-
STATI-

Kommune	Areal	Ejendomme	Folkemængde 1/3 1921	Skatteydere til Staten 19 ²⁰ /21				
				Antal	Indkomst	Indkomstskat	Formue	Formueskat
	ha				Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nyborg Lds. (Hjulby).....	1014	76	419	140	519119	16170	2 816200	14978
Avnslev-Bovense.....	2438	506	2593	855	3 028271	101808	12 293100	42097
Fløstrup-Ullerslev.....	3343	464	2145	595	1 731722	43506	6 946100	18359
Skellerup-Ellinge.....	2024	259	1238	350	847133	13758	3 915900	8489
Kullerup-Refsvindinge.....	1949	309	1386	352	1 083103	24848	4 679000	8609
Vindinge.....	3053	276	1364	521	1 412584	29641	7 735100	60848
Frørup.....	2840	348	1604	555	1 320716	24655	5 078500	9683
Ørbæk.....	1423	177	835	292	807186	16303	4 012300	14061
Gislev-Ellested.....	4545	517	2438	496	1 368185	26422	6 005500	10215
Herrested.....	2564	229	1191	410	1 319965	96681	13 268300	166896
Søllinge-Hellerup.....	1963	209	1039	321	795323	16308	3 483800	7300
Sønder Højrup.....	768	131	582	147	412106	6986	1 820000	2694
Aarslev.....	736	159	765	223	541402	9212	2 216200	3611
Ringe.....	3455	649	3679	1168	3 187169	63901	10 584300	25349
Ryslinge.....	1488	280	1562	386	1 038659	21284	4 447000	10824
Svindinge.....	2146	144	819	280	785813	23770	2 831300	9962
Langaa-Øksendrup.....	1795	203	960	319	911439	20341	3 922500	8580
Hesselager.....	2690	386	1828	609	1 615357	39731	7 963600	50386
Ovrevvejstrup.....	2513	402	1888	358	981491	17405	5 331600	10344
Gudme-Brudager.....	2556	378	1673	385	1 024641	25147	6 990900	41759
Gudbjerg.....	4385	346	1787	551	1 493924	41156	9 310200	64687
Kværndrup.....	3117	317	1781	535	1 452446	52621	10 407300	97248
Stenstrup.....	2487	382	1887	445	1 278359	28642	4 819500	15407
Lunde.....	1787	161	841	261	533049	6740	3 182600	10861
Ollerup-Kirkeby.....	3162	435	2665	623	1 535620	25808	7 076700	19423
Tved.....	1566	237	1178	386	824947	11187	3 233600	7345
Skaarup.....	2758	415	2024	559	1 288967	20318	5 891700	12657
Skt. Jørgens-Sørup.....	1309	562	3807	1193	4 160265	155452	16 707300	108874
Egense.....	2143	196	1080	317	959267	43818	7 661400	63505
Øster Skerninge.....	959	102	545	153	366366	5895	2 090700	4588
Drejø.....	822	152	535	224	455887	5200	1,967600	2138
Strynø.....	583	187	694	206	545349	9471	1 693100	1590
Bjerreby.....	3032	311	1420	428	923885	11804	4 948400	8849
Landet.....	1914	259	978	348	662646	6882	2 919100	3672
Bregninge.....	2017	424	1602	480	1 469090	51597	12 833300	136568
Turø.....	739	376	1672	514	1 973698	57799	9 357200	30805
Snøde-Stoense-Hov.....	2883	690	2731	782	2 313853	51527	11 564800	29877
Bøstrup.....	2509	296	1298	360	1 146156	30648	7 559500	37898
Tranekjær-Tullebølle.....	4646	535	2391	598	2 427218	161955	23 755700	322278
Simmerbølle.....	888	139	620	162	488319	10561	2 279900	3633
Skrøvelev.....	2008	214	1012	335	1 159733	44091	5 282700	21034
Longelse-Fuglsbølle.....	2431	349	1544	415	1 258685	52078	4 751100	12978
Lindelse.....	2740	347	1399	321	1 175325	30826	5 918500	14922
Humble.....	3727	502	2297	694	2 292350	65282	9 654300	31444
Tryggelev-Fodslette.....	2202	232	1113	224	974553	55046	5 376300	35321
Magleby.....	3515	552	2351	578	1 759903	33047	6 232300	9274

MUNERNE

STIK

Gaarde 1916								Huse 1916								
med 1-2 Tdr. Hk.	med 2-4 Tdr. Hk.	med 4-12 Tdr. Hk.	med 12 Tdr. Hk. og derover	I alt	Samlet Vurderingssum	Vurderings- sum pr. ha	Samlet Jord- værdi	Jordværdi pr. ha	med 0,55-3,3 ha	med 3,3-10 ha	med 10 ha og derover	I alt	Samlet Vurderingssum	Vurderings- sum pr. ha	Samlet Jord- værdi	Jordværdi pr. ha.
					Kr.	Kr.	Kr.	Kr.					Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1	8	7	»	16	514000	1616	311000	978	16	»	»	16	103000	3029	34000	1000
22	50	46	4	122	4 898000	1507	3 266000	1004	80	33	»	113	701000	2314	321000	1059
32	39	37	5	113	4 343000	1572	2 812000	1018	110	37	2	149	916000	2202	408000	981
29	36	16	2	83	2 444000	1640	1 555000	1044	64	31	2	97	625000	2148	305000	1048
31	38	17	1	87	2 327000	1532	1 681000	1107	81	36	»	117	736000	2337	366000	1162
14	17	54	2	87	3 701000	1586	2 515000	1078	63	14	»	77	390000	2143	195000	1071
30	31	47	3	111	3 690000	1492	2 690000	1087	64	13	»	77	445000	2392	214000	1151
8	13	19	2	42	1 789000	1501	1 235000	1036	53	9	»	62	401000	2970	169000	1252
35	57	37	3	132	4 867000	1454	2 887000	862	115	82	2	199	1 321000	2071	552000	865
18	32	18	3	71	2 780000	1747	1 698000	1067	46	28	2	76	613000	2482	249000	1008
12	25	22	2	61	2 478000	1668	1 985000	1336	39	21	»	60	415000	2531	243000	1482
12	13	8	1	34	980000	1526	676000	1053	23	13	»	36	215000	2087	101000	981
11	13	6	»	30	853000	1676	551000	1083	39	21	»	60	394000	2251	184000	1051
49	51	21	3	124	4 207000	1707	2 503000	1016	122	79	2	203	1 470000	2300	579000	906
17	17	12	2	48	1 875000	1604	967000	827	56	34	»	90	596000	2084	219000	766
7	7	32	2	48	2 539000	1510	1 260000	749	31	7	»	38	187000	2200	75000	882
16	12	33	1	62	2 031000	1503	1 169000	865	25	13	»	38	263000	2287	104000	904
22	24	45	2	93	3 335000	1488	1 902000	849	73	15	»	88	462000	2200	183000	871
20	31	28	3	82	3 178000	1647	1 596000	827	75	19	»	94	570000	2436	198000	846
31	31	30	1	93	2 951000	1525	1 699000	878	101	35	»	136	780000	2149	306000	843
15	37	37	1	90	3 573000	1259	2 133000	752	61	60	3	124	848000	1808	335000	714
23	32	27	3	85	3 884000	1453	2 022000	757	42	34	»	76	503000	2131	170000	720
12	17	17	3	49	2 398000	1329	1 478000	819	69	69	»	138	872000	1916	329000	723
19	18	18	1	56	1 951000	1363	1 096000	766	26	32	1	59	411000	1877	167000	763
27	33	32	1	93	3 005000	1469	1 742000	851	80	46	1	127	860000	2222	319000	824
10	21	12	2	45	1 606000	1465	769000	701	56	41	»	97	724000	2306	229000	729
22	37	26	8	93	3 236000	1557	1 695000	816	87	35	1	123	766000	2176	280000	795
16	25	11	1	53	1 538000	1925	929000	1163	45	17	»	62	515000	3259	199000	1259
5	16	25	2	48	2 409000	1633	1 564000	1060	62	13	1	76	488000	2940	189000	1139
10	16	14	1	41	1 336000	1616	687000	831	22	11	»	33	214000	2578	73000	880
12	35	»	»	47	699000	1059	382000	579	40	7	1	48	190000	1743	57000	523
14	35	1	»	50	775000	1566	450000	909	18	2	»	20	99000	2750	32000	889
14	39	67	»	120	3 612000	1427	2 211000	874	71	13	»	84	424000	2220	163000	853
15	13	44	»	72	1 989000	1574	1 267000	1002	59	11	»	70	375000	2301	159000	975
9	16	21	1	47	1 773000	1561	1 139000	1003	85	12	»	97	509000	2844	189000	1056
»	23	1	»	24	588000	1539	302000	791	49	14	»	63	481000	3064	133000	847
29	50	32	2	113	4 461000	1654	2 698000	1000	79	54	1	134	914000	2161	397000	939
9	18	32	4	63	3 576000	1759	2 068000	1017	38	13	»	51	292000	2195	137000	1030
35	36	40	8	119	5 489000	1654	3 443000	1038	87	47	»	134	847000	2150	409000	1038
7	19	10	1	37	1 308000	1685	945000	1318	16	25	»	41	392000	2926	185000	1360
9	17	16	4	46	2 981000	1681	2 235000	1261	38	15	»	53	355000	2399	185000	1250
15	18	18	4	55	2 988000	1669	2 222000	1241	57	49	2	108	825000	2285	444000	1230
13	35	39	1	88	3 692000	1702	2 622000	1209	35	25	»	60	450000	2514	210000	1173
25	52	42	4	123	5 269000	1618	3 648000	1120	54	51	»	105	773000	2241	406000	1177
7	13	14	5	39	2 836000	1708	2 021000	1217	47	25	1	73	563000	2631	272000	1271
26	23	37	5	91	4 270000	1788	2 941000	1232	98	41	»	139	904000	2490	463000	1275

Kommune	Areal	Ejendomme	Folketælling /s 1921	Skatteydere til Staten 19 ²⁰ / ₂₁				
				Antal	Indkomst	Indkomstskat	Formue	Formueskat
Marstal Landsogn.....	1546	806	2920	756	2 810812	116658	14 445000	65501
Rise	2981	463	1878	399	1 138822	18726	7 469200	11698
Tranderup.....	1229	212	807	203	507971	8047	3 657700	7604
Bregninge.....	1589	353	1324	365	809527	11385	4 894400	7816
Søby.....	1211	319	1257	336	718773	11624	3 961700	8088
Avernakø	599	93	308	107	180076	1491	995600	928
Lyø.....	614	90	395	110	203179	2187	1 403000	1754
Horne	3862	548	2526	701	1 635345	25185	9 258000	19697
Svanninge	3581	511	2202	703	1 742131	35881	11 948400	74848
Faaborg Købstads Landdistrikt	152	17	63	27	74079	1269	289000	381
Djernisse	1861	215	1015	317	910842	41378	11 052400	134154
Vester Aaby	2293	236	1205	346	833189	14915	3 468300	5846
Aastrup	1230	118	833	199	418857	6643	1 716900	2293
Vester Skerninge-Ulbølle.....	2315	449	1905	632	1 365762	24777	8 312300	36563
Hunstrup	1626	165	841	235	464506	6412	1 946200	3779
Brahetrolleborg.....	4639	408	2608	679	2 079366	118395	21 912100	315435
Krarup	1606	174	828	226	475454	5372	2 380300	3793
Herringe.....	1091	86	489	197	485682	12083	1 560100	3595
Espe.....	1406	174	888	285	613557	8504	3 083600	5545
Vantinge.....	718	63	302	128	248950	3036	1 225000	2442
Hillerslev	2521	249	1409	475	1 122391	22891	4 258100	9943
Øster Hæsinge.....	2046	81	530	202	668793	41983	9 509900	128220
Vst. Hæsinge-Sandholts-Lyndelse	2700	349	1564	443	918174	10893	4 220600	7392
Jorløse-Haastrup.....	4009	398	1851	550	1 171650	17874	5 047000	9180
Sønder Broby	2311	217	1121	349	830917	19093	3 840200	8859
Nørre Broby.....	3020	370	1848	543	1 185519	15920	5 036800	8443
Allested-Vejlev.....	1952	285	1297	418	892513	11271	4 283300	8591
Heden	770	87	404	141	300655	4167	1 554300	3166
Gestelev	1097	145	644	218	491375	10517	2 876600	18479

Flintholm (Salling Herred).

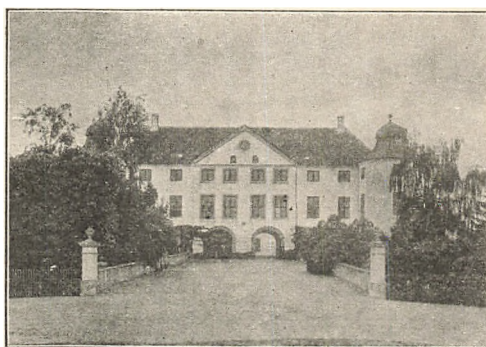
Klingstrup (Sunds Herred).

Gaarde 1916							Huse 1916									
med 1-2 Tdr. Hk.	med 2-4 Tdr. Hk.	med 4-12 Tdr. Hk.	med 12 Tdr. Hk. og derover	I alt	Samlet Vurderingssum	Vurderings-sum pr. ha	Samlet Jordværdi	Jordværdi pr. ha	med 0,55-3,3 ha	med 3,3-10 ha	med 10 ha og derover	I alt	Samlet Vurderingssum	Vurderings-sum pr. ha	Samlet Jordværdi	Jordværdi pr. ha
					Kr.	Kr.	Kr.	Kr.					Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
44	17	3	»	64	1 572000	2018	822000	1055	98	76	1	175	1 628000	2912	651000	1165
60	82	32	1	175	4 874000	1989	2 758000	1126	89	29	»	118	884000	3080	351000	1223
16	32	10	»	58	1 742000	1818	865000	903	50	15	»	65	482000	2663	178000	983
27	44	6	»	77	2 041000	1874	1 130000	1038	63	59	1	123	1 035000	2458	430000	1023
30	17	3	»	50	1 288000	1905	883000	1306	72	42	1	115	931000	2551	464000	1271
3	20	2	»	25	480000	1212	339000	856	26	8	1	35	213000	2130	92000	920
6	4	18	»	28	529000	1208	332000	758	25	4	»	29	118000	1639	55000	764
13	25	75	2	115	4 978000	1503	3 172000	958	74	31	»	105	671000	2551	263000	1000
18	33	42	1	94	3 363000	1327	2 264000	893	45	38	2	85	667000	2124	296000	943
»	3	3	»	6	139000	1149	100000	826	7	»	»	7	30000	2143	12000	857
21	25	12	2	60	2 590000	1474	1 416000	806	63	11	»	74	410000	2303	184000	1034
17	18	21	3	59	1 939000	1546	1 160000	925	57	18	»	75	572000	3109	190000	1038
12	14	18	1	45	1 661000	1402	1 119000	944	31	10	»	41	219000	2066	109000	1028
49	37	26	4	116	3 450000	1766	2 338000	1197	96	38	»	134	872000	2667	407000	1245
12	15	14	2	43	1 556000	1376	953000	843	46	33	»	79	525000	2197	224000	937
14	28	47	3	92	4 138000	1535	2 482000	921	82	25	»	107	601000	2404	236000	944
20	16	18	»	54	1 526000	1540	903000	911	39	28	»	67	449000	2180	194000	942
4	8	8	1	21	1 434000	1566	908000	991	18	15	»	33	218000	2202	98000	990
14	15	23	»	52	1 585000	1408	1 146000	1018	28	28	»	56	383000	2037	180000	957
3	4	15	»	22	736000	1138	477000	737	16	2	»	18	75000	2027	32000	865
11	4	43	3	61	2 833000	1366	2 108000	1016	49	26	»	75	442000	1881	217000	923
3	»	26	2	31	1 602000	1166	1 037000	755	16	11	»	27	121000	1729	58000	829
21	24	34	1	80	2 606000	1290	1 663000	823	58	40	1	99	549000	1743	235000	746
35	43	29	4	111	3 446000	1135	2 311000	761	67	49	»	116	677000	1875	248000	687
11	9	33	2	55	2 062000	1122	1 654000	900	49	10	»	59	296000	2085	129000	908
17	33	39	1	90	2 826000	1180	1 864000	779	55	50	»	105	721000	1981	293000	805
21	14	30	2	67	2 318000	1584	1 531000	1046	61	28	1	90	602000	2181	246000	891
4	10	12	1	27	981000	1424	618000	897	17	8	»	25	157000	2309	55000	809
20	15	8	1	44	1 466000	1576	935000	1005	45	12	»	57	300000	2013	139000	933

Svend Rode.

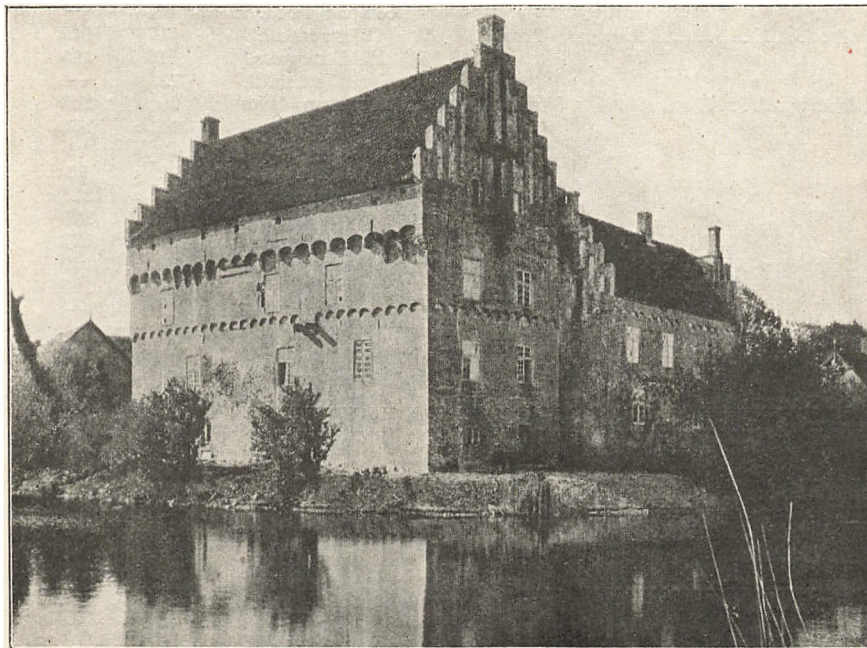
Biskopstorp (Langeland, Nørre Herred).

Sandholt (Salling Herred).

**FORTEGNELSE OVER
GAARDE M. M. I SVENDBORG AMT
VURDERET I 1920 TIL MINDST 120000 Kr. EJENDOMSSKYLD**

**UDARBEJDET PAA GRUNDLAG AF MATERIALE I
OVERSKYLDRAADET**

Rygaard.
(C. A. Begtrup-Christiansen fot.)

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr.-Nr.	Hartkorn Tdr.	Areal	
					Ager	Eng og vedvarende Græsningsjord
Svendborg Skyldkreds						
1	Svendborg Købstad....	Svendborg	Svendb. Mkj. 10 b m. fl.	2 ¹ / ₂	—	—
2	»	»	Gl. Hestehauge.	7 ¹ / ₂	53	»
3	Bjerreby.....	Bjerreby	Tvedskov	2 ¹ / ₄	»	5
4	Landet.....	Landet	Vornæs Skov	6	»	»
5	Bregninge.....	Bregninge	Valdemars Slot	79	560	38
6	»	»	Nørreskov	1 ¹ / ₂	»	2
Sunds Herreds						
7	Kværndrup.....	Kværndrup	Egeskov Hvdgd.	118	979	109
8	»	»	Egeskov Hvdgd. 1 e m. fl.	22	»	»
9	»	»	Trunderupgaard	11	114	»
10	Stenstrup.....	Stenstrup	Kroghenlund Hvdgd.	25	220	3
11	»	»	Løjtved Hvdgd.	36 ¹ / ₂	294	»
12	»	»	Stenstrup 5 a m. fl.	11	55	»
13	»	»	Stenstrup 53 b m. fl.	4 ³ / ₄	42	»
14	»	»	Skjoldemose Hvdgd.	52	375	»
15	Lunde.....	Lunde	Langkildedaard	21 ³ / ₄	154	36
16	Ollerup-Kirkeby.....	Ollerup	Nielstrup Hvdgd.	39 ¹ / ₄	278	38
17	»	»	Ollerup 1 a m. fl.	4 ³ / ₄	—	—
18	Tved.....	Tved	Bjørnemose	17	145	5
19	»	»	Heldagergaard	16	225	»
20	»	»	Tved 58 a m. fl.	13 ¹ / ₄	—	—
21	Skaarup.....	Skaarup	Klingstrup Hvdgd.	29 ¹ / ₄	263	12
22	»	»	Ny Klingstrup	16 ¹ / ₂	160	5
23	»	»	Maegaard	12 ¹ / ₄	98	26
24	»	»	Juliegaard	12 ³ / ₄	96	12
25	»	»	Bøgeskovgaard	12 ¹ / ₂	132 ¹ / ₄	1
26	»	»	Nøjsomhed	12	100	»
27	»	»	Vindmøllegaard	12 ¹ / ₂	123	»
28	St. Jørgens-Sørup.....	Sørup	Lehnhøj	16 ¹ / ₄	137	»
29	»	»	Sølyst	11 ³ / ₄	105	¹ / ₂
30	»	St. Jørgens	Skov	13 ³ / ₄	—	—
31	Egense.....	Egense	Skov	11	»	»
32	»	»	Hvidkilde Hvdgd.	99 ¹ / ₂	595	29
33	»	»	Lehnsskov Hvdgd.	26 ¹ / ₂	256	3
34	Øster Skerninge.....	Ø. Skerninge	Ullemose	16 ¹ / ₄	149 ¹ / ₄	13 ³ / ₄
35	Hunstrup.....	Hunstrup	Flintholm Hvdgd.	20 ³ / ₄	190	»
36	»	»	Langeskov	31 ¹ / ₂	260	6
37	»	»	Skov	1 ¹ / ₂	—	—
38	Øen Turø.....	Turø	Skov	6 ¹ / ₄	»	»
Gudme Herreds						
39	Ringe.....	Ringe	Boltinggaard Hvdgd.	29 ¹ / ₂	240	14
40	»	»	Lammehave Hvdgd.	27 ¹ / ₄	260	20
41	»	»	Rynkebygaard	32 ¹ / ₄	340	18

¹) Stamhuset Thorseng, herunder hører Hovedgaarden Valdemars Slot, ca. 280 Tdr. Hartkorn af alle Vilh. Baron Juel Brockdorff. ²) Stamhuset Egeskov, herunder hører Hovedgaarden Egeskov med Besidder: F. P. Greve Ahlefeldt-Laurvig-Bille. ³) Baroniet Lehn, herunder hører Hovedgaardene Hvidslags. Jordtilliggendet udgør 1917 Tdr. Ld., Skovarealet 2280 Tdr. Ld. Besidder: Lensbaron C. E. J

Tdr. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskyldværdi		1920		Ejer	Løbe Nr.	
Skov	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hektar	1916	1920	Jordværdi Kr.	Bygningsassurance Kr.			
						Kr.	Kr.					
—	—	—	—	22	12	—	160000	58000	95300	Enkefru K. Marsmann...	1	
58	»	»	»	111	61	250000	350000	103200	233883	S. Weber	2	
133	»	»	»	3	141	78	94500	127500	72700	Stamhuset Thorseng ¹⁾ ...	3	
261	»	»	»	5	266	147	172700	257000	145200	»	4	
»	»	»	»	40	638	352	1007500	1090000	497000	870639	»	5
311	»	»	»	11	324	180	—	312600	173400	—	»	6
26	98	»	»	62	1274	702	—	—	—	Stamhuset Egeskov ²⁾	7	
797	»	»	»	»	797	440	1729000	2020000	826425	649300	»	8
»	1	»	»	3	118	65	124800	125000	63400	98000	Knudsen og Jacobsen ...	9
»	»	»	»	12	235	130	247500	260000	182600	199500	H. Hansen	10
70	15	»	»	20	399	220	330000	450000	267600	346600	C. J. Andersen	11
»	4 ^{1/2}	3	»	28	90 ^{1/2}	50	—	390000	68025	380100	A. P. Andersen	12
»	»	»	»	11	53	29	—	290000	47700	351395	A/S De foren. Teglværker	13
400	5	15	»	5	800	441	500000	674000	370650	386370	S. Ulrich	14
42	2	10	»	»	244	135	170000	225000	125200	90000	H. Langkilde	15
»	»	»	»	10	326	180	340000	362000	206800	255500	Baroniet Lehn	16
—	—	—	—	»	716	395	382400	534200	219400	63300	»	17
20	»	5	»	»	175	97	150000	170000	88700	127300	M. J. Kromann	18
»	7	»	»	13	245	135	150000	195000	127050	68000	Baroniet Lehn	19
—	—	—	—	»	61 ^{1/2}	34	—	130000	93000	87500	M. Jensen	20
102	10	10	»	»	397	219	260000	342000	197950	—	P. Tvede	21
5	5	»	»	5	180	99	220000	195000	121500	175000	P. Jacobæus	22
4	»	»	»	2	130	72	91000	125000	78700	80000	V. Th. Krarup	23
8	4	»	»	5	125	69	110000	142000	88400	70000	M. Fick	24
9	1 ^{1/2}	»	»	2 ^{1/4}	145	80	123000	159000	104600	170000	A. P. M. Petersen	25
4	2	»	»	1	107	59	90000	123000	85400	80000	Lars Larsen	26
1	2 ^{1/2}	»	»	2	128 ^{1/2}	71	110000	145000	80700	120000	P. Pedersen	27
»	»	»	»	4	141	77	134000	197400	122700	106000	Baroniet Lehn	28
»	»	»	»	1 ^{1/2}	107	59	105000	130000	80000	77000	H. P. Jensen	29
—	—	—	—	»	273	150	136500	180500	77760	41600	Baroniet Lehn ³⁾	30
724	—	—	—	»	724	399	1262600	474500	204400	101030	»	31
»	3	»	»	80	707	390	—	980400	442750	607400	»	32
»	»	»	»	»	259	143	240000	313000	208100	193100	»	33
8 ^{1/2}	»	»	»	7 ^{1/2}	179	99	158000	200000	115350	113500	K. Jessen	34
85	»	»	»	8	283	156	203900	215000	171200	397840	E. F. Saurbrey	35
174	20	»	»	5	465	257	295000	305000	144200	516965	H. Blichfeld	36
—	—	—	—	»	205	113	124900	141300	60900	15490	Baroniet Lehn	37
175	»	»	»	»	175	97	—	165920	61000	—	Turø Skovejere	38
68	»	»	»	15	337	186	290000	370000	171100	118000	Enkefru K. Lauesen	39
75	13	»	»	29	397	219	335000	440000	214600	315600	L. Hansen	40
18	»	»	»	7	384	212	320000	470000	246000	684700	Schaffalitzky de Muchadell	41

Slags, Jordtilliggendet udgør 540 Tdr. Ld. Skovarealet ca. 1550 Tdr. Ld. Besidder: Carl Fr. Sophus ca. 175 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendet udgør 898 Tdr. Ld. Skovarealet 901 Tdr. Ld. kilde, Nielstrup, Lehnskov, Heldagergaard og Gaarden Lehnshøj med ca. 306 Tdr. Hartkorn af alle Greve Ahlefeldt-Laurvig-Lehn.

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr. Nr.	Hartkorn Tdr.	Areal	
					Ager	Eng og vedvarende Græsningjord
Gudme Herreds: (fortsat)						
42	Ryslinge.....	Ryslinge	Krumstrup Hvdg.	17 ¹ / ₄	131	16
43	»	»	Forhaabningslund	8 ¹ / ₄	80	»
44	»	»	Tøistrup Hvdg.	27 ¹ / ₂	215 ¹ / ₂	20
45	»	»	Højstrup	11 ¹ / ₂	84	5
46	»	»	Sørup 3 a. m. fl.	10 ¹ / ₂	96	3
47	Gislelev-Ellested.....	Gislelev	Præstegaard	13 ¹ / ₄	96	»
48	»	»	Skov	7 ³ / ₄	6	»
49	»	»	Hestehavegaard	11 ⁸ / ₄	123	1
50	»	»	Eskelund	11 ⁸ / ₄	140	2
51	»	»	Raastrup	14 ⁸ / ₄	135	5
52	»	Ellested	Lykkesholm Hvdg.	82	645	20
53	Svindinge.....	Svindinge	Glorup Hvdg.	102 ⁸ / ₄	515 ¹ / ₂	32 ¹ / ₂
54	»	»	Anhof Hvdg.	25 ⁸ / ₄	216	25
55	Langaa-Øksendrup....	Langaa	Rygaard Hvdg.	49 ¹ / ₂	386 ¹ / ₂	25
56	Hesselager.....	Hesselager	Hesselager Hvdg.	58	450 ¹ / ₂	25
57	»	»	Hesselager 4 c. m. fl.	—	—	—
58	»	»	Strandgaard	16 ¹ / ₂	149	6
59	Ovre-Vejstrup.....	Ovre	Broholm Hvdg. 2 a Skov	—	—	—
60	»	»	Tangegaard	12 ⁸ / ₄	114 ¹ / ₂	8
61	»	Vejstrup	Vejstrupgaard Hvdg.	34	277	»
62	»	»	Tidseholdt Hvdg.	37	288	3
63	Gudme-Brudager.....	Gudme	Broholm Hvdg.	56 ⁸ / ₄	421	30 ¹ / ₂
64	Gudbjerg.....	Gudbjerg	Mullerup Hvdg.	70 ¹ / ₄	527	73 ¹ / ₂
65	»	»	Brænderupgaard	9 ⁸ / ₄	178	»
66	»	»	Brænderup Vænge	5	»	6
Nyborg Skyldkr.						
67	Nyborg Kbst.	Nyborg Kbst.	Nyborg Kbst. 1aa	32 ¹ / ₂	—	—
68	Nyborg Ldsogn (Hjulby)	Nyborg Ldsogn	Dyrehavegaard	7 ³ / ₄	82	»
69	Avnslev-Bovense.....	Avnslev	Juelsberg Hvdg.	75 ¹ / ₂	529	53
70	»	»	Borgeskov	40	310	39
71	»	»	Rabenlyst	13	140	18
72	»	Bovense	Lysemose	16 ¹ / ₄	170 ¹ / ₄	»
73	Fløstrup-Ullerslev....	Fløstrup	Rørbæk Hvdg.	48 ¹ / ₂	367	10
74	»	»	Hannesborg	41	336 ¹ / ₂	15
75	»	»	Risinge Hvdg.	29	240	45
76	»	»	Kissendrupgaard	12 ¹ / ₂	—	—
77	»	Ullerslev	Dalgaard	14	104	12
78	Skellerup-Ellinge.....	Skellerup	Hindemae Hvdg.	30 ¹ / ₄	189	47
79	»	»	Biskopstorp Hvdg.	23 ¹ / ₄	162	14
80	Kullerup-Refsvindinge	Kullerup	Juelskov Hvdg.	37	275	»
81	Vindinge.....	Vindinge	Holckenhavn Hvdg.	74 ¹ / ₂	549	69
82	»	»	Krogsbøllegaard	14 ¹ / ₄	102	5
83	»	»	Holckenhavn Skovdistr.	7	20	»
84	Frørup.....	Frørup	Frederikshøj	30 ⁸ / ₄	257	1
85	»	»	Sludegaard	25	165	36

¹) Stamhuset Broholm omfatter Hovedgaardene Broholm og Tangegaard samt Avlsgaarden Brænderup Tdr. Ld. Besidder: H. Sehested. ²) Stamhuset Juelsberg omfatter Juelsberg Hovedgaard med Avlsarealet c. 330 Tdr. Ld. Besidder: H. R. Juel. ³) Det den ⁹/₁₂ 1921 ophævede Baroni Holckenhavn om- og Krogsbøllegaard med c. 301 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendet udgørde c. 1100 Tdr. Ld.,

r. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskyldværdi		1920		Ejer	Løbe-Nr.
kv	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hektar	1916	1920	Jordværdi Kr.	Bygningsassurance Kr.		
						Kr.	Kr.				
	1	»	10	158	87	154500	205000	94400	253400	V. Eggensen.....	42
)	»	»	4 ^{1/2}	94 ^{1/2}	53	77000	120000	45900	80000	A. C. D. Petersen.....	43
3	»	»	6	294 ^{1/2}	162	300000	420000	200700	283500	P. Pedersen.....	44
1/2	2	»	1 ^{1/2}	100	55	93000	120900	71000	101100	Chr. Andersen.....	45
	1	»	2	108	60	81000	120000	64500	84900	Aa. Højvang.....	46
1/2	1	»	8	132 ^{1/2}	73	90000	142000	83400	89800	Præsteembedet.....	47
2	2	»	4	254	140	153000	191000	72000	7400	H. Hansen m. fl.....	48
	»	»	2	127	70	95000	124000	82700	60000	N. Jensen.....	49
3	»	»	7	167	92	133000	165000	105900	168000	C. P. Rasmussen.....	50
	»	»	5	150	83	95000	147000	87000	188000	K. V. Knudsen.....	51
1	19	»	29	1059	584	995700	1267000	647400	1195750	Sehested-Juul.....	52
0	1	»	113	1522	839	770000	1802630	711230	1326900	Grev Moltke.....	53
	»	»	9	250	138	315000	300000	150000	339500	J. Villumsen.....	54
	»	»	27 ^{1/2}	439	242	455700	420000	270769	279100	Rygaard Gods.....	55
	»	»	24 ^{1/4}	499 ^{1/4}	276	520000	540000	275000	728500	A. Blixen Finecke.....	56
	—	—	—	209	115	94200	161350	86200	—	»	57
	7	»	6 ^{1/2}	168 ^{1/2}	93	110000	168000	96425	79300	»	58
	—	—	—	709	394	—	529600	273700	—	Stamh. Broholm ¹⁾	59
	»	»	6	128 ^{1/2}	71	110000	150000	75300	57300	»	60
	»	»	5	282	155	299700	370000	199500	168000	Pedersen og Gislinge....	61
9	»	9	»	389	215	349000	470000	233850	199025	F. Garde Jørgensen.....	62
	6	»	46	503 ^{1/2}	277	500000	630000	380000	310855	Stamh. Broholm.....	63
33	»	»	48 ^{1/2}	1432	789	978000	1318000	579400	993200	Mullerup Gods.....	64
	»	»	6	184	101	90000	120000	85500	89965	A. Pedersen.....	65
37	»	»	1 ^{1/2}	273 ^{1/2}	151	173000	218400	93600	4400	C. Due m. fl.....	66
	—	—	—	346	192	—	350000	288700	128800	Nyborg Kommune.....	67
3	»	»	4	89	49	110000	135000	65000	141500	P. J. N. Holm.....	68
	»	»	41	623	344	1040000	1020000	420000	1497700	Stamh. Juelsberg ²⁾	69
	»	»	153	502	277	415000	415000	240000	419700	»	70
2	3	»	6	169	93	115000	155000	105000	67600	A. Buck.....	71
9	1/4	»	5 ^{1/2}	195	108	145000	195000	145000	113400	C. Thingberg Rasmussen.	72
50	»	2 ^{1/2}	7 ^{1/2}	537	296	500000	741000	459500	441000	Fru Salicath.....	73
15	4	»	8	388 ^{1/2}	214	330000	443000	287800	407300	Aa. Lützen.....	74
15	»	»	7	337	186	300000	432300	263600	240500	K. Katstrup.....	75
	—	—	—	112	62	110000	154000	97100	110000	J. C. Thomsen.....	76
	5	»	1	127	70	95000	129000	79500	168100	V. Andersen.....	77
	8 ^{1/2}	6	1 ^{1/2}	252	139	235000	290000	180000	224300	Juel Brockdorff.....	78
6	»	»	4	186	103	170000	221000	150000	262800	Reedtz-Thott.....	79
16	»	»	6	347	191	260000	400000	256000	407800	H. B. Ahlefeldt-Lauervig.	80
	51	17	33	719	397	850000	900000	400700	1760000	M, C. C. Holck ³⁾	81
2	1	»	2	111	61	100000	130000	81600	127300	»	82
60	1	»	23	604	333	457500	552000	202700	20000	»	83
6	23	»	9	296	163	250000	340000	206400	313200	»	84
10	15	»	18	254	140	155000	208000	137800	200000	E. Laub (Frøken).....	85

ov med ca. 127 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendet udgør 825 Tdr. Land, Skovarealet 814 arden Borgeskov, c. 172 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendet udgør c. 1000 Tdr. Ld., Skovtede Hovedgaarden Holckenhavn med Conradslund og Dyrehaven samt Avlsgaardene Frederikshøj ovarealet c. 550 Tdr. Ld. Besidder var: Lensbaron M. C. C. Holck.

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr.-Nr.	Hartkorn Tdr.	Areal	
					Ager	Eng vedvarende Græsning
Nyborg Skyldkr. (fortsat)						
86	Frørup.....	Frørup	Lundsgaard	11 $\frac{1}{2}$	112	19
87	Ørbæk.....	Ørbæk	Ørbæklund Hvdgd	56 $\frac{1}{2}$	400	45
88	»	»	Æblegaarden	17	142	9
Salling Herreds Skyldkr.						
89	Herrested.....	Herrested	Ravnholt Hvdgd.	61 $\frac{1}{2}$	550	10
90	»	»	Sofienlund	16	215	29
91	»	»	Skov	36 $\frac{1}{2}$	»	31
92	»	»	Holmegaard	20 $\frac{3}{4}$	190	6
93	Søllinge-Hellerup.....	Søllinge	Stubbendrupgaard	26 $\frac{1}{4}$	301 $\frac{1}{2}$	»
94	»	Hellerup	Hellerup Hvdgd.	66 $\frac{1}{2}$	491	25
95	Sdr. Højrup.....	Sdr. Højrup	Højrupgaard	15 $\frac{1}{2}$	140	2
96	Aarslev.....	Aarslev	Aarslevgaard	12 $\frac{1}{4}$	110	»
97	Gestelev.....	Gestelev	Nordskov	55	438	21 $\frac{1}{2}$
98	Heden.....	Heden	Hedengard	16 $\frac{1}{2}$	128	»
99	Allested-Vejlev.....	Allested	Allested 4 a m. fl.	14 $\frac{3}{4}$	95	4
100	»	»	Allestrup 29 m. fl.	15 $\frac{1}{2}$	125	4
101	»	Vejlev	Vejlevgaard	16	135 $\frac{1}{2}$	7
102	Nr. Broby.....	Nr. Broby	Lundegaard Hvdgd.	31 $\frac{3}{4}$	208	112
103	Sdr. Broby.....	Sdr. Broby	Brobygaard Hvdgd.	64 $\frac{1}{4}$	368	38
104	»	»	Ølstedgaard Hvdgd.	20	144	7
105	Jorløse-Haastrup.....	Jorløse	Damsbo Hvdgd.	82 $\frac{1}{2}$	468	23
106	»	»	Søbo Hvdgd.	24 $\frac{1}{4}$	240	»
107	»	»	Dorthealund	15 $\frac{1}{4}$	140	»
108	»	Haastrup	Østrupgaard Hvdgd.	39 $\frac{1}{4}$	350	10
109	V. Hæsing-Sandholt-Lyndelse.....	Sandholt-Lyndelse	Sandholt Hvdgd.	80	427	149
110	Øster Hæsing.....	Ø. Hæsing	Arreskov Hvdgd.	46 $\frac{3}{4}$	299	68 $\frac{1}{2}$
111	»	»	Sollerup Hvdgd.	22 $\frac{3}{4}$	140	40
112	Hillerslev.....	Hillerslev	Gjelskov Hvdgd.	55 $\frac{1}{4}$	384	73
113	»	»	Nybøllegaard	22	170	17
114	»	»	Lykkenssæde	16 $\frac{3}{4}$	112	30 $\frac{1}{2}$
115	Herringe.....	Herringe	Fjellebro Hvdgd.	90 $\frac{3}{4}$	632 $\frac{1}{2}$	16
116	Krarup.....	Krarup	Skov	13 $\frac{1}{2}$	—	—
117	»	»	Skov	14	7	»
Faaborg Skyldkr.						
118	Brahetrolleborg.....	Brahetrolleborg	Brahetrolleborg Hvdgd.	63 $\frac{1}{2}$	413	80
119	»	»	Egneborg	34 $\frac{3}{4}$	274	40
120	»	»	Høbbetgaard	22 $\frac{1}{2}$	265 $\frac{1}{2}$	4
121	»	»	Storskoven	66 $\frac{1}{4}$	—	—
122	V. Skerninge.....	V. Skerninge	Skerninggaard	11 $\frac{1}{2}$	82	»
123	Ulbølle.....	Ulbølle	Rødkilde	57 $\frac{3}{4}$	358	19
124	»	»	Margrethesminde	24 $\frac{1}{2}$	174	»

¹⁾ Stamhuset Ravnholt, Hellerup og Nisleggaard omfatter Hovedgaardene Ravnholt, Hellerup og Ferritslevgaard med 369 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendet udgør c. 2700 Tdr. Ld. Skoggaard med Sollerup c. 131 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendet udgør c. 650 Tdr. Ld., Skog Brobygaard, Gjeldskov og Ølstedgaard c. 249 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendet udgør

²⁾ Baroniet Brahetrolleborg omfatter Godserne Brahetrolleborg, Sølyst, Egneborg, Høbbet og Brænt Tdr. Ld. Besidder: Lensgreve C. E. F. L. E. Reventlow.

Ld.			Samlet Areal		Ejendomsskylværdi		1920		Ejer	Løbe-Nr.
Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hektar	1916 Kr.	1920 Kr.	Jordværdi Kr.	Bygningsassurance Kr.		
11	»	5	147	81	110000	150000	88700	166400	A. Jensen.....	86
»	»	19	464	256	515000	550000	292000	655100	R. Lange	87
»	»	5	156	86	100000	160000	100000	72800	»	88
»	»	39 ³ / ₄	611 ¹ / ₂	337	825000	950000	395800	1057800	Stamh. Ravnholt ¹⁾	89
»	»	4 ¹ / ₂	248 ¹ / ₂	137	180000	225000	147200	99700	»	90
5	»	22	1007	555	570000	842000	403000	—	»	91
»	»	5	201	111	135000	160000	125500	56400	»	92
»	»	9 ¹ / ₂	311	172	220000	310000	167000	269500	Stamh. Hellerup ¹⁾	93
8	»	41	1068	589	860000	782000	562000	762150	»	94
»	»	8	154	85	110000	140000	99300	79050	D. Boserup	95
8	»	2	123	68	100000	130000	86200	111550	M. Christoffersen	96
»	»	25	484 ¹ / ₂	267	490000	506300	296300	501650	Sporon Fiedler	97
10	»	1	155 ¹ / ₂	86	130000	152000	110000	70000	Fru C. Hansen	98
11	»	7 ¹ / ₂	126 ¹ / ₂	70	—	131500	93500	41900	J. C. Johansen	99
2	»	1	133	73	118000	158000	108300	54400	C. Christoffersen	100
10	»	25	177 ¹ / ₂	98	120000	165000	97900	215000	Dahlkild	101
7	»	3	330	182	185000	254700	184700	283100	Lundegaards Stiftelse..	102
»	»	28	749	413	560200	673000	378500	777049	Grevsk. Muckadell....	103
6	2	1	160	88	132200	148000	98600	250455	»	104
14	»	16	1282	706	836000	1140000	695700	518756	Grevsk. Brahesminde..	105
4	»	56	362	200	210000	290000	192400	87900	L. C. Petersen.....	106
2 ¹ / ₂	»	6 ¹ / ₂	162	89	120000	167000	97200	94000	H. P. la Cour Rasmussen	107
1	»	29	390	215	250000	340000	215500	262647	Grevsk. Brahesminde..	108
12	»	20	727	401	626000	860000	387700	471660	Stamh. Sandholt ²⁾	109
41 ¹ / ₂	»	25	695	383	713300	992000	571500	1465836	Grevsk. Muckadell....	110
16	»	6	382	211	241000	265000	138600	96435	Stamh. Sandholt	111
37	»	22	516	285	392000	500000	303400	686545	Grevsk. Muckadell ³⁾ ...	112
2	»	8	222	123	210000	265000	135400	156955	H. Smidt	113
5	»	2	157	87	130000	165000	112200	110860	V. Schroll	114
3	»	44 ¹ / ₂	929	512	794000	1035000	572850	766498	Ahlefeldt-Laurvig-Bille	115
—	—	—	360	198	144400	183000	80000	—	Stamh. Egskov	116
»	»	»	225	124	156000	178000	90000	—	Baroniet Brahetrolleb..	117
»	»	»	493	273	840000	1086000	306400	1639306	Baroniet Brahetrolleb. ⁴⁾	118
»	»	7	321	177	220000	306000	197420	211194	»	119
»	»	5 ¹ / ₂	275	152	170000	215700	150700	184353	»	120
—	—	—	2017	1112	158000	1500000	830000	28717	»	121
1 ¹ / ₂	»	1 ¹ / ₂	100	55	81000	120000	81100	119000	L. Pedersen	122
8	14	»	427	236	445000	530000	318000	566172	} Baron L. Schaffalitzky de Muckadell	123
»	4	3 ¹ / ₂	195 ¹ / ₂	108	171000	257000	162300	190660		124

gaard (i Odense Amt) samt Gaardene Stuppendrup, Østrupskovgaard, Holmegaard, Sophienlund og 2000 Tdr. Ld., Besidder: C. Sehested Juul. ²⁾ Stamhuset Sandholt omfatter Sandholt Hovedet c. 380 Tdr. Ld. Besidder: A. Lund. ³⁾ Grevskabet Muckadell omfatter Godserne Arreskov, Tdr. Ld., Skovarealet 678 Tdr. Ld. Besidder: Lensgreve A. C. C. L. Schaffalitzky de Muckadell. c. 351 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilligendet udgør 1453 Tdr. Ld., Skovarealet c. 3000

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr.-Nr.	Hartkorn Tdr.	A	
					Ager	Eng ve vare Grs nings
Faaborg Skyldkr. (fortsat)						
125	Vester Aaby	V. Aaby	Brændegaard Hvdg.	47	296	60
126	»	»	Pilegaard	14 ¹ / ₄	97 ¹ / ₂	17
127	»	»	Lindevadsmølle	12	60	30
128	Aastrup	Aastrup	Nakkebølle Hvdgd.	77	444	51
129	Djernisse	Djernisse	Holstenshus Hvdgd.	113 ³ / ₄	603	10
130	Svanninge	Svanninge	Stensgaard	73 ³ / ₄	469	36
131	Horne	Horne	Hvedholm	66 ¹ / ₄	497	32
132	»	»	Hornemøllegaard	21 ³ / ₄	149	6
Langelands nordre Skyldkr.						
133	Snøde-Stoense-Hov ...	Snøde	Stensgaard Hvdgd.	57	441	70
134	»	Hov	Nygaard Hvdgd.	23	132	»
135	Bødstrup	Bødstrup	Nedergaard Hvdgd.	54	373	40
136	»	»	Siø	13	178	28
137	»	»	Egelykke Hvdgd.	39 ³ / ₄	347	20
138	»	»	Svalebøllegaard	15 ¹ / ₄	96	»
139	»	»	Emmerbølle 1 m. fl.	8 ³ / ₄	81	3
140	»	»	Elisenlund	10 ¹ / ₄	105	1 ¹ / ₂
141	»	»	Lejbølle 15 a m. fl.	13 ³ / ₄	120	12 ¹ / ₂
142	Tranekær-Tullebølle..	Tranekær	Tranekær Hvdgd.	77 ¹ / ₄	256 ¹ / ₂	95
143	»	»	Korsebøllegaard	63 ¹ / ₄	496 ¹ / ₂	149 ¹ / ₂
144	»	»	Pæregaard	25	238	9
145	»	Tullebølle	Blegholm	28	182	71
146	»	»	Bjerrebygaard	16 ¹ / ₄	120	4 ¹ / ₂
147	»	»	Oldenhjerggaard	14 ¹ / ₄	121	12
148	»	»	Skebjerggaard	13 ¹ / ₂	100	4
149	»	»	Grønsløttegaard	10 ¹ / ₂	131 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂
Langelands søndre Skyldkr.						
150	Simmerbølle	Simmerbølle	Biskopstorp Hvdgd.	24	184	»
151	Skrøvelev	Skrøvelev	Faarevejle Hvdgd.	53	529 ¹ / ₂	67 ¹ / ₂
152	»	»	Pedersgaard	19	145	70
153	»	»	Søvertorp Hvdgd.	30 ¹ / ₂	260	60
154	»	»	Skrøvelev 4 a m. fl.	19 ¹ / ₂	180	»
155	»	»	Svendstrupgaard	19	177	»
156	»	»	Møllegaard	10	100	»
157	Longelse-Fuglsbølle ..	Longelse	Møllegaard Hvdgd.	28	224 ¹ / ₂	40
158	»	»	Havgaard	31 ³ / ₄	256	10
159	»	»	Bønnelykke	5 ³ / ₄	70	8
160	»	Fuglsbølle	Skovsbo Hvdgd.	28 ¹ / ₄	225	12
161	»	»	Snarelosegaard	20	183	7
162	Lindelse	Lindelse	Olesminde	11	85	1 ¹ / ₂
163	»	»	Mariendal	22	188 ¹ / ₂	2

¹) Baroniet Holstenshus omfatter Godserne Holstenshus og Nakkebølle med Øerne Lyø, Bjæ tilliggendte udgør 1540 Tdr. Ld., Skovarealet c. 2250 Tdr. Ld. Besidder: Lensbaron A. C. Berggaard samt Øerne Avernakø og Drejø c. 430 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordtilliggendte udgør huset Nedergaard omfatter Hovedgaarden Nedergaard med Svalebøllegaard c. 87 Tdr. Hartkorn af skabet Langeland omfatter Godserne Tranekær, Korsebølle, Pæregaard, Blegholm, Bjerrebygaard Slags. Jordtilliggendte udgør c. 3174 Tdr. Ld., Skovarealet c. 2000 Tdr. Ld. Besidder: Lensg

Fdr. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskyldværdi		1920		Ejer	Løbe-Nr.
Skov	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hek-tar	1916	1920	Jord-værdi Kr.	Bygnings-assurance Kr.		
						Kr.	Kr.				
796	»	»	3	1155	637	680000	923000	496000	339847	Reventlow	125
»	»	»	3	117½	65	127000	130000	77650	134025	H. Madsen Skønaa	126
1	1	»	4	96	53	100000	120000	63100	55133	M. S. M. Lange	127
98	»	»	22	113	728	402	533500	678800	435800	Baroniet Holstenshuus ¹⁾	128
841½	»	»	86	1636½	903	1280900	1609500	775400	1123203	»	129
601	38	»	31	1175	649	872500	908400	583000	909188	Grevsk. Brahesminde ²⁾	130
18	»	»	61	608	335	1096000	1140000	401900	1897662	»	131
»	1	»	3	159	88	181500	188000	120000	170940	»	132
310	»	»	25	846	467	700000	1000000	532900	743100	V. Steensen de Leth	133
543	»	»	2	677	373	463000	554500	255900	72900	Grevsk. Langeland	134
140	»	15	»	568	133	550000	741000	411600	248500	Stamh. Nedergaard ³⁾	135
»	»	»	34	240	132	125000	200000	139100	102500	A. C. Duborg	136
78	24	19	»	488	269	480000	644000	335200	382200	Lerche (Grevinde)	137
»	1	»	4	101	56	115000	136000	76900	62972	Stamh. Nedergaard	138
»	1	»	4	89	49	90000	120000	65200	45500	H. C. Hansen	139
1	3½	»	3½	114½	63	95000	138000	78500	58500	A. C. Johansen	140
1	4½	»	6	144	79	95000	159000	103900	64700	G. Jeppesen	141
1298	22	»	107½	1779	982	1554800	2072000	922100	1471000	Grevsk. Langeland ⁴⁾	142
4	»	»	18½	668½	368	529000	720000	420000	468700	»	143
1½	»	»	25½	274	151	250000	325000	187800	211800	»	144
»	16	»	16	285	157	200000	260000	159500	189700	»	145
»	7	»	9	140½	78	140000	180000	116000	132100	»	146
3	2	»	4	142	79	120000	150000	99000	99000	D. Rasmussen	147
12	½	»	5½	122	67	110000	140000	90400	50000	G. Hansen	148
»	»	»	5	147	81	153000	165000	77800	255600	Grevsk. Langeland	149
40	2	»	2	228	126	208000	295000	183300	210950	N. Andersen	150
163	»	»	48	808	446	868200	963000	548700	661400	J. de Neergaard	151
»	»	»	17	232	128	200000	200000	140300	77150	»	152
55	»	»	5	380	210	300000	410000	254100	326000	F. Andersen	153
8	»	»	7	195	108	180000	220000	141800	181645	N. Hansen	154
»	»	»	3	180	99	160000	210000	135600	84550	Dienes Larsen	155
1½	»	»	1½	103	57	103000	120000	82800	85650	A. Hansen	156
39½	2	»	42	348	192	270000	355000	231800	314800	Enkefru Petersen	157
62	»	»	10	338	186	275000	385000	258600	289300	A. F. Duborg	158
40	»	»	2	120	66	112000	130000	80200	100000	R. Jørgensen	159
12	1	»	9	259	143	234000	310000	207600	263620	K. Kromphardt	160
6	»	»	3	199	110	166000	225000	153100	100900	Enkefru M. Clausen	161
11½	1½	»	13½	112	62	100000	130000	85275	39850	H. E. Nielsen	162
46	7	»	4½	248	137	215000	290000	194260	92050	Enkefru Michelsen	163

g Svelnø i Svendborg Amt og Godset Langesø i Odense Amt c. 355 Tdr. Hartkorn af alle Slags. Jordchilden-Holsten. ²⁾ Grevskabet Brahesminde omfatter Godserne Hvedholm, Stensgaard og Østrup-334 Tdr. Ld., Skovarealet c. 1481 Tdr. Ld. Besidder: Lensgreve H. Bille-Brahe-Selby. ³⁾ Stamslags. Jordtilliggendet 540 Tdr. Ld., Skovarealet 140 Tdr. Ld. Besidder: G. M. C. V. O. Kaas. ⁴⁾ Grevg Nygaard, Nordenbro, Tryggeløvgård og Søgaard samt Øen Birkholm c. 672 Tdr. Hartkorn af alle . L. V. Ahlefeldt-Laurvig.

Løbe-Nr.	Skyldkreds og Kommune	Sogn	Ejendommens Navn eller Matr.-Nr.	Hartkorn Tdr.	Areal	
					Ager	Eng og vedvarende Græsningsjord
	Langelands søndre Sk. (fortsat)					
164	Lindelse	Lindelse	Bjerggaard	9 ¹ / ₄	91	1
165	»	»	Polleholm	13 ¹ / ₂	130	10
166	Humle	Humle	Skovgaard Hvdgd.	50 ¹ / ₂	323	34
167	»	»	Vestergaard Hvdgd.	20 ¹ / ₄	156	30
168	»	»	Humle 1 c m. fl.	10	91 ¹ / ₂	3
169	»	»	Frederiksberg	34 ³ / ₄	287	17
170	»	»	Bogøgaard	19	127	160
171	Tryggelev-Fodslette...	Tryggelev	Lykkesholm Hvdgd.	37	285	12 ¹ / ₂
172	»	»	Tryggelevgaard	34	294	23 ¹ / ₂
173	»	»	Rolighed	11	104	8
174	»	»	Kindeballegaard	8	87	8
175	»	»	Nørreballegaard	14 ¹ / ₄	98	18
176	»	Fodslette	Hjortholm Hvdgd.	71	531	50 ³ / ₄
177	»	»	Rødbjerghavn	22 ³ / ₄	195	36
178	Magleby	Magleby	Brolykke Hvdgd.	32 ¹ / ₄	275	43
179	»	»	Nordenbrogaard	37 ¹ / ₂	266 ¹ / ₂	32
180	»	»	Præstegaard	15 ¹ / ₂	107 ¹ / ₂	»
181	»	»	Holmegaard Hvdgd.	28 ¹ / ₂	204 ¹ / ₂	11
182	»	»	Søgaard Hvdgd.	38 ³ / ₄	287 ¹ / ₂	64
	Ærø Skyldkreds:					
183	Rise.....	Rise	Graasten 14 m. fl.	13	91	11

¹⁾ Stamhuset Ahlefeldt omfatter Hovedgaardene Holmegaard, Brolykke, Lykkesholm og Veste Land, Skovarealet c. 235 Tdr. Land. Besidder: Lensgreve F. L. V. Ahlefeldt-Laurvig.

Alfabetisk Register

Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.
Aarslevgaard	96	Brolykke Hvdgd.	178	Faarevejle Hvdgd.	151
Allested 4 a m. fl.	99	Brændegaard Hvdgd. ...	125	Fjellebro Hvdgd.	115
Allestrup 29 m. fl.	100	Brænderupgaard	65	Flintholm Hvdgd.	35
Anbof Hvdgd.	54	Brænderup Vænge	66	Forhaabningslund	43
Arreskov Hvdgd.	110	Bøgeskovgaard	25	Frederiksberg	169
		Bønnelykke	159	Frederikshøj	84
Biskoptorp Hvdgd.	79				
Biskoptorp Hvdgd. ...	150	Dalgaard	77	Gislev Præstegaard	47
Bjerggaard	164	Damsbo Hvdgd.	105	Gjelskov Hvdgd.	112
Bjerrebysgaard	146	Dorthealund	107	Glorup Hvdgd.	53
Bjørnemose	18	Dyrehavegaard	68	Graasten 14 m. fl.	183
Blegholm	145			Grønslættegaard	149
Bogøgaard	170	Egelykke Hvdgd.	137		
Boltinggaard Hvdgd. ...	39	Egeskov Hvdgd.	7	Hannesborg	74
Borgheskov	70	Egeskov Hvdgd. 1 e m. fl.	8	Havgaard	158
Brahetrølleborg Hvdgd.	118	Egneborg	119	Hedenggaard	98
Brobygaard Hvdgd. ...	103	Elisenlund	140	Heldagergaard	19
Broholm Hvdgd.	63	Emmerbølle 1 m. fl. ...	139	Hellerup Hvdgd.	94
Broholm Hvdgd. 2 a ...	59	Eskefund	50	Hesslager Hvdgd.	56

Tdr. Ld.				Samlet Areal		Ejendomsskyldværdi		1920		Ejer	Løbe-Nr.
Skov	Mose	Hede	Andre Arealer	Tdr. Ld.	Hektar	1916 Kr.	1920 Kr.	Jordværdi	Bygningsassurance Kr.		
								Kr.	Kr.		
3	3	»	3	101	56	90000	138000	83575	68900	I. Hansen	164
1/2	15	»	8	163 1/2	90	110000	185000	116200	65550	J. O. Jørgensen	165
119	20	24	»	520	287	500000	580000	317300	411300	H. L. Møller	166
31	»	»	9 1/2	226 1/2	125	200500	260000	164950	186700	Stamhuset Ahlefeldt ¹⁾	167
»	»	»	3	97 1/2	54	93000	120000	71900	40000	C. Madsen Nielsen	168
21	7	4	3	339	187	318000	425000	266650	352250	H. J. R. Bech	169
»	»	»	13	300	165	160000	250000	141500	115690	J. Christensen m. fl.	170
165	11	»	18 1/2	492	271	405400	548000	315260	231400	Stamh. Ahlefeldt	171
»	22	»	5 1/2	345	190	305000	445000	272550	180550	Grevsk. Langeland	172
6 1/2	7	»	4 1/2	130	72	110000	135000	81900	54300	J. A. Hansen	173
3 1/2	1 1/2	»	4	104	57	98000	122000	79450	77800	K. C. Hansen	174
5	4	»	3	128	71	110000	130000	80250	93000	M. N. Madsen	175
50 1/2	»	8	3 1/4	743	410	724800	999500	551775	772400	H. Ahlefeldt-Laurvig	176
41	»	»	3	275	152	215000	320000	187400	211050	Enkefru A. Staun	177
»	»	6	12	336	185	440000	528600	242150	479450	Stamh. Ahlefeldt	178
»	»	»	20 1/2	319	176	290000	375000	253200	200200	Grevsk. Langeland	179
»	4	»	»	111 1/2	62	118000	135000	93350	96700	Præsteembedet	180
»	»	»	5	220 1/2	121	300000	313000	185000	183850	Stamh. Ahlefeldt	181
»	»	»	4	355 1/2	196	295000	375800	253800	204750	Grevsk. Langeland	182
»	»	»	5	107	59	100000	130000	74900	125000	M. A. Hansen	183

gaard samt Øerne Strynø og Strynø Kalv c. 132 Tdr. Hartkorn. Jordtilliggendet udgør c. 1160 Tdr.

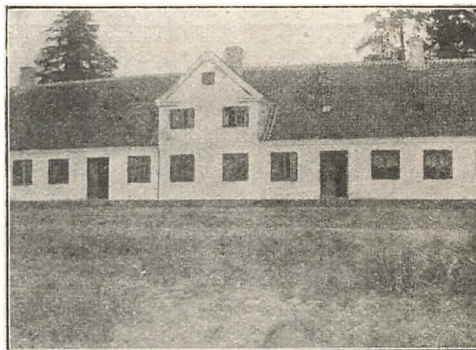
til Fortegnelsen.

Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.
Hesselager 4c m. fl.	57	Juelskov Hvdgd.	80	Lundsgaard	86
Hestehauge Gl.	2	Juliegaard	24	Lundegaard Hvdgd.	102
Hestehavegaard	49	Kinderballegaard	174	Lykkenssæde	114
Hindemae Hvdgd.	78	Kissendrupgaard	76	Lykkesholm Hvdgd.	52
Hjortholm Hvdgd.	176	Klingstrup Hvdgd.	21	Lykesholm Hvdgd.	171
Holckenhavn Hvdgd.	81	Klingstrup Ny	22	Lysemose	72
Holckenhavn Skovdistr.	83	Korsebøllegaard	143	Løjtved Hvdgd.	11
Holmegaard	92	Krogenlund Hvdgd.	10	Maegaard	23
Holmegaard Hvdgd.	181	Krogshøjlegaard	82	Magleby Præstegaard	180
Holstenshuus Hvdgd.	129	Krumstrup Hvdgd.	42	Margrethesminde	124
Hornemøllegaard	132	Lammehave Hvdgd.	40	Mariendal	163
Humle 1c m. fl.	168	Langskov	36	Mullerup Hvdgd.	64
Hvidholm	131	Langkildegaard	15	Møllegaard Hvdgd.	157
Hvidkilde Hvdgd.	32	Lehnsvej	28	Møllergaard	156
Høbbetgaard	120	Lehnsskov Hvdgd.	33	Nakkebølle Hvdgd.	128
Højrupgaard	95	Lejbølle 15a m. fl.	141	Nedergaard Hvdgd.	135
Højstrup	45	Lindevadsmølle	127	Nielstrup Hvdgd.	16
Juelsberg Hvdgd.	69				

Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.	Navn	Løbe-Nr.
Nordenbrogaard	179	Rørbæk Hvdgd.	73	Sørup 3 a m. fl.	46
Nordskov	97	Sandholt Hvdgd.	109	Søvertorp Hvdgd.	153
Nyborg Kbst. 1 aa	67	Siø	136	Tangegaard	60
Nybøllegaard	113	Skebjerregaard	148	Tidseholdt Hvdgd.	62
Nygaard Hvdgd.	134	Skerninggaard	122	Tranekjær Hvdgd.	142
Nøjsomhed	26	Skjoldmose Hvdgd.	14	Trunderupgaard	9
Nørreballegaard	175	Skovgaard Hvdgd.	166	Tryggelevgaard	172
Nørreskov	6	Skovsbo Hvdgd.	160	Tved 58 a m. fl.	20
Oldenbjerggaard	147	Skrøvelev 4 a m. fl.	154	Tvedskov	3
Olesminde	162	Sludegaard	85	Tøistrup Hvdgd.	44
Ollerup 1 a m. fl.	17	Snaremosegaard	161	Ullemose	34
Pedersgaard	152	Sofienlund	90	Valdemars Slot	5
Pilegaard	126	Sollerup Hvdgd.	111	Vejlegaard	101
Polleholm	165	Stensgaard	130	Vejstrupgaard Hvdgd.	61
Pæregaard	144	Stensgaard Hvdgd.	133	Vestergaard Hvdgd.	167
Raastrup	51	Stenstrup 5 a m. fl.	12	Vindmøllegaard	27
Rabenlyst	71	Stenstrup 53 b m. fl.	13	Vornæs Skov	4
Ravnholt Hvdgd.	89	Storskoven	121	Æblegaarden	88
Risinge Hvdgd.	75	Strandgaard	58	Ølstedgaard Hvdgd.	104
Rolighed	173	Stubbendrupgaard	93	Ørbæklunde Hvdgd.	87
Rygaard Hvdgd.	55	Svalebøllegaard	138	Østrupgaard Hvdgd.	108
Rynkebygaard	41	Svendborg Mkj. 10 b m. fl.	1		
Rødbjerghavn	177	Svendstrupgaard	155		
Rødkilde	123	Søbo Hvdgd.	106		
		Søgaard Hvdgd.	182		
		Sølyst	29		

Sophienlund (Vindinge Herred).

Kroghenlund (Sunds Herred).

FYNS STIFT.

1:200000

0 2 4 6 8 10 12 14 16 Kilom. 0 2 4 6 8 10 12 14 16 Kilometer

Forklaring

- ✕ Vejrøller
- Vandmøller
- ⚡ Fyr
- ⚔ Enkelt Guarde
- ✕ Ruin
- Skov
- Eng og Mose
- Lyg
- Sandflugt
- Geistlig Herredssigel
- Sogneskjel
- Jernbane
- Landsveje
- Andre Veje
- ✕ Kirke
- samlet Bebyggelse (Landsby)
- spredt Bebyggelse
- Herregaarde

Odense Amt

1 Lunde Herred	5 Baag Herred
2 Skam do	6 Odense do
3 Skovby do	7 Aasum do
4 Vends do	8 Bjerger do

Svendborg Amt

9 Vindinge Herred	13 Langelands Nørre-Herred
10 Gudme do	14 Langelands Sønder-Herred
11 Sunds do	15 Ærø Herred
12 Salling do	

Trykt hos Chr. Cato.